De vaandrig van den prins

Hugo Kingmans

bron
Hugo Kingmans, *De vaandrig van den prins*. Met illustraties van Henk Poeder. Bond voor Gereformeerde Jeugdorganisatie, z.p. z.j. [ca. 1930]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/king008vaan01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

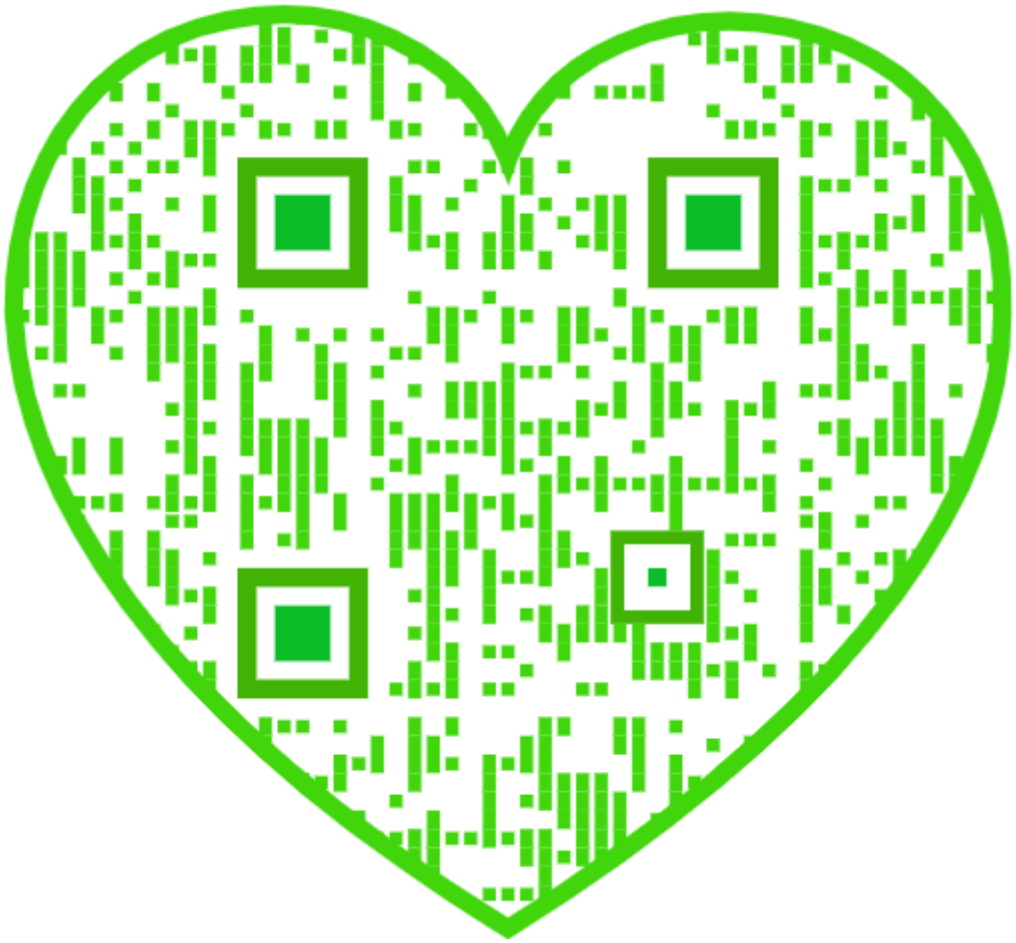

Hoofdstuk I.
Jobstijdingen.

Langzaam reed de karos, het hooge voertuig, getrokken door twee paarden van het echte Geldersche ras, de oprijlaan van het kasteel op.

Het monumentale gebouw lag daar schijnbaar eenzaam en verlaten. Er was geen levend wezen te bespeuren. De zware eiken deuren op het bordes waren gesloten. Ook de gordijnen waren neergelaten.

Het was in de maand Februari van het jaar 1672. De uitgestrekte tuinen van het landgoed, in de Heerlijkheid Zutfen, waren nog omsloten door den winterboei.

De koetsier, gehuld in een zwaren mantel, terwijl een deken zijn beenen bedekte, zette de vermoeide paarden tot spoed aan, door van tusschen zijn lippen een eigenaardig geluid te doen komen.

Weggedoken in een hoek van de karos zat een heer op leeftijd. Hij staarde naar het kasteel, of er niet een was, die hem op het bordes verwelkomen zou. Maar dan staakte hij zijn pogingen, om door de beslagen ruiten van het voertuig te staren. Hij werd immers niet verwacht? Hij was immers eenige dagen vroeger, dan hij zelf vermoed had?

Hij richtte zich ietwat op. Want hij was stijf van het zitten. Hij had een flinken tocht achter den rug. En dat in de felle Februari-koude. Van Arnhem naar Zutfen *was* een behoorlijke afstand.

De oprijlaan maakte een scherpen bocht, zoodat de karos thans recht op het breede bordes toereed.

En - toen gingen de deuren open. Een bediende in livrei deed het. Waarna hij eerbiedig terzijde ging voor een oude dame, die vergezeld was van een jong meisje.

Het tweetal staarde naar de naderende karos, met in de oogen een vroolijken blik.

Graaf Oyens Beekman, gezeten in het voertuig, zag de beide dames. En hij glimlachte. Die glimlach verhelderde zijn stroef gelaat, dat bezorgdheid uitdrukte.

Eindelijk stond de karos stil. De bediende liep het bordes af en opende de deur van den hoogen wagen op riemen, waarna hij zijn heer hielp bij het uitstijgen.

‘Je kunt dien koffer in mijn werkkamer zetten, Jan,’ beval graaf Oyens Beekman.

Stijf en stram van het lange zitten, maar met opgeheven

gelaat en een vroolijken glimlach starend naar het bordes, liep hij de treden op.

‘Ga in de hall, lieve,’ riep hij zijn gade toe. ‘Het is te koud, om daar te staan.’

De beide dames, de oude en de jonge, volgden zijn aanwijzing op en verlieten het bordes.

‘Wat heerlijk, dat je er bent, Edzard. Wij hadden je nog niet verwacht,’ zeide gravin Oyens Beekman, toen haar gemaal haar omhelsde.

‘'k Had het zelf ook niet verwacht. De beraadslagingen liepen vlugger van stapel dan ik dacht.’

Hij ontving een kus van zijn dochter en greep daarna den arm zijner gade. Gearmd betraden zij de kleine zaal, waar, in het midden van den zijmuur onder een hoogen schouw een groot haardvuur lustig knapperde en knetterde. Schier onhoorbaar trad een bediende binnen en wierp nieuw hout op het vuur, dat met een gloed oplaaide.

‘Hoe gaat het, mijn kind? Is er tijdens mijn afwezigheid iets bizonders voorgevallen?’ vroeg de 'graaf, plaats nemend in een eikenhouten zetel vlak bij den haard.

‘Er is niets bizonders voorgevallen, Edzard. Je hebt ook geen bizondere ontmoetingen gehad?’

‘Er is allerlei nieuws,’ antwoordde de graaf, zijn grijze pruik verschikkend.

Méér zeide hij niet. En zijn vrouw en dochter vroegen niet verder, omdat zij hem kenden. Als de graaf het van belang vond, zou hij het in den loop van den dag wel vertellen. En anders vertelde hij het niet. Zóó was het steeds geweest. En zóó zou het ook wel blijven.

Tóch had het scherpe oog van gravin Oyens Beekman, die vol liefde haar echtgenoot aanzag, wel bespeurd, dat er iets was, dat haar gemaal drukte. Zijn gelaat was niet ‘gelijk gisteren en eergisteren.’ Te Arnhem was hem iets onaangenaams overkomen of hij had iets onaangenaams vernomen, dát stond vast voor haar.

Zij bedwong echter haar nieuwsgierigheid en beantwoord-

de rustig zijn vele vragen, die betrekking hadden op het leven op het kasteel en zijn omgeving met de vele pachters van landerijen en boerderijen. Want de heerlijkheid van graaf Oyens Beekman was groot en rijk.

De graaf warmde zijn handen boven het haardvuur en zag naar zijn lieftallige dochter, die een kantwerk ter hand genomen had.

‘Ik heb een uitnoodiging voor je, Amelie,’ zeide hij.

Het jonge meisje kleurde van genoegen. Zij vond het saai op het kasteel, vooral in de wintermaanden. Een logeerpartij te Arnhem, want zij bevroedde het wel, stond haar aan.

‘Van de Drachenfels, vader?’ vroeg zij.

Zij had een diepe, welluidende stem, met een ietwat zangerig geluid.

‘Je hebt het geraden, lieve. Echter niet dezen winter, maar voor de maand Mei.’

Hij zag het gelaat van zijn dochter betrekken.

‘Het gaat niet,’ vervolgde hij. ‘Men kampt er met ziekte. Maar de doktoren hebben alle hoop op volledig herstel, zoodra het voorjaar in het land is. En dan word je in de maand Mei te Arnhem verwacht.’

‘Is Douarière Drachenfels ziek?’ vroeg de gravin met deelneming in haar stem.

‘De Douarière is zeer ziek geweest, maar thans herstellende’, antwoordde hij. ‘Ook Julia is ongesteld, zij het niet in die mate. Echter, zooals ik zeide, het komende voorjaar zal de genezing wel brengen. 't Is een bij uitstek koude winter. Ik ben blij, dat de tocht achter den rug is. Ik ga den last der jaren voelen.’

‘Vader moest het lidmaatschap van de Staten Provinciaal opgeven,’ meende Amelie, niet ziende den waarschuwenden blik, dien haar moeder op haar wierp.

Men kon graaf Oyens Beekman tot nu niet meer ontstemd maken dan wanneer men, wijzend op zijn leeftijd, hem aanried, enkele zijner functies, zooals het lidmaatschap van de Provinciale Staten van Gelderland, vaarwel te zeggen.

Vandaar den waarschuwenden blik, dien de gravin op haar dochter wierp.

Zij verwachtte dan ook een scherpe terechtwijzing. Graaf Oyens Beekman k o n iets scherp en bijtend zeggen. Tot haar stomme verbazing bleef de terechtwijzing echter uit.

‘Ik stond op het punt, afgevaardigde te worden voor de Generale Staten’, antwoordde de graaf met een doffe stem. ‘Maar ik heb voor die hooge eer bedankt. De reis naar 's Hage is mij te ver, vooral in de wintermaanden. Bovendien krijg ik dan al te drukke besognes. Lid van de Staten Provinciaal zal ik voorloopig nog blijven, Amelie. Er zijn dingen, die men niet gemakkelijk loslaat.’

Onhoorbaar werd de deur geopend en de bediende zette een beker dampenden wijn vóór den graaf neer, om onmiddellijk even onhoorbaar te verdwijnen. Gretig dronk graaf Oyens Beekman het warme vocht.

‘Zoo langzamerhand begin ik weer mensch te worden,’ glimlachte hij. ‘In Arnhem bemerkte ik weinig van de koude. De zaal was goed verwarmd en wij hadden belangrijke zaken te bespreken. Zelfs enkele bewogen zittingen maakte ik mede. Maar de koude reis naar hier heeft mij ditmaal aangegrepen.’

* * *

Er viel een stilte in, die geruimen tijd duurde. Het viel zoo langzamerhand ook Amelie op, dat haar vader niet was als anders. Ook zij ging, evenals haar moeder, bespeuren, dat er iets was, dat hem terneer drukte.

‘Waar is Otto?’ vroeg opeens de graaf.

‘Op de jacht,’ antwoordde de gravin met benepen stem.

Wéér steeg haar verbazing. Zij had een uitval verwacht. De graaf was volstrekt niet tegen jagen. Vaak waren er op het kasteel groote jachtpartijen. Maar hij kon het slecht verdragen, dat Otto te veel zich overgaf aan vermaak. Hij was altijd een harde werker geweest, het type van den echten landedelman, die zijn uitgestrekte bezittingen voorbeeldig beheerde. Hij verwachtte datzelfde van den zoon, die eenmaal zijn opvolger worden zou. Deze voldeed niet steeds aan

die verwachting. Als hij eenigszins de kans zag, liet hij zijn plichten glippen, om vermaak na te jagen. Dat gaf wel eens tooneelen tusschen den strengen graaf en zijn zoon.

Tot verbazing der gravin, die niet liegen wilde en daarom ronduit had gezegd, waar Otto zich bevond, bleef haar echtvriend kalm en maakte hij geen enkele aanmerking.

‘Tegen den avond komt hij toch terug?’ vroeg hij alleen.

‘Het is wel de bedoeling, Edzard. Ik heb althans het tegendeel niet vernomen, is het wel, Amelie?’

‘Otto heeft niets bizonders gezegd, moeder,’ antwoordde Amelie.

Weer viel er een stilte. De beide vrouwen zagen en voelden, dat de graaf met zijn gedachten elders zat.

‘Ludwig Drachenfels was met oorlof te Arnhem’, vertelde graaf Oyens Beekman dan.

‘Waar is tegenwoordig zijn garnizoen?’ vroeg de gravin.

‘Hij is te Breda, maar zal naar Maastricht worden gedirigeerd.’

‘Dus komt hij met Alfred in garnizoen?’

‘Dat zou zoo zijn, lieve, als Alfred te Maastricht bleef.’

‘Is er dan sprake van vertrek?’ vroeg de gravin ten hoogste verwonderd. ‘Er kwam verleden week een brief van Alfred - hij ligt op je kamer - maar hij schreef niets van vertrek uit Maastricht.’

‘Vermoedelijk zal hij het toch wel geweten hebben,’ vervolgde de graaf op denzelfden doffen toon. ‘Drachenfels wist tenminste met zekerheid te vertellen, dat Alfred naar 's Hage zal gaan.’

‘Naar 's Hage!’ riepen de beide vrouwen gelijktijdig.

‘Ja, naar 's Hage. Hij heeft tóch zijn zin gekregen.’

‘Waarom schrijft Alfred dat niet?’ vroeg Amelie, volkomen argeloos.

‘Omdat hij wel weet, dat zijn vader er niet bijster mede ingenomen is,’ zei de graaf, opeens niet meer sprekend op doffen toon. ‘Het wufte garnizoensleven in 's Hage is geen goede omgeving voor Alfred.’

‘Er valt toch op het leven van Alfred niets aan te merken,’ verdedigde de gravin haar zoon.

‘Het tegendeel wordt door mij niet beweerd, lieve. Ik wensch hem alleen te bewaren voor die omgeving. Het is toch wel opmerkelijk, dat hij er steeds naar streefde, in 's Hage te komen.’

‘Maar, vader, u neemt mij niet kwalijk, Maastricht, een door en door roomsche omgeving, is toch ook niet alles. Alfred heeft mij wel gezegd, dat hij het oogenblik zou zegenen, waarop hij Maastricht verlaten mocht,’ merkte Amelie op.

Evenals de gravin, haar moeder, kwam zij er tegen in verzet, dat Alfred min of meer werd voorgesteld als een aanstaand losbol, zooals er onder de officieren van het Staatsche leger vele waren. Er viel inderdaad niets op zijn leven aan te merken.

‘Ik geef toe, dat Maastricht voor Alfred niet een prettige omgeving is, Amelie. Maar in den komenden tijd’ - de graaf legde sterk den nadruk op deze woorden - ‘is 's Hage voor Alfred niet geschikt. Daar blijf ik bij. 'k Heb goede reden, om dat te zeggen.’

't Werd opgemerkt op een toon, die geen enkele tegenspraak duldde. Zoo werd het door de beide vrouwen ook opgevat. Dus spraken zij niet meer tegen, al begrepen geen van beiden de woorden: ‘in den komenden tijd.’

‘Intusschen ben ik blijde, dat Alfred uit Maastricht gaat, als Drachenfels er komt. Een bepaalde vriendschap tusschen die twee is niet gewenscht. Drachenfels is een losbol. De Douarière lijdt er zeer onder.’

Dát konden de gravin en Amelie niet tegenspreken. Inderdaad leden de Drachenfels onder het gedrag van Ludwig Drachenfels, den vaandrig in het Staatsche leger, dat grootendeels een leger op papier was, vertoevende in vestingen, die den naam vesting niet dragen mochten, daar zij in schandelijk verwaarloosden toestand verkeerden.

De officieren misten ook alle bekwaamheid en namen er

een gemakkelijk leven van, behalve de enkele uitzonderingen, die er waren.

Tot die uitzonderingen behoorde ook Alfred Oyens Beekman, die in het Maastrichtsche garnizoen eenvoudig vaandrig Beekman was. Ernst en plichtsbetrachting had hij in het ouderlijk kasteel geleerd en bracht hij ook in zijn garnizoen in toepassing. Hij was in dat opzicht anders dan zijn broer Otto. Het was dan ook volkomen terecht, dat de beide vrouwen opkwamen tegen de verdachtmaking, dat Alfred, eenmaal in Den Haag in garnizoen, een losbandig leven zou gaan leiden. Er was voor die veronderstelling geen enkelen grond.

* * *

Eerst later op dien kouden Februari-dag ging de gravin eenig licht op.

Het was na het avondmaal. De graaf had eenige uren op zijn kamer gewerkt en beraadslagingen gevoerd met Otto, die vroeger tehuis was gekomen dan de gravin had verwacht en gevreesd, beraadslagingen over zaken, het kasteel en de bezittingen betreffend. Daarbij was den graaf gebleken, dat tijdens zijn afwezigheid zijn zoon den tijd niet in ledigheid had doorgebracht, wat hem prettig stemde, zoodat hij, toen het viertal des avonds rond den haard gegroepeerd zat, mededeelzamer was dan anders het geval zou zijn geweest.

Op den hoogen schouw brandden verschillende kaarsen. Zij verlichtten de zaal slechts matig, maar toch voldoende, om een gezellige sfeer te scheppen.

Het was op dat oogenblik, dat graaf Oyens Beekman mededeelingen deed uit de vergadering der Staten-Provinciaal, die hij pas had bijgewoond.

‘Ik geloof, dat wij zware tijden tegemoet gaan,’ zeide hij. ‘God zij de Republiek genadig, maar als de hardnekkige geruchten waarheid bevatten, en dat lijdt welhaast geen twijfel, dan kan onze onafhankelijkheid wel eens te loor gaan. Er zal, naar mijn meening, niets anders op zitten dan het hoofd in

den schoot te leggen. Het is niet doenlijk, een overmacht het hoofd te bieden.'

'Ge spreekt in raadselen, Edzard,' meende de gravin, in hooge mate verontrust, ''t Is, of ge een oorlog in het verschiet ziet.'

'Me dunkt, dat het niet tot een oorlog komen kan. Een oorlog veronderstelt, dat twee partijen tegenover elkaar in het veld staan. Wij zullen het gaan beleven, dat de Republiek door een machtigen vijand wordt aangevallen en opgeslokt. Natuurlijk opgeslokt. Er is niet tegen te vechten.'

'Frankrijk?' vroeg Otto, blijk gevend van een goed inzicht in de politieke verhoudingen van die dagen.

'Koning Lodewijk. Juist.' antwoordde de graaf op somberen toon. 'Wat ik nu vertel, behoeft voorloopig niet verder te komen dan binnen deze vier muren. De afgevaardigden ter Generale Staten hebben in de Staten Provinciaal rapport uitgebracht omtrent de verrichtingen te 's Hage, Verontrust over de krijgstoerustingen in de Zuidelijke Nederlanden en in Noord-Frankrijk hebben de Staten-Generaal door den Franschen gezant te 's Hage aan Koning Lodewijk doen vragen, wat die toerustingen beteekenen. Er is een hooghartig, ontwijkend antwoord ontvangen, dat echter aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat. Tusschen de regels door viel te lezen, dat het op de Republiek gemunt is.'

Gravin Oyens Beekman verbleekte onder deze mededeelingen. En ook Amelie zag ontzet haar vader aan.

'Daarbij komt nog,' vervolgde de graaf, 'dat er een innige verstandhouding is tusschen Koning Lodewijk en den bisschop van Munster, welke laatste mee ter oorlog trekken zal, om zich te wreken over de inmenging der Staten, toen in '66 de bisschop met zijn eigen onderdanen overhoop lag. Ook is het bekend, dat Keulen oorlogstoebereidselen maakt op verzoek van Frankrijk.'

De gravin begreep nu eerst ten volle, waarom haar gemaal zoo somber gestemd uit Arnhem was teruggekeerd. Daar was de ontzettende dreiging van oorlog...

‘Tenslotte zijn er nog vage, onbestemde geruchten, die overigens een sterken schijn van waarheid bezitten. Het verluidt, dat Engeland niet ongenegen zou zijn, mede te trekken in het avontuur van Frankrijk. Dat zou dus beteekenen, dat wij door vier vijanden werden besprongen. Met andere woorden: dat is de ondergang der Republiek, ik kan het niet anders zien. Ge begrijpt dus, dat ik het volste recht had, toen ik sprak van bewogen zittingen der Staten Provinciaal. Er ging een golf van ontroering door ons heen, toen de afgevaardigden ter Staten Generaal hun verpletterende mededeelingen deden.’

‘Wij behoeven ons toch zeker niet aan den eersten den besten over te geven,’ meende Otto met jeugdig vuur.

Hij ving een goedkeurenden blik van Amelie op. Ook zij kon zich niet vereenigen met de conclusie van haar vader, dat de Republiek zonder meer het hoofd in den schoot had te leggen.

‘Je spreekt naar dat je verstand hebt,’ zei graaf Oyens Beekman op scherpen toon. ‘Het is eenvoudig ondoenlijk, ons te verzetten tegen zulk een overmacht, al zullen daartoe allicht wel pogingen in het werk worden gesteld.’

‘Wij hebben een uitstekend leger,’ spotte de jongeling. ‘Men moet er Alfred eens over hooren!’

‘Alfred is eenzijdig. Hij droomt zich den tijd van den oorlog met Spanje. Maar die tijd is voorbij. Er was geen enkele reden, een landsleger op de been te houden en sterke vestingen te bezitten. Bij Stadhouder Willem II hebben wij kunnen zien, waar zulks toe leidt. De politiek van Raadpensionaris De Witt, die een diplomaat van de beste soort is, was een goede vredespolitiek.’

‘Zijn politiek faalt nu toch,’ meende Otto, die geen kamp gaf, hoewel zijn moeder hem steelsgewijze trachtte te beduiden, dat hij verstandig deed met er het zwijgen toe te doen, teneinde zijn vader niet te ontstemmen.

Ontstemd was deze evenwel niet. Ongetwijfeld zouden tot vóór eenige weken de aderen op zijn voorhoofd gezwollen

zijn, als Otto dergelijke uitdrukkingen had gebezigd. En dat zwellen van die aderen voorspelde dan steeds een geduchten storm die eindigde met een overwinning van den graaf, welke geen tegenspraak meer dulden zou.

Het scheen echter, alsof na het gehoorde te Arnhem zijn veerkracht gebroken was. Hij sprak niet tegen op heftigen toon, maar behield zijn kalmte.

'De politiek van den Raadspensionaris was juist. Hij zag zeer wel, dat Frankrijk h e t gevaar was. Vandaar, dat hij het verbond met Engeland en Zweden sloot, waardoor Frankrijk gemuilband werd. Dat verbond bracht mede, dat wij alleen voor een goede vloot hadden te zorgen. Het zou toch onverantwoordelijk geweest zijn, geld weg te smijten voor een landleger, dat geen dienst behoefde te doen?'

De toon, waarop de graaf sprak, en vooral den vragenden vorm, toonde duidelijk aan, dat hij zich niet zeker van zijn zaak gevoelde. Graaf Oyens Beekman was gewoon te decreteeren. Wie van zijn ondergeschikten het niet met hem eens was, kon er op rekenen, in ongenade te vallen.

'Het zal wel aan mij liggen, vader, dat ik uw redeneering niet begrijp', meende Otto. 'U zegt, dat wij een leger niet noodig hadden en wij worden door vier vijanden aangevallen, zoodat wij ons, naar uw meening, maar zonder slag of stoot moeten gewonnen geven.'

'Wij spraken over de politiek van den Raadpensionaris. En die was juist. Hij kon van te voren niet weten, dat Engeland trouweloos zou zijn en zich van het gesloten verbond eenvoudig niets zou aantrekken.'

'Waarom doet Engeland het?' vroeg de gravin.

'Het goud van Lodewijk XIV schittert te Londen, lieve. Het is niet dan omkooperij. Zweden wordt ook door het goud verlokt.'

'Zal Zweden dan ook nog meedoen?'

'Neen, Zweden, dat, volgens het gesloten verdrag, aan onze zijde zou moeten staan, moet Frankrijk beloofd hebben, dat het onzijdig zal blijven. Ook omkooperij. Het geheele

verdrag is dus aan flarden gescheurd. Iets dergelijks,' de graaf wendde zich weer tot zijn zoon, 'had de Raadpensionaris niet kunnen voorzien. Het is dus onbillijk en ondankbaar, zijn politiek, die het goed bedoelde, te veroordeelen.'

Otto Oyens Beekman kon het niet met zijn vader eens zijn. Iets dergelijks had, naar zijn meening, de Raadpensionaris m o e t e n voorzien. Het was het gevolg van zijn politiek, dat er geen leger was, om op te treden tegen de vijanden, die de Republiek gingen belagen. Er was niets van eenige beteekenis voor de verdediging van het land gedaan. Otto voelde niets voor den krijgsdienst. Maar als Alfred met hem sprak over den erbarmelijken toestand, waarin het leger verkeerde, dan kon hij toch gloeien van verontwaardiging.

En nu waren hier de gevolgen. Er broeide een oorlog. En zijn vader - en met hem vele anderen, dat bleek wel - zag geen ander heil dan het hoofd in den schoot te leggen en zich op genade of ongenade overgeven. Vermoedelijk was in dien geest ter Staten Provinciaal wel gesproken.

Het stuitte hem zoo tegen de borst, dat hij zich met moeite bedwingen moest, om niet tegen zijn vader uit te varen en diens in den grond laf standpunt te hekelen. Hij deed het evenwel niet, omdat hij wist, dat het niet m o c h t , omdat hij ondanks alles respect voor zijn vader had en ook, omdat hij zijn moeder geen verdriet wilde aandoen.

'Maar, vader,' zeide Amelie, die met de grootste belangstelling geluisterd had, 'wij laten ons toch niet zonder meer onder den voet loopen?'

'Ik heb dat niet beweerd. Er zal wel eenig verzet zijn, maar dat zal niet baten. Tegen een overmacht is niet te vechten. Bovendien moet niet uit het oog worden verloren, dat het Fransche leger uiterst bekwame bevelhebbers heeft. Het noemen der namen Condé, Turenne, Luxembourg is reeds voldoende. Daartegenover kunnen wij geen enkele bevelhebber van naam stellen.'

Er brandde Otto een naam op de tong, maar hij beet zich op de lippen, wetende, dat hij zijn vader ontstemmen zou, als

hij dien naam uitsprak. Een daarom zweeg hij.

‘Ter Staten Provinciaal was één afgevaardigde, die een naam noemde,’ vervolgde de graaf, ‘maar hij zag het onzinnige daarvan spoedig in. 't Is immers pure dwaasheid, aan den Prins van Oranje het bevelhebberschap op te dragen? Hij is een en twintig jaar, weet van den krijgsdienst niets en bovendien is hij een verklaard vijand van den Raadpensionaris.’

Graaf Oyens Beekman keek strak vóór zich, toen hij over den Prins van Oranje sprak.

Hij doelde op den twee en twintigjarigen Willem van Oranje, zoon van Stadhouder Willem II, geboren in 1650, welken de regenten niet als Stadhouder hadden begeerd. Twee en twintig jaar lang was hij, als Kind van Staat, in afzondering opgevoed. Men had hem, en ook de graaf meende terecht, als een vijand van het land beschouwd. Alleen een jaargeld was hem toegekend. De waardigheid van zijn voorvaderen mocht hij evenwel niet bezitten. Zijn opvoeders mocht hij zelf niet kiezen. Zijn tegenstanders kozen zijn opvoeders uit. 't Was het beste, meende ook graaf Oyens Beekman. Het land had genoeg van de Oranjes.

En tóch was de graaf niet gerust. 't Was wel een merkwaardig bewijs van zich wijzigende gezindheid, dat in de Staten Provinciaal een afgevaardigde den naam van Oranje had genoemd, zij het dan schoorvoetend!

‘Oranje moeten wij niet hebben,’ zeide hij, overluid zijn gedachten uitsprekend. ‘Maar zal het te keeren zijn, als het volk in beweging komt?’

Het was bij deze woorden, dat de gravin een licht opging: de graaf wilde Alfred niet in het garnizoen van 's Hage hebben, omdat hij dan in de onmiddellijke omgeving van den Prins van Oranje was!

Want, in tegenstelling met zijn vader, Alfred was in hart en nieren Oranjegezind!

Hoofdstuk II.
Van een moeder, een boer en een boerin.

Vaandrig Ludwig Drachenfels had het bij het rechte eind gehad. Nauw twee weken later kwam er weer een brief uit Maastricht, waarin Alfred meedeelde, dat hij naar het garnizoen te 's Hage zou gaan. Vóór dien tijd zou hij met eenige weken verlof thuis komen.

Hoe blij de gravin ook was, dat haar oudste zoon eenige weken op het kasteel kwam doorbrengen, zij zag toch met angst en vrees tegen zijn verblijf op, omdat zij bang was voor scènes tusschen vader en zoon.

Er was tusschen die beiden nooit een wanklank geweest. Alleen wanneer de algemeene politieke toestand ter sprake kwam, botsten de meeningen heftig. Dan kwam het uit, dat die twee karakters precies gelijk waren: wel trouw, maar hard, onbuigzaam als staal.

Aanvankelijk bleek het, dat de vrees der gravin ongegrond was. Met groote hartelijkheid en diepe warmte werd de officier van het Staatsche leger thuis ontvangen.

Hij was lang en slank en had een innemend uiterlijk. Zijn oogen lachten altijd en hij zag met een open blik vrij en frank de wereld in.

Hij bracht leven op het kasteel. Want Alfred, vaandrig bij de cavalerie, was een hartstochtelijk paardrijder, zoodat er geen dag voorbij ging, of hij reed uit, meestal vergezeld van

Otto, zoo nu en dan ook van den graaf, terwijl een enkele maal zelfs Amelie van de partij was.

Met het ondergeschikte personeel stond hij op tamelijk gemeenzamen voet, zonder dat de afstand uit het oog verloren werd. Er was dan ook niemand van het dienstpersoneel, die hem niet als op de handen droeg. En de vele pachters zeiden vaak, dat zij liever Alfred, dan Otto als landheer zagen.

Voor dat laatste zou Alfred niet te vinden zijn. Met bewustheid had hij de officiersloopbaan gekozen en, zij het aanvankelijk met tegenzin, de graaf had aan zijn dringend verzoek gehoor gegeven en een officiersplaats voor zijn zoon gekocht.

De vrees der gravin was ongegrond gebleken. Er was tusschen vader en zoon nog geen enkel woord gevallen, zelfs niet over de overplaatsing naar 's Hage, die Alfred stellig geld had gekost. Hij vroeg evenwel geen geld van zijn vader, waaruit de gravin de conclusie trok, dat hij die overplaatsing uit eigen middelen had betaald.

Tóch was zij nog niet geheel gerust. Alfred zou drie weken bij de zijnen vertoeven en hij was er nog slechts vier dagen. Allicht kwam er een gelegenheid, dat de meeningen zouden botsen. Het was toch schier niet mogelijk, dat in het geheel niet over den toestand van het land zou worden gesproken, terwijl die zoo benard mogelijk scheen en de donkere wolken zich steeds meer en meer over de Republiek samenpakten!

Het was daarom, dat de gravin aan den morgen van den vijfden dag van Alfreds verblijf een gelegenheid zocht en vond, om geheel alleen met hem te zijn.

‘Waarom verlaat je Maastricht, Alfred?’ vroeg zij hem op den man af.

‘Maastricht is voor een Protestant een allernaarste omgeving, moeder.’

‘Is dat niet een uitvlucht, Alfred? Wat hebben de Katholieken nu in de Republiek in te brengen?’

‘Niets. Maar intusschen zijn ze er. De geheele sfeer is er anders dan in het Noorden.’

‘Als er oorlog komt, loopt Maastricht dan gevaar?’

Een donker rood overtoog zijn open gelaat.

‘Verkeert u in de meening, dat ik het gevaar ontvlieden zal?’ vroeg hij heftig even.

‘Inderdaad ga ik tot die meening overhellen. Maar ik kan het van mijn jongen niet voorstellen.’

Haar laatste woorden verteederden hem.

‘U kunt gerust zijn, moeder. Ik ontvlied het gevaar niet. Als het eenmaal zoover komt, zal ik strijden in de voorste gelederen. Wij hebben geen oorlog gezocht. Wij zullen lafhartig worden aangevallen. Dan is het onze plicht, ons zoo goed mogelijk te verdedigen, al zal er een zware wijs opgaan met de gebrekkige verdedigingsmiddelen, die wij bezitten.’

‘Ik had geen andere taal van je verwacht, al breekt mij het hart bij de gedachte, dat ik je verliezen kan. Maar waarom ruil je dan Maastricht voor 's Hage? Je wendt je opzettelijk van het gevaar af. Vader denkt, dat men in Maastricht de eerste slagen opvangen zal.’

‘Dat is niet onwaarschijnlijk, moeder, al heeft niemand eenige zekerheid. In ieder geval wordt er rekening mede gehouden. De vesting wordt nu reeds geducht versterkt en het garnizoen zal op een negenduizend man worden gebracht.’

‘Welnu, is dan dáár je plaats niet, Alfred?’

Hij glimlachte vroolijk en sloeg zijn oogen niet neer voor den onderzoekenden blik van zijn moeder.

‘U behoeft er waarlijk niet iets bizonders achter te zoeken, hoor, moeder. Ik kom vanzelf weer wel in de voorste rijen terug, als het eenmaal zoover komt. U denkt toch niet, dat het garnizoen rustig in 's Hage blijft, als aan de frontieren gevochten wordt?’

‘Het is best mogelijk. Ik weet het niet. Maar waarom ga je dan zoo'n langen weg?’

‘Ik wil in 's Hage zijn, als er iets bizonders gaat gebeuren, moeder.’

‘Ik begrijp je niet, Alfred.’

Alfred Oyens Beekman boog zich vertrouwelijk naar zijn moeder over en sprak op zachten toon: ‘Meent u, als de Republiek van vier zijden besprongen wordt, dat er niet iets gebeuren zal? Het volk komt in beweging, moeder, let er maar eens op. Het zal om Oranje denken. En daar moet ik bij zijn. Nu weet u het.’

De gravin had zulk een antwoord verwacht. Het bracht haar middenin de moeilijkheden, die zij wilde ontzeilen. Zij zelf koos geen partij. Zij was geneigd, den graaf gelijk te geven, wanneer deze niet gunstig over Oranje sprak, hem noemde een gevaar voor de Republiek, in hem zag een avonturier, wie het om eigen eer en grootheid te doen was en niet om het belang van het land. Maar als zij dan een enkele maal anders over de Oranjes hoorde spreken, als hun lof bezongen werd, helde zij tot andere gedachten over en meende zij, dat haar echtvriend bevooroordeeld was.

Zij koos dus geen partij. Zij wilde in haar groote moederliefde alleen voorkomen, dat er een heftige botsing kwam tusschen vader en zoon. En daarom was zij in zekeren zin verblijd met het antwoord van Alfred, daar zij nu gelegenheid kreeg, hem een dringend verzoek te doen.

‘Alfred, ik zou gaarne zien, dat je niet tot je vader spreekt, zooals je het tot mij hebt gedaan. Je weet, dat hij er heel anders over denkt dan jij. Vergal nu ons prettig samenzijn niet door schermutselingen. Vader kan zoo heftig zijn en jij niet minder. Vermijd die ruzie, die tot niets leidt. Want jullie worden het toch niet eens.’

Alfred glimlachte. Dan stond hij op en kuste zijn moeder eerbiedig op het voorhoofd.

‘Wees gerust, moeder. Ik vermijd met opzet het onderwerp. En ik geloof, dat vader dat ook doet. En als het ter sprake komen mocht, dan, ook daarop kunt u gerust zijn, zal ik niet heftig tegen vaders meening ingaan, al ziet vader het heel verkeerd. Meer kan ik toch niet beloven, wel, moeder?’

‘Neen. Zóó is het goed. 'k Hoop niet, dat je je vergeten

zult, als het met vader tot een schermutseling komen mocht. En ik vrees daarvoor. Het onderwerp komt wel ter sprake. En dan ben ik bang voor jullie beider heftigheid.'

'Ik zal niet heftig zijn, moedertje. Mijn meening zal ik niet aan vader opdringen, onderstel, dat het kan. De nabije toekomst geeft mij vanzelf gelijk.'

Hij zei het met zulk een diep zelfvertrouwen, dat de gravin haar oudsten zoon verbaasd aanstaarde.

'Er gaat wat gebeuren, moeder, let er maar op. Zonder den Prins van Oranje kan men het tóch niet stellen. Men heeft hem nu twee en twintig jaar op den achtergrond gehouden, precies zoo lang als ik oud ben, maar zijn tijd gaat nu aanbreken. Dat moet ook. Z o n d e r den Prins is de Republiek verloren, m e t den Prins kunnen wij stand houden. Zóó ziet het volk het. Honderdduizend regenten kunnen daarin toch geen verandering brengen.'

Gravin Oyens Beekman zuchtte. En tóch beving haar een onverklaarbaar gevoel van trots, als zij haar zoon zóó hoorde spreken. Hij wist, wat hij wilde. In dat opzicht verschilde Otto, die vaak twijfelde, hoe te handelen, hemelsbreed van zijn broer.

Ja, Alfred wist, wat hij wilde. Maar haar gemaal, de graaf, wist ook, wat hij wilde.

Als die twee karakters met elkaar in botsing kwamen... Zij hield haar hart vast. Ondanks de plechtige verzekering van Alfred, dat hij niet heftig zou zijn.

* * *

Eenige oogenblikken later draafde Alfred op een vurig ros de lange oprijlaan van het kasteel af. Vóór hij den scherpen bocht omsloeg, wendde hij zich even om en stak de hand ten groet op. Hij wist wel, dat achter de hooge in lood gevatte ramen zijn moeder hem naoogde.

Zijn groet moest bovendien bevestigen zijn belofte, even te voren afgelegd. Hij dacht er eenvoudig niet aan, zijn vader te ontstemmen. En waarom zou hij zich druk maken? Hij was

er vast van overuigd, dat de naaste toekomst hem en hen, die dachten als hij, gelijk zou geven.

In den Maartschen morgenstond neuriede hij vroolijke wijsjes, zoo nu en dan afgewisseld door een praatje met zijn

ros, dat al even prettig gestemd was als zijn meester. Het hinnikte vroolijk.

Alfred was niet met een bepaald doel uitgereden. Hij liet zijn paard draven of stappen over de slechte, hobbelige wegen, die zachter werden, nu de winter op het punt van wijken stond en er reeds enkele dagen geweest waren, waarop de zon zich had doen gelden, zij het dan, dat haar kracht nog weinig beteekende. Links en rechts lagen de akkers nog braak, maar de

tijd zou spoedig komen, dat de landlieden in het zweet huns aanschijns ze zouden bewerken.

Gekomen op een tweesprong keek Alfred naar een kleine boerderij, die midden in het veld lag.

'Ik kon Van Gelderen wel eens een bezoek brengen,' zei hij halfluid.

En de daad bij het woord voegende, zette hij zijn ros aan en draafde den weg links af, om halverwege een smallen zijweg in te slaan, die recht op de boerderij liep.

Men had hem zien aankomen. De groen geverfde deur werd geopend en naar buiten trad de boer, Jurriën van Gelderen, een forsch gebouwd man.

'U doet er goed aan, dat u ons komt opzoeken, jonker'. zei hij, sprekend niet op geveinsd onderdanigen toon, maar beleefd vrijmoedig. 'Mijn vrouw zag een ruiter en zei: "Dat kon jonker Alfred wel eens zijn." Zij heeft niet mis gezien.'

Alfred sprong van zijn paard en schudde den boer hartelijk de hand.

'Uw vrouw heeft scherpe oogen, Van Gelderen. Dat heb ik meer gezegd. Ik kom eens even bij je aanrijden, als het gelegen komt'.

'De jonker komt altijd gelegen', antwoordde de boer, den knecht, die te voorschijn gekomen was, wenkend.

'Breng het paard van den jonker op stal', gelastte hij, 'en dek het goed toe. Het beest is bezweet'.

Met kletterende sporen volgde Alfred, die gekleed was in een lakensch costuum, waarover een zware mantel hing, den boer naar de ruime keuken, waar het gezin juist bij elkaar was: de boer; de boerin, een welgedane Geldersche vrouw; een volwassen zoon en dochter en een kleiner meisje.

Ongedwongen en onbevangen drukte Alfred, als oude kennis, allen de hand, wierp den zwaren mantel af en zette zich op een hem aangeboden stoel met houten zitting.

'Het is lang geleden, dat de jonker thuis was', meende de boerin.

'Een klein jaar, vrouw Van Gelderen. De tijd vliegt snel.'

‘Is de jonker nog steeds, wáár was het ook?’

‘In Maastricht. Maar nu niet meer. 'k Heb Maastricht vaarwel gezegd. Over enkele weken vertrek ik naar 's Hage.’

‘Naar 's Hage? Dat is een eind weg,’ zei Van Gelderen. ‘'k Zou het liefst zulke reizen niet maken. Naar Gerbrand, mijn broer in Lobith of Aart, mijn broer in Dieren, is mij ver genoeg.’

Alfred lachte hartelijk.

‘'t Is, zooals je het gewend bent,’ merkte hij dan op. ‘Voor mijn part moest ik naar Frankrijk,’

En in eenen zat het kleine gezelschap midden in den benarden tijd.

‘Als Frankrijk maar niet hier komt,’ meende de boer bedachtzaam. ‘Kunt u ons meer vertellen, jonker? Er gaan zulke vage, onbestemde geruchten. Komt er oorlog?’

‘Dat is wel zoo goed als zeker,’ antwoordde Alfred. ‘Er wordt tenminste op gerekend.’

‘Wat hebben wij Frankrijk gedaan?’ vroeg de boerin.

‘Niets, vrouw Van Gelderen.’

‘Wat beduidt het dan, dat Frankrijk ons aanvalt?’

‘Dat is de hooge politiek, moeder,’ meende de boer. ‘Wij kunnen er niet bij.’

‘'t Is heusch eenvoudig genoeg, Van Gelderen. Koning Lodewijk XIV van Frankrijk wil de heerschappij over een groot deel van Europa hebben. Hij zal de machtigste Staat vormen. Daarom wil hij de Republiek inpalmen.’

‘Dat is diefstal, dat is roof,’ zei de boerin. Haar eerlijke oogen flikkerden.

Alfred knikte. Hij kon het niet ontkennen. Diefstal, roof, dat waren de juiste woorden...

‘Zullen wij dat toelaten, jonker?’

‘Er zal weinig aan te doen zijn, moeder,’ beantwoordde de boer de scherp gestelde vraag.

Maar de koene boerin lette niet op dat antwoord.

‘Zullen wij dat toelaten, jonker?’ herhaalde zij haar vraag.

‘Als het aan mij en vele anderen ligt, niet, vrouw Van

Gelderen. Wij hebben ons te verdedigen. Er wordt ook al aan gewerkt. Iets anders is, of wij het tegen den overmachtigen vijand zullen kunnen volhouden. Wij worden van vier kanten besprongen, vergeet dat niet.'

''k Heb er van gehoord. Maar het zou laf zijn, als wij ons overgaven. Zóó denk ik er over.'

'Het land gaat ten onder,' meende Van Gelderen.

'Spreek zóó niet, Jurriën. Dat is geen mannentaal. Wij moeten ons verdedigen, dat is zoo klaar als wat.'

'Dat zal ook wel gebeuren, vrouw van Gelderen,' zeide Alfred, die bewondering koesterde voor de woorden der kordate vrouw. 'Echter moeten wij niet uit het oog verliezen, dat wij een legertje van geen beteekenis hebben en dat de vestingen verwaarloosd zijn.'

'Dat is dan wel een schande voor hen, die er verantwoordelijk voor zijn,' zei de boerin op scherpen toon.

De vaandrig van het Staatsche leger was het met haar eens. Het was ook hem een voortdurende ergernis, dat de Republiek te land weerloos was gemaakt.

'Men kan er lang en breed over praten,' zeide Van Gelderen, die liever had gehad, dat zijn vrouw niet zoo boud had gesproken tot een officier, die bovendien de zoon van zijn landheer was, 'maar de feiten zijn er. Ons land gaat er onder.'

'Niet zoo kleinmoedig, Jurriën. Een Geldersche boer mag niet laf zijn.'

'Wie spreekt er van lafheid?' vroeg de boer met eenige verheffing in zijn stem. 'Maar wij kunnen geen ijzer met handen breken.'

'Neen, dát kunnen wij niet, Jurriën. Maar wij kunnen en moeten wel de handen vouwen en den Heere God om genade smeeken. En tegelijkertijd werken. Dat is: ons verdedigen. Bidden en werken gaan samen. En dan *zal* de Heere ons helpen, dat staat vast, al weet ik niet hoe. Hij zal het niet dulden, dat de Republiek ten onder gaat. Onze voorouders hebben tachtig jaar lang voor de vrijheid gestreden. Zou dan nu die vrijheid te loor gaan?'

Het werd Alfred Oyens Beekman warm om het hart, toen hij deze kloeke geloofstaal hoorde. Toch was hij het niet geheel met de boerin eens.

‘Verkregen zegeningen kunnen verbeurd worden, vrouw Van Gelderen,’ zeide hij. ‘Inderdaad hebben onze voorouders tachtig jaar lang voor staatkundige en godsdienstige vrijheid gevochten. En met verrassenden zegen. Wij hebben dien zegen evenwel verbeurd. Ik geloof, dat God een twist met de Republiek heeft. Hij laat ons voelen, hoe onverantwoordelijk het was, onze verdediging te land te verwaarloozen.’

‘Het is best mogelijk, jonker. Maar wat verkeerd is gedaan, kan goedgemaakt worden. Er kan nog een leger worden gevormd en geoefend. Er zullen vrijwilligers genoeg zijn. Wat is er, mijn jongen?’

Deze vraag richtte de boerin opeens tot haar zoon, die nog geen woord gesproken, doch alleen geluisterd had.

‘Als het zoover komt, ben ik van de partij,’ zei hij geestdriftig.

‘Goed, Gerard. Je moogt gaan. Want dan is het land in gevaar. Wij moeten allen helpen, het te verdedigen. Ziet ge, jonker? Zoo zullen duizenden er over denken.’

Alfred glimlachte.

‘Het is zeer loffelijk,’ zeide hij. ‘En ik verwacht ook niet anders. Want het is niet meer dan plicht. Maar met duizenden niet-geoefende manschappen is geen leger gevormd. Men stampt een leger niet uit den grond.’

‘Als de wil er slechts is, jonker. En als er maar één is, die leiding geven kan. Dan kan er, onder Gods zegen natuurlijk, veel gebeuren.’

‘Dat ben ik met u eens. De groote vraag is echter, of er een bekwaam bevelhebber is. Ik ken niet één persoon in ons leger, geschikt voor Kapitein-Generaal.’

‘Leeft de Prins van Oranje dan niet meer?’ vroeg de boerin zoo droog mogelijk.

‘Maar, vrouw!’

Jurriën van Gelderen was er blijkbaar niet best over te spreken, dat zijn vrouw zich zóó liet gaan.

‘Ja, Jurriën, alles goed en wel, maar ik kan van mijn hart geen smoorkuil maken. Ik zeg maar, dat de groote heeren nu hun streken thuis krijgen. Zij meenden het zonder Oranje te kunnen stellen, maar dat gelukt toch niet. De jonker zal het wel niet met mij eens zijn, maar dat laat mij koud. Laten ze den Prins van Oranje hoofd van het leger maken, dan komt alles best in orde.’

Alfred Oyens Beekman lachte hartelijk. De boer maakte er uit op, dat hij niet ontstemd was over de stoute woorden der boerin. En dat verluchtte hem wat.

‘Ik ben het wel met U eens, vrouw Van Gelderen. Voor mijn part was de Prins hoofd van het leger. 'k Weet niet, of hij het winnen zou, maar in ieder geval zal het beter gaan.’

‘Nu begrijp ik niets meer van den jonker,’ dacht de boerin. ‘Zooeven zei u, niet een geschikt iemand te weten en nu noemt u den Prins van Oranje.’

‘U is toch niet zoo scherpzinnig, als ik dacht. Ik zeide, dat ik niemand in ons leger ken. Welnu, dat is zoo. De Prins behoort niet tot het leger. Hij werd van alles uitgesloten.’

‘Ja, schande genoeg,’ meende de boerin. ‘Maar de groote heeren krijgen hun streken wel thuis.’

‘Ik vrees, dat het te laat is. Het land gaat er onder,’ zeide Jurriën Van Gelderen op doffen toon. ‘Het is niet te verdedigen tegen zulk een overmacht.’

‘In ieder geval moet het geprobeerd worden, Van Gelderen,’ merkte Alfred op. ‘Het zou toch schrikkelijk laf zijn, wanneer wij ons zonder slag of stoot overgaven.’

‘Ziezoo, dat wou ik even zeggen,’ meende de stoere boerin, goedkeurend knikkend. ‘Als de heeren in Den Haag verstandig zijn, dan zorgen zij zoo spoedig mogelijk een leger te hebben met den Prins van Oranje aan het hoofd. Dan komt het best in orde. God zal ons niet begeven en niet verlaten, al is Zijn hand tegen ons.’

‘Je bent toch altijd mijn dappere vrouw,’ prees de boer.

‘Je moet niet zoo gauw in den put zitten, Jurriën. Waar blijft ons Godsvertrouwen, als wij onmiddellijk leeuwen en beren op den weg zien?’

‘Je hebt gelijk, moeder. Maar - je moet toch niet vergeten, dat wij heel wat ellende tegemoet gaan, als God het niet genadig verhoedt.’

‘Dat vergeet ik niet, Jurriën. Oorlog is vreeselijk. Het is best mogelijk, dat wij van huis en hof verjaagd worden en wij moeten vluchten, om ons veege lijf te redden. 't Is ook best mogelijk, dat het land voor een wijle ten ondergaat. Maar dat wij een wingewest van Frankrijk zullen worden, neen, dat geloof ik niet. Dat zal de Heere niet dulden. Ik denk voor het naast, dat de Prins van Oranje ons redden zal. Wat dunkt de jonker?’

‘Ik voor mij persoonlijk geloof, dat wij Oranje weer moeten hebben, vrouw Van Gelderen. Maar - of dat gebeuren zal, dát weet ik niet. Wij kunnen dat wel zeggen, maar het is niet zoo eenvoudig.’

‘Och kom,’ zei vrouw Van Gelderen. ‘Als het gevaar er eenmaal is, zullen de groote heeren wel inbinden.’

Alfred lachte smakelijk.

‘De groote heeren hebben het, geloof ik, bij u gedaan,’ zeide hij.

‘Ik zeg niets geen kwaad van de groote heeren. Standen moeten er zijn. Maar zij moeten niet denken, dat ons land het zonder Oranje kan stellen. Dat bedoel ik alleen.’

‘Wij denken precies gelijk, vrouw Van Gelderen. Alleen, dat de groote heeren of, laat ik zeggen, de Regenten zoo gemakkelijk zullen toegeven, dat geloof ik niet. De tijd zal het leeren.’

‘Waar, denkt de jonker, zouden de Franschen over de grens komen?’ vroeg de boer.

Alfred haalde de schouders op.

‘Ik weet het niet. En niemand weet het, dan alleen de Fransche legerleiding. Vermoed wordt bij Maastricht. De vesting wordt dan ook versterkt.’

‘Kunnen ze dan nog anders komen?’ vroeg de boerin.

‘Ja, zij kunnen het Geldersche binnenvallen, bijvoorbeeld over den Rijn bij Lobith komen of Noordelijker op, in de Graafschap. In het laatste geval moeten zij geen rivier overtrekken. Maar vóór zij in het Geldersche zijn, komen zij onze vestingen in het Kleefsche tegen. Wij hebben af te wachten, wat er gebeuren zal. Ik houd het er voor, dat Maastricht de eerste slagen zal opvangen.’

Na deze woorden sloeg hij een blik door het venster, en zag, dat op den smallen weg naar de boerderij een persoon naderde, die een soort kist op den rug torste. De man vervolgde moeizaam zijn weg.

‘Wat komt daar voor een snuiter aan?’ vroeg Alfred.

Hoofdstuk III.
Een verdacht man en een discussie op het kasteel.

Bij het vernemen dezer vraag stond de boer op en volgde den blik van den jongen officier, die in de keuken der boerderij zoo volkomen op zijn gemak zat, als behoorde hij tot het gezin.

‘Een rondreizende koopman,’ antwoordde Van Gelderen. ‘Een vreemde sinjeur. Hij is tenminste hier nog nooit geweest, wel. moeder?’

Ook de boerin staarde door het in lood gevatte ruitje.

‘Neen, ik ken hem niet. Wij zullen eens zien, wat de man te koop heeft.’

‘Laat hem maar hier, Gerard. Dan kan hij ook een beker warm bier drinken,’ zei de boer gastvrij.

De jongeling stond op en kwam eenige oogenblikken later terug met den koopman,

die met een vrijmoedig: ‘Goeden dag, samen’ zijn houten kastje op den steenen, met zand bestrooiden vloer van de ruime keuken zette.

Zich omwendend, viel zijn oog op Alfred. 't Was, of er op zijn gelaat eenige verwarring kwam te lezen, toen hij den officier gewaar werd.

Zoo ja, dan was dat slechts heel even, want hij herstelde zich onmiddellijk en zeide in een tongval, dien de Van Gelderens niet kenden: ‘Jullie boerderij ligt afgelegen, maar ik dacht: 'k loop er even heen, misschien raak ik het een en ander kwijt. 'k Heb voorraad genoeg, hoor. Leeg koopen kunnen jullie mij niet.’

Hij wilde zijn kastje openen, om zijn voorraad te toonen, maar de boerin zeide: ‘Zet je eerst, koopman. Een warm glas bier wil er wel in bij de koude.’

‘Ik sla het niet af, boerin.’

‘Je bent ook geen Gelderschman, koopman,’ meende Van Gelderen.

‘Dat is krek geraden. Ik ben een heel eind van huis verdwaald. Och, dat gaat zoo vanzelf. Voor vrouw en kinderen heb ik niet te zorgen, dus niemand heeft er last van, dat ik weg ben. Als mijn voorraad op is, koop ik nieuwen en trek weer verder. En zoo verdien ik mijn broodje, al is het schamel.’

‘Je bent een Vlaming?’ vroeg Alfred.

‘Hoe weet mijnheer de officier dat?’ vroeg de ander, Alfred onderzoekend aanziend.

‘Je spraak maakt je openbaar,’ lachte deze. ‘'k Heb in Brabant zooveel Vlamingen ontmoet. Je zoekt het wel ver, koopman.’

‘Zooals ik zeide, sinjeur. Het gaat vanzelf. Maar ik denk naar Vlaanderen terug te keeren. Het wordt straks hier niet pluis. Ze spreken van oorlog. Niets voor mij. Dat gevalletje moeten de officieren maar opknappen,’ met een schuinen blik naar Alfred.

Die loerende blik beviel Alfred niet. Hij kreeg in eenen

een antipathie tegen den man, al kon hij onmogelijk verklaren, waarom.

‘Ja,’ zeide hij op luchtigen toon, ‘wij zullen dat gevalletje wel even opknappen. Die twintigduizend Franschen jagen wij spoedig genoeg terug.’

‘Nou, nou, sinjeur mag er wel een honderdduizend bij doen,’ zei de koopman.

‘Hoe weet je dat?’ vroeg Alfred haastig.

De ander beet zich zichtbaar op de lippen.

‘Ik weet er niets van,’ zei hij dan. ‘Ik zeg alleen, wat er beweerd wordt. In zekeren zin kan die oorlog mij niets schelen. 't Is alleen jammer, dat ik dan hier in de Republiek, waar ik goede zaken doe, niets meer verkoopen kan. Maar overigens gaat die heele oorlog buiten mij om. Als de Franschen maar niet door Vlaanderen trekken. Anders wordt het daar ook nog ellende. Maar dat zal wel niet. Zij komen langs Maastricht. Men beweert, dat daar een sterk garnizoen is. Weet sinjeur er te met iets van?’

‘Die heele oorlog kan je immers niets schelen?’ zei Alfred, scherper sprekend dan zijn gewoonte was en zich, tot verbazing der Van Gelderens onvriendelijk toonend. ‘Maar als je nieuwsgierig uitgevallen bent, koopman, je moogt het gerust weten, hoor, dat de bezetting in Maastricht niets beteekent.’

‘O neen?’ vroeg de ander gretig. Wéér beet hij zich op de lippen en vervolgde op gewonen toon: ‘'t Is mij anders verteld, maar de menschen praten zooveel.’

‘Zoo is het,’ bevestigde Alfred. ‘Maar van mij kun je gerust aannemen, dat het garnizoen in Maastricht niets beteekent, hoor. Ik ben er zelf in garnizoen, sinjeur. Het behoeft ook niets te beteekenen, want de Franschen komen niet langs Maastricht.’

Bij deze woorden, waarvan de Van Gelderens niets begrepen, want de jonker had pas gezegd, van niets te weten - keek Alfred den Vlaamschen koopman scherp aan. Hij las in die oogen eenige verwondering.

‘Sinjeur kan wel gelijk hebben,’ zeide de marskramer. ‘Het kan mij niet veel schelen.’

‘Dat begrijp ik. Maar als de menschen het nog eens met je over Maastricht hebben, zeg dan maar gerust, dat zij er niets van weten. De Franschen komen door het Kleefsche, waar zij in de vestingen sterke bezettingen zullen vinden. Als zij die mochten veroveren, dan zullen wij hen aan den Rijn warm ontvangen. De plannen zijn al lang klaar.’

De boerin luisterde met zichtbare verbazing: de jonker sprak nu heel anders dan zooeven!

‘Sinjeur kan best op de hoogte zijn,’ meende de marskramer onverschillig. Alfred had echter wel gezien, dat hij scherp had zitten luisteren.

Dan stond de man op.

‘Het bier heeft mij lekker gesmaakt. Vriendelijk bedankt,’ zeide hij. En op zijn kastje toeloopend: ‘Is er temet iets noodig? Ik heb van alles: lint, zeep, kammen, knoopen, schoenriemen.’

‘Laat mij even vertrekken, vóór de verkoop begint,’ lachte Alfred. ‘Als de vrouwlui eenmaal de schatten gaan bekijken, denken zij aan geen tijd.’

‘Komt de jonker nog vóór hij naar 's Hage gaat?’ vroeg boerin.

‘Ik zal eens zien, vrouw Van Gelderen. Maar beloven doe ik niets. Het ga jullie allen goed, hoor,’

‘Net zoo, jonker. God zij met u in de ure van het gevaar, zei de boerin.

Jurriën van Gelderen geleidde Alfred naar buiten, waar zijn paard juist werd voorgeleid.

‘Maak dien koopman niet wijzer dan hij is. Van Gelderen,’ merkte hij op.

‘Hoe bedoelt de jonker?’ vroeg de boer verbaasd.

‘Ik vertrouw hem niet verder dan ik hem zie,’ was het antwoord.

‘Hij maakt geen oneerlijken indruk, 'k Vind hem een netten vent,’ zei de boer.

‘Best mogelijk. Ik zie in hem een spion van Frankrijk. Daarom heb ik hem maar wat wijs gemaakt.’

‘Een spion van Frankrijk?!’ riep de boer.

‘St. st. Je behoeft niet zoo hard te schreeuwen. De man behoeft het niet te hooren. Bovendien kan ik mij vergissen. Maar dat geloof ik niet.’

‘Wat zou een spion van Frankrijk.....?’

‘Ja, dat zijn krijgsmanszaken. Ik zeg je. Van Gelderen, dat

die Vlaming evenmin marskramer is als ik boer. Dat is slechts een vermomming, om ongehinderd het land door te reizen. Vertel hem alsjeblieft zoo weinig mogelijk.’

‘Hoe weet de jonker, dat die kerel een spion is? Als het wáár is, jaag ik hem het erf af.’

‘Niet doen, want je weet het evenmin als ik. Ik vermoed het alleen. Op goede gronden. Er zijn wel meer spionnen in het land. En nu, goeden dag, Van Gelderen. Als ik vóór mijn vertrek niet weerkom, hoop ik, dat wij elkaar later onder betere omstandigheden mogen weerzien.’

* * *

Alfred Oyens Beekman gaf zijn paard de sporen, zoodat hij in een minimum van tijd uit het gezicht verdwenen was.

‘De kerel is vast een spion’, mompelde hij. ‘Maar zijn rol speelt hij meesterlijk, dat moet er van gezegd worden. Op zijn omzwervingen kan hij heel wat te weten komen, dat aan de Fransche legerleiding wordt overgebriefd. Wat luisterde de kerel scherp, toen ik hem van Maastricht en dat andere vertelde! Als hij het nu maar gelooft!’

Alfred lachte nog, als hij er aan dacht, welk een onzin hij den Vlaamschen ‘koopman’ op den mouw had gespeld.

Maar dan versomberden zijn open gelaatstrekken: hij kon tegenover den spion - hij was er zeker van, dat de Vlaming een spion van Frankrijk was! - wel luchtig spreken, maar in werkelijkheid was zijn hart vol bekommernis.

Het zag er slecht uit met de toekomst van de Republiek, die door vier vijanden zou worden besprongen. En zeker was de toestand hachelijk, nu er geen behoorlijke verdedigingsmiddelen waren. Op een meer dan onverantwoordelijke wijze was het landleger verwaarloosd. Er waren geen geoefende soldaten, terwijl de officieren over het algemeen hun taak niet verstonden. Vestingen van beteekenis waren er niet. En die er waren zouden geen weerstand kunnen bieden. Enkele, als Maastricht, maakten een uitzondering op den regel. Verreweg de meeste hadden geen zier beteekenis, daar de wallen verwaarloosd waren en de grachten ondiep, vaak gedempt.

Onder zulke benarde omstandigheden moest het hoofd worden geboden aan een leger, als het Fransche, sterk en

machtig, bestaande uit gedrilde soldaten. aangevoerd door kundige bevelhebbers!

Alfred zag de nabije toekomst donker in. En als er nu in de Republiek goede leiding was, dan was er althans één lichtpunt. Van een centrale leiding was echter geen sprake. Er zou niet eens een plan van verdediging zijn. De man, die de leiding krijgen zou - er moest toch een kapitein-generaal komen, wie dan ook - kreeg een bovenmenschelijke taak...

De Prins van Oranje...

Hij dacht aan de kloeke woorden van boerin Van Gelderen; woorden, die hem hadden bemoedigd en die vertolkten, wat er onder het volk leefde. Er was onder velen van die eenvoudigen Godsvertrouwen. En daarnaast stelden zij hun vertrouwen op den Prins van Oranje, van wiens bestaan zij nauwelijks iets afwisten...

Alleen de naam Oranje was al voldoende, om dat vertrouwen te wekken.

Wat staken die eenvoudigen gunstig af bij de Regenten, die den Prins zijn waardigheid hadden onthouden! Bange vrees bekroop nu het hart van de heeren. Zij wisten niet anders te zeggen - zijn eigen vader zeide het immers? - dan dat het verstandigste was, het hoofd in den schoot te leggen, daar tegen een overmacht niet te vechten was.

Neen, dan stond de geloofstaal van die eenvoudige boerin toch oneindig veel hooger.

Voor Alfred Oyens Beekman was het een uitgemaakte zaak, dat het land verdedigd zou moeten worden; verdedigd, al was het tot den laatsten man. Maar hoe die schier wanhopige verdediging gevoerd moest worden, hij wist het niet.

Wéér verwijlden zijn gedachten bij den Prins van Oranje, wiens naam door zeer velen in den lande werd genoemd, nu het gevaar naderde.

Wat zou die jonge Prins, die van krijgszaken geen verstand had, tenminste practisch niet op de hoogte was, kunnen uitrichten, ondersteld, dat hij benoemd zou worden tot kapitein-generaal, wat heel niet zeker was? Zouden de

Regenten, de aanhangers van de Loevensteinsche factie, hem zonder meer op den voorgrond schuiven, na hem twee en twintig jaar op den achtergrond te hebben gehouden? Had Amélie hem niet verteld, hoe een afgevaardigde ter Staten Provinciaal van Gelderland den naam van den Prins van Oranje had genoemd, maar ijlings zijn woorden had ingetrokken?

En tóch - men zou wel moeten, al ontbrak de lust dan ook. Als het volk in beroering kwam en het optreden van den Prins eischte, dan zou men niet durven weigeren. Was het zes jaar geleden in Zeeland niet gebleken, toen Oranje, vertoevend te Middelburg, tot Eerste Edele van dat gewest was verklaard, een waardigheid, die hem toekwam, maar die hem was onthouden? Had het Zeeuwsche volk in de overvolle straten hem toen niet uitbundig toegejuicht? Officieren, die de toestanden te 's Hage kenden, hadden hem verzekerd, dat de Raadpensionnaris De Witt zeer ontstemd was geweest over het gebeurde in Zeeland en nauwlettend op de gedragingen van den Prins toezag.

Och - Alfred Oyens Beekman werd in eenen opgewekter gestemd - het zou alles niet baten. Als met onweerstaanbare kracht de vijandelijke legers de grenzen naderden en het gevaar met den dag grooter werd, dan... zouden de Regenten wel moeten bezwijken en dan werd Oranje de man.

Daarom was hij blijde, zijn pogingen van de laatste jaren met succes bekroond te zien: hij kwam te 's Hage in garnizoen; hij kwam in de onmiddellijke nabijheid van den Prins van Oranje, die - hij was er feitelijk van overtuigd, al wankelde hij nog wel eens - een rol van beteekenis zou gaan spelen.

Alleen - hoe deze de verdediging van het land zou moeten voeren zonder leger, zonder bekwame officieren, zonder vestingen, dit was hem een volslagen raadsel. En zou een jongeman van twee en twintig jaar, precies zoo oud als hij, overwicht hebben op veel oudere officieren?

Zonder dat hij er op gelet had, zoo was hij verdiept in zijn

gepeins, had zijn paard al geruimen tijd stapvoets gereden. Hij gaf het ros de sporen en draafde weldra de oprijlaan van het kasteel weer op.

* * *

Eenige dagen later verschenen er verschillende ruiters. Ter eere van Alfred had graaf Oyens Beekman een kleine jachtpartij georganiseerd, die een geanimeerd verloop had.

De deelnemers zouden den nacht op het kasteel overblijven, zoodat na het eenigszins feestelijke avondmaal in de groote zaal, waar een haardvuur lustig brandde en waar veel kaarsen licht verspreidden, een gezelschap landedelen bijeen was, dat den tijd kortte met praten en spelen en rooken, terwijl ook de wijnflesch rondging.

Ondanks de vroolijkheid, die er heerschte, was er toch ook een beklemming. Eén woord was voldoende, om de opgewektheid plaats te doen maken voor een sombere stemming.

Dat woord was: Frankrijk...

En toen dat woord was uitgesproken viel er een stilte in, die geruimen tijd voortduurde.

Alleen het knetteren van de eikenhouten blokken in het haardvuur werd vernomen.

Zeker, het was niet Engeland, het waren niet de bisschoppen van Munster en de Keurvorst van Keulen, het was alleen Frankrijk's Koning Lodewijk XIV, die de draden der Europeesche politiek in handen had. De anderen waren slechts zijn werktuigen. De Republiek kreeg er wel meer vijanden door, maar als Frankrijk er niet was...

Onzin, dus te redeneeren. Frankrijk *was* er en het liet zich geducht gelden ook. Het Fransche goud had de oogen van den Engelschen Koning verblind, zoodat hij bereid was, met Frankrijk, de Republiek den oorlog te verklaren. Met datzelfde goud waren Munster en Keulen bewogen, mee te doen in den roofkrijg. En voor datzelfde goud had Zweden, hoewel het een verbond met Den Haag had gesloten, beloofd, onzijdig te zullen blijven.

Het was het Fransche goud.

Het was Frankrijk.

Het woordje Frankrijk zorgde voor de beklemmende stilte in de groote zaal van het kasteel van graaf Oyens Beekman, waar het jachtgezelschap bijeen zat.

‘Men kan er honderd uit over redeneeren,’ verbrak één der aanwezigen de stilte, ‘maar dat baat alles niets. Tegen een overmacht is niet te vechten met de beperkte hulpmiddelen, die wij hebben. Het verstandigst is, met Frankrijk tot een vergelijk te komen.’

Een gemompel steeg op. Alfred wist niet, of het een gemompel van goed- of afkeuring was.

‘Zou Frankrijk een vergelijk willen?’ vroeg een ander.

‘Juist. Een verstandige vraag. Wat vergelijk zouden wij kunnen aanbieden?’ dus vroeg een derde.

‘Het is buiten kijf, dat de Republiek reeds verdeeld is’, meende Otto, die niet langer zwijgen kon, hoewel zijn vader hem een blik toewierp, die er op wees, dat de graaf niet ingenomen was met het spreken van zijn zoon.

Intusschen misten die woorden hun uitwerking niet: weer viel een stilte in, een stilte, die Alfred niet beviel. Hij wilde het algemeene gevoelen wel eens goed weten.

‘Het zou laf zijn,’ zeide hij, ‘ons op genade of ongenade over te geven. Wij moeten vechten, ook tegen een overmacht. Het is beter, dat de laatste man sneuvelt, dan het lijdelijk aan te zien, dat de Republiek in stukken wordt gescheurd en aan elk der aanvallers wordt gegeven.’

Dat was een andere taal. Er waren er, die goedkeurend knikten; er waren er, die het hoofd schudden; er waren er, die een bedenkelijk gezicht trokken.

‘Ziet ge kans, het land te verdedigen, vaandrig?’ vroeg een edelman op jaren. ‘Woorden zijn heel mooi, maar het komt op daden aan.’

Alfred voelde de stekeligheid van de opmerking, maar hij besloot, kalm te blijven.

‘Ik geef toe, dat de toestand van het leger hachelijk is.

Maar als er te 's Hage gewerkt wordt, kan er wel een leger van vrijwilligers gevormd worden. Er zou ook geen enkel bezwaar tegen zijn, jongelingen en mannen tot een bepaalden leeftijd op te roepen. Wij hebben nog eenige maanden den tijd.'

'Ge wilt de Republiek in bloed en tranen doen ondergaan?'

'Ik wil het land verdedigen, zooals het *mannen*' - hij drukte sterk op dat woord - 'betaamt. Als wij aangevallen worden, hebben wij ons te verdedigen. Ik *weet*, dat het volk er zoo ook over denkt.'

'Het volk is geen maatstaf. Het kent de toestanden niet. Het is als een kudde dieren, die men willoos rechts of links kan drijven.'

Alfred glimlachte bitter: dat was het oordeel over dappere vaderlanders, als boerin Van Engelen!

'Wij konden wel eens met het volk te doen krijgen,' meende Alfred. 'Als het in gevaar komt, ziet het de gemaakte fouten en zoekt een helper in den nood.'

Hij *wist*, dat hij een gevaarlijk punt aanraakte met deze laatste woorden, maar 't was hem onmogelijk, te zwijgen.

Onmiddellijk wist elk, wat hij bedoelde.

'Het is onzin, ons te vergapen aan den Prins van Oranje. Ook hij kan ons niet helpen. Zou hij ijzer met handen kunnen breken?'

'Neen, maar hij kan ons allen wel bezielen, om moedig het gevaar onder de oogen te zien,' zeide Alfred, warm wordend. Hij lette er niet op, dat zijn vader de wenkbrauwen fronste en dat er tusschen diens oogen een rimpel kwam, wat steeds weinig goeds voorspelde.

Uiterlijk behield graaf Oyens Beekman echter zijn kalmte.

'De jeugd spreekt, naar zij verstand heeft,' merkte hij op.

In eenen was er alle aandacht. Men had al eens zijn richting uitgekeken, of hij nog niet spreken zou, daar men aan zijn oordeel groot gewicht hechtte. Tot nu had de graaf, tot aller verbazing, gezwegen, zoodat des te meer de spanning er was, toen hij eindelijk het woord nam.

‘Ik beweer niet, dat wij ons niet moeten verdedigen,’ vervolgde hij, langzaam sprekend. ‘Inderdaad zou het laf zijn, ons zonder slag of stoot over te geven. Alleen, het staat voor mij vast, dat wij voor de overmacht moeten zwichten. Als dat blijkt, en dat *zal* blijken, dan spreekt het vanzelf, dat wij gaan spreken over de voorwaarden voor overgave. Men kan in jeugdigen overmoed wel zeggen, dat men zich liever dood vecht, maar het zou niet verantwoord zijn, het land in bloed en tranen te doen omkomen. Wij hebben vrouwen en kinderen, wij hebben onze bezittingen.’

‘En als Frankrijk dan van geen genade wil weten?’ vroeg een der aanwezigen, die blijk gaf, het niet eens te zijn met graaf Oyens Beekman.

‘Ik vermoed, dat het zal meevallen, al zullen wij natuurlijk zwaar moeten bloeden. In ieder geval: dan tijd dan raad. Met de beperkte hulpmiddelen, die wij hebben, moeten wij gaan vechten. Tot blijkt, wat zeer spoedig het geval zal zijn, dat wij niet meer kunnen, waarop wij eenvoudig over de voorwaarden gaan spreken.’

De eerbied, dien hij aan zijn vader verschuldigd was, weerhield Alfred, om niet uit te vallen. Hij vond dat standpunt vrijwel even laf als dat andere, dat van onmiddellijke overgave sprak.

Zóó dacht blijkbaar een der anderen er ook over. Want hij zeide op min of meer schamperen toon: ‘Wie dus redeneert, doet beter, niet te gaan vechten. Waarom zullen wij dan bloed vergieten? Is het dan niet veel verstandiger, ons onmiddellijk over te geven?’

‘Zonder tegenweer behoeven wij op geen genade te rekenen, omdat Frankrijk dan inziet, dat wij ons machteloos gevoelen,’ hernam de oude graaf. ‘Ons verweren is plicht. Tot wij niet meer kunnen’.

‘En wanneer kunnen wij niet meer?’ vroeg Otto.

‘Dat hangt van de omstandigheden af,’ was het antwoord van zijn vader. ‘Naar mijn meening zal het spoedig genoeg blijken, dat wij tegen de vijanden in geen enkel opzicht op-

gewassen zijn. Dan worden wij vanzelf gedwongen, ons over te geven.'

De edelman, die het met graaf Oyens Beekman niet eens was, liet hem niet los.

'Het kan u bekend zijn, waarde graaf,' zeide hij, 'dat wij veel aan uw oordeel hechten. Maar dit standpunt kan mij niet bekoren. Ik ben zoo vrij, het in dezen met de jeugd te houden, al is die dan onervaren, zooals u, en niet ten onrechte, opmerkt. Uw zoon heeft, naar mijn meening, gelijk, als hij opmerkt, dat de Prins van Oranje in staat zal zijn, ons volk te bezielen en te leiden.'

Voor de tweede maal werd de naam in het gezelschap genoemd. Het verheugde Alfred, die alleen in den Prins, met Gods hulp, het redmiddel zag.

Intusschen was er spanning. Want in dezen kring had Oranje feitelijk afgedaan. Al méér dan twintig jaar. En nu kwam die naam met kracht naar voren.

Aller belangstelling richtte zich op het antwoord, dat graaf Oyens Beekman geven zou.

Alfred was niet het minst van allen benieuwd.

Hoofdstuk IV.
Hoe over den Prins werd gedacht.

‘De heeren vergissen zich,’ meende de graaf, ‘als zij denken, dat de Prins van Oranje de redding brengen kan. Eén persoon kan het land niet redden. Zonder leger beteekent Oranje niets.’

‘Hij *maakt* een leger,’ viel de ander hem in de rede. ‘Hij bezielt. Zijn naam zegt alles. Die begeestert het volk.’

‘Ik hoop vurig, dat ons volk verstandigr zal zijn,’ antwoordde de graaf. ‘En nu zal ik den heeren meedeelen, waarom ik dat hoop. Liever zeide ik het niet. Maar nu in deze kring, nu ook mijn eigen zoon’ - hij zag Alfred met een vernietigenden blik aan - ‘de terugkeer van den Prins van Oranje bepleit, voel ik mij verplicht, mede te deelen, dat de Prins onder een zware verdenking staat.’

Met opzet zweeg graaf Oyens Bekman toen even. Hij zag reeds, dat zijn woorden indruk maakten.

‘Ik heb mijn inlichtingen uit goede bron. Die bron is in Den Haag. Men denkt daar, en niet zonder reden, dat de Prins van Oranje van de aanstaande oorlogsverklaringen wel meer af weet dan hij het laat voorkomen.’

Er kwam merkbare onrust in het gezelschap. Men wist niet de juiste bedoeling van des graven woorden. Maar een vaag vermoeden rees. Zelfs Alfred wankelde in zijn overtuiging. Vast stond toch, dat zijn vader een invloedrijk man was en niet klakkeloos allerlei mededeelingen deed.

‘Wij moeten geen herhaling hebben van de historie met den vader van den Prins, Willem II, die tegen Amsterdam optrok. Zijn zoon is even eer- en heerschzuchtig. Vermoed wordt, dat de oorlog om hém begonnen wordt.’

‘Het kan niet waar zijn!’ riep Alfred. ‘Er is geen enkele reden voor deze veronderstelling.’

Een gemompel steeg op in het gezelschap.

‘Het is mij bekend,’ vervolgde de graag onverstoorbaar, ‘dat de Raadpensionaris en met hem andere regeeringspersonen die meening zijn toegedaan. En dat natuurlijk op goede gronden. De heeren moeten niet uit het oog verliezen, dat de Koning van Engeland een oom is van den Prins. Alleen die familiebetrekking wijst er reeds op, dat wij den Prins niet moeten hebben.’

‘Ik kan mij eenvoudig niet voorstellen, dat Oranje met Engeland konkelt’, zei de bestrijder van den graaf.

‘Het vermoeden, dat ik den heeren meedeel, berust op goede gronden. Ronduit gezegd: de oorlog wordt begonnen, om den Prins in zijn waardigheid te herstellen.’

‘Het kan niet waar zijn!’ riep er een, die tot nu toe gezwegen had.

Graaf Oyens Beekman haalde de schouders op, alsof hij zeggen wilde: wat praat gij, die van niets weet?

‘Ik deel het vermoeden van 's Hage mede. En daar weet men meer dan wij hier in het Geldersche. De vijanden elk een stuk van de Republiek en de Prins van Oranje de rest. Dat is de heele opzet.’

‘Dat is landverraad,’ zei Otto, die in groote spanning zat te luisteren, terwijl hij zoo nu en dan naar Alfred keek.

‘Noem het, zoo ge wilt. Ik deel alleen de vermoedens mede.’

‘Ik weet niet, wat er van te denken,’ zeide de edelman, die zich niet kon vinden in de beschouwingen van den graaf. ‘Het lijkt mij niet juist. Als in 's Hage op goede gronden wordt vermoed, dat de Prins van Oranje heult met onze vijanden, waarom wordt hij dan niet gevangen genomen?

Dan is hij immers het grootste gevaar voor het land? Wij hebben toch een bewind in 's Hage, dat optreden moet tegen landverraders?'

'Het zou niet verstandig zijn, den Prins gevangen te nemen. Om het volk niet, maar ook niet, daar dan argwaan zou worden gewekt. Mijne heeren, wij moeten over deze zaak niet licht denken. Men kan wel om den Prins van Oranje roepen, maar dan haalt men het gevaar in huis. Hij moet buiten de zaken blijven. Het is onverantwoordelijk, zijn verheffing te bepleiten. Wie van de zaken op de hoogte is en ik herhaal, dat men in 's Hage zware vermoedens heeft, zegt: alles, maar Oranje niet aan het hoofd.'

Alfred was het met zichzelf niet eens. Wat zijn vader vertelde kwam hem in hooge mate onwaarschijnlijk voor. Maar als hij dan zag de zekerheid, waarmede zijn vader sprak en bedacht, dat deze zijn gegevens uit goede bron had, dan wankelde hij. *Als* dat alles wáár was, neen, dan moest Oranje niet aan het hoofd van het leger komen, want dan diende dat alleen, om het land nóg spoediger ten onder te doen gaan. Maar - *was* het wáár? Waren die vermoedens juist? Vergeten moest toch niet worden, dat de verklaarde tegenstanders van den Prins van Oranje aldus spraken! Bij hen kon men moeilijk een welwillend oordeel over Oranje verwachten!

Tot zijn verlichting en verrassing en blijdschap kwam de tegenspraak. Het was weer de edelman, die min of meer aan den kant van Oranje bleek te staan.

'Mij dunkt, dat wij moeten oppassen, teneinde niet te lasteren,' begon hij.

'Ik laster niet,' voer graaf Oyens Beekman heftig uit.

Zijn rechtschapenheid, die buiten kijf was, kwam in sterk verzet.

'Begrijp mij niet verkeerd, waarde graaf,' zeide zijn gast, die kalm bleef. 'Ik trek uw rechtschapenheid niet in twijfel. U hebt ons eenvoudig meegedeeld, wat men te 's Hage vermoedt. Maar die mededeelingen komen uit den koker van

die kringen, waar de Prins van Oranje niet bepaald gezien is, om het eens zoo zacht mogelijk uit te drukken. En dan bestaat het gevaar, dat men tot lasteren komt. Ook van de andere zijde bestaat dat gevaar. Nog deze week heb ik een hevig dispuut gehad met iemand, die den Raadpensionaris op alle mogelijke wijze zwart maakte en hem een landverrader schold. Ik heb mij daartegen sterk verzet. Johan de Witt is een vaderlandslievend man en hij heeft het goed bedoeld. Hij verkeerde in de stellige meening, dat er te land geen gevaar dreigde en het leger dus kon worden verwaarloosd. Er was immers het verbond met Engeland en Zweden? Ik laat nu buiten beschouwing, of hij verstandig heeft gedaan; of hij niet te goed van vertrouwen is geweest. Maar vast staan moet, dat hij het oprecht meende. Nu blijkt, dat hij verkeerd heeft gezien, moet en mag de Raadpensionaris niet worden belasterd en voor landverrader worden gescholden. Maar aan den anderen kant kom ik er ook met kracht tegenop, dat men den Prins gaat belasteren.'

Er heerschte weer groote spanning. Met aandacht werd naar den spreker, die met kracht van overtuiging sprak, geluisterd. Alfred herademde. Daar was althans een man op leeftijd - dus niet iemand, die behoorde tot de niet-ervaren jeugd - die het voor den gesmaden Prins van Oranje opnam!

'Er is geen enkele reden,' vervolgde Oranje's verdediger, 'om zóó over den Prins te spreken. Ik ken hem niet, 'k heb hem nooit gezien en zal hem ook wel nooit zien, maar niet wáár kan zijn, wat men hem toedicht. En waarom kan dat niet wáár zijn? Omdat hij een Oranje is.'

De spreker zag den kring rond. Hij bemerkte, dat er waren, die hem gelijk gaven, maar hij zag ook, hoe er zich onder bevonden, die het niet met hem eens schenen te zijn.

'Een nakomeling van Willem van Oranje, van Maurits, Frederik Hendrik, die in den oorlog met Spanje goed en bloed veil hadden, kan niet, ik zeg, kan niet zijn wat van hem verteld wordt. Dat is uitgesloten. De Prins van Oranje een

landverrader, die een deel van de Republiek aan Frankrijk en Engeland zou verkwanselen, om zelf een klein deel te kunnen bezitten? Geloove, wie het gelooft. Ik niet. Eer keert de Rijn naar Zwitserland terug, eer ik een dergelijke beschuldiging geloof!'

Vol vuur had de edelman gesproken. Zijn woord maakte grooten indruk. Sterke tegenspraak, die hij overigens verwacht had, bleef uit. Alleen graaf Oyens Beekman fronste de wenkbrauwen.

'Gij meent het ongetwijfeld goed, mijn vriend,' zeide hij op een beschermenden toon. 'Maar met gevoelsoverwegingen komen wij niet verder. Een nakomeling is volstrekt niet altijd gelijk aan zijn roemruchte voorvaderen. Wat ik heb medegedeeld is ontleend aan vermoedens, die op goede gronden berusten. Ik heb die mededeeling gedaan, om te waarschuwen. Verder behoeft er niet meer over gesproken te worden. Ik blijf bij mijn meening, dat het een gevaar voor het land zou zijn, als geschiedt, wat sommigen willen. Oranje moet buiten 's lands zaken blijven, naar mijn oordeel. Ik hoop, dat de Generale Staten er zoo ook over zullen denken. En zoo niet, dan zal wel blijken, dat de vermoedens juist zijn geweest.'

Duidelijk bleek, dat graaf Oyens Beekman het gesprek over dit onderwerp niet verder wilde voortzetten. Men eerbiedigde het verlangen van den gastheer en sprak over verschillende onderwerpen. Van harte ging het evenwel niet. De beklemming, die over het gezelschap gekomen was, wilde niet wijken. De rechte stemming ontbrak. En vroeger dan aanvankelijk de bedoeling was geweest brak men op en zocht de legersteden op.

De man, die het kloek voor den Prins van Oranje had opgenomen, had nog even gelegenheid, Alfred alleen te spreken.

'Ik prijs het in je,' zei hij vertrouwelijk tot den vaandrig, 'dat je je vader niet hebt tegengesproken, hoewel het je moeite moet hebben gekost. Doe het ook voor het vervolg

niet. De tijd zal leeren, dat wij gelijk hebben en de anderen ongelijk. Hoe het met ons arme land gaan moet, ik weet het niet. God alleen weet het. Maar dat het volk om den Prins zal roepen staat voor mij vast. Ook, dat hij het geschokte vertrouwen zal doen weerkeeren. Hij moet en zal ons helpen. En wat van hem verteld wordt, is vuige laster, *moet* vuige laster zijn. Strijd dapper, mijn jongen, aan de zijde van Oranje. 't Is, om er jaloersch op te worden. Als men mij noodig hebben mocht, ik zal, zoo oud ik ook ben, komen. Geen overgave. Vechten tot den laatsten man. En dan zal God met ons zijn.'

Deze kloeke woorden sterkten den in zijn overtuiging wankelenden Alfred zeer. Zooals deze man het zeide, zóó moest het zijn. Het kon niet wáár wezen, wat zijn vader had meegedeeld over de vermoedens in 's Hage.

De Prins van Oranje zou een landverrader zijn? Hij zou er van weten, dat deze oorlog verklaard zou worden? Hij zou met de vijanden heulen tegen zijn eigen land? Het was te dwaas, om alleen te loopen. 't Was niets dan vuige laster.

Eer de slaap over hem kwam, had Alfred zijn vertrouwen in Oranje weer terug.

* * *

Evenwel begreep hij zeer goed, dat naar alle waarschijnlijkheid een botsing met zijn vader het gevolg zou zijn van het gesprek onder de leden van het jachtgezelschap. En dat speet hem meer dan hij zeggen kon. Want hij achtte zijn rechtschapen vader zéér hoog. En hij herinnerde zich bovendien, wat hij zijn moeder had beloofd.

En tóch - de botsing zou onvermijdelijk zijn. Toen den volgenden voormiddag het gezelschap vertrok, was er nog geen wolkje aan de lucht. Otto en hij deden de jagers, die elk naar hun woonstede vertrokken, een eindweegs uitgeleide, om daarna in snellen draf terug te keeren.

Maar vóór het kasteel in het gezicht kwam, matigde Otto den gang van zijn ros, zoodat Alfred wel volgen moest.

'Je komt in botsing met vader, Alfred,' zeide Otto.

‘Ik denk het ook’, antwoordde Alfred somber.

‘O, dat is zeker. 'k Heb het gisteravond wel gemerkt.’

‘Ik zal trachten, vader uit den weg te blijven.’

‘Dat gaat niet. Je kent vader. Hij begint er vandaag zelf over, let maar op.’

Alfred was er ook van overtuigd.

‘Ik zal Vader niet tegenspreken,’ zeide hij. ‘'k Zal tenminste mijn best doen. Maar ik kan toch mijn overtuiging geen geweld aan doen?’

‘Natuurlijk niet. Ik sta aan je kant. Vader meent, wat hij zegt, maar hij ziet het verkeerd. 't Is de ingekankerde haat tegen Oranje, die vader zóó spreken doet. Hij zal zijn dwaling inzien, als ... het dan nog niet te laat is.’

‘Hoe bedoel je dat?’

‘Er is immers alle kans, dat de vijand hier invalt? Dan zal er verwoest worden. Wie weet, mogelijk wordt het kasteel wel plat gebrand. Misschien vallen er wel dooden, en...’

‘Jullie moeten niet vechten,’ zeide Alfred haastig.

‘Dat weet ik wel. Er is ook geen beginnen aan. Maar

zonder gevecht kan men ook dooden. Wees nu eens eerlijk. wat denk je van het verloop van den krijg?'

'Hoe kan ik dat weten? De toekomst is donker, als de nacht. Als ik niet in God geloofde, zou ik niet weten, hoe het moest. Maar *nu* weet ik, dat wij ons verdedigen moeten, hoe dan ook. En als wij dan moeten bezwijken voor de overmacht, welnu, dan hebben wij toch onzen plicht gedaan. Méér kunnen wij ook niet doen.'

'Geloof je, dat de Prins van Oranje redding brengen kan?'

't Was een rechtstreeksche vraag, die een even rechtstreeksch antwoord verlangde. Maar met dat antwoord weifelde Alfred. Want al was hij overtuigd hiervan, dat Oranje veel zou kunnen doen, *h*oe hij het moest doen was hem een raadsel.

'Hij zal een zware taak hebben, bijna onmenschelijk. Want er is in het leger letterlijk niets in orde. En tóch geloof ik, dat wij met Oranje aan het hoofd, iets goeds kunnen uitrichten tot het behoud van het land.'

'Ik weet het zeker,' zei Otto tot groote verbazing van zijn broeder. 'En als er een leger gevormd wordt, ga ik mee als gewoon soldenier of als cavallerist.'

'Dat is een flink besluit, Otto. Maar zou vader het goedkeuren?'

'Ik heb gisteravond scherp geluisterd. In elk geval moeten wij beginnen met ons te verdedigen, zeide vader. Welnu, dan kan hij ook geen bezwaar er tegen hebben, dat ik mij aanmeld, als de nood aan den man komt.'

'Wij gaan een moeilijken tijd tegemoet,' meende Alfred.

'Dat staat vast. Vader wist te vertellen, dat men in 's Hage radeloos is. En natuurlijk vreest hij, dat in die radeloosheid dingen gebeuren, die hij verkeerd acht.'

'Je bedoelt den Prins van Oranje?'

'Natuurlijk. Dacht je niet, dat de Prins op den voorgrond zou komen?'

'Ik hoop het van ganscher harte'.

''t Zal ook wel gebeuren, al berstten de tegenstanders ook

van nijd en haat. Er gaan groote dingen geschieden, Alfred. Ik benijd je, dat jij ze van nabij zult meemaken.'

Alfred lachte.

''t Is nog niet zeker, dat zij zullen gebeuren,' meende hij.

'Dat staat vast. Ik kom in aanraking met het volk. Jij niet. Ik verzeker je, dat er heel weinig noodig is, om het volk in beweging te brengen. Het herinnert zich, dat er nog een Oranje is. En dat is voldoende.'

'Je kondt wel eens gelijk hebben. Als het volk nu maar niet te veel van Oranje verwacht. Dan kan hij wel eens tegenvallen. Hij zal komen te staan voor moeilijkheden, die niet op te lossen schijnen.'

'Hij zal er zich doorslaan,' meende Otto, vol vertrouwen.

* * *

Dienzelfden dag had graaf Oyens Beekman onder vier oogen een gesprek met zijn zoon, die reeds had gemerkt, dat er onweer op komst was, zooals ook de andere leden van het gezin het bespeurd hadden.

Alfred nam zich voor, kalm te blijven. Hij had het zijn moeder beloofd. Bovendien wist hij van kindsbeen, dat het niet te pas kwam, tegen zijn vader in opstand te komen.

'Ik wil nog even terugkomen op wat ik gisteravond in je bemerkt heb,' zei de graaf, toen hij Alfred een zetel had aangewezen. 'Ik weet natuurlijk al lang, dat je in politiek opzicht andere denkbeelden hebt dan ik. Ik heb dat in je verdragen, omdat zij gevaarloos waren. Maar nu gaan de zaken anders staan. Ik wil weten, wat je in de toekomst van plan bent te doen?'

'Bepaalde plannen heb ik niet,' antwoordde Alfred, geheel naar waarheid. 'Ik neem volgende week afscheid en ga naar mijn garnizoen. Misschien is het wel een afscheid voor goed. Het gaat op een oorlog aan. En die kan mijn dood beteekenen.'

Deze woorden stemden den zichtbaar verbolgen graaf wat milder. Inderdaad, hij had er nog niet voldoende bij door-

gedacht, kon het afscheid van de volgende week een afscheid voor altijd beteekenen...

‘Wij willen hopen, dat God je in het leven spaart,’ zeide hij, meer aangedaan dan hij toonen wilde. ‘Wij gaan zware dagen tegemoet en ik weet niet, wat er van dit alles terecht moet komen. En daar komt dan nog bij, dat mijn zoon tegen mijn uitdrukkelijken wil handelt.’

‘Maar, vader, er is geen sprake van. Ik ben niets van plan. Ik....’

‘Ik heb den indruk gekregen, dat je met genoegen zoudt medewerken aan de verheffing van den Prins van Oranje. 't Is ontzettend, dat een Oyens Beekman, zoon van een respectabele Geldersche Regentenfamilie zich op een dusdanige wijze verlaagt.’

‘Vader, u vergist u. Ik...’

‘Zeg mij, waarom je Maastricht voor 's Hage verwisselt. Is dat louter toeval?’

‘Neen, vader, dat is geen toeval. 'k Heb moeite gedaan, om in 's Hage te komen.’

‘Dat is tenminste eerlijk gesproken. En waarom deed je die moeite?’

‘Ik geloof, vader, dat er iets staat te gebeuren. En daar wil ik bij zijn. Ik wil mijn land verdedigen. En als de Franschen, wat niet onmogelijk en onwaarschijnlijk is, Maastricht links laten liggen en door het Kleefsche ons land binnentrekken, dan liggen de negenduizend man troepen in Maastricht doelloos. En ik wil juist iets doen voor mijn land.’

Zijns ondanks knikte graaf Oyens Beekman goedkeurend, toen hij zijn zoon deze woorden hoorde uiten. Hij was trotsch op hem. Maar de argwaan won weer veld.

‘Iets doen voor je land? Of voor den Prins van Oranje?’ vroeg hij dreigend.

‘Natuurlijk voor mijn land, onverschillig wie er aan het hoofd van het leger komt te staan.’

‘En als, ik moet er niet aan denken, maar in dagen van

radeloosheid is alles mogelijk, als de Prins van Oranje de leiding krijgt?'

'Onverschillig, wie er aan het hoofd van het leger staat, vader. Ik heb den officierseed afgelegd. Dien eed moet en zal ik houden.'

'Het is recht, mijn zoon. Maar de Prins van Oranje zoekt eigen eer- en heerschzucht te bevredigen. Hij dient het vaderland niet.'

'Wie benoemt den Prins tot kapitein-generaal, vader, als het inderdaad gebeurt?'

Graaf Oyens Beekman voelde zich door zijn zoon in het nauw gedreven.

'Die vraag heeft voor mij geen beteekenis', zeide hij onwillig.

'Voor mij wel, vader. De Generale Staten benoemen. Als zij het nu eens deden, dienen zij dan hun land niet?'

'Je zoekt langs allerlei drogredenen je pad schoon te vegen. Maar dat zal niet gelukken. Ik vraag je op den man af en eisch een duidelijk, afdoend antwoord: zal je dienen onder den Prins van Oranje?'

'Vader, ik dien in het leger van de Republiek, die straks wordt overvallen. En dan moeten wij ons verdedigen, al weet ik niet, hoe die verdediging moet geschieden. Want het staat er wanhopig voor. Ik zal dienen den Opperbevelhebber, dien de Generale Staten benoemen. Dat spreekt toch vanzelf? En als de Generale Staten den Prins tot kapitein-generaal benoemen, dien ik onder hem. Doen zij het niet, dan onder een ander. Duidelijker kan ik toch niet zijn vader. Het is toch ook niets bizonders?'

Graaf Oyens Beekman moest in zijn hart zijn zoon gelijk geven. Hij volgde den rechten weg. De Staten-Generaal waren zijn meesters. Hij had te gehoorzamen den opperbevelhebber, dien zij benoemden. Het was zoo duidelijk als wat ook. Maar - de Prins!

'In je hart hoop je, dat Oranje kapitein-generaal wordt,' zeide hij, zijn opmerkingen over een anderen boeg wendend.

‘Inderdaad, vader, ik maak van mijn hart geen moordkuil. Ik hoop, dat de Prins kapitein-generaal wordt, omdat hij de eenige persoon is...’

‘Die het land naar den ondergang voert’, viel de graaf hem op heftigen toon in de rede.

‘Ik kan dat niet zien, vader. Ik geloof het ook niet. Mogelijk is, dat ook de Prins niet tegen de overmacht zal opgewassen zijn en het land inderdaad ten onder gaat. Maar dan zal dat niet aan den Prins van Oranje liggen.’

‘Je raaskalt, jongen. Het staat je fraai, je vader tegen te spreken.’

De aderen op 's graven voorhoofd zwollen geducht.

‘Het spijt mij meer dan ik zeggen kan, vader, dat ik het anders zie dan u. De Prins van Oranje...’

‘Noem dien naam niet meer. Wat weet je van de historie af! Er was alle reden, om geen Stadhouder meer te hebben. En nu zou... En daartoe zou een Oyens Beekman medewerken? Het is God geklaagd!’

‘Maar, vader, wind u nu niet op. Ik doe immers niets? Ik doe alleen mijn plicht. Mag ik u eens iets vragen?’

‘Er valt niet te vragen. Je hebt mij te gehoorzamen’.

‘Dat wil ik ook, vader. Daarom wensch ik iets te vragen.’

‘Wat heb je?’

‘Als de Generale Staten den Prins van Oranje tot kapitein-generaal benoemen, moet ik dan mijn eed breken, het leger verlaten en het land niet verdedigen? Dan wordt een Oyens Beekman als deserteur behandeld, gevangen genomen en doodgeschoten. Dat kan toch uw bedoeling niet zijn?’

De vraag was zoo duidelijk mogelijk gesteld. De graaf zat in het nauw, al wilde hij dat niet erkennen. Ook was hij in de war door de weergalooze kalmte, die Alfred ten toon spreidde en die hem ten deele ontwapende.

‘Je moet niet zulke onzinnige vragen stellen,’ zeide hij.

‘Maar, vader, dat is geen onzin. Ik moet toch duidelijk weten, wat u verlangt? Als de Generale Staten den Prins benoemen...’

‘Het is volstrekt niet zeker, dat zij zulks doen. Ik hoop van niet.’

‘Welnu, vader, dan zijn wij toch uitgepraat? Dan komt er een ander bevelhebber, onder wien ik dien.’

‘Er is nog een andere mogelijkheid, Alfred.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Oranje is er niet te goed voor, zichzelf als leider op te werpen. Wat zul je dan doen?’

Alfred aarzelde even met zijn antwoord. Aan die mogelijkheid had hij geen moment gedacht. Hij geloofde er ook niet aan.

‘Dat doet de Prins niet, vader.’

‘Dat vraag ik niet. *Als* dat gebeurt, wat dan? Antwoord mij op die vraag.’

‘Maar dat gebeurt immers niet?’

‘Hoe weet je dat? Ken jij de drijfveeren van den Prins van Oranje? Je hebt hem nog nooit gezien. Je bent nauwelijks even oud als hij. Ik wil weten, als de Prins buiten de Staten-Generaal om, zich opwerpt als leider van het leger, wat jij dan doet.’

‘Ik heb daaraan nog niet gedacht, vader.’

‘Neen, dat zal wel niet. Dat komt, omdat je niet op de hoogte bent, al meen je van wel. Oranje is niet te vertrouwen.’

‘Ik kan dat niet gelooven, vader. Maar’, want hij zag, hoe zijn vader weer toornig werd, ‘daarover worden wij het toch niet eens. Ik kan u dit alleen zeggen: 'k heb den eed afgelegd als officier van het Staatsche leger. Dien eed hoop ik te houden, onverschillig wie aan het hoofd van *dat* leger staat. Dat is toch duidelijk, vader?’

‘Inderdaad, dat is duidelijk. Maar tóch zie ik je met zorg vertrekken. Ik geloof, dat je met het grootste genoegen onder den Prins zult dienen.’

‘Als de Prins kapitein-generaal is, zeker, vader.’

‘Dan heb ik je niets meer te zeggen. Een Oyens Beekman onder de vanen van een Oranje, het is ergerlijk. Je doet het

niet met mijn toestemming, weet dat wel. En de gevolgen blijven voor jouw rekening.'

Graaf Oyens Beekman sprak op heftigen toon. Hij kon het niet dulden, dat zijn zoon hem tegenstreefde, hoewel hij erkennen moest, dat op diens standpunt niets aan te merken viel. Hij bleef getrouw aan den eens afgelegden eed, onverschillig wie aan het hoofd van het Staatsche leger stond. Dat sprak immers vanzelf?

Met groote moeite bedwong Alfred zich dan ook. De open aanmerkingen van zijn vader waren niet gemotiveerd. Alleen zijn vijandschap tegen Oranje deed hem zóó spreken.

'Het spijt mij, vader, dat wij verschil van meening hebben. Ik *kan* niet anders handelen. Als de Generale Staten den Prins tot bevelhebber benoemen, dan dien ik natuurlijk onder hem. En als zij een ander benoemen, dan onder dien ander.'

'Wij draaien in een cirkel. En zullen daarom dit weinig verkwikkelijke onderhoud afbreken. Het dient nergens toe. De tijd zal uitwijzen, wie gelijk heeft. En dan zal een Oyens Beekman zich onder de landverraders bevinden.'

'Vader!'

Heftig kwam Alfred tegen deze laatste, bijtende woorden in verzet.

Doch graaf Oyens Beekman maakte met de lange, slanke handen een afwerend gebaar: hij beschouwde het onderhoud als geëindigd.

* * *

Tot een openlijke breuk kwam het niet. Maar duidelijk was het de volgende dagen merkbaar, dat de graaf over zijn oudsten zoon niet te spreken was. Het waren sombere dagen op het kasteel, die allen verdriet deden, maar bovenal de gravin, welke door Alfred op de hoogte was gebracht. Voor dezen laatste was het als het ware een verademing, toen zijn verloftijd verstreken was en hij te paard de lange, lange reis naar zijn nieuw garnizoen 's Hage zou aanvangen.

Hartelijk was het afscheid - het *kon* een afscheid voor

altijd zijn - van zijn moeder, broeder en zuster; daarentegen koel van zijn vader.

Graaf Oyens Beekman had het onderwerp niet weer aangeraakt. Hij had zijn meening gezegd. En dat achtte hij voldoende. Zijn zoon moest de gevolgen maar dragen.

In de milde voorjaarsnatuur reed Alfred, een eindweegs vergezeld door Otto, heen, de onbekende toekomst tegen.

Hij reed met een bezwaard hart. Het lot van het land, dat hij mede zou gaan verdedigen, woog hem zwaar. Maar even zwaar, zoo niet zwaarder, voelde hij het verschil van meening met zijn vader...

Hoofdstuk V.
De marskramer.

Met het houten kastje op zijn rug verliet de marskramer de vesting Maastricht. De wacht liet hem ongehinderd door. Wat beteekende ook zoo'n reizend koopman! De soldaten grapten zelfs met hem.

‘Weet wel, wat je doet, waarde heer,’ spotte er een. ‘Ik zou maar binnen de vesting blijven. Eenige uren hier vandaan staat het Fransche leger. Of ben je niet bang voor een Fransche blauwe boon?’

‘Hoor eens, vrienden, ik ben een neutraal man. Vlaanderen heeft niets met dezen oorlog te maken. De Franschen zullen mij geen kwaad doen. 'k Heb hier wat verdiend, al is het niet veel; 'k wil probeeren, daar ook wat te verdienen. Ik moet toch ook leven.’

‘Als ze je maar niet voor een spion aanzien,’ meende een der soldeniers.

‘Beware! Zie ik er temet als een spion uit?’

De man trok een angstig gezicht. En met de armen sloeg hij, tot groot vermaak der soldaten, gaten in de lucht, zóó geschrokken was hij.

‘Neen, hoor, je bent een eerzaam koopman’, stelden de mannen hem gerust.

‘Dat wou ik even zeggen. Maar jullie maken mij toch geweldig aan het schrikken. Zou ik gevaar loopen?’

‘Nou, om je eerlijk de waarheid te zeggen, maat, *ik* waagde

er mijn hachje niet aan. Als de Franschen je voor een spion aanzien, krijg je den kogel en dan ben je er geweest'.

De marskramer rilde zichtbaar.

'Dat is geen mooie boodschap,' zeide hij. 'Maar ik waag het er op. De Heilige Maagd zal mij wel beschermen. Ik moet toch wat verdienen. En ik dacht in het Fransche leger wel zaken te kunnen doen.'

'Hoor eens, je moet het zelf weten. Je bent oud en wijs genoeg.'

''t Is een lastig geval. Maar ik waag het er op. Het beste, mannen. En sterkte.'

'Goeden dag, koopman. De groeten aan de Franzosen. Zeg maar, dat wij hen zullen afwachten.'

De marskramer had zijn rug naar de soldaten gekeerd. Dus

konden zij niet zien, hoe bij deze laatste woorden een grimlach op zijn gelaat verscheen.

Dan vertrok hij, moeizaam loopend. Eerst toen hij een flink eind uit het gezicht der soldaten was, stapte hij voort met stevigen pas. Hij gunde zich eerst rust, toen hij in de verte het dorpje Visé zag opdoemen.

Toen zette hij zich aan den kant van den eenzamen weg neer en at een stuk brood, dat hem blijkbaar scheen te smaken.

‘Ziezoo, dat is een behoorlijke corvée achter den rug,’ mompelde hij. ‘Enfin, zij zullen wel tevreden zijn. Tóch zou ik het liefst voor het vervolg zoo'n karweitje niet opknappen. 't Gaat nu gevaarlijk worden.’

Hij opende zijn wambuis en sneed zeer voorzichtig met een klein, puntig mesje de voering los, waarna hij daaruit een papier te voorschijn haalde.

Vervolgens liep hij kalm verder. De voorjaarszon bescheen de huisjes van het armelijk dorpje, waarvan de meeste bewoners op het veld werkten. Maar dat laatste kon hem niet schelen. Hij dacht niet aan verkoopen, dus het liet hem koud, of de menschen thuis waren of niet.

Al maar zuidelijker vervolgde hij zijn weg, door de ongeplaveide dorpsstraat heen. Hij gunde zich niet eens den tijd, zich in een herberg te verkwikken.

‘Ha!’ zeide hij opeens, in de verte turend. ‘Daar komt tenminste eenig levensteeken.’

Heel in de verte naderden ruiters. Hij telde er zeven. En dat bleek juist, want even daarna waren de ruiters in zijn onmiddellijke nabijheid: zes Fransche cavalleristen, aangevoerd door een onderofficier.

Hij ging terzijde van den weg, om hen te laten passeeren. Maar zij hielden stil en de aanvoerder vroeg met een barsche stem, wat hij daar te maken had.

‘'t Is mooi weer’, zei de koopman in vloeiend Fransch.

‘Dat vraag ik je niet, ezel,’ snauwde de onderofficier. ‘Wat doe je hier in dit akelige land.’

De marskramer wees onverstoorbaar naar zijn rug.

‘Een mensch moet leven, nietwaar? Er zal wel wat te verdienen zijn in het Fransche leger.’

‘Je kunt er den kogel verdienen,’ lachte de aanvoerder grimmig. En ook zijn manschappen hadden grooten schik.

‘Waar is het hoofdkwartier?’ vroeg de koopman.

‘Onder je muts,’ meende de onderofficier, die zich blijkbaar uitbundig vermaakte.

‘Zeg, je moet mij geen grapjes verkoopen. Goed begrepen?’

De toon van den marskramer was in eenen een andere geworden. Vol verrassing en verbazing zagen de soldaten hem aan, vooral toen hij een papier voor den dag haalde.

‘Lees dit even en zeg mij dan fluks, hoe ik op de vlugste wijze in het hoofdkwartier kom,’ beval hij.

Terwijl de onderofficier het perkament las, veranderde hij van houding.

‘Een kwartier verder op dezen weg zijn onze voorposten,’ zeide hij. ‘Meld u daar en men zal u in het hoofdkwartier brengen.’

‘Is het ver loopen?’

‘Me dunkt, een uur of daaromtrent.’

‘Mooi. Dank je zeer. Goede reis verder.’

‘Mijnheer,’ salueerde de aanvoerder tot verbazing van zijn cavalleristen, die den koopman ook met een ander oog gingen beschouwen.

Dan draafden zij heen en de marskramer vervolgde zijn weg.

‘Wat zoo'n stukje papier toch wonderen kan doen,’ grimlachte hij. ‘De Guiche wou mij het eerst niet geven, maar ik was er ook nog. In het Fransche leger moet ik geen last hebben.’

Zooals de aanvoerder der cavalleristen 't gezegd had, kwam het uit: na een kwartier loopen werd de marskramer aangehouden door een wacht soldaten. Hij maakte geen praatjes doch vertoonde onmiddellijk zijn papier.

‘Ik wensch ten spoedigste naar het hoofdkwartier te worden gebracht,’ zeide hij.

‘Dat kan gebeuren,’ antwoordde de commandant van de wacht. ‘U kunt loopen, maar ook rijden. Er vertrekt direct een fouragewagen.’

‘Dan geef ik de voorkeur aan rijden. Is hier ook wat water? Ik versmacht van dorst.’

‘Wij hebben bier. Wij maken alles op. In Holland zijn ook bierbrouwerijen’, lachte de wachtcommandant, die blijkbaar den marskramer eens tot spreken wilde lokken.

Hij had buiten den waard gerekend. Want de koopman toonde niet de minste neiging tot spreken. ‘Er is in Holland meer water dan bier,’ zeide hij alleen, om vervolgens den hem toegereikten beker in één teug leeg te drinken. Daarop groette hij en nam plaats op den wagen, die eten aan de wacht had gebracht en nu naar het leger terugkeerde.

‘Wat is dat voor een rare sinjeur, commandant?’ vroeg één der soldaten nieuwsgierig.

‘'k Weet er niets van. Op het papier stond alleen het bevel van generaal De Guiche, om dien man voorkomend te behandelen, hem op alle wijzen te helpen en te voldoen aan zijn wenschen.’

‘Dat is me nog al wat,’ meende de soldaat, wiens nieuwsgierigheid intusschen niet bevredigd was.

‘Ik denk, dat die snuiter méér van Holland heeft gezien dan wij,’ zeide de wachtcommandant, lachend.

‘Best mogelijk. Maar wij zullen er ook gauw zijn. Het is een aardig uitstapje.’

De soldaat vertolkte met deze woorden de meening, die algemeen in het leger heerschte. Er was geen sprake van oorlog. Want er zou geen verdediging van beteekenis zijn. In enkele weken zou de heele ‘oorlog’ afgeloopen zijn. Als de grenzen der Republiek overgetrokken waren, zou het in ijlmarschen op Amsterdam en Den Haag aan gaan en dan was alles voorbij. Die heele oorlog was niet meer dan een manoeuvre, een oefening. Tegen het onoverwinnelijke Fransche leger was immers niets bestand? 't Was een aardig uitstapje, dat gevalletje met

de kaasboeren in Holland. En - Holland was een rijk land; er viel wat te halen...

Intusschen was de marskramer met den fouragewagen meegereden. Het werd op den weg al drukker. Er reden verschillende wagens. Hij passeerde een batterij veldgeschut. En hij reed door een dorp, waar het wemelde van Fransche soldaten, die er waren ingekwartierd. Iets verder lag een onmetelijk tentenkamp tegen de hellingen der heuvels verspreid.

Bij den ingang eener vrij groote boerderij wapperde de Fransche driekleur. Er stonden twee soldaten op wacht.

'Hier is het hoofdkwartier ondergebracht,' zeide de onderofficier, die de leiding van den fouragewagen had.

'Je kunt mij zeker niet zeggen, of generaal De Guiche aanwezig is?' vroeg de koopman.

'Is dat niet de vierde brigade?'

'Ik meen van wel.'

'Is daarginds in het kamp.'

'Dan lijkt het mij het verstandigst, het eerste daarheen te gaan. Dank voor je inlichting.'

De man sjorde het houten kastje op zijn rug en liep naar het hem aangewezen kamp, waar hem, op vertoon van zijn papier, ongehinderd toegang werd verleend. Een soldaat van de kampwacht bracht hem naar een groote tent, waarvoor een schildwacht heen en weer drentelde.

Er naderde een officier in trotsche houding.

'Wat beteekent dat?' vroeg hij streng.

'Ik wensch onmiddellijk bij generaal De Guiche te worden toegelaten,' zei de marskramer, zijn papier toonend.

'Als u even wilt wachten.'

Geen vier tellen later keerde de officier terug met de woorden: 'U kunt mij volgen.'

De marskramer smeet zijn kastje op den grond en volgde den officier in de groote tent, waarin zich twee personen bevonden: generaal De Guiche en zijn adjudant.

De Guiche was een jonge, slanke man. Hij was gekleed in een pracht van een uniform. Hij behoorde tot den hoogen adel.

Daaraan had hij het waarschijnlijk te danken, dat hij op zulk een jeugdigen leeftijd reeds den rang van generaal bekleedde, al moet gezegd, dat hij een bekwaam bevelhebber was, die hoog in de gunst stond bij de andere bevelhebbers en bij den Koning.

De Guiche was niet de eenige officier van adel. De bloem van den Franschen adel bevond zich in het leger. Er was een wedijver geweest, om mede te gaan op het uitstapje naar Holland, dat den roem van den Koning verhoogen zou.

De marskramer boog eerbiedig, toen hij generaal De Guiche gewaar werd.

‘Je bent langer uitgebleven dan de afspraak was,’ zeide De Guiche, zonder den binnengetredene te groeten.

‘Het is niet mogelijk, precies vooruit te bepalen, wanneer ik weer zal zijn, Excellentie. Dat hangt van zooveel factoren af.’

‘Je hebt gelijk, François. De zaak is, dat in spanning op je wordt gewacht. En dat maakt een mensch kregelig.’

‘Ik begrijp het, Excellentie. 'k Heb mij gehaast, sinds ik te Maastricht kwam.’

‘Hoe sterk is de bezetting van Maastricht?’

‘Ruim negenduizend man, Excellentie. Bovendien een flinke voorraad kanonnen. Maastricht is één der beste vestingen van de Republiek. De rest beteekent niets.’

‘Hm. Ben je ook in het Kleefsche geweest?’

‘Ik heb mijn opdracht volledig vervuld, Excellentie. U hebt slechts te vragen.’

De Guiche gaf geen teeken van goed- of afkeuring.

‘Hoe zijn de vestingen in het Kleefsche?’

‘Miserabel slecht.’

‘Een sterke bezetting?’

‘Uiterst zwak, Excellentie. Er wordt niet op gerekend, dat wij door het Kleefsche trekken.’

‘Weet je dat zeker?’

‘Zoo zeker als ik hier zit, Excellentie. Er wordt op Maastricht gerekend.’

‘Wij trekken vermoedelijk langs Maastricht,’ merkte De Guiche op, den spion onderzoekend aanziend.

Deze haalde onverschillig de schouders op.

‘De legerleiding moet het weten,’ zeide hij. ‘Zóó komen wij ook in Holland. Alleen duurt het wat langer. Maastricht houdt ons allicht enkele weken op en kost ons menschen.’

‘Hm,’ zeide generaal De Guiche alleen. En dan: ‘Voor het geval wij door het Kleefsche trekken, hoe is de toestand daar verder?’ Hij ontrolde een kaart en tuurde er op. De spion had geen kaart noodig.

‘Wij komen bij den Rijn, bijvoorbeeld bij Lobith,’ zeide hij, ‘en kunnen de rivier over.’

‘Hm. Niet zoo eenvoudig. Een brug slaan kost tijd. En er is een sterke bezetting?’

‘In den toren van het tolhuis te Lobith een onderofficier met twaalf man,’ lachte de spion.

‘Dat is heel vriendelijk,’ meende De Guiche, eveneens lachend. ‘Maar - Schenkenschans?’

‘Dat is een eind verder, Excellentie.’

‘Weet ik wel, maar toch in de verdedigingslijn. Schenkenschans bezet?’

‘Een duizend man, Excellentie. Geen enkel stuk geschut.’

‘Is de Rijn op die plaats ondiep?’

‘Dat hangt van de droogte af, Excellentie. In droge zomers staat er op bepaalde plaatsen, die men kennen moet, drie à vier voet water.’

‘Hm. Ken je die plaatsen?’

‘Ik ben ze niet gewaar kunnen worden, Excellentie. Er rechtstreeks naar vragen ware al te gevaarlijk geweest.’

‘En ten Noorden van den Rijn? In Gelderland?’

‘Geen enkele vesting, Excellentie. 't Land ligt open. Maar dan stuiten wij op den IJsel.’

‘Ja, ja. Hoe is de stemming der bevolking?’

‘Radeloos, Excellentie. 't Land gaat over als een vinketouw, zegt men. Anderen zijn weer geruster. Velen rekenen op den Prins van Oranje.’

‘Vergeefsche hoop,’ zei De Guiche. ‘Met den Prins maakt Zijne Majesteit de Koning het wel in orde.’

In de ruime tent viel even een stilte.

‘Weet je het hoofdkwartier?’ vroeg De Guiche plotseling.

‘Ik passeerde het, Excellentie.’

‘Goed. Ik rij er heen. Over een uur is er krijgsraad. Zorg in de buurt te zijn, voor het geval ik je noodig heb.’

Hij krabbelde enkele woorden op een stukje papier en reikte het den spion over.

‘Meld je bij den kwartiermeester-generaal. Hij zal je op vertoon van dit bewijs betalen.’

* * *

De boer van de groote boerderij terzijde van den weg was weggejaagd als een schurftige hond. Het geheele huis was ingericht voor het hoofdkwartier. En dien morgen was de Koning er gearriveerd, gekomen uit Parijs. Hij zou persoonlijk het leger volgen en vergezellen.

Aan een lange tafel, gemaakt van schragen en planken en bedekt met een groen kleed, waarop tallooze kaarten lagen, zat een niet groote, maar sterke gestalte, gekleed in groen fluweel, de jas kort gesneden. Hij droeg een gouden koppel en aan den kraag een broche van paarlen. Hij had een knap, donker uiterlijk, sprekende, gebiedende oogen en om de dunne lippen een trotschen trek. Zorgvuldig gefriseerd golfde het kastanjebruin haar van zijn pruik over zijn schouders.

Koning Lodewijk XIV van Frankrijk zag den kring rond. Nevens hem zat zijn minister van oorlog, Louvois. Aan den anderen kant en tegenover hem bevonden zich de generaals Condé, Turenne, De Guiche, Luxembourg en de Rochefort, de opperbevelhebber van de beroemde Fransche cavallerie. Verder nog andere opper-officieren. Een uitgelezen gezelschap, wachtende op het oogenblik, dat de Koning het woord nemen zou.

‘Mijne heeren, De Guiche heeft mij meegedeeld, dat zijn

spion heden uit Holland is teruggekeerd met belangrijke gegevens. De Guiche, breng het rapport uit.'

Generaal De Guiche herhaalde in andere woorden, wat hem door den spion was medegedeeld.

'Het schijnt dus, mijne heeren, dat wij bij ons oorspronkelijk plan moeten blijven: Maastricht links laten liggen en door het Kleefsche op den Rijn trekken. Als de Kleefsche steden ons niet te lang ophouden, kunnen wij over enkele weken bij Lobith staan. Daar kunnen wij verder zien. Condé?'

Generaal Condé, de chef van den Generalen Staf, nam het woord.

'Uwe Majesteit heeft, als steeds, gelijk,' betoogde hij. 'Maastricht zou ons te lang ophouden. En ik vermoed, dat de Kleefsche vestingen binnen twee weken in onze handen zijn. Bij den Rijn komt dan de moeilijkheid pas. Wij zullen een brug moeten slaan, en nu hangt het van de bezetting af, hoe dat gebeuren zal'...

'Als ik u even in de rede mag vallen,' zeide De Guiche, 'in droge zomers is de Rijn doorwaadbaar op enkele plaatsen. Mijn spion kan die plaatsen wel uitvinden.'

'Dat ware veel gemakkelijker. Wanneer wij eenmaal over den Rijn zijn, zou ik binnen twee dagen Amsterdam willen bereiken. De wereld zal er versteld van staan.'

Zij waren veel gewoon, de generaals van Lodewijk XIV, maar deze opmerking vonden zij ietwat al te kras. Ook de Koning zelf zag met verbaasden blik naar Generaal Condé, terwijl de gebochelde Luxembourg ongeloovig lachte.

'Ik wil een zeer uitvoerbaar plan ontwikkelen, Majesteit, dat ons - na den Rijn te zijn overgestoken - binnen twee dagen te Amsterdam brengt.'

'Laat hooren, mijnheer Condé.'

'Mijnheer De Rochefort, kunt u met twintigduizend cavalleristen, die elk een infanterist achter zich op het paard hebben, in twee dagen te Amsterdam zijn?' vroeg Condé triomfantelijk.

‘Als het moet, kan het,’ antwoordde generaal De Rochefort verbaasd.

‘Welnu, dat is mijn voorstel. Het is zoo eenvoudig als wat,’ zeide Condé.

‘Maar men moet Condé heeten, om op de idee te komen,’ meende de Koning.

‘In de leerschool van Uwe Majesteit komt men op alle mogelijke ideeën,’ vleide Condé. ‘Mijn plan is uitvoerbaar. Waarom zouden wij het niet doen? Dan is in één week de Republiek der Nederlanden ons.’

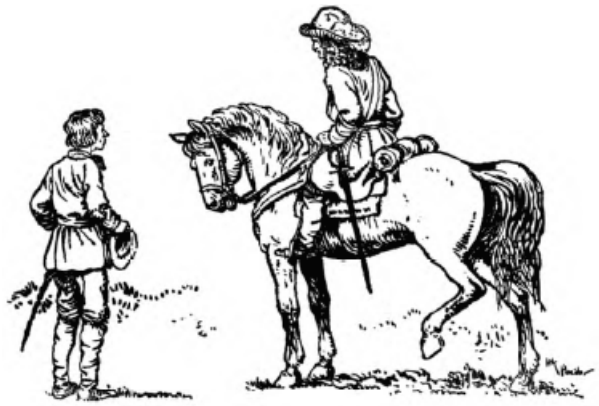

‘Tot meerdere glorie van ons onoverwinlijk leger,’ meende De Guiche.

Generaal Condé trok de kaart naar zich toe. Alle opperofficieren deden hetzelfde.

En terwijl de Koning trotsch om zich heen zag, verklaarde de chef van den Generalen Staf verschillende situaties in het Kleefsche, luisterde hij naar op- en aanmerkingen, zoodat na verloop van een uur het veldtochtsplan voor de komende weken was opgemaakt: Maastricht links laten liggen, door het Kleefsche heen, op Lobith aan.

Generaal De Guiche spoedde zich te paard naar zijn brigade. Op het erf ontmoette hij zijn spion, die schijnbaar doelloos rondslenterde.

‘'k Heb je niet noodig gehad, François,’ zei hij vriendelijk. ‘Je inlichtingen waren zeer waardevol. Volg het leger. Binnen korten tijd heb ik een nieuwe opdracht.’

‘Ik denk die niet te vervullen, Excellentie.’

‘Wat blief?’

‘'t Wordt me straks te gevaarlijk. Wij zitten dan midden in den oorlogstoestand,’ zeide de spion.

‘Je krijgt een nieuwe opdracht,’ besliste generaal De Guiche. ‘En je loon wordt verdubbeld.’

Zonder verder een antwoord af te wachten, gaf hij zijn ros de sporen.

Hoofdstuk VI.
De Prins van Oranje.

‘Dus gij zoudt met den Prins van Oranje in nauwere aanraking willen komen?’

De vraag werd gesteld door Caspar Fagel, den griffier van de Staten van Holland. Hij richtte ze aan het adres van Alfred Oyens Beekman, die den griffier in zijn werkkamer een bezoek bracht.

Het was niet de eerste maal, sinds Alfred te Den Haag in garnizoen was. Tengevolge dienstzaken was hij in contact gekomen met Caspar Fagel, den griffier, een knap, zeer bekwaam man. Dat contact had tot gevolg gehad, dat er een vriendschapsband was ontstaan tusschen Alfred en de familie Fagel, zoodat hij tusschen de bedrijven door ook wel eens de werkkamer van den steeds druk bezetten griffier binnenwipte.

Hij voelde er zich volkomen thuis. Niet alleen om de rustige huiselijkheid, die er heerschte, maar ook om de innemende persoonlijkheid van den griffier. En nóg meer vertoefde Alfred er gaarne, omdat Caspar Fagel dacht als hij. De griffier, die, als graaf Oyens Beekman ver in het Geldersche, een verwoed Republikein was geweest, was als een blad aan een boom veranderd en thans uit volle overtuiging den Prins van Oranje van harte toegedaan.

‘Dus gij zoudt gaarne met den Prins van Oranje in nauwere aanraking willen komen?’

‘Ik wensch niets liever dan den Prins te dienen,’ antwoordde Alfred geestdriftig.

‘Ge zult er zeer spoedig de gelegenheid toe krijgen, mijn waarde,’ lachte de griffier. ‘Ik verwacht, dat de benoeming van den Prins tot Kapitein-Generaal der Unie slechts een kwestie van enkele dagen meer is.’

‘Is het heusch wáár?’ vroeg Alfred verrast.

‘Ik vertel het natuurlijk in vertrouwen. Ge begrijpt, dat ik op de hoogte ben.’

Inderdaad begreep Alfred dat. Alleen wist hij niet, - en 't werd hem ook niet verteld - dat de stille invloed van Fagel van groote beteekenis was voor een eventueele benoeming.

‘Bepaald vlot zal dat toch wel niet gaan?’ vorschte Alfred.

‘Neen, de meeste Statenleden zullen het niet van harte doen. Ik verwacht dan ook, dat de benoeming slechts voor één jaar zal zijn. Men zal evenwel móéten, want de aandrang wordt te groot. Men bespeurt zeer wel, dat het volk om Oranje roept. Hij is ook de eenige uitweg. Ge weet, dat ik het vroeger anders zag. Ik wás een aanhanger van De Witt's politiek. Maar de schellen zijn mij van de oogen gevallen. Die politiek deugde niet, al was zij ongetwijfeld goed bedoeld.’

‘Wat zal de Raadpensionaris doen?’ vroeg Alfred in spanning.

‘Hij zal zonder twijfel het besluit, dat de Staten zullen nemen, uitvoeren. Hij is er een veel te rechtschapen man voor en een vroom Christen. Dat beteekent evenwel niet, dat hij den Prins niet nog kan tegenwerken. Het kan op verschillende wijzen. De tijd zal leeren, of ik het goed zie.’

‘Dat zou toch een schandaal zijn!’ barstte Alfred los.

‘Tut, tut, mijn vriend; men geeft zoo maar niet een overtuiging prijs, die men meer dan twintig jaar gekoesterd heeft. De Witt heeft ontegenzeggelijk een vaste lijn gevolgd. Het valt niet gemakkelijk, die los te laten, zelfs al is het gevaar van zóó nabij, als dat thans het geval is.’

‘De Prins van Oranje krijgt een zware taak,’ meende Alfred.

‘Hij wordt voor een onmenschelijke taak gesteld. Ik meen, dat hij, de onervarene, die niet zal kunnen volbrengen. Als God niet een wonder verricht, dan is het met de Republiek gedaan,’ zeide de griffier op somberen toon.

Alfred Oyens Beekman gaf er geen antwoord op. Met den dag vermeerderde zijn onrust en angst. 't Werd steeds dieper in het voorjaar. Ongetwijfeld was het Fransche leger reeds in opmarsch; maar nog steeds was er niet een kapitein-generaal, die een plan van verdediging had. De Staten waren besluiteloos. Raadpensionaris De Witt ging zijn invloed verliezen. Het leek er veel op, of hij de kluts kwijt was. Onder het volk kwam een geest van verzet; er was steeds meer een roepen om Oranje. Het werd inderdaad tijd, dat een krachtige hand het roer van Staat in handen nam. Was Oranje zulk een man? Verwacht werd het blijkbaar niet, want men wilde hem slechts benoemen voor één veldtocht. Bovendien had hij dan alleen met het leger, niets met den Staat te maken. Daarvoor moest hij Stadhouder zijn en - het Eeuwig Edict, geteekend door de Staten en vroedschapsleden, sloot hem van het Stadhoudersschap uit!

Hij hunkerde er naar, den Prins van nabij te mogen dienen, hoewel hij wist, dat Zijne Hoogheid een zeer gesloten karakter had en niet bepaald sympathiek was in den omgang. Caspar Fagel had hem dat medegedeeld, er als verontschuldiging bijvoegend, dat de Prins steeds in de eenzaamheid was opgevoed en omringd van tegenstanders. Hij had alleen een persoonlijk vriend: Willem Bentinck, en een vertrouwden bediende, Bromley, een Engelschman, die indertijd met het gevolg van zijn moeder, Maria Stuart, was meegekomen. Maar voor het overige had men hem omringd van tegenstanders. Zelfs de predikant Trigland, een zeer warm vriend van den Prins, had De Witt uit zijn omgeving verwijderd. Het was, alles en alles bijeengenomen geen wonder, dus had Fagel Alfred uiteengezet, dat Oranje een gesloten

karakter bezat en wat achterdochtig van aard was. Maar wien hij eenmaal zijn vertrouwen schonk, die behield dat ook. En wie den Prins goed kende, hield van hem.

Alfred kende den Prins niet. Hij had hem slechts enkele malen gezien, als hij te paard dwaalde in de duinen en op het strand van Scheveningen, alleen vergezeld van Bentinck, soms van zijn kamerdienaar. En dan had hij steeds die slanke, peinzende gestalte nageoogd met het steeds meer groeiend verlangen, om dien Prins van nabij te dienen, al druischte dat verlangen dan ook rechtstreeks in tegen den wensch van zijn vader.

Caspar Fagel, de griffier, gaf hem een kans.

‘'k Zal er, als het te pas komt, met den Prins over spreken,’ zeide hij. ‘Eén dezer dagen kan ik u wel met Bentinck in aanraking brengen. Maar wij moeten niet overhaast te werk gaan.’

Met die toezegging was Alfred meer dan tevreden.

* * *

Het was niet enkele dagen, doch slechts één dag later, dat in de Staten het besluit viel, Willem Hendrik van Nassau, Prins van Oranje, te benoemen tot kapitein-generaal der Unie voor één veldtocht.

Met een bezwaard hart aanvaardde Caspar Fagel de opdracht, de benoeming den Prins mede te deelen. Met een bezwaard hart, omdat hij wist, dat Oranje ontstemd zou zijn. Allereerst al over het feit, dat hij slechts voor een jaar werd benoemd, maar méér nog over de bijbepalingen, dat hij zou staan onder het toezicht van Gedeputeerden te velde en dat de generaals, die onder zijn bevelen zouden staan, aangewezen zouden worden door de Staten, wat beteekende door Raadpensionaris De Witt. Het vermoeden van Fagel was dus uitgekomen: De Witt beknotte de macht van Oranje.

Het was dus met een bezwaard hart, dat Caspar Fagel zich begaf naar het Huis ten Bosch, het gebouw in het

Haagsche Bosch, dat Stadhouder Frederik Hendrik voor zijn gemalin, Amalia van Solms, had doen bouwen.

Hij liet zich aandienen bij den Prins van Oranje, die alleen in de Torenkamer gezeten was.

Het meubilair was vrij schamel. In alle opzichten leefde de jonge Prins sober. Hij zat op een harden eikenhouten stoel en bij een dito tafel, die bedekt was met boeken, papieren en kaarten. Met één oogopslag zag Fagel, dat het boeken over de krijgskunde waren en landkaarten.

'Mijnheer Fagel, zet u,' zeide de Prins op schorren toon. Op hetzelfde oogenblik hoestte hij een droge kuch, den zijden zakdoek voor den mond houdend.

Hij was gekleed in een fluweelen wambuis en een dito rijbroek, die in hooge rijlaarzen stak. Zijn gelaat was zeer bleek. Maar in zijn bruine oogen schitterde een vreemd vuur. Over zijn schouders golfde bruin haar. Hij had een adelaarsneus.

'Is er wat nieuws, mijnheer Fagel?' vroeg de Prins, zijn gebiedenden blik op den griffier richtend.

'Ik heb opdracht, Uwe Hoogheid mede te deelen het besluit der Staten, dat zij benoemd is tot kapitein-generaal der Unie.'

Lichtte er iets van triomf in de reebruine oogen? Caspar Fagel meende het te zien, maar het kon ook wel een vergissing zijn. Want die oogen waren in eenen weer staalhard en de bleeke gelaatstrekken bleven onbewogen.

'Ik dank u zeer voor die mededeeling, mijnheer Fagel,' zeide hij op afgemeten toon. 'Ik dank u ook persoonlijk voor uw bemoeiïngen want ik weet, dat gij een groot aandeel in die benoeming hebt gehad.'

Caspar Fagel, hoewel heel wat jaren ouder dan de Prins, kleurde over den lof, die hem gebracht werd.

'Uwe Hoogheid moet mijn aandeel niet overdrijven,' zeide hij. 'Bovendien...'

'Overdrijving ligt niet in mijn aard,' viel de Prins hem in

de rede. ‘U zoudt mij verplichten met mee te deelen, of de benoeming veel tegenkanting had.’

‘Uwe Hoogheid kan wel begrijpen, dat er bezwaren werden geopperd. Zoo werd uw jeugdige leeftijd in het geding gebracht. Vandaar, dat besloten is, dat Uwe Hoogheid zal worden bijgestaan door eenige Gedeputeerden te velde en...’

Een grimlach krulde de lippen van Willem van Oranje.

‘Die heeren hebben wel verstand van krijgszaken,’ zeide hij sarcastisch.

Caspar Fagel ging er wijselijk niet op in, te meer niet, daar hij overwoog, dat tenslotte de Prins toch ook nog toonen moest, dat hij te velde iets beteekende.

‘Intusschen, mijnheer Fagel,’ Willem van Oranje stond in eenen op, ‘ik zal mij door die heeren de wet niet laten voorschrijven en, indien zulks noodig mocht blijken, mijn eigen gang gaan. Ik ben dankbaar voor het genomen besluit, dat aan mijn werklooze periode een einde maakt. De Staten zullen zien, dat zij niet met een ondankbare hebben te doen. Ik hoop,’ hij greep zijn rijzweep, die ter zijde op de tafel lag, ‘met Gods hulp het land te verdedigen,’ de rijzweep zwiepte, als wilde hij er de Franschen mede verjagen, ‘en zoo mogelijk redden. Daarbij moet ik echter op alle mogelijke medewerking kunnen rekenen. Als allen waren, als u, mijnheer Fagel, dan had ik geen zorg. Maar er zijn anderen. Zal mij voldoende medewerking worden verleend?’

‘Ik twijfel er niet aan, Hoogheid, of men zal u die medewerking verleenen,’ zeide Fagel, ondanks zijn ‘niet-twijfelen’ tóch aarzelend.

‘Ik benijd uw optimisme, mijnheer Fagel, maar ik deel het nog niet, tenzij het tegendeel gebleken is. Zal ik, om maar iets te noemen, mijn eigen generaals mogen kiezen?’

‘De generaals zullen aan Uwe Hoogheid toegevoegd worden,’ antwoordde Fagel met een benepen stem.

‘Och, wat een zorg,’ spotte Oranje met een bitteren glimlach.

‘Er valt op onze officieren toch niets aan te merken, Hoogheid?’ meende de griffier.

‘Inderdaad niet, mijnheer Fagel. Er zijn er slechts enkele, die ik niet vertrouw. En die zullen wel aangewezen worden.’

Van ‘die enkelen’ wist Fagel er slechts één: generaal De Montbas, een vriend van De Witt, maar een verklaard tegenstander van den Prins, bovendien een volbloed Franschman, zij het dan Protestant.

‘En is men van plan, een leger te vormen, mijnheer Fagel? Het wordt hard tijd, zou ik denken. Eenige weken zijn reeds werkloos en besluiteloos voorbijgegaan.’

‘Er worden voorstellen van Uwe Hoogheid verwacht,’ zeide Fagel, op goed geluk. Want precies wist hij het ook niet. Hij wist niet beter, of men zou den Prins aanvankelijk met het bestaande leger doen opereeren.

‘Die kan men krijgen,’ antwoordde Oranje, een blik werpend op de papieren, die over de tafel verspreid lagen. Het scheen, of hij er mede zeggen wilde, dat hij zijn plannen reeds klaar had, wat ook inderdaad het geval was.

Er werd bescheiden op de deur geklopt en onmiddellijk daarop trad een jong persoon binnen ietwat weelderiger gekleed dan Oranje.

‘Pardon, Hoogheid,’ zeide hij, den griffier bemerkend. ‘Ik wist niet...’

‘Kom binnen, Willem,’ zeide Oranje, vriendelijker sprekend dan tot nu toe, ‘'k heb geen geheimen voor je.’

Willem Bentinck, sinds jaren een persoonlijk vriend van den Prins, trad het vertrek binnen en groette Caspar Fagel, die neeg.

‘Mijnheer Fagel komt mij meedeelen, dat de Staten mij tot kapitein-generaal benoemd hebben, Bentinck. Om te beginnen voor één veldtocht.’

‘'k Wensch Uwe Hoogheid geluk met deze onderscheiding,’ zeide Bentinck afgemeten.

‘Hij meent er zoo weinig van, mijnheer Fagel,’ lachte Oranje. De Prins lachte hoogst zelden. Als hij het deed, was

het meestal een sarcastische lach. Maar d e z e glimlach was bekoorlijk. 't Was, zóó voelde Fagel het, een glimlach van een vriend tegen een vriend.

'Zijne Hoogheid maakt mij zwart, mijnheer Fagel,' verdedigde Bentinck zich. 'Het is alleen mijn bezorgdheid voor de gezondheid van Zijne Hoogheid, die mij slechts matig ingenomen doet zijn met deze benoeming. Ik vrees, dat het leven te velde te zwaar voor u zal zijn. Hoogheid.'

'Dat is mij bekend, Willem. Maar wat komen een of meer jaren levens er op aan? Mij wacht een grootsche taak en die zal ik met de hulp van den Almachtigen God volbrengen, ondanks mijn zwakken gezondheidstoestand.'

Willem Bentinck reageerde er niet op. 'En dan erger ik mij er aan,' zoo vervolgde hij, 'dat men n u Zijne Hoogheid noodig heeft, nu een paar honderdduizend man op de Republiek afstormen. Nu mag Zijne Hoogheid per gratie het land gaan verdedigen met een leger, dat meer dan schandelijk verwaarloosd is. Dat is onbegonnen werk.'

'Als allen toch den moed van Bentinck hadden, mijnheer Fagel,' zeide de Prins.

Willem Bentinck kleurde als een jong meisje.

'Uwe Hoogheid moet niet mijn moed kleiner maken dan hij is,' zeide hij. 'Ik zie alleen de werkelijkheid en...'

'Ik ook, mijn vriend,' viel de Prins van Oranje hem in de rede. 'En die werkelijkheid is, dat mijn arme land en volk in zeer groot gevaar verkeeren. Frankrijk meent, dat het Europa de wet kan stellen. Maar bij den God van de Nederlanden en van Oranje,' de slanke gestalte rees op en het was, of de scherpe, reebruine oogen profetisch in de verte staarden, 'koning Lodewijk zal merken, dat hij met een Oranje te doen heeft, die zijn land zal verdedigen, opdat het niet kome onder roomsche overheersching. Het land zal verdedigd worden tot den laatsten man, alle tegenwerking ten spijt.'

De Prins, die hoogst zelden zooveel woorden achtereen bezigde - eerder was hij steeds kort, bijtend, afgemeten -

hoestte. De zwakke borst ging op en neer en Fagel vroeg zich in groote bezorgdheid af, of deze zwakke jonge man in staat zou zijn, aan het hoofd te staan van een onbeteekenend leger, dat moest optrekken tegen een overmachtigen vijand...

Als schaamde hij zich, dat hij zich even had laten gaan sprak de Prins in eenen weer op koelen toon. Zijn oogen, die hadden geschitterd, werden weer gewoon. De leeren handschoenen, die hij tot een bal ineen had staan frommelen - een vaste gewoonte van hem, als hij in hevige gemoedsbeweging verkeerde - smeet hij op de tafel.

Dan strekte hij de lange, smalle hand naar Caspar Fagel uit.

‘Nogmaals mijn dank voor uw mededeeling, mijnheer Fagel. Ik zal niet vergeten, dat gij in mijn benoeming een groot aandeel hebt gehad.’

Caspar Fagel begreep, dat hij gaan kon.

‘Mag ik Uwe Hoogheid nog even lastig vallen?’ vroeg hij.

‘U valt mij niet lastig, mijnheer Fagel.’

‘Het betreft niet mij zelf, Hoogheid, doch een van mijn persoonlijke vrienden, een jong officier, die persoonlijk onder Uwe Hoogheid zou willen dienen.’

‘'t Is voldoende, als hij straks het land dient,’ meende de Prins. ‘Wien hebt u op het oog? Is hij mij bekend?’

‘Totaal onbekend. Hoogheid. Hij is sinds enkele weken hier in garnizoen. Daarvóór te Maastricht. Van oud-Gelderschen adel, Oyens Beekman. Zijn vader, graaf Oyens Beekman, is afgevaardigde der Staten provinciaal van Gelderland.’

‘Het komt mij voor, dat ik daar vooralsnog geen medestanders heb,’ zei de Prins.

‘De vader is volbloed Republikein, Hoogheid,’ antwoordde Fagel, die er geen doekjes om wilde winden, wel wetende, dat Oranje daarvan toch niet gediend was, ‘maar de zoon is precies het tegenovergestelde.’

De als uit marmer gehouwen gelaatstrekken van Willem

van Oranje namen, naar het den griffier voorkwam, een ietwat mildere uitdrukking aan.

‘Ge kunt Bentinck wel eens met dien officier in kennis brengen,’ zeide hij.

* * *

‘Voor één veldtocht, Willem,’ zei de Prins, toen Caspar Fagel met veel plichtplegingen - want hij was een hoofsch man - de torenkamer verlaten had, ‘voor één veldtocht. Minder kon het al niet. En Gedeputeerden te velde, van elk gewest één of twee, zullen mijn daden controleeren en mij te bevelen hebben, hoewel zij van geen toeten of blazen weten. En mijn eigen generaals mag ik niet kiezen. Ik maak mij sterk, dat De Witt die Montbas op een verantwoordelijke post plaatst. En hij is in staat, het land te verraden! Wat een tegenwerking moet nog overwonnen worden!’

Hij sprak haastig, met gesmoorde stem. Het gevolg was natuurlijk, dat hij door een hoestbui overvallen werd.

‘Ge neemt een onmenschelijken arbeid op u, Hoogheid.’ zeide Willem Bentinck zacht.

‘Ik geloof het ook, mijn vriend. Maar God kan wonderen verrichten. En ik weet, dat Hij mij tot dit werk roept. Dus wordt het in Zijn kracht aanvaard.’

Willem Bentinck antwoordde niet. Alleen trok hij, schier onmerkbaar de schouders op. Hij bezat niet het wereldoverwinnende geloof van den Prins van Oranje.

‘Wat gaat Uwe Hoogheid doen?’ vroeg hij, wel wetend, dat tegenspraak niet meer baten zou.

‘Ik ga de benoeming aanvaarden, Willem,’ antwoordde Oranje, op een toon, als gold het de eenvoudigste zaak ter wereld.

‘Dat heb ik begrepen, Hoogheid. Ik bedoel: wat zal er de eerstvolgende dagen gebeuren?’

‘Er moeten verschillende besprekingen gevoerd en het plan van verdediging moet opgesteld.’

‘Hoe kunnen wij ons verdedigen?’ vroeg Bentinck, nog

steeds niet ingenomen met de benoeming van den Prins tot kapitein-generaal.

‘Wij gaan ons verdedigen met de middelen, die we hebben en die wij nog zullen krijgen, mijn vriend,’ antwoordde Willem van Oranje op somberen toon.

Toen begreep Bentinck, dat het verstandigst was, er het zwijgen toe te doen. Al zijn bedenkingen konden Zijne Hoogheid niet tot andere gedachten brengen. Mogelijk zou de aanstaande onzalige krijg het kunnen.

‘Bentinck,’ zei de Prins iets later, zich oprichtend van de kaarten, waarover hij gebogen zat - 't waren kaarten van het Geldersche Rijn- en IJsselgebied - ‘Bentinck, ge moet eens kennis maken met dien jongen officier, van wien Fagel sprak. Geestdriftige, jonge officieren kan ik heel goed gebruiken.’

* * *

En zoo gebeurde het, nauw een week later, dat de wensch van Alfred Oyens Beekman vervuld werd: hij kwam in onmiddellijke aanraking met den Prins van Oranje, een kennismaking, die hem slechts matig beviel. Want Oranje was koud en afgemeten, behandelde hem ver van vriendelijk. Het was goed, dat Caspar Fagel hem vooraf op de hoogte had gebracht van het stroeve karakter van den Prins, anders ware de ontvangst geheel een koud waterbad geweest.

In stramme militaire houding stond hij vóór den Prins, door Bentinck in het vertrek geleid.

‘U is?’ vroeg Oranje, hem nauwelijks een blik schenkend.

‘Oyens Beekman, Hoogheid.’

‘O ja, mijnheer Fagel heeft uw naam genoemd. En u wenscht?’

Alfred geraakte even in de war. Hij meende, dat de griffier den Prins geheel op de hoogte had gebracht.

‘Ik wilde zeer gaarne mijn land onder de onmiddellijke bevelen van Uwe Hoogheid dienen,’ zeide hij dan.

‘Ge kunt ook op andere wijze uw land dienen. Wij hebben straks vele goede officieren noodig.’

‘Ik zal in elke positie mijn land dienen, Hoogheid,’ zeide Alfred, die wel wilde, dat hij niet gekomen was. ‘Maar het liefst onder Hare onmiddellijke bevelen.’

‘Waarom?’ vroeg Oranje op den man af.

‘Omdat het een voorrecht moet zijn, onder een Oranje te staan, Hoogheid. En omdat Oranje het land redden zal.’

‘Dat staat nog te bezien. Ik geloof, dat ge de komende moeilijkheden onderschat.’

‘Uwe Hoogheid vergist zich,’ meende Alfred, die zich meer op zijn gemak begon te voelen. ‘Ik zie de toekomst met zorg tegemoet. Alleen Oranje kan helpen.’

‘Wij zullen zien,’ zei de Prins afgemeten. ‘Ik heb enkele adjudanten noodig. Gij kunt die functie vervullen, zoodra wij in het veld zijn.’

Met deze woorden boog hij zich weer over zijn papieren, ten teeken, dat hij het onderhoud als geëindigd beschouwde.

‘Ik dank Uwe Hoogheid,’ zeide Alfred, die niet wist, of hij blijde of teleurgesteld moest zijn.

Vergezeld van Bentinck, die sympathie voor den jongen Gelderschen edelman had opgevat, verliet hij het vertrek.

‘Het onderhoud is niet meegevallen?’ lachte Bentinck.

‘Misschien was mijn verlangen wel wat stout,’ aarzelde Alfred.

‘Geen sprake van. Dit wordt door Zijne Hoogheid zeer op prijs gesteld. 'k Heb mij er over verbaasd, dat ge onmiddellijk, zonder meer, tot adjudant benoemd bent. Dat is een zeer hooge onderscheiding.’

‘Ik hoop die mij waardig te maken,’ zeide Alfred, verblijd met het oordeel van Bentinck, die den Prins door en door kende.

‘Dien Zijne Hoogheid trouw,’ spoorde Bentinck hem aan. ‘De Prins weet trouwe diensten te beloonen. Als ge hem goed kent, loopt ge voor hem door het vuur.’

Hoofdstuk VII.
In dieren.

In een enkelen dag was de boederij van Aart van Gelderen, even buiten Dieren, veranderd, zóó grondig veranderd, dat niemand ze herkend zou hebben.

Tot groote verbazing van den boer waren op zekeren vroegen morgen een aantal ruiters, alle officieren - dat

had hij wel direct gezien aan de lakensche kleeding, aan de mooie rossen, die zij bereden, en aan de degens, die zij droegen - zijn erf komen oprijden en één van hen, die de jongste wel scheen, had hem gevraagd, of hij er bezwaar tegen had, zijn boerderij af te staan tot verblijfplaats van het hoofdkwartier van het Staatsche leger.

Aart van Gelderen had eerst verbouwereerd staan kijken. Hij voelde er niet al te veel voor. Want hij begreep, onverschillig of het lang of kort zou duren, dat zijn bezitting er niet beter op werd. Dat zou een heen en weer geloop van je welste zijn; dat was stallen vol paarden; dat was een gewemel van soldaten op zijn erf; dat was zoo goed als alle vertrekken van de boerderij afstaan, ook de mooie kamer, waarop zijn vrouw trotsch was; en dan - dat overwoog hij ook nog in de gauwigheid - bij de vijandelijkheden zou zijn boerderij geducht in het gedrang komen.

Maar hij had toch niet durven weigeren. Want die jonge, bleeke officier, die zoo wat de aanvoerder scheen, had hem met zulk een gebiedenden, doordringenden blik aangezien, dat hij gezegd had: ‘Als het moet, dan moet het.’

Dat antwoord was den jongen aanvoerder blijkbaar zeer goed bevallen, want vriendelijker had hij gezegd: ‘Het moet, baas, je boerderij ligt prachtig voor ons doel.’

Op zijn kort bevel waren alle officieren van hun paarden gesprongen, die zij eigenhandig in de stallen brachten, waarna bezit van de boerderij was genomen. Zij hadden zich geïnstalleerd in de verschillende vertrekken, zoodat het gezin alleen de groote keuken over had.

De boerin was er heel niet over te spreken geweest, vooral niet, toen haar bleek, dat de aanvoerder de mooie kamer tot de zijne had gemaakt en dat de officieren er in en uitliepen.

Zij zat er over te mopperen, toen Alfred de keuken binnentrad. Met Willem Bentinck en een ander officier verkeerde hij steeds in de onmiddellijke nabijheid van den Prins van Oranje, dien hij steeds meer waardeeren ging, hoewel hij

Zijne Hoogheid een stroeve, gesloten jonge man bleef vinden.

‘Ik kom eens even binnen loopen,’ zeide hij vriendelijk, ‘want ik heb gehoord, dat u Van Gelderen heet. Is dat zoo?’

‘Dat is zoo,’ antwoordde de boer verwonderd.

‘Dat is een bekende naam. Uw broer Jurriën ken ik heel goed. Nog niet zoo heel lang geleden was ik op zijn boerderij.’

‘Wel, dat is casuweel,’ meende de boerin nieuwsgierig. ‘Wie is Uwe Edelheid dan, als ik zoo vrij mag zijn?’

‘Ik ben een zoon van graaf Oyens Beekman,’ antwoordde Alfred. ‘Vaandrig en adjudant van den Prins.’

‘De zoon van hun landheer, Aart,’ lichtte de boerin haar man nader in.

Aart van Gelderen knikte: ja, hij begreep het wel.

‘En nu vond ik het wel aardig, eens even kennis te maken,’ zeide Alfred. ‘De Van Gelderens zijn beste lieden en zoolang wij hier blijven, moeten wij goede vrienden zijn.’

Waar het hart vol van is, vloeit de mond van over: de boerin viel maar onmiddellijk met de deur in huis.

‘Kijk eens, mijnheer,’ zeide zij, ‘dat de boerderij in gebruik wordt genomen, dat is tot daaraan toe. Dat zal wel moeten en voor het land dienen wij ook wat over te hebben. Maar dat de heeren mijn mooie kamer niet met rust laten en verschandeliseeren, dát kan ik moeilijk verdragen.’

Alfred had schik gehad in de oprecht gemeende boosheid der boerin, wier openhartigheid hem herinnerd had aan de boerin Van Gelderen bij hem thuis. Hij wist echter wel, hoe hij deze booze vrouw vangen moest!

‘Ja,’ zeide hij meewarig, ‘dat is zeker een gek geval. 'k Heb er wel aan gedacht, want ik ken het boerderijleven best. Voor mijn part moest ik in de keuken zitten, maar u kunt toch niet vergen, dat de Prins van Oranje in de keuken zijn intrek neemt.’

Hij lachte guitig. Want hij zag de verwonderde, verbaasde, verraste gezichten van den boer, de boerin en de

andere leden van het gezin, onder wie een flinke jongeling van een jaar of negentien.

‘De Prins van Oranje!’ schreeuwde Aart van Gelderen bijna. ‘Is die jonge man, die zoo bleek ziet, alsof hij tien jaar in de gevangenis gezeten heeft, de Prins van Oranje!’

‘De Prins van Oranje, Van Gelderen,’ bevestigde Alfred.

‘Wel, heb ik van mijn leven. Is dit nu de Prins? Nu, hij heeft in elk geval een paar oogen in zijn hoofd. Lieve menschen, hij kijkt door je lichaam heen. Die de Prins? Neen, dien had ik mij toch anders voorgesteld! En moet d i e nu het geheele leger aanvoeren?’

‘Dat komt best in orde, Van Gelderen,’ zeide Alfred, nog steeds geamuseerd over de verbazing, die hij met zijn simpele mededeeling had teweeg gebracht. ‘Elk gehoorzaamt hem voorbeeldig, hoe jong Zijne Hoogheid ook is.’

‘Dat geloof ik,’ meende de boer. ‘'k Had niet veel zin, mijn boerderij af te staan, maar toen ik hem goed aankeek, durfde ik niet weigeren.’

‘Dat wou ik maar zeggen.’ dacht Alfred. ‘En nu kunnen wij den Prins toch de keuken niet geven, vrouw van Gelderen?’ lachte hij.

‘Wel natuurlijk niet,’ zeide deze verontwaardigd. ‘Neen, neen, nu is het wel goed. D i e kamer is voor den Prins nog te gering.’

‘Nu, nu, Zijne Hoogheid heeft het de laatste dagen wel minder gehad, hoor.’

‘De Prins ziet er slecht uit,’ zei Aart van Gelderen met de openhartigheid van den boer. ‘Steekt hij wel in gezond vel?’

‘De Prins is lang niet sterk,’ moest Alfred beamen. Eerlijk gezegd, begrijp ik niet, hoe hij de vermoeienissen volhoudt. Hij moet wel een sterke geest- en wilskracht bezitten.’

‘Ik geloof, dat de Heere met den Prins is, mijnheer,’ zei de boerin eenvoudig weg.

‘Ongetwijfeld, moeder,’ dacht Alfred.

‘Dan komt alles wel in orde,’ meende de boer, vol vertrouwen. ‘Maar er zal toch wel een zware wijs op gaan. Hoe staan de zaken nu, mijnheer?’

Alfred had de schouders opgehaald. Hij had reeds geleerd, dat hij niet spreken mocht over beraadslagingen in het hoofdkwartier. Van veel was hij persoonlijk getuige; veel vertelden officieren hem; hij had alles uit de eerste hand, maar: spreken is zilver, zwijgen is goud. Bovendien had hij in dit laatste een voorbeeld aan den Prins, want dien kon men, evenals zijn beroemden Voorvader, ook wel den Zwijger noemen. Er gingen dagen voorbij, dat hij nauwelijks honderd woorden sprak...

Overigens kon Alfred ook moeilijk zeggen, wat er ging gebeuren. Bekend was alleen, dat de Franschen in snelle marschen in het Kleefsche optrokken; dat de vestingen Orsoy, Rhynberck en Wezel bijna zonder slag of stoot gevallen waren en de verwachting was, dat Burich en Rees heel spoedig zouden volgen. Dan was de geheele rij vestingen in handen der Franschen, die dan vóór den Rijn stonden.

De vraag was nu, wat zij dan verder zouden doen, zij konden bij Lobith over den Rijn komen, maar ook door het Zutfensche op den IJssel lostrekken, den IJssel, dien de Prins tot verdedigingslinie had gekozen.

Met het eerste werd rekening gehouden. Er was bij Lobith een vrij sterke bezetting, een deel van het leger in de Betuwe, dat onder bevel van generaal De Montbas stond, die te Nijmegen zijn kwartier had. Die bezetting had opdracht, de eerste stooten op te vangen en zoo lang mogelijk de Franschen tegen te houden. Gingen deze laatsten niet over den Rijn, dan zou de IJssellinie, onder aanvoering van den Prins, de eerste slagen krijgen.

Maar van dit alles vertelde Alfred, op zijn gemak in de keuken der boerderij gezeten, niets. Waarom zou hij de menschen ongerust maken? En wat hadden zij er verstand van?

‘Ik zit in zorg over mijn broer in Lobith,’ zeide de boer. ‘Gerbrand zit wel heel dicht bij het vuur. En wat denkt mijnheer, wordt het hier ook vechten?’

‘Een bepaald gevecht wordt het h i e r niet,’ zeide Alfred met groote stelligheid. ‘Dat zou dwaasheid zijn. Wij zorgen natuurlijk aan de andere zijde van de rivier te komen. Daar ligt trouwens een groot deel van ons leger, bezig om verschansingen te maken.’

‘Ons leger is niet groot,’ meende de boer.

‘Neen, veel te klein. Maar het wordt grooter. Nu al stroomen van alle kanten vrijwilligers toe,’ antwoordde Alfred geestdriftig. ‘Ons volk ontwaakt. Wij zullen de Franschen mores leeren.’

‘Ik maak mij sterk, dat Aart van Gerbrand zich bij het leger in Lobith heeft gevoegd,’ dacht de boerin.

‘En uw neef Gerard in het Zutfensche heeft al lang verklaard, dat hij dienst neemt. Mijn broer Otto trouwens ook. 't Verbaast mij alleen, dat ik hem nog niet gezien heb.’

‘Ik zou ook wel willen,’ zei de jongeling opeens. Hij had nog geen enkel woord gezegd, alleen ingespannen zitten luisteren.

‘Wel, mijn jongen, niemand houdt je tegen, hoor,’ merkte de boerin op. ‘Het is hard. Maar het land aan den Franschman moeten afstaan is nog veel harder.’

Alfred's hart gloeide bij zooveel heldenmoed en overgave.

‘Mag ik, mijnheer?’ vroeg de jongeling, die Aart werd genoemd en denzelfden voornaam droeg als zijn neef in Lobith.

‘Wel, natuurlijk mag dat,’ lachte Alfred. ‘Er kunnen er niet te veel komen. Meld je maar in het leger. Er worden compagnieën gevormd, waar vrijwilligers met spoed worden afgericht.’

‘Dan ga ik vandaag of morgen,’ zei de jongen.

‘Ga met God, Aart.’ De boerin was aan het woord. ‘Het m o e t , jongen. Mijnheer heeft gelijk. Er kunnen er niet te veel komen. 'k Heb gehoord, dat de Franschen als sprink-

hanen in menigte zijn. Maar als God het wil, dan worden die sprinkhanen verjaagd.'

Wéér gloeide Alfred's hart. Dát was de taal van het geloof, dat ook hij beleed. En dat ook de Prins van Oranje staande hield, de Prins, die op zijn smalle schouders een zwaar gewicht te torsen had, die stond voor duizenden moeilijkheden, die werd tegengewerkt, zelfs in de ure van het groote gevaar.

* * *

De kennismaking in de keuken van de boerderij vond plaats in den vroegen morgen.

In den loop van den dag werd het steeds drukker. Er kwam een wagen, beladen met koffers. Er rukten soldaten aan, die de wacht betrokken. Aan een langen stok, bij het damhek in den grond gestoken, werd de driekleur bevestigd. De boerderij van Aart van Gelderen was tijdelijk het hoofdkwartier van het leger der Republiek, dat onder aanvoering stond van den Prins van Oranje, den bleeken jongeling, die in het mooie vertrek met verschillende hoofdofficieren beraadslaagde.

Dat de boerderij nog eens zulk een dienst zou verrichten, had de boer nooit kunnen bevroeden. En zijn zoon Aart had nooit kunnen denken, dat het dorp een tooneel zou beleven als op dien dag en volgende dagen.

Van werken kwam er niets. Dus was hij naar het dorp gegaan, dat in enkele uren van gedaante was veranderd. Steeds maar rukten meer soldaten aan. Er was geen huis, dat niet soldaten herbergde. En ten Noorden van het dorp, op de weilanden verscheen een onafzienbaar tentenkamp, waar de soldaten als mieren door elkaar krioelden.

Van orde was nog niet veel te bespeuren de eerste uren. Wel waren er schildwachten uitgezet, maar heel streng was de bewaking van het kamp niet. Aart kon er ongehinderd in loopen en vol nieuwsgierigheid zag hij naar de verblijfplaats van het leger, dat in zijn oogen heel groot was. Het

waren al soldaten, die men zag. En ook ontelbaar veel officieren.

Opeens werd zijn aandacht getrokken door het vernemen van luide commando's. Een groote troep mannen en jongens leerde excerceeren. Zij waren nog niet als soldaat gekleed. Hij begreep, dat zij behoorden tot de vele vrijwilligers, van wie die officier in de keuken gesproken had. Zij werden met spoed afgericht. Dáár zou hij straks ook terecht komen. Zijn moeder zou dien dag kleeren voor hem in orde maken en den volgenden dag zou hij zich aanmelden.

Hij slenterde weer verder, vol belangstelling het militaire leven opnemend. Dan hoorde hij zich opeens toeroepen in een taal, die hij met geen mogelijkheid verstaan kon. Vóór hem stond een blonde reus van een kerel, die hem iets gevraagd had.

Aart haalde de schouders op: hij verstond dien kerel niet. De ander begreep het, want in goed Hollandsen vroeg hij, wat zijn aanwezigheid beduidde.

'Ik kom eens kijken,' zei Aart.

'Ge kondt beter dienst nemen. Zulke jongens hebben wij noodig,' merkte de reus op. 'Jongens als jij moesten gedwongen worden.'

'Niemand behoeft mij te dwingen,' zei Aart fier. 'Ik meld mij zelf morgen vrijwillig aan.'

'Wel, maat, dan is het in orde,' meende de ander, veel vriendelijker sprekend.

Aart vernam toen, dat hij met een Fries te doen had, die hem vertelde, dat er zeer veel Friezen in het leger waren. Bij Lobith lagen zelfs twee compagnieën uit Friesland.

De jonge Van Gelderen vond het verbazend leuk, iemand gevonden te hebben, die hem vertellen wilde, zoodat hij veel vragen deed, die welwillend beantwoord werden.

De tijd vloog om en met schrik ontwaarde Aart, dat hij spoedig naar huis moest. Waarom hij afscheid nam.

Op weg naar de boerderij rende hem een koerier voorbij, die blijkbaar veel haast had. Het paard, dat hij bereed, hijgde

geweldig, alsof het een verren tocht achter den rug had.

Het bleek hem op het erf weldra, dat de boodschapper een belangrijke tijding had gebracht, want verschillende officieren groepten samen en bespraken het geval: de beide

vestingen Burick en Rees waren ontruimd en door de Franschen in bezit genomen. Niets stond hen meer in den weg, om in ijlmarschen den Rijn bij Lobith te naderen. Verwacht kon worden, dat daar door het leger van generaal De Montbas zwaar gevochten zou worden...

Hoewel de val van de beide vestingen Burick en Rees verwacht was, heerschte er toch verslagenheid onder de militairen op de boerderij. En men sprak over de commandanten der vestingen, die zich straks bij den Prins zouden melden. En - dan zouden zij ondergaan het lot van den commandant van Orsoy, die door den generaal-kapitein niet malsch ontvangen was. Vóór de troep was zijn degen boven zijn hoofd in tweeën gebroken en hij was als een lafaard uit het leger verjaagd. Men had begrepen, dat met den Prins van Oranje niet te spotten viel...

Toen Aart zich naar de keuken begaf, verliet de koerier juist het vertrek, waarin hij den Prins de tijding van den val der vestingen had gebracht. In het vertrek klonken gedempte stemmen.

Op hetzelfde oogenblik liep de slanke kapitein-generaal hem bijna tegen het lijf. Aart kon nog net eerbiedig op zij gaan. Willem van Oranje hoestte, maar sprong desniettemin met een behendigen zwaai op zijn paard, dat voorgeleid werd. Met groote sprongen snelde het dier het erf af. Geheel alleen reed de Prins heen, niet lettend op de officieren op het erf, die het saluut brachten.

Hij snelde heen. Niemand wist waarheen. Er waren meer van die oogenblikken, dat Oranje alleen wenschte te zijn.

Eenige minuten later draafde 's Prinsen adjudant, jonker Oyens Beekman, het erf af.

* * *

Alfred ging naar een punt, waar hij een ruim uitzicht had op dat gedeelte van Gelderland, waar zijn ouderlijke woning was gelegen.

Twee dagen geleden had hij een ruiter met een brief naar het kasteel gezonden. Hij verwachtte antwoord.

Zijn ziel was met bekommernis vervuld. Hoe gaarne zou hij, al was het slechts even, thuis zijn geweest. De dagen, die op komst waren, leken hem zoo donker toe.

Ter zee waren de vijandelijkheden geopend. De Franschen stonden aan den Rijn. 't Was niet mogelijk, dat de bezetting bij Lobith hen zou tegenhouden. Daarop werd ook niet gerekend. Als zij slechts eenigen tijd werden opgehouden enkele weken. Dan had de Prins gelegenheid de IJssellinie te versterken. Maar - zou dáár den Franschman het verdere binnendringen kunnen worden belet? En - als hij Noordelijk van den Rijn optrok en door het Zutphensche binnenkwam, dan was hij in enkele dagen voor den IJssel! En - dan werd die heele landstreek, waarin ook het ouderlijk kasteel gelegen was, plat gebrand! Alfred was mede in zorg over zijn ouders, zijn broer, zijn zuster.

Dan verlangde hij naar een vriendelijk woord van zijn vader, dien hij ontstemd had achtergelaten. In zijn brief had hij geschreven, dat hij fungeerde als adjudant van den kapitein-generaal en dat vader den Prins van Oranje geheel verkeerd beoordeelde, want dat deze al zijn zwakke krachten inspande, om het leger en het land in staat van verdediging te brengen, wat toch heel iets anders was dan het, zooals de graaf had opgemerkt, in handen van Frankrijk te spelen!

Zou zijn vader van meening veranderd zijn? Het was niet aan te nemen. En zou Otto, die overigens niets voor den krijgsdienst gevoelde, dienst nemen, zooals hij gezegd had?

Terwijl hij zijn paard stapvoets loopen liet, vertoefde Alfred met al zijn gedachten op het kasteel, waarheen hij voor een oogenblik slechts wel heenvliegen wilde.

Hij bemerkte niet, dat een eenzame ruiter naderde. Eerst toen deze vlak bij hem was, richtte hij het hoofd op en zag - den Prins van Oranje, die hem, vriendelijker dan zijn gewoonte was, aanstaarde.

‘Zoekt ge, evenals ik, de eenzaamheid, Beekman?’ vroeg de schorre stem van Willem van Oranje.

‘Bepaald de eenzaamheid niet, Hoogheid. Ik verwacht elk oogenblik een boodschapper met een brief van huis.’

‘Dat is ook zoo. Ge zijt niet ver van uw geboorteplaats.’

‘Enkele uren rijdens, Hoogheid.’

‘Het is toch heerlijk, als men een tehuis heeft,’ meende de Prins.

Verbaasd zag Alfred den jongen ruiter aan. De gesloten Prins had zich tegenover hem nog nooit zoo geuit! En in eenen voelde hij een diep medelijden in zich opkomen. Naast hem reed een door en door eenzame. Zijn vader stierf even na zijn geboorte. Zijn moeder volgde haar gemaal in het graf. En de jonge Prins had geen liefde gekend in zijn leven; geen vader, die hem leidde; geen moeder, die hem koesterde. En - de regenten hadden hem uitgebannen. Was het wonder, dat deze jongeling een gesloten, min of meer achterdochtig karakter had? En nu, nu het bange gevaar van alle kanten dreigde, nu had men hem noodig en nu aanvaardde hij de schier niet te vervullen opdracht: het reddeloooze land verdedigen tegen een overmachtigen vijand...

‘Wij gaan naar de boerderij,’ zeide Oranje.

Alfred wendde zijn ros en de twee jonge ruiters reden stapvoets over den weg. Het was de eerste maal, dat Alfred met den Prins alleen was en hij kon niet ontkennen, dat een zekere verlegenheid hem beving.

‘Bevalt u uw positie, Beekman?’ vroeg de Prins vriendelijk.

‘Dank u, Hoogheid. Ik kan niet beter verlangen.’

‘Het was tot nu kinderspel. Er komen zware dagen. Gij hebt gehoord, dat de twee laatste Kleefsche vestingen gevallen zijn?’

‘'k Heb het vernomen, Hoogheid.’

‘De lafaards verdedigen niet eens de vesting, die aan hun handen is toevertrouwd. Zij beroepen zich op overmacht, inplaats van zich dood te vechten.’

Willem van Oranje sprak op bitteren toon.

‘Verwacht Uwe Hoogheid, dat de Franschen bij Lobith lang opgehouden kunnen worden?’ vroeg Alfred.

‘Als daar ook geen lafaards zijn, dan wel een paar weken. Zoo niet, dan zullen wij genoodzaakt zijn op Holland terug te trekken.’

‘Ik zie de toekomst van het land donker in,’ zeide Alfred, die zich verwonderde over de mededeelzaamheid van den Prins en daardoor vrijmoediger werd.

Met een ruk hield Willem van Oranje zijn paard in. Hij wendde het fijnbesneden, bleeke gelaat met de adelaarsneus naar zijn adjudant en zag dezen met zijn doordringende, bruine oogen eenige seconden aan.

‘Gelooft ge in God, Beekman?’

Het was een wonderlijke vraag op dit oogenblik, meende Alfred. Maar hij antwoordde onmiddellijk: ‘Jawel, Hoogheid, ik geloof in God.’

‘Dat doet mij genoegen. Bentinck trekt zich van God weinig aan, wat ik niet in hem prijs. Welnu, mijn vriend, als ge in God gelooft, dan moet ge ook gelooven in de toekomst van ons land. Het is niet denkbaar, dat het ten onder gaat, zij het dan, dat het tijdelijk in druk komt. De Hervorming kan niet ongedaan gemaakt worden. Maar hoe dat zij, wat God zendt, hebben wij te aanvaarden. Wij kunnen het met een gerust geweten doen, als wij onzen plicht hebben gedaan. Dat wil zeggen: als wij tot den laatsten man het land hebben verdedigd. Dat is onze roeping. En dan praten wij niet over een donkere toekomst. Wij doen onzen plicht. Ik geloof, dat God ons helpen zal. Alleen dat geloof geeft kracht, om stand te houden tot het bittere einde.’

De kapitein-generaal hoestte hevig.

Alfred zweeg onder den indruk der machtige geloofstaal. Voor geen geld had hij deze oogenblikken willen missen. Hij had gelezen in de ziel van Willem van Oranje, den man met het stroeve, gesloten karakter. En hij voelde, méér dan tot dusver, een warme aanhankelijkheid voor hem in zich opkomen. O, als zijn vader deze woorden eens had kunnen hooren, hoe zou hij met schaamte zijn vergissing tegenover den Prins moeten inzien!

‘Kan ik op u rekenen, Beekman?’ vroeg de Prins.

‘Ik blijf Uwe Hoogheid trouw, als het moet tot in den dood,’ antwoordde Alfred met gesmoorde stem.

‘Zóó moet het zijn. En zóó is het met het overgroote deel van mijn mannen. Wij behoeven niet te wanhopen, mijn vriend, al worden wij ook geslagen.’

Na deze woorden hulde Willem van Oranje zich in een diep stilzwijgen. Hij sprak geen enkel woord meer.

Maar Alfred was gelukkig. Hij w i s t , dat de Prins hem vertrouwde.

* * *

‘Ik bedoel jonker Oyens Beekman. Hij moet zich hier bevinden.’ Het was in den avond van dienzelfden dag, dat deze woorden werden uitgesproken door één van de twee ruiters, die zoo juist het erf waren opgereden en aan den schildwacht om inlichtingen hadden gevraagd.

De soldaat haalde de schouders op.

‘Ik ken dien officier niet,’ zeide hij. ‘En ik mag niemand doorlaten.’

‘Maar dit is de boerderij van mijn oom!’ riep de andere ruiter uit.

‘Best mogelijk. U zult u bij den wachtcommandant moeten vervoegen. Ik...’

‘Otto!’

‘Alfred!’

Otto Oyens Beekman sprong van zijn paard en omarmde zijn broeder, die, het twistgesprek hoorende, naar buiten was gekomen en in het schemerdonker zijn broeder herkende.

‘Kom je in het leger? Hoe maken vader, moeder en Amélie het? Is mijn brief ontvangen?’

‘Ik kan slechts op één vraag tegelijk antwoorden,’ meende Otto lachend. ‘Maar allereerst, ik ben niet alleen. Gerard van Gelderen is met mij meegekomen. Hij wordt ook soldaat.’

‘Zoo waarlijk. Het wordt ook al zoo duister.’

En Alfred schudde den jongen de hand.

‘Wij mogen niet verder van dezen schildwacht,’ zei Otto.

‘De man doet zijn plicht. Maar thans kun je wel naar binnen gaan, Gerard. Je neef neemt morgen ook dienst.’

‘Thuis is alles wel,’ zeide Otto. ‘Natuurlijk leven wij allen in spanning. Het gevaar van de Keulschen en Munsterschen is geweken. Zij zijn de Graafschap doorgedrongen en gaan naar het Noorden langs Deventer, heb ik vernomen.’

‘Dat klopt’, zei Alfred, die natuurlijk op de hoogte was. ‘En de Franschen zullen vermoedelijk probeeren, over den Rijn te komen. Of zij daarna de Heerlijkheid zullen bezetten is nog een open vraag.’

‘Wij zullen zien. Je hebt de groeten van allen. Moeder spreekt dagelijks over je en zij heeft je brief wel tienmaal gelezen,’ lachte Otto.

‘En vader?’

De stem van den broeder daalde tot fluisteren, toen hij zeide: ‘Vader vergeeft het je nooit, dat je adjudant van den Prins bent geworden. Hij is in geen enkel opzicht van standpunt veranderd.’

‘Het doet mij zeer leed, dit te vernemen. Maar vader vergist zich. Eenmaal zal hij het inzien. Als wij Oranje niet hadden, gebeurde er niets en ging het land over als een vinketouw. N u zal het worden verdedigd met man en macht, al zal er een zware wijs op gaan.’

‘Dus je bent niet van meening veranderd?’ vroeg Otto.

‘Integendeel. Ik ben in mijn meening versterkt. Later vertel ik je wel eens het een en ander van den Prins. Je moet nu zien, onder dak te komen. Ik kan je morgen wel een handje helpen. Mijn positie...’

‘Doe het niet, broeder. 'k Heb van krijgszaken geen verstand, en word gewoon soldaat. Alleen - 'k zou graag bij de ruiterij willen. 't Paardrijden behoef ik niet meer te leeren.’

‘Dat komt wel in orde,’ lachte Alfred. ‘Hoe waren moeder en Amélie onder je vertrek?’

‘Bedroefd, natuurlijk. Maar zij begrijpen wel, dat het moet. 't Wordt echter niets, Alfred.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Wij kunnen ons niet verdedigen. Over ons land worden de doodsklokken geluid.’ antwoordde Otto somber.

‘'t Is mogelijk. Maar eenmaal zullen er andere klokken luiden. De klokken van een herboren Republiek.’

‘Wie waarborgt dat?’

‘God en Oranje.’ zeide Alfred.

En toen zweeg zijn broeder Otto.

Hoofdstuk VIII.
Het verraad van Lobith.

Het was drie dagen later, toen in den voormiddag in snelle vaart, het paard holde meer dan het liep, een jonge ruiter - hij was even twintig jaar, naar het scheen - gezeten op een Geldersch paard, het erf van de boerderij van Aart van

Gelderen, waar het hoofdkwartier van den Prins van Oranje gevestigd was, opstoof.

Hij was een boerenjongen, dat was hem in één oogopslag aan te zien. Met een ruk stond het hijgende paard stil; het trilde op zijn beenen; het was doodop van den snellen rit.

‘Je hebt dat beest bijna doodgereden, kerel,’ zei de schildwacht, die door het opheffen van zijn hand den onstuimigen ruiter had doen stilstaan.

‘Weet ik wel,’ zei de jongen kort. ‘Dat geeft niets. 'k Moet onmiddellijk den Prins spreken. Die is hier toch? Dat is mij verteld.’

Haastig kwamen de woorden er uit. En onrustig keek de jongeling naar de boerderij.

‘Ja, de Prins is hier. Maar je kunt zóó maar niet toegelaten worden. 'k Zal den commandant van de wacht roepen.’

‘Gauw dan. Ik heb veel haast. Ha, daar is mijn oom!’

In de verte verscheen de stoere gestalte van Aart van Gelderen, die de drukte op zijn boerderij in de laatste dagen gewoon geworden was en dan ook niet lette op den ruiter, die met den schildwacht in gesprek was.

‘Oom Aart! Oom Aart!’ schalde de jeugdige stem van den aangekomene.

Toen eerst was Van Gelderen vol belangstelling. Hij hield de hand boven de oogen, om beter tegen de zon te kunnen zien, om vervolgens snel toe te komen loopen.

‘Lieve deugd, Aart uit Lobith,’ zei hij, den jongen krachtig de hand schuddend. ‘Hoe kom jij zoo uit de lucht vallen? Maar kijk eens naar je paard! Dat beest kan niet meer. Dat is toch...’

‘'k Heb het bijna doodgereden. 't Mocht van vader. Er was haast bij. 'k Moet onmiddellijk den Prins spreken.’

‘Den Prins? Maar jongen, wat moet je...?’

‘Er is groot gevaar bij Lobith, oom. Ik ben gekomen, om het den Prins te zeggen. Waar is...’

‘De wachtcommandant zal direct wel komen,’ zei de schildwacht, die opeens vol belangstelling werd.

‘Daar kan ik niet op wachten. 'k Moet den Prins hebben. Ik kan toch wel met mijn oom naar de boerderij gaan. Hij is

een broer van mijn vader. Die woont in Lobith.'

''k Mag niemand toelaten,' zei de soldaat onverbiddelijk. ''k Moet mijn consignes opvolgen.'

'Wacht, ik zal...' De boer liep heen, maar keerde aanstonds terug, om op te merken: 'Geef je paard, Aart. 'k Zal het beest op stal zetten. 'k Ben onmiddellijk terug. Ik kan je nu niet meenemen, want ik ben geen baas op mijn eigen boerderij. En die schildwacht moet zijn plicht doen.'

Juist, toen hij met vaandrig Oyens Beekman terugkeerde, arriveerde ook de commandant van de wacht, een lange Friesche officier.

'Je bent sprekend luitenant Ossenbroek,' zei de jongen vol verbazing.

'Ik heet Ossenbroek. Maar ik ken je niet. Bedoel je mijn broer? Die zit bij Lobith, geloof ik.'

'Ja, ja, je broer. Hij was mijn luitenant. Maar nu is hij niet meer in Lobith. Ik... ik moet den Prins spreken.'

'Dat kan, als het moet,' mengde Alfred zich in het gesprek. 'Maar je zult mij toch moeten zeggen, waarom. Dan kan...'

'De Franschen komen vandaag of morgen over den Rijn. En...'

'Ga maar mee,' besloot Alfred, die niets wijzer geworden was. 'En doe je boodschap maar aan den Prins.'

'Je bent moe, geloof ik,' zei hij vriendelijk, naar de boerderij stappend.

''k Heb in één stuk doorgereden van Lobith naar hier. Mijn paard is bijna dood.'

'Was dat noodig?'

'Er is verraad gepleegd. Luitenant Ossenbroek zei mij: "Ga den Prins waarschuwen." Bij Lobith is geen soldaat meer.'

Alfred verbleekte en hij kreeg een bang voorgevoel.

'Dat is een belangrijk bericht,' zei hij dan met heesche stem. 'Even geduld.'

Dan stapte hij, na een fermen tik op de deur, het vertrek binnen, waar Prins Willem van Oranje met Bentinck vertoefde.

‘Hoogheid, hier is een jongen uit Lobith, die zegt heel belangrijke berichten te hebben. Hij is in één rit van Lobith naar hier komen rijden.’

‘Laat hem binnen, Beekman.’

Eenige seconden later stond Aart van Gelderen, nu verlegen, tegenover een jonge slanke gestalte, die slechts even ouder was dan hij, maar die hem zóó bevelend en doordringend aanzag, dat hij geheel in de war raakte, begrijpend, dat hij met den Prins van Oranje te maken had.

‘Wat is er?’ vroeg de kapitein-generaal koel.

‘Mijnh... eh. Hoogheid, ik kom van Lobith, zeggen, dat de Franschen misschien al over den Rijn zijn.’

‘Wanneer waren ze vóór de rivier?’

‘Gisteravond heb ik er al gezien, Hoogheid.’

Aart van Gelderen werd nu wat kalmer.

‘Dat is wel mogelijk. Wat zou dat?’

‘Zij zullen door de rivier komen. Er is een ondiepe plaats. En de veerman Petersen heeft die plek aan de Franschen verraden.’

Alfred lette opmerkzaam op den Prins, die echter met onbewogen gelaatstrekken den jongen boodschapper aanstaarde, als voelde hij niet het gewicht der mededeeling, wat natuurlijk niet het geval kon zijn. Maar Willem van Oranje was een meester in het verbergen van zijn gevoelens.

‘Die verrader wordt opgehangen, als wij hem te pakken krijgen,’ zeide hij met een keiharde stem. ‘Je wordt bedankt voor je mededeeling. Wij zullen nadere berichten afwachten over het verloop van den aanstaanden strijd.’

De Prins wilde zich afwenden, maar keerde zich schielijk om, toen de jongen uitriep: ‘Maar er zijn van ons geen soldaten te Lobith, Hoogheid!’

‘Wat zeg je?’ vroeg hij. ‘Er is een half legerkorps.’

‘Ze zijn er geweest, Hoogheid. Maar gisteravond kwam er bericht, dat ze naar Nijmegen moesten komen. Er is te Lobith geen enkel soldaat.’

Snel keek Willem van Oranje naar Willem Bentinck en vervolgens naar Alfred en den jongen.

‘Spreek je de waarheid?’ vroeg hij. ‘Jongen, bedrieg mij niet.’

‘Ik ben gekomen, om het te vertellen, Hoogheid. Ik lieg niet. Ik had mij met andere jongens uit Lobith vrijwillig aangemeld. Wij waren aan het schansen graven. En toen kwam het bericht, dat allen naar Nijmegen moesten komen. Luitenant Ossenbroek zei: dat is verraad. De Prins moet het weten. En toen ben ik hierheen gegaan, om het te zeggen. In Lobith is geen enkel soldaat.’

Nog waren de gelaatstrekken van den Prins onbewogen. Alleen frommelde hij zijn leeren handschoen, dien hij van de tafel genomen had, tot een bal ineen. En Alfred wist wel, wat dat beteekende.

‘Je wordt bedankt.’ zeide Oranje met schorre stem tot den jongeling. ‘Blijf in de buurt. Misschien heb ik je nog noodig.’ En tot Beekman: ‘Binnen het half uur moet er krijgsraad zijn. Zorg, dat allen gewaarschuwd worden.’

Alfred verdween ijlings, den jongen meenemend. En in het vertrek bleef Willem van Oranje achter, kreunend, als een gewond dier.

‘De Montbas, Willem,’ zeide hij tot Bentinck. Hij was nu in-bleek en hij steunde de hand op de tafel. ‘De Montbas, die laffe verrader bakt ons deze poets. 'k Heb hem niet vertrouwd. maar De Witt zette hem, om mij te plagen, op den meest verantwoordelijken post. En nu pleegt de lafaard verraad en roept de mannen van Lobith terug. De Franschen zullen nu niet meer tegen te houden zijn...’

‘Dit is een onzalige oorlog,’ morde Bentinck. ‘Uwe Hoogheid had nooit kapitein-generaal moeten worden. Wij loopen als ratten in de val en Uwe Hoogheid krijgt de schuld.’

Willem lette niet op het gemor. In heftige gemoedsbeweging, kuchend een drogen, schorren hoest, liep hij door het vertrek heen en weer, om vervolgens een blik op de kaart te slaan.

‘Als ik De Montbas in handen krijg, zal hij weten, met wien hij te doen heeft, de lafaard.’

Diepe verachting klonk uit de stem van den Prins. En Willem Bentinck dacht: wanneer De Montbas verstandig is, komt hij den Prins niet onder de oogen...

‘Tóch moet nog geprobeerd, de Franschen tegen te houden. Anders zit er voor ons ook niets anders op dan terug te trekken. De Witt, De Witt, waarom...? De Montbas, De Montbas...’

Willem Bentinck zeide geen woord. Hij wist reeds lang, dat hij in zulke oogenblikken beter zwijgen kon.

* * *

In het half uur nadat Aart van Gelderen uit Lobith was gearriveerd, kwamen van alle kanten in snellen vaart officieren aanrijden. Het erf was vol leven en beweging. In een karos verschenen verschillende deftige heeren: de Gedeputeerden te velde, van elk gewest één. Zonder hun toestemming mocht de Prins niets doen. Herhaaldelijk lag hij met hen overhoop, omdat hij hun inmenging in zaken, waarvan zij niet in het minst verstand hadden, niet duldde.

Alle de aangekomenen vulden het nu te kleine vertrek van Aart van Gelderens boerderij, waar het tot stikkens toe benauwd was, omdat de vensters gesloten waren. Willem van Oranje hield niet van open vensters: bij het minste zuchtje wind hoestte hij zijn schorren hoest.

Toen hij bemerkte, dat allen, die aanwezig moesten zijn ter krijgsraad, er waren, nam hij het woord, om te vertellen, welk een rampspoedige tijding er gekomen was.

De ontzette gezichten zagen elkaar aan. Alleen een oudere officier, kolonel Wirtz, bleef kalm. Hij had een plan in gedachten en hij knikte vol instemming, toen de jonge kapiteingeneraal in sobere bewoordingen een plan voorstelde, dat met het zijne precies overeenkwam.

In de keuken van de boerderij zat intusschen Aart van Gel-

deren uit Lobith uit te rusten van de vermoeienissen van den weergaloozen tocht op zijn paard. Zijn twee neven, Aart en Gerard, waren er ook, benevens de boer en zijn vrouw. En eenigen tijd later kwam ook Alfred, die in den krijgsraad niets te maken had, een praatje maken, vol belangstelling als hij

was voor wat zich te Lobith had afgespeeld.

Het was niet een verkwikkelijk verhaal, dat de jonge boerenzoon van Lobith opdischte. Lang waren de Rijnoevers onbezet geweest, maar toen was er dan eindelijk een flinke legerafdeeling uit de Betuwe gekomen, die verschansingen opwierp met het doel, om tegenweer te bieden, als de Franschen zou-

den trachten, den Rijn over te komen. Het stond toch wel vast, dat men hen veel afbreuk zou kunnen doen, wanneer zij begonnen met het slaan van een brug.

En toen was die onbegrijpelijke order uit Nijmegen, waar generaal De Montbas zijn kwartier had, gekomen, welke order het geheele leger terugriep, zoodat er geen soldaat meer overbleef.

‘Maar een brug behoeven de Franschen niet te slaan,’ vervolgde Aart van Gelderen bitter zijn droef verhaal. ‘Daar heeft veerman Petersen wel voor gezorgd. Hij heeft de ondiepe plek verraden.’

‘Hoe kan dat dan? Is hij dan naar de Franschen toegegaan? Er waren toch nog geen Franschen aan dezen kant van den Rijn?’ vroeg de scherpzinnige boerin.

‘Neen, tante, maar er zwierf al een week lang een marskramer bij ons in de buurt rond en...’

Alfred wisselde een snellen blik met Gerard van Gelderen, den boerenzoon uit de Heerlijkheid Zutphen.

‘Er was dit voorjaar bij ons ook een marskramer. En toen dacht jonker Alfred...’

‘Hij is een spion van Frankrijk,’ zeide Alfred. ‘'k Heb het onmiddellijk begrepen. Zoo, is die vent daar ook bezig? 'k Moet hem niet te pakken krijgen! Misschien zal dat ook niet lukken, want hij is zoo glad als een aal. Natuurlijk heeft hij den veerman omgekocht.’

‘'t Zal wel,’ meende Aart van Gelderen. ‘Petersen houdt nogal van geld. En hij is ook roomsch. Nu, 't is in Lobith bekend, dat hij de ondiepe plek in den Rijn wijzen zal en dan komen de Franschen met gemak over de rivier. Er is geen enkele soldaat, om ze tegen te houden en...’

* * *

‘Is hier dat jongmensch uit Lobith?’ vroeg een zware stem. In de deuropening stond de forsche gestalte van kolonel Wirtz, in vol uniform.

‘Hier, kolonel,’ antwoordde Alfred.

‘Ha! Je hebt al een heelen tocht achter den rug. Maar zou je over een uur met mij mee kunnen gaan, om mij den kortsten weg naar Lobith te wijzen?’

‘Ja, mijnheer,’ zei Aart van Gelderen.

‘Mooi zoo. Zorg, dat je een goed paard hebt. Wij gaan in een geforceerden marsch.’

Op het erf reden officieren weg. En ordonnansen snelden toe. Het was een druk beweeg. En heel in de verte werd hoorngeschal vernomen. Er werd alarm geblazen...

‘Ik ga met een half legerkorps naar Lobith,’ vertelde kolonel Wirtz aan Alfred, die opgestaan was, om naar het vertrek van den Prins te gaan. ‘'k Hoop, dat ik niet te laat ben.’

Een bediende bracht den zwarten hengst van Willem van Oranje, die met een behendigen zwaai in het zadel sprong en, gevolgd door Bentinck en Alfred, het erf afdraafde, naar het dorp en het kamp, waar alles in rep en roer was.

Binnen het uur marcheerde de legerafdeeling weg. Aan het hoofd reed kolonel Wirtz; naast hem de boerenzoon van Lobith, die zich onwennig gevoelde naast dien hoogen, stroeven officier.

Op een tweesprong, ver van het dorp, stonden drie ruiters: een wat naar voren, de beide anderen ietwat terzijde achter den eersten ruiter.

Kolonel Wirtz salueerde, toen hij de eenzame gestalte, die met arendsblikken het voorbijtrekkende leger volgde, passeerde. Willem van Oranje bracht de gehandschoende rechterhand aan zijn driekanten steek. Zijn Oranjesjerp, schuin over de borst, schitterde in de zon. Hij sprak geen woord. Hij behoefde kolonel Wirtz niet aan te moedigen. Wirtz was de Montbas niet. Hij vocht zich als het niet anders kon, liever dood.

De laatste legertros passeerde den tweesprong.

‘Als zij maar niet te laat komen,’ steunde Willem van Oranje.

En weer kwam van tusschen zijn dunne lippen dat ééne woord, scherp en snerpend: ‘De Montbas’.

* * *

Neen, kolonel Wirtz kwam met zijn legerafdeeling niet te laat. Hij arriveerde in den laten avond aan den door de troepen van De Montbas verlaten Rijnoever. En den volgenden morgen vond de overtocht plaats door de ondiepe plek van den Rijn, die in dien drogen zomer toch al weinig water bevatte.

Het was een dag van heeten strijd. Maar de overmacht was te groot, zoodat kolonel Wirtz, die geen enkel kanon bezat, retireeren moest, echter eerst nadat hij den Franschen zeer zware verliezen had toegebracht, zoodat tal van Fransche edellieden, die het pleziertochtje naar Holland hadden willen meemaken, het leven verloren. De Fransche adel ontving bij Lobith een knak, die verslagenheid in het leger teweeg bracht, zoodat er niet meer aan gedacht werd, in enkele dagen naar Amsterdam op te rukken: een ruiter te paard met een voetknecht achter op den zadel. De man, die het denkbeeld geopperd had, generaal Condé, was zwaar gewond.

Maar - den Rijn was men over met de voorhoede. Op de volgende dagen kon een brug worden gelegd, waarover de geheele legertros, zonder tegenstand te ontmoeten, het Geldersche kon binnenrukken. En het zeer gedunde legerkorps van Wirtz, dat zoo lang mogelijk met mannenmoed had stand gehouden, was in aftocht naar de IJssellinie, waar de Prins van Oranje reeds op de hoogte was.

Uit Dieren en omgeving had het Staatsche leger zich teruggetrokken naar de andere zijde van den IJssel. Alleen het hoofdkwartier was nog niet verplaatst, zoodat kolonel Wirtz op Aart van Gelderens boerderij rapport uitbracht van de gevechten bij Lobith.

‘Had ik slechts kanonnen gehad, Hoogheid,’ klaagde de forsche man, ‘er was geen Franschman door den Rijn gekomen.’

Alfred had medelijden met den man, die zoo terneergeslagen was.

'Ge hebt uw plicht gedaan, kolonel,' zeide de Prins vriendelijk. 'En wij zullen tot het uiterste onzen plicht blijven doen, al valt het zwaar. De verdediging van het land is schandelijk verwaarloosd. Als God ons niet helpt... maar neen, Hij zal ons helpen.'

Het onwrikbare geloof in het Godsbestuur deed de veerkracht van Oranje herleven. Dat, Alfred Oyens Beekman *wist* het, hield hem alleen op de been. En dat was het geheim, waardoor hij de eene jobstijding na de andere met onbewogen gelaatstrekken aanhoorde.

Al stormde het binnen in zijn ziel...

* * *

Eenige uren nadat kolonel Wirtz met het overschot van zijn legerkorps, want ook hij had zware verliezen geleden, uit Lobith in de reeds goeddeels verlaten legerplaats van Dieren was weergekeerd, kwamen een drietal officieren het erf opgereden. Bentinck en Alfred stonden juist in gesprek met boer Van Gelderen, die weigerde geld in ontvangst te nemen voor de schade, die hij de afgeloopen dagen ondervonden had. Hij was niet voor overreding vatbaar en hield vol, dat ook hij het bedreigde vaderland een offer te brengen had.

De nadering van het drietal officieren maakte aan het vriendschappelijk twistgesprek een einde.

'Generaal De Montbas,' fluisterde Alfred, die den hooggeplaatsten officier en gunsteling van Raadpensionaris De Witt in het Haagsche garnizoen had leeren kennen.

Bij het vernemen van dezen naam keek boer Van Gelderen met eenige verachting in zijn blik naar den prachtig uitgedosten officier, die trotsch als een pauw, op zijn paard zat en genadig beantwoordde het saluut, dat Bentinck en Alfred hem brachten.

Generaal De Montbas was verblindend gekleed. Over zijn blauwe met zilver geborduurde jas hing een groene mantel,

op één schouder omgeslagen, zoodat zichtbaar was de over de borst gehangen ketting, waaraan juweelen schitterden. Ook het gevest van zijn degen was met juweelen versierd.

‘Dien mij aan bij den kapitein-generaal,’ beval hij in slecht Hollandsen.

Hij kon beter met het Fransch over weg, want hij was een geboren Franschman, was nóg een onderdaan van Frankrijk.

Willem Bentinck liep naar binnen.

‘Hoogheid, generaal De Montbas verzoekt, bij U toegelaten te worden.’

Willem van Oranje, die aan de tafel zat, de handen onder het hoofd, sprong op, als had een adder hem gebeten.

‘De Montbas!’ zeide hij met schorre stem. En zijn oogen fonkelden.

‘De generaal kan hier komen,’ vervolgde hij dan, zichzelf weer volkomen meester. ‘Ik wensch met De Montbas alleen te zijn, Bentinck.’

Een geruimen tijd verliep daarna. De beide generaal De Montbas vergezellende officieren werden onrustig. Op het erf heerschte zulk een gespannen stilte, dat uit het vertrek, waar de Prins vertoefde, klanken naar buiten drongen. Aart van Gelderen, de boer, had zich verwijderd, om op eenigen afstand den afloop te zien. Want hij begreep zeer wel, dat het met de hooge sprongen van generaal De Montbas gedaan zou zijn. Zooveel had hij de laatste dagen wel vernomen.

Opeens klonk een schel fluitje: Willem van Oranje wenschte zijn adjudant.

Alfred liep naar binnen en zag den Prins staan, in koele, vijandige houding met een blik vol minachting in de schitterende bruine oogen. Tegenover hem stond in smeekende houding de trotsche generaal...

‘Roep den officier van de wacht met vier man,’ gelastte de Prins.

Alfred wist genoeg: generaal De Montbas was een gevangen man.

Het tooneel, dat volgde, toen hij terugkeerde met den wachtcommandant en vier musketiers, bleef zijn gansche leven in zijn geheugen gegrift.

‘Luitenant, generaal De Montbas is mijn gevangene. Hij moet zorgvuldig bewaakt worden. Geef mij uw degen, De Montbas.’

‘Hoogheid!’ smeekte de generaal, ‘heb medelijden. Dit is een eerlooze behandeling.’

‘Er is genoeg gepraat. Geef mij uw degen.’

Snijdend scherp klonk de schorre stem van Willem van Oranje.

‘Hoogheid, gij hebt niet het recht...’

‘Ben ik uw kapitein-generaal of niet? Geef mij uw degen.’

‘Ik beroep mij op den Raadpensionaris’, huilde de Montbas, die buiten zichzelf was, te meer, daar Oranje ijzingwekkend kalm en vastberaden was.

‘Mijnheer De Witt heeft hierin niets te zeggen. Gij zijt mijn gevangene en de krijgsraad zal uitspraak doen.’

‘Hij zal rechtvaardig oordeelen,’ kreet De Montbas.

‘Ongetwijfeld, mijnheer,’ zeide Oranje sarcastisch. ‘En als hij u, den laffen verrader, ter dood veroordeelt, zal ik geen hand uitsteken, om de uitvoering van het vonnis te beletten. Lafaards en verraders kan de Republiek niet gebruiken. Voor het laatst: geef mij uw degen.’

Generaal De Montbas, geheel uit het veld geslagen, gespte zijn degen los. Kletterend viel het rijk versierde wapen op den grond.

‘Leid graaf De Montbas weg,’ beval de Prins.

Hoofdstuk IX.
Op de heide van Amersfoort.

‘Het is mij alleen een raadsel, dat de Franschen ons niet aanvallen,’ zeide Otto Oyens Beekman tot zijn broeder.

Het kamp van het Staatsche leger was opgeslagen tusschen Barneveld en Amersfoort en de beide broeders, die elkaars gezelschap gezocht hadden, bevonden zich op eenigen afstand van de rijen tenten aan de zijde van het Utrechtsche.

Bewonderenswaardig vlug had Otto zich gewend aan het hem vreemde militaire leven. Uitstekend ruiter en paardenkenner als hij was, was hij bij de ruiterij reeds ingeburgerd, te meer, omdat hij, die veel jaagde op het landgoed van zijn vader, ook met het vuurwapen kon omgaan, als dat moest. De oefeningen, die hij als recruut had mee te maken, bestonden dan ook alleen in het leeren der commando's en het manoeuvreeren in den ruiterstoet. De opleiding ging trouwens ook heel snel, daar er geen tijd voor scholing was.

In het leger heerschte een matte stemming. Het was steeds op den terugtocht, nu al eenige dagen lang. De IJssellinie was verlaten en dwars over de Veluwe trok het op Utrecht aan.

De tegenslag van Lobith werkte na. Gehoopt was, dat de Franschen daar opgehouden zouden zijn, zoodat de IJssellinie versterkt had kunnen worden. De lafheid van generaal De

Montbas, die als gevangene naar Amersfoort was gevoerd in afwachting, dat de krijgsraad over hem beslissen zou, had de hoop den bodem ingeslagen.

Terwijl de Franschen Arnhem en Nijmegen en den Achterhoek

bezetten, had men aan de IJssellinie geweifeld. Eén was er, die niet weifelde. De Prins. Hij had een slag willen wagen, om althans het oprukkende Fransche leger zooveel mogelijk afbreuk te doen. In den Krijgsraad, dien Alfred ditmaal had

meegemaakt, waren harde, bittere woorden gevallen. Dappere mannen, als kolonel Wirtz en graaf Styrum, stonden aan de zijde van den Prins, maar de Gedeputeerden te velde - van elk gewest één vertegenwoordiger - wilden van een strijd niets weten. Zij gaven den raad, op Holland terug te trekken alleen die provincie te verdedigen, als het kon. Het bleek wel, dat zij ook daar een zwaar hoofd in hadden.

Alfred had gezien, hoe Willem van Oranje de tanden op elkaar had geklemd om de smaad, die hem werd aangedaan. Want het stond toch zóó, dat hij, de opperbevelhebber, niets had in te brengen en moest opvolgen de bevelen der Gedeputeerden, die, hoe bekwaam zij overigens mochten zijn, van krijgszaken geen verstand hadden.

De heeren waren op hun stuk blijven staan, zoodat Oranje genoodzaakt was geweest, de IJssellinie op te geven. Hoewel op den voet gevolgd door het Fransche leger - soms kon men de cavallerie van generaal De Rochefort over de heide zien zwermen! - trok men langzaam terug.

En nu was, tegen den avond, het kamp opgeslagen, om althans één nacht rust te hebben. Er was een matte stemming, daar elk begreep, dat de terugtocht zou worden voortgezet. Soms leek het, dat de vijand aanstalten tot den aanval maakte en dan werden stellingen betrokken, maar van strijd kwam niets. Er knetterden geen musketten. En het kanon zweeg.

Het wekte zoo de bevreemding van Otto, dat hij zijn broeder Alfred eens polste. Die zat steeds dicht bij het vuur en kon het weten. In de legerleiding zou daarover wel eens gesproken zijn.

Alfred haalde de schouders op, maar meteen zag hij beteekenisvol zijn broer aan.

‘Je weet er wel méér van,’ zei deze.

‘Weten niet. 'k Heb wel vermoedens hooren uitspreken. Vooral Bentinck is daar heel sterk in. Maar wat er van wáár is, valt niet te zeggen.’

‘O, je behoeft mij geen geheimen te verklappen. Je weet, wat ik gezegd heb: van jouw mooie positie zal ik geen mis-

bruik maken. Ik ben en blijf gewoon ruiter. Voordeden wensch ik niet te behalen en ik wensch ook niet, dat je mij geheimen uit de omgeving van den Prins verklapt. Ik vroeg het alleen uit louter nieuwsgierigheid, omdat niemand er iets van begrijpt, dat de Franschen ons niet aanvallen. Me dunkt, het terrein is zoo gunstig mogelijk. En wij kunnen, wat zij ook weten, eigenlijk vooruit wel zeggen, dat wij den strijd verliezen,'

'Die kans is groot. Wij hebben een sterk, geoefend leger tegenover ons,' merkte Alfred op. 'Misschien komt er morgen eenig leven. Als de vermoedens juist zijn, echter niet. Dan blijven wij terug trekken, gevolgd door de Franschen.'

'Als het aan den Prins lag ...' dacht Otto.

'Ja,' viel zijn broer hem in de rede, 'als het aan den Prins lag, *was* er al gevochten. Maar ik heb je verteld, hoe hij aan handen en voeten gebonden is, zoolang het duurt.'

'Zoolang het duurt?'

'De Prins houdt deze houding niet vol. Die druischt lijnrecht tegen zijn karakter in. Het komt vast tot een conflict met de Gedeputeerden te velde. En dan gaat hij zijn eigen gang.'

'Dan wordt het vechten?'

'Wanneer tenminste de Franschen den strijd niet ontwijken.'

'Zóó dwaas zullen zij toch niet zijn?'

''k Weet het niet. Bentinck en Styrum meenen, dat het niets dan tactiek van koning Lodewijk is. En dat kan wel eens wáár zijn.'

'Dan toch geen mooie tactiek. In een paar slagen hebben de Franschen ons allicht. En dan is de overwinning toch aan hen? Zij stellen zich bespottelijk aan,' meende Otto, die met klimmende verbazing naar het betoog van zijn broeder luisterde.

''k Zal je vertellen, wat vermoed wordt. Daarmede verklap ik geen enkel geheim. Koning Lodewijk schijnt den Prins van Oranje te willen sparen. Hij wil het doen voorkomen, dat hij niet met den Prins, maar met de Staten in oorlog is.'

Alfred hield op. Het viel hem blijkbaar zwaar, er over te spreken.

‘Met andere woorden: koning Lodewijk wil een wig drijven tusschen de Staten en den Prins?’ vroeg Otto ademloos.

‘Goed begrepen. Dat wordt tenminste vermoed. En 't lijkt er inderdaad veel op.’

‘De Zonnekoning kan dat wel uit zijn hoofd zetten,’ spotte Otto vol vertrouwen. ‘Dat gelukt hem toch niet.’ En dan opeens: ‘Ga jij er nu anders over denken?’ Want het gelaat van zijn broeder vertoonde hoogst bedenkelijke trekken.

‘Ik kan het niet gelooven,’ bekende Alfred, ‘maar Bentinck, die den Prins toch heel goed kent, meent, dat het koning Lodewijk licht gelukken zal, den Prins over te halen, zijn zijde te kiezen. Dan zou de oorlog uit zijn, de Prins werd souverein, wij zouden een deel der Republiek moeten afstaan aan Frankrijk en Engeland en de Staten waren schaakmat gezet. Je moet niet vergeten, dat de Prins op alle mogelijke manieren door de Staten wordt tegengewerkt. Daar heb je nu de Gedeputeerden, die hem op de vingers zien. En dan wordt er geen geld gezonden; straks is er geen eten voor het leger meer. De Prins had verwacht, dat vrijwilligers zouden worden opgeroepen, ja, dat men gedwongen zou worden, dienst te nemen, om het land te verdedigen, maar er gebeurt niets. Bedenk verder, dat men hem meer dan twintig jaar heeft achtergesteld en...’

Met verwondering, verbazing, die klom tot groote ergernis, had Otto staan luisteren naar de woorden van zijn broer.

‘Geloof jij dat allemaal?’ vroeg hij. ‘Je bent dan in je meening over den Prins wel verbazend veranderd. Precies omgekeerd. Weet je wel, dat je nu vader gelijk geeft? Wat jij nu staat te betoogen, heeft vader ook altijd gezegd. Maar zóó zou de Prins van Oranje een verrader van zijn volk Worden! Gelóóf jij dat? Hoe heb ik het nu met je? Zou, a l s wáár was, wat je zegt, de Prins zóó gehandeld hebben met generaal De Montbas? Ik begrijp niet, hoe je zóó spreken

k u n t , jij, die je tegenover vader Oranje zoo vurig hebt verdedigd.'

De stem van Otto was luider geworden, naarmate hij sprak. Hij was heftig verontwaardigd.

'Ik heb je toch gezegd, dat ik het niet gelooven k a n ? Bentinck redeneert, zooals ik daareven sprak. Maar 't is moeilijk aan te nemen. Ik kan het tenminste van den Prins niet gelooven. En tóch - hoe menschelijk zou het zijn...'

'Neen, 't zou geméén zijn, 't zou laf wezen, anders niets,' barstte Otto los.

Eigenlijk vonden zijn heftige woorden weerklank in Alfreds hart. Aanvankelijk had hij zich krachtig verzet tegen de meening van Bentinck. Hij kon zóó van den Prins, dien hij vereerde en liefhad, niet denken. En tóch - Bentinck kende den Prins al jaren: zou hij zich dan zóó vergissen? En was het niet opmerkelijk, dat de Franschen niet aanvielen, hoewel zij goed in de gelegenheid waren? Zou Oranje dan...? Maar neen, dat k o n toch niet. Als hij zich herinnerde, wat de Prins zooal gezegd had - op den weg bij Dieren bijvoorbeeld, toen hij met hem alleen was - neen, dan m o c h t hij het slechte van Oranje niet denken.

'Ik k a n het ook niet gelooven,' herhaalde hij.

'Natuurlijk niet,' zeide Otto. 'I k denk tenminste niet zóó van den Prins. Hij vecht zich liever dood voor het land dan te handelen, zooals je meent of tenminste zooals je je door Bentinck laat vertellen.'

'Je kunt wel eens gelijk hebben,' zeide Alfred.

'Ik h e b gelijk. Afgeloopen,' besliste Otto. ''t Is goed, dat vader je niet hoort. Hij was in staat, het nog bonter te maken, zóó, dat jij het waarlijk heelemaal zou gaan gelooven. En ik zeg je, dat je den Prins verkeerd beoordeelt. 'k Had niet gedacht, dat je zóó over hem spreken zoudt,' verweet hij nog.

'Ik merk op, wat een ander zegt,' meende Alfred.

'Ja, ja, maar je zegt het zóó, alsof je het inderdaad gelooft. Wees nu wijzer, Alfred. De tijd zal wel leeren, dat je je

geheel vergist in den Prins. Daar wordt geblazen, 't Is etenstijd. Gaan wij morgen weer verder?'

'Ja, al maar terug trekken,' antwoordde Alfred somber.

* * *

Inderdaad, het was steeds terugtrekken.

Den volgenden morgen werd het kamp weer opgebroken en, op den voet gevolgd door de cavalerie van generaal De Rochefort, die vaak bedenkelijk dicht naderde, doch de vijandelijkheden niet opende, ja, een gevecht ontweek, passeerde het Staatsche leger de grens van het Geldersche en het Utrechtsche gebied. In den loop van den morgen werden rechts de torens van Amersfoort zichtbaar, maar men trok de stad voorbij, om te kampeeren op de heide.

Het was dáár, dat aan den Prins de tijding werd gebracht: 'generaal De Montbas is ontvlucht'.

En wéér moest Alfred het karakter van den Prins, dat vaak zoo raadselachtig was, bewonderen. Ook door deze tijding bleef Oranje, althans uiterlijk, onbewogen.

'Wie de ontvluchting mogelijk heeft gemaakt, zal gestraft worden,' zeide hij. 'En wat De Montbas betreft, hij heeft de wijste partij gekozen, want zijn straf zou niet gering zijn geweest. Hij kan nu zijn koning gaan dienen.'

Hard als metaal klonk de stem van den Prins. Te hard, dacht Alfred. Er was, naar zijn meening, geen enkele reden, generaal De Montbas van verraad te verdenken. Lafhartig was hij geweest. Doch dat andere was zuiver een vermoeden van den Prins. Eenige dagen later zou 's Prinsen adjudant er anders over denken. Want toen werd bekend, dat de Montbas inderdaad naar de Franschen was overgeloopen...

In zijn volle kracht leerde Alfred zijn kapitein-generaal echter kennen aan den avond van den dag, waarop het leger op de Amersfoortsche heide, tusschen Amersfoort en Utrecht, was gekampeerd.

Er was namelijk een krijgsraad bijeengeroepen. Alle opperofficieren waren aanwezig, de heeren Gedeputeerden te velde

verschenen er in al hun waardigheid, terwijl ook Bentinck en Alfred de zitting bijwoonden.

Hortend sprekend - hij was geen redenaar en bovendien werden zijn woorden telkens door een hoestbui onderbroken - zette Willem van Oranje, die in-bleek van doodelijke vermoeidheid zag, den toestand uiteen.

‘Op deze wijze verder gaan, gaat niet,’ betoogde hij. ‘Dan is Utrecht zonder slag of stoot verloren. Ik neem aan, dat de Heeren het inzien?’

Deze vraag richtte hij tot de Heeren Gedeputeerden. Er klonk sarcasme in zijn schorre stem. De Heeren wisten wel, dat hij hen niet lijden mocht. De onderlinge verhouding was niet schitterend en zij zouden wel gaarne van hun niet gemakkelijke functie ontheven zijn.

De heer Beverningh, die meestal het woord voerde en die den Prins vaak in zijn plannen dwarsboomde, richtte het hoofd op en zeide: ‘De toestand is inderdaad hachelijk, Hoogheid. Het komt den Gedeputeerden echter voor, dat op Holland moet worden teruggetrokken. Zij zijn er van overtuigd, Hoogheid, dat zij daarmede handelen in den geest van hun lastgevers, de Staten.’

‘U wilt dus, dat wij Utrecht laten liggen en de Franschen - zonder slag of stoot in die vesting kunnen trekken?’

Willem van Oranje sprak deze woorden op kalmen toon en met een effen gelaat. Maar Alfred, die de eigenaardigheden van zijn heer zoo langzamerhand leerde kennen, zag, hoe de leeren handschoen in 's Prinsen smalle hand tot een bal werd samengeknepen, bewijs, dat hij niet zoo kalm was, als hij het deed voorkomen.

‘Het is hard, Hoogheid, wij geven het toe. Echter is dit inderdaad onze meening.’

‘Juist, mijnheer Beverningh. Ik kan u evenwel meedeelen, dat mijn meening een andere is.’

Als een bom vielen deze woorden midden in den kring der beraadslagenden. De officieren zagen elkaar veelbeteekenend aan: vroeg of laat hadden zij een uitbarsting verwacht.

En aan het strakke, vastberaden gelaat van den Prins zagen zij wel, dat het nu meenens werd en Oranje niet zou toegeven.

Beverningh, die beurtelings bleek en rood geworden was, vroeg met een heesche stem: ‘Wat is Uwe Hoogheid dan van plan?’

‘Om Utrecht te bezetten en de vesting te verdedigen, zoolang dat mogelijk is,’ antwoordde de Prins. ‘Ik heb den krijgsraad bijeengeroepen, om de plannen daaromtrent te bespreken.’

‘Ik mag Uwe Hoogheid er beleefdelijk op attent maken, dat die plannen niet strooken met de meening van de Gedeputeerden,’ zeide Beverningh, wit van woede.

‘Dat is mij bekend, mijnheer,’ merkte Oranje ijzig kalm op. ‘Ik vermoed, wanneer het aan de Heeren Gedeputeerden lag, gaven wij ons op genade of ongenade aan Lodewijk over...’

‘Hoogheid. Dat is...’

‘Mijn meening, mijnheer Beverningh. Voor u en de Heeren hoop ik, dat ik mij vergis. Ik wil den Heeren evenwel meedeelen, dat ik er niet zoo over denk. Als kapitein-generaal heb ik ook iets in te brengen, zou ik denken.’

‘Maar niet zonder goedkeuring van Gedeputeerden, Hoogheid,’ waarschuwde Beverningh. ‘Wij verkeeren in een lastige positie, maar moeten de bevelen der Staten opvolgen. Wij meenen allen, dat vooralsnog op Holland moet worden teruggetrokken, alwaar, willen wij hopen, de verdediging kan plaats vinden.’

‘Het spijt mij zeer voor u, mijne Heeren, maar ik ben een andere meening toegedaan. Als het aan mij ligt, zal Utrecht niet als een vinketouw overgaan, maar zal de stad tot het uiterste worden verdedigd. Morgen wordt Utrecht dus door ons bezet.’

Keihard, onwrikbaar was de schorre stem. En Alfred gloeide van bewondering voor den spreker, die het aandurfde de Gedeputeerden, dus de Staten, te weerstaan. Hij zag naar

Beverningh, die doodelijk bleek was van woede en ergernis.

‘U handelt dus tegen de meening van Gedeputeerden, Hoogheid?’ vroeg hij dreigend.

‘Liever niet, mijnheer Beverningh. Maar wanneer ik het anders zie dan hen, wil ik er niet voor terugdeinzen,’ antwoordde Oranje op volmaakt kalmen toon.

‘Weet dan wel, Hoogheid, dat wij geen verantwoordelijkheid wenschen te dragen voor het plan, dat thans aan de orde wordt gesteld,’ verzekerde Beverningh.

Willem van Oranje lachte. Hij wist wel, wat die zoogenaamde verantwoordelijkheid beteekende: als het plan slaagde, gaven de Heeren zichzelf de eer er van; mislukte het, dan kreeg hij de schuld...

‘Ik ontsla u van die verantwoordelijkheid, mijnheer Beverningh. En nu, mijne Heeren,’ de Prins wendde zich voornamelijk tot de officieren, allen trouwe Oranjeklanten, ‘zal ik u mijn bedoeling uiteenzetten. Wij moeten trachten, Utrecht te behouden. Het moet dus morgen bezet worden. Dat is evenwel niet mogelijk, zoolang de Franschen ons op de hielen zitten. Met de helft van het leger trekt graaf Styrum morgen naar Utrecht, bezet de stad en maakt toebereidselen voor de verdediging, voorzoover dat nog niet is geschied. De andere helft van het leger blijft hier en houdt de Franschen een dag, zoo mogelijk twee dagen op. Ik blijf hier en kom daarna naar Utrecht.’

Verrassing was op de aangezichten te lezen. Maar ook ernst. Want elk begreep, dat dit besluit van den Prins een gevecht beteekende. De opdringende vijand zou tegengehouden worden. Maar dan m o e s t hij wel strijden.

‘Graaf Styrum,’ zei Oranje.

Hij had gezien, dat de kolonel het woord wilde.

‘Hoogheid’, zeide Styrum, ‘ik ben er van overtuigd, dat niemand onzer een ander en beter plan heeft. En het terugtrekken is ons onwaardig. Ik heb echter het woord gevraagd, om Uwe Hoogheid een dringend verzoek te doen. Ik smeek u, Hoogheid, gaat gij met een deel van het leger naar Utrecht

en laat mij hier aan het hoofd blijven. Het komt er niet op aan, of ik morgen den dood vind. Aan het behoud van Uwe Hoogheid is evenwel alles voor het land gelegen.'

Willem van Oranje glimlachte. En die glimlach maakte hem bekoorlijker dan de sarcastische lach, toen hij om de woorden van Beverningh lachte.

'Ge meent het goed, Styrum,' zeide hij. 'Maar ik blijf hier en gij trekt met de helft van het leger naar Utrecht. De Heeren Gedeputeerden gaan met u mede. Wij hebben nu nog enkele zaken te regelen en een plan van verdediging op te stellen.'

De Gedeputeerden waren stom van verbazing. Zij durfden geen enkele tegenwerping meer maken.

En Alfred had Oranje goed leeren kennen: dat was iemand, die wist, wat hij wilde. Hij schaamde zich, dat hij den vorigen dag tegenover Otto minder gunstig over den Prins had gesproken. Het was toch niet mogelijk, dat Oranje Frankrijk in de kaart speelde. Maar dan bekroop hem weer twijfel: zou Bentinck, die den Prins door en door kende, het dan zóó verkeerd zien?...

* * *

Prins Willem van Oranje wist wel, wat hij deed, toen hij het verzoek van graaf Styrum, om te mogen blijven, terwijl de Prins dan naar Utrecht zou gaan, niet inwilligde.

Het was voor hem geen geheim, dat de soldaten hem trouw waren en voor hém door het vuur wilden gaan. Hij had overwicht. Maar dan moest hij ook bij het komend gevecht zijn. Het was niet onmogelijk, dat de slecht of heel niet geoefende troepen zouden terugdeinzen, als de Fransche vloedgolf kwam opzetten. En dan had hij persoonlijk hen aan te voeren en aan te vuren. Want de Franschen moesten in elk geval één dag opgehouden worden, wilde zijn plan verwezenlijkt worden.

Dus bleef hij, terwijl in den zeer vroegen morgen, de zon was nog niet boven de kimme verschenen, het grootste deel van het leger - aanvankelijk was de bedoeling de helft,

maar dat was later gewijzigd, - onder aanvoering van graaf Styrum en gedekt door een regiment ruiterij op Utrecht trok, met zich meevoerend de materialen van het kamp.

In het open veld, tegen de heuvels, bleef het kleinste deel van het leger, bestaande uit voetvolk, ruiterij en artillerie, achter. Het was nu algemeen bekend, dat er gevochten zou worden, wanneer de Franschen althans den strijd niet ontweken.

De ernst was algemeen, daar men zeer goed inzag, dat de ongelijke strijd méér dan zwaar zou zijn. Echter waren de mannen vol vertrouwen, als zij zagen, hoe de Prins, gevolgd door zijn beide adjudanten, onvermoeid van heuvel tot heuvel vloog, om de stellingen te verkennen en de laatste aanwijzingen te geven. Hij deed het met een vlugheid en een zekerheid, als was hij een volleerd bevelhebber, hij, de twee en twintigjarige jongeling, die nog nooit een gevecht had medegemaakt...

De vijand verkeerde blijkbaar in den waan, dat, evenals de vorige dagen, het Staatsche leger den terugtocht had voortgezet. Op de heuvels was niets te zien. Een klein troepje ruiters was ter verkenning zeer ver doorgedrongen, maar opzettelijk ongehinderd gelaten, om den schijn te wekken, dat alles rustig was. De ruiters hadden geen kamp kunnen ontdekken. Alleen hadden zij in de verte een leger gezien, de achterhoede van graaf Styrum's afdeeling.

Onbewust van het feit, dat achter de heuvels dood en verderf loerden, kwam de Fransche ruiterij, de voorhoede van het groote leger, kalm aangereden.

Toen opeens...

Het geschut achter de heuvels donderde los. Er kwamen hiaten in de ruiterij. Die werden aangevuld. Maar opnieuw brandden de kanonnen. En toen wist de vijand, dat het meenens was...

De aangebrachte verwarring in de Fransche ruiterij werd hersteld. Men had te doen met ervaren soldaten en bedreven aanvoerders. Bevelen klonken. De ruiterij verspreidde zich,

om zooveel mogelijk schotvrij te zijn. Artillerie rukte aan en werd in stelling gebracht.

Trompetgeschal weerklonk. Zittende te paard, boven op een heuvel, zag de Prins van Oranje, hoe Fransche officieren even samenschoolden, om haastig te beraadslagen, waarna elk van hen naar hun post terugkeerde.

Wéér klonk trompetgeschal. De vijandelijke kanonnen braakten.

De slag op de Amersfoortsche heide was begonnen.

* * *

Het werd een lange, zware dag. Uren na uren duurde het verbitterde gevecht. De Franschen werden teruggeslagen, maar met ware doodsverachting keerden zij weer, moedig en onversaagd, opzoekend de zwakke plekken, om dan zoover mogelijk door te dringen. Maar teruggeslagen werden zij. Want het Staatsche leger, dat de vuurproef nog niet had doorstaan, was, niettegenstaande de mindere ervaring, al even dapper.

Van het eene punt naar het andere rende de Prins van Oranje, vaak alleen, want Bentinck en Alfred konden hem niet bijhouden soms. Het gebeurde wel, dat zij niet eens wisten, waar de opperbevelhebber zich bevond. Maar dan dook hij weer op, boven op een heuvel, meesterlijk besturend zijn snuivend paard.

Dan kwam hij weer bij enkele bevelhebbers, die den staf van het strijdend leger vormden en die het gevecht leidden vanaf een heuvel.

Het altoos bleeke gelaat van Willem van Oranje was nu gekleurd van inspanning. Hij hoestte niet. Zijn oogen schitterden. Het zweet gutste hem van het smalle gezicht. Zijn Oranjesjerp hing verward om zijn borst. En zijn stem klonk ook niet schor.

‘Het gaat goed,’ zeide hij. ‘Wij houden de Franschen tegen. Styrum zal Utrecht bereikt hebben.’

Zijn blikken vlogen van het eene punt naar het andere.

Opeens bespeurde hij, hoe een regiment van zijn ruiterij stelselmatig achteruit werd gedrongen door een overmacht van Fransche ruiters. Als dat zóó doorging, was de strijd nóg verloren...

Met lossen teugel, den langen degen in de hand, joeg hij

den heuvel af, zóó plotseling, dat niemand hem volgen kon.

‘'t Is gekkenwerk,’ zei Bentinck, bezorgd.

Willem van Oranje rende verder, zijn Oranjesjerp blonk in de zon en zijn degen schitterde. Hij wierp zich te midden der strijdenden.

‘Niet terug, mannen! Voorwaarts!’

Zijn verschijning werkte wonderen uit. De moed herleefde bij de uitgeputte strijders. Zij volgden hun aanvoerder, die hen bezielde. En met den Prins aan het hoofd werden de verraste Franschen zóó krachtig teruggedrongen, dat het bedreigde punt gered was.

Eerst toen hij daaromtrent zekerheid had, trok Oranje zich terug.

‘Houd uw mannen beter onder commando, mijnheer,’ zeide hij tot den bevelhebber, die kleurde als een jong meisje, toen hij deze terechtwijziging ontving.

Alsof er niets gebeurd was, keerde de Prins weer naar den heuvel, waar de achtergeblevenen hem vol bewondering en eerbied aanzagen.

‘Uwe Hoogheid heeft een paniek voorkomen,’ zeide Willem van Aylva, een kolonel van Frieschen bloede.

Willem van Oranje antwoordde niet op deze woorden.

‘Wij moeten nog eenige uren den strijd volhouden,’ zeide hij. ‘Dan trekken wij terug.’

En de strijd duurde voort. Er werd geen kamp gegeven. Het bloed stroomde. Het gekreun der gewonden steeg op. Het kanon donderde. En de musketten knetterden. En krijgsgeschreeuw vervulde de lucht.

Eerst, toen het bleek, dat de vijand versterking had gekregen - toen viel ook trouwens de avond - werd het bevel tot den terugtocht gegeven.

Geleidelijk aan verzamelden zich de ruiterij en het voetvolk, doodop van den strijd, onder den indruk van dien dag, waarop kameraden gevallen waren, terwijl ettelijke gewonden werden medegevoerd in de lange colonne, die zich vormde, om op Utrecht los te trekken, waar de rust wenkte.

Geheel voorop reed Willem van Oranje. Alfred, die zich achter den Prins bevond, had hem nog nooit zoo opgewekt hooren praten.

‘Het was een zware dag,’ zeide hij, ‘maar Godlof: Utrecht is gered.’

Hoofdstuk X.
De muiterij.

‘Nu moet iemand nog eens beweren, dat oorlog niet verschrikkelijk is,’ zeide Otto Oyens Beekman, die in zijn regiment ruiterij het voetvolk op weg naar Utrecht volgde.

Alfred, die een bevel van den Prins naar achteren had gebracht, had de gelegenheid te baat genomen, zich op de hoogte te stellen van den toestand van Otto, die wel gewond kon zijn, als hij op de heide het leven niet gelaten had. Sinds den vorigen dag had hij zijn broer niet gezien.

Tot zijn blijdschap vond hij Otto ongedeerd, echter niet monter en opgewekt. Hij was er te moe voor. En bovendien had het gebeuren van dien dag verlammend op hem gewerkt.

‘Nu moet iemand nog eens beweren, dat oorlog niet verschrikkelijk is,’ zeide hij op somberen toon. ‘Het was vandaag een menschenslachting. Een trouwe kameraad, met wien ik vriendschap heb gesloten, viel aan mijn zijde. Toen ik hem later zag, was hij dood. Nu weet ik, wat oorlog is. Hij is een gruwelijke slachting.’

‘Je hebt volkomen gelijk, Otto. Oorlog is verschrikkelijk. En wee den vorst of het volk, die een oorlog ontketent, zooals Frankrijk nu heeft gedaan. Maar dat is niet o n z e schuld. W i j worden aangevallen. Moeten wij ons dan niet verdedigen? Moeten wij dan niet strijden voor het land, dat God ons gegeven heeft? Ik verwensen met jou dezen oorlog, maar de nood is ons opgelegd.’

‘Ja, 'k weet het wel, dat wij ons moeten verdedigen. Ik ben geheel in de war van de ellende, die ik gezien heb. Maar de Prins is een dappere kerel, Alfred. Meen je nu nog, dat hij een verrader van zijn land zal worden?’

‘'t Is haast niet denkbaar,’ stemde Alfred toe. ‘Dan had hij vandaag niet zoo verwoed gevochten.’

‘Als de Prins er niet was geweest, was er van het heele gevecht niets terecht gekomen. Alleen begrijp ik het niet goed. Wij hebben geen overwinning behaald, want wij trekken terug. Wat heeft deze dag nu beteekend?’

‘Dit was een belangrijke dag, broeder. Wij hebben de Franschen opgehouden met een klein legertje, terwijl het grootste deel van het leger reeds in Utrecht is, waarheen wij ook gaan. Wij hebben vandaag Utrecht gered. Dát is de beteekenis van den afgeloopen strijd. Er zijn niet voor niets offers gebracht.’

‘Dank je. Nu begrijp ik er tenminste iets van. Soms kreeg ik het gevoel, dat wij vochten, omdat er nu eenmaal eens gevochten moest worden.’

Alfred lachte. Maar werd dan ineens ernstig.

‘De Prins jaagt zijn mannen niet noodeloos den dood in, Otto. Hij kan hen ook niet missen. Wat wij vandaag gedaan hebben, moest gebeuren.’

‘Ja, ja, ik begrijp het. En wat nu?’

‘De toekomst is verborgen. Wij trekken op Utrecht, dat vrij zeker belegerd zal worden. God zij met ons allen, Otto. Ik ben dankbaar, dat ik je levend en gezond heb mogen weerzien. Nu moet ik naar het hoofd van den troep terug. Te lang reeds hield ik mij op.’

* * *

Juist, toen Alfred aan het hoofd van den troep terugkeerde, was daar eenige beweging, daar in snellen draf van de zijde van Utrecht een ruiter kwam aangereden, die met luide stem naar den Prins vroeg. Aan die stem herkende Alfred een officier, die dien morgen met graaf Styrum's afdeeling naar Utrecht was getrokken.

Het was donker op den smallen, slechten weg. En er begon een motregen te vallen.

‘Hier is de Prins!’ riep Bentinck terug.

‘Een ordonnans van graaf Styrum,’ was het antwoord.

‘Ja, wat is er, luitenant?’ vroeg de Prins.

‘Hoogheid, ik heb te berichten, dat Utrecht de poorten voor ons gesloten heeft. De Magistraat en het roomschgezinde deel der burgerij zal alleen de poorten voor de Franschen openen, zoo is besloten. Graaf Styrum kampeert

tusschen Zeist en Utrecht en wacht op nadere bevelen van Uwe Hoogheid.’

De onheilsbode sprak snel, blijde, dat hij van het bericht, dat in doodelijke stilte was aangehoord, af was. Het was een verpletterende tijding, die alle hoop den bodem insloeg en die in klare taal zeide, dat de heftige strijd van dien dag tevergeefs was gestreden en de offers voor niets waren gebracht. De inzet van dien strijd was Utrecht geweest en... Utrecht verklaarde zich driestweg voor de Franschen...

Het kookte in Alfred. En meteen beving hem een hevig

medelijden met den Prins, die voor de zooveelste maal een ontzettende teleurstelling te boeken had.

In het duister wendden de oogen der officieren zich naar de slanke gestalte, die onbewegelijk te paard zat en met gebogen hoofd de jobstijding had aangehoord.

Blijkbaar beheerschte hij zich evenwel met inspanning van alle krachten, want zijn stem klonk kalm, niet eens schor, toen hij opmerkte: ‘Graaf Styrum moet blijven, waar hij is en zich morgenochtend met ons vereenigen. Onze troepen moeten zoo spoedig mogelijk in huizen en boerderijen worden ondergebracht. De mannen hebben de rust wel verdiend. Laat deze order doorgeven.’

De ordonnans salueerde en keerde in de richting Utrecht zijn paard, om dan spoorslags te verdwijnen. Verschillende officieren reden den troep langs, aan de ondercommandanten bevelend, onderdak voor hun afdeelingen te zoeken. Het was in eens een geweldige opschudding, hoewel de beteekenis er niet van begrepen werd, behalve door hen, die ingewijd waren.

Te midden van die plotselinge verwarring reed de Prins, gevolgd door Bentinck en Alfred, zonder een woord te spreken, verder.

‘Hier is een boerderij, Hoogheid,’ zeide Bentinck met een klank van diep medelijden in zijn stem.

‘Vraag den bewoners onderdak, Willem.’

Een rochelend geluid steeg uit 's Prinsen borst op. Dan kreunde hij als een gewond dier.

Op het erf steeg hij met moeite van zijn paard, dat gevat werd door een der drie ruiters, die op een afstand gevolgd waren, de oppassers.

Willem van Oranje strompelde het vertrek binnen, dat door eenige kaarsen flauw werd verlicht. Hij zag wit als een laken. Wezenloos, met schier verglaasde oogen, keek hij voor zich heen en zeide dan, terwijl hij Bentinck en Alfred met verwilderden blik aanzag: ‘Er is vandaag tevergeefs gestreden. Mijn eigen volk verraadt mij.’

Wéér steeg dat rochelend geluid op en werd dat kreunen vernomen...

Op hetzelfde oogenblik zakte Prins Willem van Oranje ineen, als een kaartenhuis, dat omgeblazen wordt. Zijn adjudanten, doodelijk verschrikt, konden hem juist nog in hun armen opvangen en legden hem plat op den grond.

'Die lamme oorlog is zijn dood,' zeide Bentinck, terwijl hij 's Prinsen kuras losmaakte. 'Wat bemoeit hij zich ook met dit ondankbare volk. Zie water te krijgen, Beekman. Zijne Hoogheid is in onmacht gevallen. Op van vermoeidheid natuurlijk. In dagen en nachten niet uit de kleeren geweest. En dan dat gevecht van vandaag en tenslotte die ellendige tijding uit Utrecht, 't Is krankzinnigenwerk, om tegen Frankrijk te vechten.'

De laatste woorden hoorde Alfred reeds lang niet meer. Hij was heengesneld, om water te halen, waarmede hij spoedig terugkeerde.

Maar welke pogingen het tweetal ook aanwendde, de Prins bleef bewusteloos.

'Ik ga een dokter zoeken,' besloot Alfred. 'Zóó kan het niet langer.'

Hij behoefde niet ver te zoeken. De regimentschirurg bleek een onderdak gevonden te hebben in een nabije woning. Hij ging onmiddellijk mede met verschillende ingrediënten, nadat hij vernomen had, wat er aan de hand was.

Het duurde geruimen tijd, eer de arts er in slaagde, den Prins tot bewustzijn te brengen. Eindelijk dan toch sloeg deze de oogen op en keek verdwaasd om zich heen, om vervolgens zich alles te herinneren. Hij wilde zich oprichten, maar de dokter verbood streng: 'Blijven liggen, Hoogheid.'

Willem van Oranje gehoorzaamde werktuigelijk. Maar niet lang. Het scherpe vocht, dat hem onder den neus werd gehouden, snoof hij vol welbehagen op, waarna hij eenvoudig opstond en op een stoel plaats nam, vastberaden. Zijn gelaat was nog aschgrauw.

'Wat een wilskracht huist er in dat zwakke lichaam,'

dacht Alfred, innig verheugd, dat de Prins weer bij kennis was.

‘Ik reken er op, dat niemand dit voorval te weten komt,’ zeide Willem van Oranje, het drietal één voor één aanziend. ‘'t Was slechts oververmoeidheid, anders niet. En, Beekman, wilt u de officieren roepen? Er moet overleg worden gepleegd.’

‘Hoogheid,’ smeekte Bentinck, ‘ga nu eerst slapen. Het overleg kan morgenochtend gepleegd worden.’

‘Geef de kaarten, mijn vriend,’ zeide de Prins met een minzamen glimlach. ‘Waarom zijt ge nog niet weg, Beekman?’

‘Hoogheid, ik meende...’ stamelde Beekman, die had gehoopt, dat Bentinck succes zou hebben.

‘Mijn order was, de officieren bijeen te roepen, Beekman.’

Alfred vertrok, verwonderd, verbaasd, verrast over de wilskracht van Oranje, die deed, alsof er niets was voorgevallen, terwijl hij pas geruimen tijd in onmacht gelegen had.

Meteen kwam weer die gloeiende bewondering voor zijn meester en dat schaamtegevoel, dat hij zoo min van den Prins had gedacht. Het was immers niet mogelijk, dat deze in de kaart van Frankrijk speelde! Had hij dien dag niet gevochten, dat de spaanders er af vlogen? Had hij niet gekreund, dat hij door zijn eigen volk verraden werd, doelende op het lafhartig gedrag van Utrecht? Beraamde hij, nauwelijks bij kennis gekomen, niet onmiddellijk nieuwe plannen? Neen, 't was niet mogelijk, Bentinck m o e s t zich vergissen, dat de Prins het oor zou leenen aan verleidelijke aanbiedingen van den Franschen Koning.

Terwijl hij op zoek was naar de officieren, die hij noodig had - 't was niet gemakkelijk, hen te vinden, daar zij in de verwarring her- en derwaarts gestoven waren en hij zich bovendien doodelijk vermoeid gevoelde - bleven de Prins van Oranje en zijn boezemvriend Bentinck alleen in het boerenvertrek.

Bentinck was ontstemd. Oranje bemerkte het zeer wel, doch hij stoorde er zich niet aan en bestudeerde de kaart.

‘Zoo gaat u er onder, Hoogheid,’ zeide Bentinck eindelijk. ‘Deze oorlog is uw dood.’

‘Voorloopig sterf ik niet, Willem,’ glimlachte de Prins. ‘Mijn taak is nog lang niet afgeloopen.’

Bentinck haalde de schouders op.

‘Dit land is niet meer te verdedigen. Het gaat ten onder. Uw eigen volk valt u in den rug aan.’

‘Ja, 't is schandelijk’, beaamde Oranje. ‘Ik zal de houding van Utrecht nooit vergeten. Deze zware dag is tevergeefs geweest. Maar hij beteekent nog geen nederlaag. Wij staan pas aan het begin van den strijd, Willem.’

‘Uwe Hoogheid overleeft dezen oorlog niet, als zij zóó voortgaat,’ meende Bentinck.

‘Mijn vriend, ge bedoelt het heel goed met mij, maar ge moet mij niet dwarsboomen. Mijn taak is te zwaar, om er luchtig over heen te loopen. En wat uw zorg betreft, ik sterf niet vóór dit land van den laatsten Franschman bevrijd is.’

Weer haalde, hoewel onopgemerkt, Bentinck de schouders op. Hij kon met geen mogelijkheid inzien, hoe één overwinning moest worden behaald, nog veel minder, hoe de Franschen verjaagd zouden kunnen worden.

‘Het lijkt mij veel beter, Hoogheid, te trachten met de Franschen tot een vergelijk te komen,’ peilde hij, den Prins opmerkzaam aanziend.

‘Ik laat mij liever in stukken hakken,’ antwoordde Willem van Oranje, om in één adem er op te laten volgen: ‘Zie wat eten te krijgen, Willem. Sinds vanmorgen vroeg hebben wij niets gehad. Denk ook om Beekman. Kunt gij het met hem vinden?’

‘Wij zijn beste vrienden, Hoogheid.’

‘Hij is een trouwe, dappere kerel,’ zei de Prins warm. ‘Ik mag hem gaarne lijden. Hij is het tegenbeeld van zijn vader, graaf Oyens Beekman.’

‘Kent Uwe Hoogheid Beekman's vader?’ vroeg Bentinck verwonderd.

‘Zeer goed, mijn vriend. Hij gelijkt namelijk precies op die vele andere exemplaren, die er in de Republiek rondloopen, de vrienden van De Witt, die nota bene meent, dat ik het land aan Frankrijk zal verkoopen,’ lachte de Prins.

't Was een droeve lach: het deed hem pijn, dat hij zoo werd miskend.

‘Wie spreekt er van verkoopen,’ morde Bentinck.

‘Ge kunt het, wat mij betreft, ook verraad noemen. Zie nu wat te eten te krijgen, Willem.’

Mokkend verliet Bentinck het vertrek, om de bewoners van het huis eten te vragen.

Toen hij terugkeerde was de Prins bezig in zijn groot, zorgeloos handschrift een brief te schrijven, welk werk al etende werd voortgezet.

De brief kwam evenwel niet gereed, daar enkele officieren binnen kwamen, weldra door andere gevolgd.

Van de ondervonden teleurstelling sprak Willem van Oranje met geen enkel woord. Zij was blijkbaar voor hem een afgedane zaak. Wie hem niet kende, zou zijn houding onverschillig noemen. Maar Bentinck en Alfred wisten, dat hij er zeer onder leed...

De beraadslagingen duurden niet lang. Het besluit viel, den volgenden morgen naar Holland te trekken en daar een kamp op te slaan, om vervolgens verder te zien.

Alleen Kolonel van Aylva maakte de opmerking, dat de Heeren Gedeputeerden vermoedelijk zouden adviseeren, naar Amsterdam op te rukken.

‘De Heeren kunnen adviseeren, wat zij willen. Ik laat mij in Amsterdam niet als een muis in de val opsluiten,’ zeide de Prins.

Nadat nog enkele zaken besproken waren, ging de bijeenkomst uiteen.

‘Ik dank u allen nog voor het werk van dezen dag, Heeren,’ zeide de Prins. ‘Ik heb gezien, dat de heldenmoed van ons

volk nog niet verstorven is. Voor de toekomst behoeven wij nog niet beangst te zijn. Ik hoop, dat de Heeren met mij op God blijven vertrouwen.'

Ernstig gestemd vertrokken de hoofdofficieren, die inderdaad wèl zorg hadden in de toekomst. Hoe veel bewondering, ja, eerbied zij ook hadden voor het beleid en de wilskracht van hun jongen opperbevelhebber, hij had toch geen enkele ervaring, terwijl de vijand werd aangevoerd door de meest kundige generaals.

Toen zijn onderbevelhebbers vertrokken waren - het was reeds elf uur - hervatte de Prins het schrijven van zijn brief.

'Ik heb ulieden niet meer noodig,' zeide hij tot zijn beide adjudanten. 'Als ik deze brieven geschreven heb, neem ik enkele uren rust. Bentinck, ik wensch om vier uur gewekt te worden, tenzij er zich bijzondere omstandigheden voordoen.'

'Laat mij u om zes uur wekken, Hoogheid,' smeekte Bentinck. 'Uwe Hoogheid heeft de rust zoo noodig.'

'Ik zeide vier uur, Bentinck.'

Met deze woorden sneed Oranje alle tegenspraak af en vervolgde zijn werk.

Hij schreef een uitvoerigen brief aan de Staten, waarin hij het verloop van dien dag uiteenzette en zich heftig beklaagde over de houding van Utrecht, terwijl hij tevens voor de zooveelste maal er op aandrong, hem van de Heeren Gedeputeerden te ontslaan.

Een tweeden brief, die een sterk persoonlijk karakter droeg, richtte hij tot den griffier der Staten van Holland, Caspar Fagel, van wien hij wist, dat deze zijn belangen krachtig verdedigde.

Ten slotte schreef hij nog drie brieven aan kooplieden in levensmiddelen te Amsterdam, wien hij op zijn eigen kosten voedsel voor zijn soldaten bestelde.

Onder het pennen van deze laatste brieven werd bij bitter gestemd: de Staten hadden er niet alleen niet voor gezorgd, dat hij een behoorlijk leger had, maar het meest ergerlijke was

nog wel, dat zij niet eens voedsel zonden. Nog enkele dagen en ... er was geen eten meer.

Door en door vermoeid stond hij op en liep naar buiten, naar het erf van de boerderij.

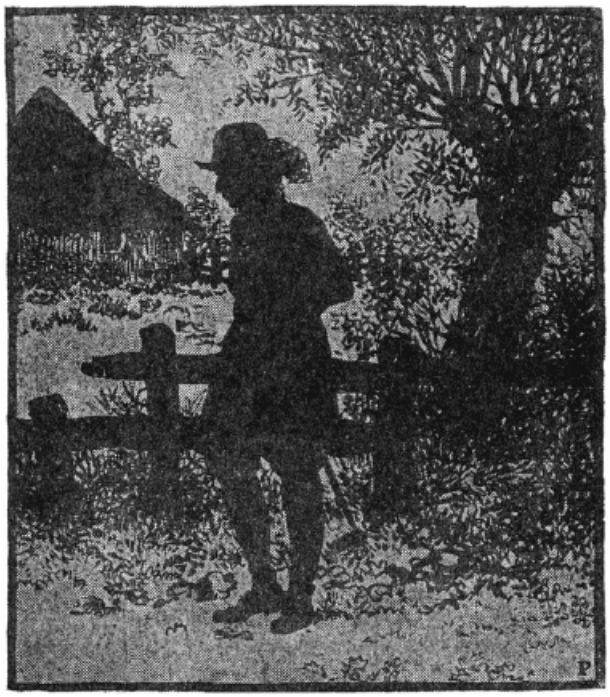

Het was een zwoele zomernacht. Van den regen, die in den vooravond gevallen was, was niet veel gekomen. De lucht stond weer strak, Myriaden sterren flonkerden aan den hemel. Willem van Oranje zuchtte diep. En zijn schorre hoest klonk akelig in de doodsche stilte.

Over den weg patrouilleerden opeens soldaten, druk pratend. De Prins luisterde. Het was geen vroolijk gesprek, dat gevoerd werd. Eer klonk het morrend en klagend.

De slanke hand van den Prins ging naar de borst. Hij voelde een stekende pijn. Huiverend van den nachtwind, die overigens zoel was - maar hij verdroeg tocht en wind slecht -, ging hij naar binnen en stond voor een van de in lood gevatte ramen, in diep gepeins verzonken.

* * *

Den ganschen langen Junidag had de zon haar brandende stralen neergeworpen op de velden en wegen. En over de wegen trok terug het Staatsche leger, nu weer volledig, nu graaf Styrum met zijn afdeeling zich in den vroegen morgen er bijgevoegd had. Alleen ontbraken de mannen, die op de Amersfoortsche heide, in dien vergeefschen strijd, gevallen waren, en zij, die gewond waren achtergebleven.

Steeds verder trok het leger op Holland aan. Er was geen vroolijkheid en geen kwinkslag. Voorop reed de eenzame figuur van den Prins van Oranje, die, zoo het kon, nog bleeker zag dan anders. Zijn oogen stonden dof en de groote kringen er onder toonden duidelijk aan, hoe door en door vermoeid hij was.

Amechtig sleepte het leger zich voort. De mannen hadden veel last van de schier ondragelijke warmte, ondragelijker nog, omdat het met veler humeur niet in orde was. Vooral in een paar sterke afdeelingen Friezen was er een gemopper van belang. Het eten was dien morgen niet voldoende geweest en het zag er naar uit, dat zij het verdere van dien dag niet al te veel zouden krijgen, 't Was uitgelekt, dat de voorraden zoo goed als verdwenen waren.

Zuchtend en mopperend trokken de Friezen mede, onrust verwekkende onder de overige troepen. Het kostte den officieren veel moeite, hun mannen moed in te spreken.

De Prins was onderricht van de stemming, die er heerschte. Hij liet zich er evenwel met geen enkel woord over uit. Alleen

gaf hij de strengste order, dat de troepen niet in de dorpen, die gepasseerd werden, mochten rusten. Blijkbaar was hij bevreesd, dat de soldaten dan tot plundering zouden overgaan.

Ondanks het jammerlijke van dezen terugtocht, veroorzaakt door teleurstelling op teleurstelling, was de tocht voor den Prins toch een verkwikking. Want ondubbelzinnig bleek in de dorpen, hoe de bewoners hem welgezind waren. Hier en daar klonk zelfs een luid: 'Leve de Prins!' Het hart van Alfred zwol dan van trots: het volk verlangde hard naar Oranje; de Regenten konden dat verlangen toch niet onderdrukken; er zou in de nabije toekomst nog wel iets gebeuren!

Hij verbaasde zich alleen er over, dat de Prins uiterlijk ongevoelig bleef voor de hulde, die hem werd gebracht. Zijn strak gelaat bleef onbewogen. Hij schonk nauwelijks aandacht aan de menschen.

In geen enkel dorp of gehucht werd halt gehouden. Er vóór of er na in het open veld en langs de wegen werd gerust, En in die oogenblikken reed de Prins langzaam tusschen de soldaten, om er zich van op de hoogte te stellen, of de stemming inderdaad zoo slecht was, als hem was medegedeeld.

Het wonderlijke van het geval was evenwel, dat het luide gemopper en geklaag in eens ophield, als de kapitein-generaal naderde. Aan hun officieren stoorden de soldaten zich niet, maar de Prins, die overigens zoo goed als geen enkel woord sprak, boezemde zulk een ontzag en eerbied in, dat alle gemor verstomde. Vooral bij de Friezen, die hem als de ergsten waren voorgesteld, vertoefde de Prins herhaaldelijk, maar ook dáár kon hij niet gewaar worden, dat er een ontevreden stemming heerschte, die tot een uitbarsting voeren kon.

In den namiddag bereikte het terugtrekkende leger de grens van Holland. Op een uitermate geschikte plaats werd het kamp opgeslagen. Er waren veel weiden voor de paarden. Er waren boerderijen in den omtrek. En er was ruimte te over, om de tenten op te slaan.

Geruimen tijd ging met dat werk heen. Den Friezen werd een uitgestrekt weiland als plaats voor hun kamp aan-

gewezen. De plek was zoover mogelijk van de andere troepen verwijderd. Het was geschied op aanraden van kolonel Van Aylva, die het Friesche bloed kende. Als er iets voorviel, moesten de andere soldaten niet aangestoken worden. De Prins had eerst geen ooren gehad naar den raad van Van Aylva, daar hij het gevaar niet wilde inzien. Maar tenslotte had hij toegestemd.

En nu begon langzamerhand de avond te vallen. Moe van den tocht lagen de soldaten in of vóór hun tenten, na een schamel maal genuttigd te hebben. De kwartiermeesters hadden gezegd, dat zij zuinig met het eten moesten zijn. Er was nog voor twee maal en dan was alles op, als er geen nieuwe voorraden kwamen. Maar troostend hadden zij er bijgevoegd - al wisten zij er ook niets van! - dat er eten op komst was.

In het kamp der Friesche afdeeling was den ganschen avond een groot gemor. De Friezen schoolden samen tegen den hoogen vluchtheuvel, die hun kamp aan de Noordzijde afsloot. Hun officieren, die de stemming niet vertrouwden, bleven in de nabijheid...

* * *

Voor de zooveelste maal was het hoofdkwartier van het leger in een boerderij ondergebracht.

Op het erf stonden Bentinck en Alfred met den eigenaar der hoeve te praten, terwijl, als gewoonlijk, de Prins zat te werken. Hij was een rustelooze geest en maakte een begin met de uitvoering van het plan, dat in zijn brein was opgekomen. Hij schreef brieven naar Brandenburg, waar zijn oom keurvorst was. Als deze eens wilde helpen en de Franschen in den rug aanvallen! En Spanje kon ook wel iets doen. Dat had ook last genoeg van Lodewijk XIV, die meende geheel Europa te kunnen beheerschen. En dan moest getracht, zijn oom, den Koning van Engeland, los te krijgen van Frankrijk. Frankrijk, dat was het gevaar! Het bedreigde het staatkundig evenwicht in Europa. Het zou, wanneer het kon, den

Protestantschen godsdienst vertrappen. En dát mocht niet. Frankrijk's drijven moest tot staan worden gebracht.

Dus schreef de jonge Prins brieven, waarin hij zijn geniale denkbeelden uiteenzette. Zijn steeds werkende geest zag jaren vooruit. Terwijl hij op den terugtocht was, terwijl het scheen, dat het machtige Fransche leger de Republiek geheel zou vernietigen, omdat er geen verdediging was, zag Willem van Oranje den Franschen koning vernederd. Wanneer iemand de gedachten, die in zijn steeds werkend brein opkwamen, had kunnen zien, hij zou den Prins voor verwaand hebben gehouden, voor aan het krankzinnig grenzende verwaand...

Door de stille avondlucht werd rumoer vernomen. Het kwam heel uit de verte, uit de richting van het kamp der Friezen. Het groeide steeds sterker aan, zoodat Bentinck en Alfred opmerkzaam werden.

‘'t Zit ginds niet zuiver,’ zeide Bentinck. ‘'t Lijkt mij raadzaam, den Prins op de hoogte te stellen.’

Met Oranje keerde hij weer op het erf. Ook de Prins luisterde aandachtig:

‘De Friezen’, zeide hij. ‘Dan heeft Van Aylva tóch gelijk gehad. De officieren zullen het wel klaar spelen. Maar laat voor alle zekerheid onze paarden zadelen, Bentinck.’

Deze voorzorgsmaatregel bleek niet overbodig. Nauw een kwartier later rende een luitenant der ruiterij het erf op, luid roepend om den Prins, die ditmaal niet in het vertrek bleef, maar den ruiter tegemoet trad.

‘Wat is er?’ vroeg hij kalm.

‘Hoogheid, de Friezen zijn in vollen opstand.’

‘Kunnen de officieren de mannen niet in bedwang houden?’

Er klonk eenige minachting in 's Prinsen stem.

‘Hoogheid, zij hebben al hun best gedaan en doen het nog. Maar zelfs kolonel Van Aylva weet geen raad. De graaf zond mij hierheen.’

‘Wij gaan met u mede.’

Haastig liep Oranje naar binnen, gespte, geholpen door

Bentinck, zijn harnas om, liet zich de breede Oranjesjerp over de borst hangen, laadde zijn pistool en nam den degen van de tafel. Dat alles gebeurde in enkele seconden, zonder dat de Prins een enkel woord zeide.

Dan snelde hij naar buiten en wierp zich op zijn paard, dat Alfred had laten voorbrengen. Zijn beide adjudanten en de officier, die de onheilspellende tijding gebracht had, volgden zijn voorbeeld.

'Wijs ons den kortsten weg,' beval Oranje, zijn ros de sporen gevend, zoodat hij de anderen even vóór was.

Een roode gloed teekende zich aan het luchtruim af.

'Wat beteekent dat?' vroeg de Prins, er heen wijzend.

'De Friezen hebben zich meester gemaakt van teerfakkels, Hoogheid. Zij willen het geheele kamp in brand steken.'

'Zij zijn stapelgek,' merkte de kapitein-generaal op. 'Is de oproerige beweging ook naar de andere kampen overgeslagen?'

'Toen ik vertrok waren alleen de Friezen aan het muiten, Hoogheid.'

Hoe dichter het viertal ruiters op de snuivende paarden de kampplaats naderde, hoe heviger het geluid werd.

Het kamp van de Hollanders en de Gelderschen werd streng door de ruiterij bewaakt. Niemand mocht het verlaten. Op den smallen weg reed kolonel Wirtz heen en weer.

'Ziet Van Aylva geen kans zijn mannen tot rede te brengen, Wirtz?' vroeg de Prins, even stilhoudend.

'Het lijkt er niet op, Hoogheid. Ik heb dit kamp af laten zetten. Als het gespuis komen mocht, geef ik last tot vuren.'

'Zeer wel, kolonel. Er behoeft evenwel niet gevuurd te worden, want zij komen niet,' antwoordde de Prins vol vertrouwen.

Dan joeg hij weer verder naar het Friesche kamp, dat wel in brand geleek te staan, zóó hel verlicht was het. Een oorverdoovend, helsch lawaai steeg op.

Bij den ingang stonden verschillende officieren, die terug-

weken, toen zij ontwaarden, wie de woest aanstormende ruiter was.

‘Kunt gij die mannen niet tot rede brengen?’ schreeuwde de Prins hen toe.

‘Niemand ziet er kans toe, Hoogheid. 't Zijn net duivels. Zij roepen om brood, maar er is niets dan voor morgen. Zij zijn in openlijk verzet en weigeren alle bevelen.’

Willem van Oranje ging er niet verder op in, maar dreef zijn ros weer tot spoed aan.

In het spookachtige licht der walmende teerfakkels naderde het drietal ruiters den muitenden troep soldaten, die samenschoolden, geschreeuw aanhieven en bedreigingen uitten.

In eenen werd het echter merkwaardig stil. Men had den snelrijdenden ruiter zien aankomen, die onmiddellijk gevolgd werd door een tweetal anderen.

De Prins beschreef een boog om den muitenden troep, joeg zijn paard tegen den heuvel op, wendde het bliksemsnel en verhief zich dan in de stijgbeugels. Alleen dit gezicht reeds ontlokte den Friezen een kreet van bewondering. Het was een kras staaltje van rijkunst. Bentinck en Alfred deden het hun meester dan ook niet na.

Dáár stond Willem van Oranje in de stijgbeugels van zijn paard, dat de pooten had geplant tegen de helling van den vluchtheuvel. Zijn flikkerende oogen bleven op den troep rusten, den troep, die afwachtte, die geen enkele bedreiging meer uitte en volkomen rustig was.

Door de stille zomeravondlucht klonk de scherpe stem van den Prins, niet schor nu, maar helder en klaar.

‘Mannen, ik heb gehoord, dat het Friesche regiment mij de gehoorzaamheid heeft opgezegd. Is dat waar?’

't Was even stil. Toen steeg uit den samengeschoolden troep een dof gemompel op. Maar niemand durfde iets zeggen.

‘Is het wáár, wat ik gehoord heb?’

‘Wij willen brood!’ schreeuwde er één. Zijn woorden vonden geen weerklank. Het bleef verder stil. Met ontzag

zagen allen naar de slanke figuur op de helling van den heuvel.

‘Dus is het wáár,’ concludeerde de Prins. ‘Jullie zeggen mij de gehoorzaamheid op. Dat is heel dom, mannen. Het is ook verraad jegens het land. En verraders moeten gestraft worden. Jullie kent de krijgswetten, mannen. Verraders krijgen den kogel of worden opgehangen. Weet dus goed, wat je doet. Want ook voor jullie is geen pardon. Ik laat arrestaties uitvoeren en als dat niet goedschiks gaat, dan gaat het kwaadschiks, met het pistool op de borst. Muiterij kan

niet geduld, nooit, maar zeker niet, als de vijand ons op de hielen zit. Ik hoop, dat gijlieden mij goed verstaan en begrepen hebt, mannen. Met muiters heb ik geen medelijden. Ik laat ze doodschieten.’

Het was ijzingwekkend stil. Geen gemompel of gefluister werd gehoord. Was het de stilte vóór den naderenden storm? vroeg Alfred zich af, die met klimmende verbazing naar den Prins keek, welke in onverschrokken houding daar in de stijgbeugels stond, starend op de Friesche soldaten, die welbewapend waren. Zij zagen, hoe Oranje het pistool uit den gordel greep en er schijnbaar achteloos mede speelde...

Wéér klonk de stem van den heuvel. Maar thans heel anders van toon. Er was geen enkele dreiging in. Echter ook niet een smeeking.

'Mannen, ik ben er van overtuigd, dat ik niet met muiters en verraders te doen heb. Ik kan mij niet voorstellen, dat mijn trouwe Friezen mij in den steek zouden laten! Wilt gij verraad plegen aan het land, voor welks vrijheid onze voorvaderen tachtig jaar lang hebben geworsteld? Zoudt gij door uw verraad en uw ontrouw ons dierbaar, van God gegeven land, aan de Franschen willen laten? Dat is eenvoudig onmogelijk. Zooiets doet een oprecht vaderlander niet.'

Willem van Oranje, die nog steeds rechtop in de stijgbeugels stond, zweeg even, om zijn gevoelige woorden op de soldaten te doen inwerken.

'Gijlieden zijt geen muiters en verraders. Maar gij zoudt het kunnen worden, als gij uw ontevredenheid voedsel geeft. En dat zou zeer te bejammeren zijn, daar er dan onnoodig dooden vallen. Waarom zijt gij ontevreden? Omdat er geen eten is. Nu is dat niet wáár, mannen. Er is nog een voorraad eten voor morgenochtend èn voor morgenmiddag. En verder? Misschien moeten wij het een maal zonder doen. Maar vermoedelijk niet. Ik heb wel aan mijn mannen, die van huis en haard gekomen zijn, om het arme, bedreigde vaderland te redden, gedacht. Zou een Oranje zijn mannen vergeten? In Amsterdam is eten besteld. Het zal wel onderweg zijn. En dan is er weer voorraad. En dat wordt jullie nu niet pas gezegd. 't Is reeds medegedeeld, het is mij bekend. Waarom blijven jullie dan ontevreden? Is het dan tóch waar, dat jullie willen muiten? Moeten er in dit kamp dan dooden vallen? Want zij z u l l e n vallen, zoowaar ik een Oranje ben. Muiters kan ik in het leger niet gebruiken. Weest verstandig mannen en blijft mij trouw. Niet om mijnentwil. Maar om Gods wil. Hij legt op ons den duren plicht, om het land te verdedigen, al moeten wij er ook bij sterven. Wij moeten denken aan ons land, aan onze arme vrouwen en kinderen, die een prooi dreigen te worden van den Franschen overwel-

diger, die de Republiek van den aardbodem wil verdelgen. Wij laten dat niet toe, mannen, zoo lang er nog één droppel bloed in onze aderen is. Zullen wij het wel toelaten?'

Schallend klonk die vraag van den heuvel.

'Neen! Neen!' werd er opeens geroepen.

Alfred wisselde een snellen blik met Bentinck: de Prins had overwonnen; wat al diens officieren niet was gelukt, was hém met een korte redevoering wél gelukt.

'Neen, wij laten ons niet overweldigen,' riep de Prins, die kalm b l e e f, ook bij zijn overwinning op de muiters. 'Wij blijven trouw. Gijlieden blijft ook trouw en niet langer ontevreden. Ik verlang daartoe een vaste belofte. Werpt de wapens neer!'

Geen oogenblik van aarzeling. De musketten en de degens kletterden tegen de grasvlakte.

'Wie mij nu verder gehoorzamen wil, neme zijn wapenen weer op!'

Er was er niet één, die niet bukte. Elk greep zijn wapen weer.

'Zoo is het goed, mannen. En zoo blijve het. Op! voor God en vaderland!'

'En voor Oranje!' schreeuwde één der ergste belhamels.

'En voor Oranje!' luidde nu de algemeene kreet.

In de achterste rijen klonk een stem, die inzette:

Wilhelmus van Nassouwe.

Bij het tweede woord vielen allen, zonder één uitzondering, in.

De Prins ontblootte het hoofd...

Toen het lied gezongen was, commandeerde hij - en zijn stem klonk schorrig, vrij zeker van aandoening, dacht Alfred -: 'Gaat uiteen, mannen! En denkt aan den eed van trouw, die niet straffeloos geschonden zal worden!'

Onmiddellijk liepen de gewezen muiters naar hun tenten. En de Prins verliet den heuvel, zonder één woord te zeggen.

Hoofdstuk XI.
De zending naar Den Haag.

De rust in het leger was weergekeerd. De walmende teerfakkels waren gedoofd. In alle afdeelingen van het kamp zochten de soldaten de rust van den korten nacht.

Want kort zou de nacht zijn. Men wist, dat den volgenden morgen vroeg verder getrokken zou worden, Holland in, daar op die plaats in elk geval de vijand niet kon worden afgewacht.

Holland in. En dan? Er was niemand, die het wist. De soldaten vertrouwden op den Prins. Indien deze er niet geweest was, zou het leger geen uur langer een eenheid zijn gebleven.

Er was niemand, die het wist. De Gedeputeerden te velde staken de hoofden bij elkaar en beraadslaagden. Het eind der samenspreking - zij viel voor, toen de Prins de muiters tot rede bracht en hem aanspoorde, alles voor het vaderland over te hebben! - was, dat het besluit viel, den Staten in Den Haag te berichten, dat het land niet te verdedigen was en den raad gegeven werd, eenige gezanten naar den koning van Frankrijk te zenden, om de voorwaarden van overgave te vernemen..

Indien de Prins het geweten had dien avond... Maar hij wist het niet. Zwijgend reed hij terug naar de boerderij, er niet op lettend schijnbaar, dat Bentinck en Alfred met elkaar zoo nu en dan een woord wisselden over het tooneel in het muitende kamp.

‘Beekman.’

‘Hoogheid,’ zeide Alfred, zijn paard tot spoed manend, zoodat hij naast den Prins reed.

‘Ik heb een belangrijke zending naar Den Haag. Over een uur is de brief gereed. Zoudt ge u dan op weg willen begeven, vergezeld van een paar ruiters?’

Willem van Oranje vroeg het vriendelijk. Hij beval niet, zooals meestal zijn gewoonte was.

‘Tot uw dienst, Hoogheid.’

‘Ge moet u met den brief spoeden naar mijnheer Fagel, en den volgenden dag met het antwoord komen. Wij vertrekken morgen vroeg naar Bodegraven, waar het kamp wordt opgeslagen. De zending is gewichtig en er mag geen tijd verloren gaan. Behalve den brief voor mijnheer Fagel moet ge ook een schrijven voor mijnheer De Witt meenemen.

Aan beiden persoonlijk moeten de brieven overhandigd worden.'

'Het komt in orde, Hoogheid. Zal ik enkele ruiters waarschuwen, dat zij zich gereed houden?'

'Goed.'

Alfred, vereerd met de opdracht, wendde zijn paard en reed naar het kamp terug, waar hij zocht naar zijn broeder, die zich juist te slapen wilde leggen, toen hij hem vond.

Natuurlijk was Otto onmiddellijk bereid, mede naar Den Haag te gaan, vergezeld nog van een anderen ruiter, dien hij uitkiezen mocht. Terwijl hij zich gereed maakte, stelde Alfred Otto's onmiddellijken commandant op de hoogte van het vertrek van twee ruiters.

Een uur later draafden zij in de duisternis van den nacht van het erf der boerderij, waar de Prins zijn kwartier gevestigd had, niet vermoedend, dat twee uur vóór hen ook een ruiter naar Den Haag was vertrokken, de boodschapper van de Gedeputeerden te velde.

Druk pratend, vooral over de bedwongen muiterij, die den Prins nog méér had doen stijgen in de achting der soldaten, reden zij voort in de richting Holland, nu dravend, dan stappend, soms loopend naast hun rossen.

't Was een pracht van een zomernacht.

Op de smalle wegen ontmoetten zij niemand. Geen enkel geluid werd vernomen dan hun stemmen, de hoefslag van de paarden op de mulle zandwegen, het geschuur der wapens tegen de zadels en, heel in de verte, zoo nu en dan het aanslaan van een hond op een afgelegen boerderij. Overigens was het stil. Aan den strakken hemel schitterden duizenden sterren en over de velden hing een zware nevel, spellend een nieuwen, warmen dag.

'Het is heel verstandig, 's nachts te reizen,' meende Otto. ''t Zal morgen niet meevallen.'

'Toch moeten wij verder. Wij nemen enkele uren rust en eten in een herberg, maar morgenavond wil ik in Den Haag zijn, zoo het k a n nog eerder. Er is haast bij mijn opdracht.

‘Het helpt alles niets,’ zeide Otto. ‘Zijn me dat kerels daar in Den Haag! 't Was beter, dat zij ons méér soldaten en voedsel gaven. Zij laten den Prins maar martelen, 'k Heb nog nooit zulke lui gezien.’

‘Het duurt zoo lang niet meer,’ meende de andere ruiter, die het woord meestal aan de beide broers liet.

‘Hoe bedoel je dat?’ vroeg Alfred.

‘Omdat de Prins straks de baas wordt. Dat kan een klein kind wel begrijpen.’

‘Ik zeg dat nog niet zoo met zekerheid,’ dacht Alfred, die den ander eens wilde polsen.

‘Ik wel, luitenant. Het rijk van De Witt zal gauw uit zijn, let maar eens op mijn woorden.. Als het volk eerst maar eens in beweging is! En hoe dichter de Franschen bij Holland komen, hoe spoediger het zal geschieden. Dan kunnen we nog wat beleven. Als De Witt er zijn hachje maar niet bij inschiet.’

‘Kom, kom, zoo'n vaart loopt het niet. Het volk is niet haatdragend. Wie zou zoo iets mijnheer De Witt nu toewenschen?’

‘Ik niet, luitenant. En een ander misschien ook niet. Maar als het volk eenmaal in beweging is, staat het nergens voor. Als mijnheer De Witt verstandig is, verlaat hij zijn post, éér hij er van verdreven wordt.’

‘Dat doet de Raadpensionaris nooit,’ meende Alfred vol overtuiging.

‘Best mogelijk, luitenant. Maar verstandig is het niet van hem. De luitenant kent het volk niet, zooals ik het ken. Wij moeten den Prins als Stadhouder hebben. Eerder zijn wij niet tevreden.’

‘De Prins kan geen Stadhouder zijn. Hij heeft het Eeuwig Edict geteekend...’

‘Moeten teekenen, luitenant?’

‘Goed, moeten teekenen. Maar het is gebeurd. Dit edict sluit hem voor altijd van het Stadhoudersschap uit.’

De ruiter, een Zeeuw van geboorte, lachte luid.

‘Ik verzeker u, luitenant, dat men er in Zeeland niet zoo over denkt. Ik was zes jaar geleden in Middelburg, toen de Prins hersteld werd in zijn waardigheid van Eerste Edele van Zeeland. Wat een geestdrift! En toen was de Franschman nog niet eens op de grens. Ik maak mij sterk, dat men in Zeeland den Prins tot Stadhouder gaat uitroepen. Men zal de Heeren dan wel dwingen, het Eeuwig Edict te verloochenen. Dat is toch maar een vod papier.’

‘Je spreekt boud. Maarten,’ meende Otto. ‘Zóó eenvoudig is dat alles niet.’

En hij zag het gezicht van zijn vader, den stoeren Gelderschen regent, het gezicht, dat deze gezet zou hebben, als een eenvoudig ruiter zulke woorden bezigde.

Maarten, de zoon der Zeeuwsche stranden, gaf echter geen kamp.

‘Niet zoo eenvoudig, jonker? Het is zoo eenvoudig als wat. De Heeren hadden toch zeker geen recht, den Prins van het Stadhoudersschap uit te sluiten? Welnu, dat onrecht zal weer goed gemaakt worden. Heila, wie loopt daar?’

Met deze woorden onderbrak hij zijn betoog ten gunste van den Prins. In een smallen zijweg, dien zij juist zouden passeeren, ontdekte hij namelijk een persoon, die zich snel van den weg verwijderde en nóg sneller liep, toen hij bemerkte, dat de aankomende ruiters hem opgemerkt hadden. In den nevel verdween hij.

‘Dat is geen zuivere koffie, luitenant,’ zei Maarten. ‘Zal ik dien kerel eens even achterop rijden?’

‘Vlug dan. Wij hebben eigenlijk geen tijd.’

Maarten behoefde niet tot spoed aangemaand te worden. 't Was juist een kolfje naar zijn hand. In een draf ging zijn paard den vluchteling achterna. De beide broers bleven achter.

‘'t Is niets’, meende Alfred. ‘De een of andere landlooper misschien, die wat met den schout heeft te vereffenen en liever niet gezien wenscht te worden.’

Hij was nauwelijks uitgesproken, toen een zware plons werd vernomen.

‘Die onbesuisde Maarten zal den kerel toch niet in de vaart hebben gesmeten!’ riep Otto uit. ‘We moeten er toch even heen.’

Maarten had den vluchteling niet in de vaart gesmeten. Hij staarde, toen Alfred en Otto hem bereikten, min of meer verbouwereerd in de duisternis.

‘De vogel is gevlogen,’ zei hij. ‘Ik begrijp ter wereld niet, waar hij opeens verdwenen is. Als een haas joeg hij het land over. Hij zal wel ergens in het koren verscholen zijn.’

‘Wat plons was dat dan daareven?’ vroeg Alfred.

‘Hij smeet een kist in de vaart en smeerde hem toen. Hij leek wel een marskramer.’

Alfred begon in eenen zacht te fluiten.

‘Hij is het vast,’ meende hij. ‘Wat een brutale rakkerd!’

‘Wien bedoel je nu?’ vroeg Otto verbaasd.

‘Een spion van Frankrijk, die als marskramer het land doortrekt. Hij was in Maart bij Van Gelderen, onzen boer en bij Lobith heeft hij ook een rol gespeeld, 't Is vast één en dezelfde persoon. Een marskramer, die niets in zijn schild voert, behoeft voor een paar ruiters niet te vluchten.’

‘Wij moeten hem hebben!’ riep Maarten.

‘Gekheid, Maarten. Wij moeten spoedig verder. Maar 't is goed, dat ik weet, dat de kerel in Holland zit. Daar drijft zijn kist, niet?’

‘Warempel, luitenant. Wacht even.’

Maarten haalde den langen degen uit de scheede, nadat hij van zijn paard was gesprongen, gleed dan behoedzaam den steilen vaartwand af en smaakte de voldoening de kist van den marskramer naar den oever te kunnen halen.

Bij nader onderzoek vonden zij niets dan de snuisterijen, zooals die bij elken marskramer gevonden werden.

‘Dat is spijtig,’ zei Maarten. ‘Waarom zitten er nu geen brieven in?’

‘Ja, de vent zal wijzer zijn,’ lachte Otto, ‘om zijn brieven zoo voor de hand op te bergen.’

‘Smijt die kist maar weer in de vaart,’ beval Alfred. ‘En dan fluks verder. Wij hebben al oponthoud genoeg gehad.’

* * *

De klok van het dorp, dat zij even later doorreden, sloeg middernacht.

Bijna op datzelfde oogenblik bimbamde de klok van de Groote kerk in Den Haag ook twaalf slagen door den warmen zomernacht.

Drie gestalten, van wie één een lantaarn droeg, liepen van het Binnenhof naar den Kneuterdijk.

Toen zij bij de Gevangenpoort kwamen, stonden zij roerloos, even bevangen van den schrik, stil.

Want een jeugdig persoon trad hen in den weg, een lange degen in de hand. Hij ijlde op den langsten van het drietal toe en stak.

'We hebben je, verrader,' sprak de stem.

Raadspensionaris Johan de Witt wankelde en viel, met het hoofd tegen het hekwerk bonzend, op den grond.

Drie andere personen kwamen den eersten te hulp. Zij sloegen den klerk en den bediende van den Raadspensionaris tegen den grond.

Toen ijlden zij heen.

'Zij zijn dood,' zei er een. 'Zóó moeten alle vijanden van den Prins sterven.'

Hun stemmen stierven weg.

Tegen het hekwerk lag kreunend de Raadspensionaris, die het eerst tot bewustzijn kwam...

* * *

Den geheelen nacht reden Alfred en zijn twee gezellen door, de paarden zoo min mogelijk vermoeiend, maar toch ook geen groote rust gunnend. De woorden van den Prins: 'De zending is gewichtig en er mag geen tijd verloren gaan,' klonken hem nog in de ooren.

Maar hij besefte wel, dat zóó niet doorgereden kon worden tot Den Haag toe.

Toen dan ook de eerste morgenschemer doorbrak en zij een dorpje passeerden, werden de paarden in een herberg gestald en traden zij de gelagkamer binnen, om enkele uren uit te rusten en wat te eten.

'Niemand behoeft te weten, waarheen wij op reis zijn en zoo weinig mogelijk vertellen,' gelastte Alfred.

Zijn voorzorgsmaatregel was niet tevergeefs genomen. Want het bleek al spoedig, dat de waard van de herberg

brandend nieuwsgierig was, te vernemen, wat die officier met zijn beide ruiters in het schild voerde.

Alfred - de beide anderen zwegen opzettelijk - gaf echter zeer korte antwoorden, wat den waard niet uit het veld sloeg. Hij redeneerde er maar op los.

‘Als er maar voor een goed leger gezorgd was, dan zaten de Franschen de volgende week niet in Holland. Nu is het natuurlijk mis. Maar de Prins van Oranje wordt wel Stadhouder.’ - Maartens oogen glinsterden, maar een straffe blik van Alfred legde hem het zwijgen op! - ‘en dan wordt het vanzelf beter. Zij moesten De Witt verbannen. Ieder zegt, dat hij het land aan Frankrijk wil verkoopen. Maar dat zal hem niet gelukken, den verrader.’

‘Ik zou met wat meer eerbied over een man, als de Raadspensionaris spreken,’ bestrafte Alfred hem.

‘Mijnheer de officier,’ zei de herbergier, ‘over een verrader spreekt men niet met eerbied. Kunnen wij respect hebben voor een man, die zijn land verkoopt?’

‘Mijnheer De Witt is geen verrader. Hij moge zijn gebreken hebben, maar hij is een goed vaderlander.’

De waard trok een bedenkelijk gezicht.

‘Bewaar mij voor zulke vaderlanders,’ zeide hij op harden toon.

Alfred ging beseffen, dat Maarten wel eens gelijk hebben kon: de haat tegen De Witt en de Regenten zat er diep in bij het volk. 't Was het gevolg van den loop der omstandigheden. De vijand zat reeds in het hart van het land. Men zag, hoe de verdediging te land was verwaarloosd. Wat ook inderdaad het geval was. Maar het ging te ver, om den Raadspensionaris daarom te haten met een doodelijken haat. Vast stond toch wel, dat De Witt zich in al die jaren verdienstelijk had gemaakt voor het land, dat hij oprecht liefhad. 't Was ergerlijk, hem voor een verrader uit te maken. En de woorden, die den waard striemen zouden, lagen hem vóór in den mond.

Hij bedwong zich echter. Want in eenen bedacht hij zich,

dat de partij van De Witt precies zóó sprak, met dien verstande dan, dat zij den Prins voor een verrader uitmaakten. Met stelligheid had mijnheer Fagel hem verzekerd, dat ook De Witt zelf den Prins niet vertrouwde en hem er van verdacht, met Frankrijk te heulen. En hoe krenkend had zijn eigen vader niet over Oranje gesproken!

Kon hij het dan kwalijk nemen, dat het volk, dat aan Oranje met hart en ziel verkleefd was, sprak, als deze waard, die de algemeene meening wel zou verkondigen? 't Was niet goed, maar 't was verklaarbaar, al was De Witt evenmin een verrader, als de Prins met Frankrijk heulde. Zoo langzamerhand was hij wel van zijn vrees genezen. Want 't was toch niet mogelijk, dat iemand, die optrad, als de Prins, zou bezwijken voor aanbiedingen van Frankrijk.

'Ik blijf er bij, waard. De Raadpensionaris is geen verrader. Ge moet met wat meer eerbied spreken over den man, die in deze bange dagen de volle verantwoordelijkheid voor alles draagt.'

'Die zou hem niet zoo zwaar vallen, als hij beter voor het land had gezorgd. Is het niet ontzettend, dat in enkele weken tijds de Franschman vlak vóór Holland staat? En dat is de schuld van De Witt, die de verdediging heeft verwaarloosd. Voor mij is dat hetzelfde als verraad. En als ik u een goeden raad mag geven, mijnheer de officier, steek dan in Holland niet de loftrompet voor mijnheer De Witt, want het volk haat hem. Het zal niet lang meer duren, of de Prins is de baas. En zóó behoort het ook.'

Met enkele woorden sneed Alfred het gesprek af. 't Was toch water naar zee dragen.

Op de verdere reis bemerkte hij zeer wel, dat de waard niet geheel en al ongelijk had. Overal, waar zij kwamen, was het zeer duidelijk merkbaar, dat men van de Heeren in Den Haag niet te veel meer hebben moest en dat er een algemeen verlangen naar den Prins was.

In Assendelft schoolde zelfs een troep dorpelingen samen,

die riep: ‘Wanneer wordt de Prins als Stadhouder naar Den Haag gevoerd?’

Het gistte en kookte overal...

* * *

Nauwelijks een kwartier in Den Haag, of het drietal was geheel op de hoogte: den vorigen avond was door een troepje jeugdige personen, waarvan de student De Graef de hoofdleider was, een aanslag op Raadpensionaris De Witt gepleegd. Hij was niet dood, maar lag met ijlende wondkoortsen in zijn woning te bed, niet in staat de regeeringszaken te behandelen.

‘Nu, luitenant, wat heb ik gezegd?’ vroeg Maarten min of meer triomfantelijk.

‘Keur je het soms goed, dat iemand laaghartig door sluipmoord wordt omgebracht?’ vroeg Alfred, zóó scherp, dat de Zeeuw verstomde.

Met dat al was het hem niet mogelijk, de opdracht van den Prins geheel uit te voeren. Immers, hij moest aan den Raadpensionaris persoonlijk 's Prinsen brief overhandigen en De Witt lag buiten kennis te bed.

Hij vond Caspar Fagel, den griffier, in een moedelooze stemming in zijn werkvertrek. Deze was verheugd, Alfred weer te zien, maar die verheuging was niet op zijn somber gelaat te lezen.

Haastig verbrak hij het zegel van den brief van Oranje en las gretig het groote, slordige handschrift.

‘Weet ge, wat dit schrijven inhoudt?’ vroeg hij dan.

‘Ik ben niet op de hoogte, mijnheer Fagel. Zóó mededeelzaam is de Prins niet,’ glimlachte Alfred.

‘Neen, hij is buitengewoon gesloten van karakter. Maar ge moogt gerust weten, dat de Prins in dezen brief opwekt te werken voor een grooter leger, om Holland te kunnen verdedigen. Hij kon niet weten, wat de Staten heden hebben besloten. Dit is een zwarte dag in onze geschiedenis.’

Somber klonken de woorden van den griffier, die daar zat als het toonbeeld der wanhoop.

'Wat is er dan besloten, mijnheer Fagel?' vroeg Alfred ademloos.

'Er gaat een gezantschap naar koning Lodewijk, om over de voorwaarden tot overgave te spreken,' steunde de griffier. 'Ik heb mijn best gedaan, die zending te verijdelen, maar nu de Raadpensionaris gewond te bed ligt en zich met de zaken niet bemoeien kan, is de moed, die reeds niet groot meer was, er geheel uit. En dat is niet onverklaarbaar, Alfred. Ik zie de toekomst van ons arme land donker in.'

'Gelooft u, dat koning Lodewijk ons genadig behandelen zal?' vroeg Alfred, wien de tijding van het zenden van een gezantschap naar de Franschen als een koud stortbad overviel.

'Ik hoop het, maar ik vrees zeer, mijn jongen.'

'Er is geen sprake van. De voorwaarden zullen hard zijn. De Prins zal niet te spreken zijn over deze tijding.'

'Ik ben er van overtuigd. 'k Heb dan ook mijn best gedaan, het zenden van de heeren naar Zeist te voorkomen. Maar mijn stem was die eens roepende in de woestijn. Men vroeg mij: hoe wilt gij het land verdedigen? En ik wist er geen antwoord op. Hoe is het verloop der laatste weken?'

'Aan wie de schuld, mijnheer Fagel?' vroeg Alfred scherper dan zijn bedoelen was. 'N i e t aan den Prins, die zich dag en nacht uitslooft.'

'Ik weet het, mijn jongen. Maar de Prins kan tenslotte ook geen wonderen doen. Nu hoop ik maar, dat de voorwaarden, die Koning Lodewijk stelt, niet al te zwaar zullen zijn. In ieder geval is er met het zenden van het gezantschap tijd gewonnen. Er komt een bestand, in welken tijd wij te rade kunnen gaan, om gerust te zijn voor verderen strijd, indien de voorwaarden onverhoopt ongunstig mochten uitvallen. Weet gij bij geval, waar de Prins zijn kamp zal opslaan?'

'In de buurt van Bodegraven, mijnheer Fagel.'

'In den loop van deze week zal ik Zijne Hoogheid be-

zoeken,' zei de griffier vermoeid. 'Hoe is de stemming van het leger?'

Alfred verhaalde hem in korte woorden van de muiterij, die de Prins bedwongen had. Men loopt voor den Prins door het vuur, mijnheer Fagel. En dat is waarlijk geen wonder.'

'Neen, dat is geen wonder,' peinsde Caspar Fagel hardop. 'De naam Oranje doet al wonderen. En daarbij komt, dat de Prins een wonderlijke bekoring op iemand uitoefent, hoe gesloten van karakter, op het onvriendelijke af, hij ook is. Tenslotte heeft hij ook mij gegrepen. Het volk hangt hem aan. De Witt is gehaat. Die aanslag was het werk van een stelletje heethoofden, die niet ernstig te nemen zijn. Maar tóch hebben zij met hun schandelijke daad weergegeven, wat er in het hart van het volk leeft. Het is den Staten bekend, dat er alom volksbewegingen zijn, dat om de verheffing van den Prins tot Stadhouder geroepen wordt.'

'Zoudt u denken, dat de Prins Stadhouder wordt?' vroeg Alfred haastig.

'Ik voorzie de verheffing van Zijne Hoogheid, wanneer de Franschen althans vóór dien tijd het land niet geheel ingepalmd hebben.'

'Maar het Eeuwig Edict dan?'

Caspar Fagel maakte een vermoeid gebaar.

'Men kan den Prins immers van zijn eed ontslaan?' zeide hij. 'Vóór hij ooit zich laat verheffen, zal Zijne Hoogheid dat ook wel eischen.'

'Ik kan mij niet voorstellen, dat Regenten er toe over zullen gaan,' zei Alfred. Hij dacht aan zijn vader.

De griffier haalde de schouders op.

'Indien, wat ik niet kan beoordeelen, zij het niet van harte doen, zullen zij het doen terwille van het volk. Het volk zal op den duur niet te weerstaan zijn.'

'Mijnheer Fagel?' zei Alfred haastig, om dan verder te zwijgen.

'Wat is er?' vroeg de ander verbaasd.

‘U kent den Prins. Acht u hem in staat, gehoor te geven aan verleidelijke aanbiedingen van Frankrijk? 'k Weet niet, of ik mij nog duidelijker uitdrukken moet?’

‘Neen, dat is niet noodig. Ik begrijp de vraag. Als ge die aan De Witt stelde en gij waart met den Raadpensionaris bevriend als met mij, dan zou hij onmiddellijk antwoorden: Ja, ik acht den Prins daartoe in staat, ik vertrouw hem niet.’

‘En u?’

‘Voorzoover ik den Prins ken, geloof ik dat niet. Zijne Hoogheid is geen huichelaar. Als hij het heeft over de verdediging van het land, dan bedoelt de Prins de geheele Republiek en niet alleen Holland. Ik vertrouw Willem van Oranje ten volle.’

‘Dank u. Ik kan het mij ook niet voorstellen, dat...’

Er werd heftig op de deur geklopt en binnen trad een huisknecht met de mededeeling: ‘Mijnheer, er is een koerier uit Zeeland, die onmiddellijk gehoor vraagt.’

‘De man kan binnenkomen,’ zei de griffier.

Gejaagd, heet en bestoven trad een jonge ruiter in het vertrek.

‘Wat is er van uw verlangen?’ vroeg Fagel.

‘'k Heb een mondelinge boodschap van den griffier van Zeeland aan den griffier van Holland,’ was het antwoord. ‘Ik ben de griffier van Holland,’ zeide Fagel.

De koerier boog.

‘Ik heb den griffier mee te deelen, dat de bevolking van Veere den Prins tot Stadhouder heeft uitgeroepen en dat de Staten van Zeeland zeer zeker dat voorbeeld zullen volgen. De Prins zal van zijn eed op het Eeuwig edict ontslagen worden.’

Alfred voelde zijn hart kloppen.

Hoofdstuk XII.
‘De lafaards.’

‘Zoo, Beekman, goede reis gehad?’

Willem Bentinck vroeg het op jovialen toon. Hij zat in een gemakkelijke houding in een ruime tent van het kamp van Bodegraven. Alfred, juist uit Den Haag aangekomen, was binnengetreden en had hem begroet.

‘Een goede reis? De reis was voorspoedig. Maar opwekkend bepaald niet. 't Is niet alles, in deze dagen door Holland te reizen, 'k Heb een belangrijken brief voor den Prins. Is Zijne Hoogheid hier?’

‘Ga daar kalm zitten en uitrusten, mijn waarde. Zijne Hoogheid is in zijn tent hiernevens in gesprek met de Heeren Gedeputeerden.’

Inderdaad klonk een gemurmel van stemmen door.

‘Men zal het wel weer niet bepaald eens zijn,’ spotte Bentinck. ‘Wie die commissie uitgevonden heeft, had niet bepaald een gelukkig oogenblik! Hoe was het in Den Haag?’

‘In Den Haag is het niet zoo prettig te zijn. Alle menschen zijn radeloos, hebben volslagen het hoofd verloren. En dan was natuurlijk de aanslag op den Raadpensionaris het onderwerp van den dag. Je bent zeker al op de hoogte?’

‘Ja, 't is hier bekend. Den volgenden morgen reeds. Een dwaas gedoe natuurlijk. Er verandert niets door.’

‘Dat weet ik nog niet,’ meende Alfred.

‘Wat dan?’ vroeg Bentinck nieuwsgierig.

‘Nu De Witt de leiding niet meer heeft, is men het stuur heel en al kwijt. Er gaat een zending naar Zeist, om over de voorwaarden van overgave te spreken.’

‘Een verstandig besluit,’ dacht Bentinck. ‘Deze oorlog is

bij voorbaat verloren. Als hij niet spoedig eindigt, brengt hij Zijne Hoogheid in het graf. Zijn gezondheidstoestand wordt met den dag minder. Wanneer gaat dat gezantschap naar koning Lodewijk?’

‘Ik vermoed, dat het heden nog afreist. De Prins zal er niet best over te spreken zijn.’

Bentinck liet zijn onverschillige houding niet varen.

‘'k Weet niet,’ zeide hij. ‘Misschien wel, misschien niet. Er is. terwijl ge weg waart, wel iets voorgevallen.’

‘Wat dan?’

‘Je vertelt het vanzelf niet verder. Niemand heeft er mede te maken. Er is een koerier uit Zeist in het kamp geweest.’

‘Van de Franschen?’

‘Neen, meer van Engelsche zijde. Maar koning Lodewijk weet er natuurlijk van. Voorloopig komt er van de vijandelijkheden niet veel. Er is volgende week een samenkomst tusschen den Prins en drie Engelsche afgezanten.’

‘Waar? Hier in het kamp?’ vroeg Alfred verbaasd.

‘Dat zal wel niet. Zijne Hoogheid wil natuurlijk geen ruchtbaarheid.’

‘Wat kunnen zij doen? Er is toch niets te bespreken?’

‘Wat blief? Meer dan je vermoedt. Ik weet ook het naadje van de kous niet, maar 'k vermoed, dat nu gaat gebeuren, wat ik steeds heb voorspeld.’

Alfred begreep den spreker onmiddellijk.

‘Dat *kan* niet!’ riep hij uit. ‘De Prins laat zich niet omkoopen.’

‘Roep niet zoo hard, mijn waarde. Je zit in een tent en op geen twintig meter afstand staat een schildwacht. Overigens wil ik je wel mededeelen, dat de Prins zéér naar het onderhoud verlangt. Je kunt het gelooven of niet, een feit *is* het.’

Bentinck sprak de waarheid. Alleen - hij wist niet met welk doel Oranje haakte naar het aangekondigde bezoek der Engelsche edellieden.

Met volle kracht kwam de twijfel weer boven bij Alfred, toen hij Willem Bentinck met zulk een zekerheid hoorde spreken. Hij zag den verwijtenden blik van zijn vader op zich gevestigd. En hij dacht aan Casper Fagel, die had gezegd, dat hij den Prins volkomen vertrouwde. *Was* Oranje dan onbetrouwbaar?

‘Zeg, kerel, je zet een gezicht, alsof je naar de galg verwezen bent,’ lachte Bentinck.

‘Ik *kan* mij niet voorstellen, wat je Zijne Hoogheid toedicht,’ zeide Alfred op somberen toon.

‘Maar mijn beste, brave jongen, er gebeurt niets bizonders. Onder bescherming van Frankrijk en Engeland wordt de Prins souverein vorst, wat niet meer dan billijk is. Twee en twintig jaar lang hebben jouw Heeren hem achteruit geschoven, 't Is meer dan een schandaal. Met behulp van het buitenland krijgt Zijne Hoogheid de rechten, waarop hij aanspraak maken mag. En de oorlog is uit. Wat wil je meer?’

‘Maar dan is de Republiek uiteengescheurd,’ zeide Alfred heftig. ‘Het spreekt toch vanzelf, dat de vijand voor zijn zoogenaamde bemiddeling beloond wil worden!’

‘Allicht,’ meende Bentinck op drogen toon. ‘Er zal een offer moeten worden gebracht. Maar heeft deze Republiek dat niet aan zichzelf te danken?’

‘*Als* gebeurt, wat je veronderstelt, dan is de smaad, die ons aangedaan wordt, ontzettend,’ steunde Alfred. ‘En dan is alle tegenstand tegen de Franschen tevergeefs geweest. Waarom vecht de Prins dan, als hij wil, wat je zegt!’

Willem Bentinck haalde de schouders op.

‘Er is nog zooiets als politiek, mijn vriend. En Zijne Hoogheid is een geboren Staatsman. Ik sta er vaak verstomd van, hoe goed ik den Prins ook ken.’

‘Als de Prins zich door Frankrijk en Engeland laat omkoopen, verliest hij de gunst van het volk, dat thans op zijn hand is. Is het hier al bekend, dat Zijne Hoogheid te Veere tot Stadhouder is uitgeroepen en dat de Staten van Zeeland spoedig zullen volgen?’

‘Neen,’ antwoordde Bentinck verrast, ‘dat is hier nog niet bekend. Men wordt dus verstandiger. Ik vermoed evenwel, dat het te laat is.’

‘Het is prachtig op tijd. Ik vermoed, dat Holland volgen zal. Overal kookt en gist het. Dan krijgen wij weer een Republiek met een Stadhouder.’

Er klonk geestdrift in Alfreds woorden.

‘Een Stadhouder zonder land,’ zeide Bentinck. ‘De Prins zal verstandiger zijn en niet wachten tot het den

Heeren behaagt, hem tot Stadhouder te verheffen.'

Er klonken buiten de tent haastige schreden. Het doek werd weggeduwd en binnen trad de Prins van Oranje. Alfred viel het op, hoe door en door vermoeid Zijne Hoogheid er uit zag.

'Is Beekman?' En toen Oranje zijn adjudant, die opgestaan was, zag: 'Waarom hebt ge u niet onmiddellijk laten aandienen?'

'Het is mijn schuld, Hoogheid,' antwoordde Bentinck. 'Ik zeide Beekman, dat u in een belangrijk gesprek met de Heeren Gedeputeerden waart.'

'De gesprekken met de Gedeputeerden zijn nooit belangrijk,' merkte de Prins sarcastisch op. 'Hoe maakt mijnheer De Witt het, Beekman?'

'Toen ik Den Haag verliet, was het gevaar niet geheel geweken, maar hopeloos was de toestand van den Raadspensionaris niet, Hoogheid.'

'Ik ben blij, het te vernemen. Het deed mij leed voor mijnheer De Witt, toen ik het vernam, 'k Hoop, dat de jonge raddraaiers gestraft zullen worden. Zóô moet 't niet. Thans dienen er geen partijen in het land te zijn. Wij hebben het gemeenschappelijk te verdedigen.'

Oranje was blijkbaar zeer spraakzaam.

'Ik wensch Uwe Hoogheid geluk,' zeide Bentinck opeens. 'Te Veere is Uwe Hoogheid tot Stadhouder uitgeroepen. De Staten van Zeeland zullen spoedig volgen. Beekman vertelde het mij.'

Alfred zag opmerkzaam naar het gelaat van den Prins. Hij meende, dat er een verheugde trek over vloog, maar hij kon zich ook wel vergist hebben, want volkomen kalm klonk de stem van Oranje, toen hij zeide: 'Zeeland was mij in den grond steeds trouw. Als de oorlog voorbij is, zal ik het bezoeken.' En dan, zonder over zijn verheffing meer te spreken: 'Gij hebt mijnheer De Witt den brief niet ter hand kunnen stellen. Beekman?'

‘Neen, Hoogheid. Ik bracht hem weer mee terug. Van mijnheer Fagel is hier het antwoord.’

Hij reikte den gelakten brief over.

‘Dank u. Hoe was mijnheer Fagel?’

‘Hij was wanhopig, Hoogheid.’

‘'t Verbaast mij niets. Mijnheer Fagel is een uitstekend griffier en een trouw dienaar, maar in den oorlog deugt hij niet. Er is in Den Haag een sombere stemming?’

‘Ik kan het niet verhelen, Hoogheid.’

‘'t Is niet verstandig,’ meende de Prins op drogen toon. ‘Er is nog geen reden voor.’

‘Men acht de Republiek verloren, Hoogheid.’

Alfred, ziende de buitengewone spraakzaamheid van den Prins, werd steeds vrijmoediger.

‘Als men doet, wat ik wil, is er geen sprake van verlies. Het spijt mij, dat mijnheer De Witt ziek is. Hij wilde hetzelfde, wat ik begeer. Ik hoop toch, dat de Staten geen stomme dingen doen bij afwezigheid van mijnheer De Witt.’

‘Mijnheer Fagel meende, dat zijn brief Uwe Hoogheid niet welgevallig zou zijn,’ merkte Alfred op.

‘Doen zij nu reeds domme dingen?’ riep Oranje uit. En haastig verscheurde hij het lak, om even vlug den brief van den griffier van Holland te lezen. Met een gesmoorden kreet hield hij midden in het schrijven op.

‘Zijt gij op de hoogte van den inhoud van dit schrijven?’ vroeg de Prins.

‘Neen, Hoogheid,’ kon Alfred naar waarheid antwoorden, al begreep hij wel, wat de ontstemming van Oranje had opgewekt.

‘Maar ge weet toch wel, wat de Staten van plan zijn te doen?’

‘Het is mij bekend, Hoogheid. In Den Haag spreekt men er van.’

‘'t Is met elkaar een laf stel,’ barstte de Prins los. En dan tot Bentinck ter verklaring: ‘Er gaat een gezantschap

naar Zeist, Willem, om een knieval voor Koning Lodewijk te doen. Ik liet me net zoo lief in stukken scheuren. Is het gezantschap reeds vertrokken. Beekman?'

'Ik vermoed, dat de Heeren even na mij uit Den Haag gegaan zijn. Hoogheid. Hun weg leidt over Bodegraven.'

'Als zij verstandig doen, mijden zij het kamp,' zeide Oranje grimmig. 'Dit is wel de zwaarste vernedering, die de Staten mij kunnen aandoen. Ik kan mij niet voorstellen, dat mijnheer De Witt hierin de hand heeft.'

Vragend zagen de bruine oogen, die glinsterden, Alfred aan.

'Ik meen te weten. Hoogheid, dat het besluit genomen is, toen de Raadspensionaris reeds afwezig was.'

'Dat zal wel. Mijnheer De Witt had toch andere plannen. In ieder geval wilde hij het land zoo lang mogelijk verdedigen. Alle middelen ter verdediging zijn nog lang niet uitgeput. Het zenden van de Heeren naar Zeist is een laffe daad. Ik zal mij er ook niet aan storen.'

Kalmer geworden, las hij den brief van Caspar Fagel thans geheel uit. Blijkbaar bevredigde het schrijven hem niet, want zijn scherp geteekend gelaat toonde duidelijk ontstemming.

'Ik heb nog mede te deelen. Hoogheid, dat mijnheer Fagel, zoo het eenigszins kan, persoonlijk zijn opwachting bij Uwe Hoogheid zal maken.'

''t Is goed,' zei de Prins kort. 'Dan heb ik hem ook niet te schrijven. Hoe is de stemming in het land?'

'Het volk is onrustig. Hoogheid. Men is fel tegen de Heeren in Den Haag gekant.'

'Niet verstandig,' meende de Prins. 'Ik houd niet van volksbeweging. En wij moeten geen partijschappen. De Franschman moet weggejaagd, hoe eerder, hoe liever. Het beste was, dat ik zelf eens naar Den Haag ging.'

'Kon Uwe Hoogheid er maar blijven,' meende Bentinck. 'Deze oorlog vermoordt u.'

Willem van Oranje glimlachte.

‘Maak u niet bezorgd, mijn vriend, 'k Heb het u meer gezegd, dat ik niet sterf vóór mijn taak volbracht is. En die is zoo zwaar en het duurt nog zoo lang.’

‘Ik begrijp Uwe Hoogheid niet. Het is...’

‘Er is niemand, die mij begrijpt, Willem. Alleen dominé Trigland. Maar het komt er niet op aan.’

Alfred was niet op de hoogte, maar Bentinck wist zooveel te beter, dat de Calvinistische predikant Trigland, de leermeester van den Prins, een warm vriend van dezen was. Johan De Witt had den predikant te gevaarlijk gevonden en hem daarom uit de omgeving van Oranje doen verwijderen, iets, wat de Prins den Raadpensionaris niet vergeven had.

Met geen mogelijkheid kon Alfred den gedachtengang van zijn kapitein-generaal volgen. Zooals hij nu sprak, was het zoo duidelijk als wat, dat de Prins zich tot het alleruiterste wilde verdedigen. Maar - waarom haakte hij dan naar een ontmoeting met de Engelsche afgezanten?

Buiten de tent werd in eenen beweging vernomen. Een officier stapte binnen, salueerde en zeide: ‘Hoogheid, twee afgezanten van de Generale Staten vragen gehoor.’

‘De heeren kunnen komen,’ zeide de Prins kortaf.

Alfred kende de rijk gekleede heeren niet, maar Bentinck des te beter. Het waren Pieter de Groot en Van Ghent. De komst van den eerste was zeker niet naar den zin van den Prins, want De Groot, zwager van den Raadpensionaris, was één zijner bitterste tegenstanders.

Het was in eenen, of er een geest van vijandschap door de tent waarde, toen de beide mannen, van wie De Groot hoffelijk boog, tegenover Willem van Oranje stonden. Met een koelen blik zag de Prins hen aan.

‘U hebt een mededeeling van de Staten, mijnheer De Groot?’ vroeg hij met een klanklooze stem.

‘Hoogheid, het doet mij genoegen...’ begon De Groot,

die steeds breedsprakig was en daarbij uitermate beleefd.

‘Geen complimenten, als ik u verzoeken mag,’ viel Oranje den spreker in de rede. ‘Mijn tijd is bezet. Zeg mij kort en goed het doel van uw bezoek.’

‘Ik had een mededeeling voor Uwe Hoogheid en de Heeren Gedeputeerden te velde,’ zeide De Groot, niet uit het veld geslagen. Met eenigszins hooghartigen blik zag hij den Prins aan.

‘Gedeputeerden kunt gij later wel spreken. Wat is uw mededeeling?’

‘Hoogheid, de toestand van het land is van dien aard, dat de Staten te rade zijn gegaan, hoe er gehandeld worden moet. Er is besloten, een gezantschap naar koning Lodewijk te zenden met de vraag, welke voorwaarden Zijne Majesteit stelt. Wij zijn te dien einde op weg naar Zeist, doch ons is opgedragen, eerst Uwe Hoogheid en de Heeren Gedeputeerden op de hoogte van onze zending te stellen.’

‘Dat is heel vriendelijk,’ zei de Prins zoo sarcastisch mogelijk. ‘Weet gij, mijnheer De Groot, dat deze zending tegen mijn gevoelen is?’

‘Het was mij niet bekend, Hoogheid,’ antwoordde Pieter de Groot hooghartig. ‘Maar het doet er niet toe, want niet Uwe Hoogheid, maar de Staten beslissen.’

Scherp was dit antwoord. En Alfred zag, hoe de kapiteingeneraal zijn handschoen tot een bal ineenrolde.

‘Inderdaad, de Staten moeten beslissen. Wanneer ik iets te zeggen had, zoudt gijlieden niet naar Zeist gaan. Het is schandelijk, thans van vrede te gewagen. Gij speelt hoog spel, mijne heeren.’

Pieter de Groot haalde lichtelijk de schouders op, welke beweging den Prins echter niet ontging. Een toornig rood joeg hem naar de bleeke wangen en Alfred zag wel, dat hij zich met moeite bedwong. Hij was brandend nieuwsgierig naar den afloop van dit pijnlijke onderhoud.

‘Wij vervullen de opdracht, ons door de Staten gegeven, Hoogheid,’ merkte De Groot kalm op.

‘Gij speelt hoog spel,’ herhaalde de Prins. ‘Gij handelt tegen mijn wil en tegen den wil van het volk.’

‘Wij willen het volk juist voor grooter rampen behoeden, Hoogheid.’

‘En daarom gaat gij een knieval voor de Franschen doen? Het is grenzenlooze lafheid, mijnheer De Groot.’

Nu was het de beurt voor Pieter de Groot, om te kleuren. De striemende woorden van den Prins van Oranje troffen hem diep.

‘Ik geef toe, Hoogheid, dat mijn zending niet tot de meest aangename behoort. De Staten oordeelen evenwel, dat het beter is, iets te verliezen, dan alles.’

‘Iets?’ hoonde Oranje. ‘Wat wilt ge Frankrijk aanbieden? De heele Republiek soms, uitgezonderd Holland?’

Hij lachte een schorren lach, die akelig klonk door de tent. Het was hem aan te zien, dat hij in heftige gemoedsbeweging verkeerde en dat de bom op het punt van barsten stond... Alfred hield den adem in.

‘Wij zijn gemachtigd, vrede te sluiten, Hoogheid op de beste voorwaarden...’

Willem van Oranje deed een stap voorwaarts, hoestte en greep dan het gevest van zijn degen.

‘De beste voorwaarden? Verwacht ge van Frankrijk barmhartigheid? Ge gaat u overgeven op genade of ongenade. Het is ongehoord.’

‘Wij gaan trachten, het land te redden, Hoogheid.’

‘Goed, mijne heeren,’ riep de Prins uit - Alfred had hem nog nooit zoo luid gehoord, zelfs niet op den heuvel, toen de Friezen muiterij bedreven - ‘gaat naar Koning Lodewijk en sluit vrede op de voorwaarden, die Frankrijk stellen zal. Maar weet, dat ik met dien vrede niet accoord ga. Ik blijf vechten. Verkoopt uw land, dat gij zegt lief te hebben. Maar de koop gaat niet door. Met de wapenen in de vuist

zal het tot den laatsten man worden verdedigd. En daarvóór zal ik er zorg voor dragen, dat het land met zout bestrooid zal zijn, opdat het tot in verre geslachten onvruchtbaar zij. Wat mij betreft, kunt gij dat den Koning van Frankrijk meedeelen.'

Met ontzetting hoorde Pieter de Groot deze woorden.

Maar uiterlijk verliet zijn kalmte hem niet.

'Ik zal dit aan Zijne Majesteit, den Koning van Frankrijk, niet meedeelen. Hoogheid. Uwe Hoogheid vergeet den kommervollen toestand, waarin het land verkeert...'

'Door de schuld van uw partij, mijnheer De Groot,' verweet Oranje hem.

En dan, wéér deed hij een stap voorwaarts en stond nu nauwelijks één meter van den gezant der Staten verwijderd: 'Ik heb helaas geen deel aan het burgerlijk bestuur, anders gingt gij niet naar Zeist. Maar in dit kamp heb ik, als be-

velhebber, alles te zeggen. Ik gelast u: verdwijn uit mijn oogen en uit dit kamp!'

Pieter de Groot beet zich op de lippen van ergernis over de beleediging, die hem werd aangedaan. Hij wilde nog iets zeggen, maar Willem van Oranje keerde hem vol minachting den rug toe.

De heeren verlieten de tent. Weggejaagd als schurftige honden, dacht Alfred.

Hij lette op den Prins, die met afgewend gelaat stond, doodsbleek, de hand op de borst, die hem, als zoo vaak, pijn deed.

'Grover beleediging had men mij niet kunnen aandoen, Bentinck,' zeide hij met schorre stem. 'Een knieval voor Frankrijk gaan doen. Ons overgeven op genade of ongenade. De lafaards!'

Hij knarste met de tanden.

'Wat zegt mijnheer Fagel van deze schandelijke zending, Beekman? Had hij die niet kunnen voorkomen?'

'Mijnheer Fagel heeft moeite gedaan, Hoogheid. Maar 't is hem niet gelukt. Een wanhoopsstemming heeft de overhand in Den Haag.'

'Ik geloof het ook,' zei de Prins. Hij was kalmer geworden, nu de gezanten van de Staten de tent verlaten hadden. 'Men heeft evenwel vergeten, dat ik niet van plan ben, mij op genade of ongenade over te geven. Ik sterf liever bij de verdediging der laatste gracht.'

'Als het zoover komen moet, wat God genadig verhoede, dan hoop ik aan uw zijde te staan, Hoogheid,' zei Alfred warm.

'Dat is mannentaal,' meende Oranje goedkeurend. 'Wat een schandelijke, lafhartige daad' - in eenen dacht hij weer aan de zending naar Zeist - 'het zal De Groot berouwen.'

'Mijnheer De Groot vervult de opdracht, hem door de Staten gegeven,' zeide Bentinck, die oordeelde, dat de gezant onbillijk beoordeeld werd.

‘De zending geschiedt met zijn algeheele instemming,’ wees Oranje hem terecht. ‘Als m i j een dergelijke zending was opgedragen, zou ik voor de eer hebben bedankt. Ik wensch mijn land niet lafhartig te verkoopen aan een brutalen indringer. Het is God geklaagd, dat het met de Staten reeds zoover gekomen is.’

Hoofdstuk XIII.
In het kamp van den vijand.

‘Heb je niets anders mee te deelen?’

Geërgerd trok generaal De Guiche de wenkbrauwen op. en zag den spion met een verstoord gelaat aan.

Deze verloor echter zijn goed humeur niet en bewaarde ook zijn kalmte.

‘Wat zou ik meer te vertellen hebben, Excellentie?’ vroeg hij op onderdanigen toon. ‘Van dit kikkerland is niet zooveel te vertellen.’ Hij lachte schamper.

‘'t Verveelt mij al lang in dit land,’ meende De Guiche, die vertrouwelijker met den marskramer was dan zijn gewoonte was. ‘Ik begrijp niet...’

Maar verder sprak hij niet. Blijkbaar wilde hij zich niet geheel en al bloot geven.

De snuggere Vlaming begreep den zin der woorden zeer wel. De generaal had natuurlijk willen zeggen, dat hij niet begreep, waarom niet verder werd getrokken. Al geruimen tijd lag het Fransche leger, waarin ook Engelsche vertegenwoordigers aanwezig waren, in Zeist en omgeving. Op het kasteel vertoefde de Koning met zijn Minister van Buitenlandsche Zaken Louvois en zijn staf. In één der vertrekken van het fraaie, rijk gemeubileerde slot was de spion, pas uit Holland teruggekeerd, bij den hertog De Guiche toegelaten, om verslag van zijn speurderstocht te doen. Veel had hij evenwel niet meegedeeld, wat de ontstemming van zijn

gebieder had veroorzaakt. De marskramer had echter opzettelijk nog niet alles verteld.

‘Waarom zou het leger verder trekken. Excellentie?’ vroeg hij, te kennen gevend, dat hij De Guiche's afgebroken zin begrepen had. ‘Er zijn afgezanten onderweg, om over de overgave te spreken,’ voegde hij er droog aan toe.

‘Wat zeg je?’ riep de generaal uit. ‘Waarom vertel je mij dat nu pas? Dat is gewichtig nieuws. De Koning moet er van op de hoogte gesteld worden! Ben je wel zeker van je zaak?’

‘Heb ik Uwe Excellentie ooit dingen gezegd, die later onjuist bleken te zijn?’ vroeg de spion gekrenkt.

‘Neen, je hebt gelijk,’ suste De Guiche hem. ‘Maar hoe weet je, dat er een zending naar hier onderweg is?’

‘Het doet er niet toe. Excellentie. Het moge u voldoende zijn, dat ik tot i n Den Haag ben doorgedrongen. De Staten hebben besloten, de vredesvoorwaarden te vragen. Er zijn twee of drie heeren onderweg. Het zou mij niet verbazen, wanneer zij heden hier arriveeren. Gister waren zij in het kamp van den Prins van Oranje te Bodegraven.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Omdat ik ze er gezien heb,’ antwoordde de spion, alsof hij de meest gewone zaak ter wereld meedeelde.

‘Was je dan in het kamp?’

‘Om u te dienen. Excellentie. Ik ben gewoon, mijn opdrachten goed te vervullen.’

‘Pas maar op,’ waarschuwde De Guiche.

‘Dat zeg ik eiken dag tot mijzelf. Excellentie. Wanneer ik weer Holland in moet, ga ik niet als marskramer meer. Het wordt mij te gevaarlijk. Ik heb in het kamp verschillende gesprekken met soldaten gevoerd.’

‘Hoe is de stemming?’

‘Men heeft onbeperkt vertrouwen in den Prins van Oranje. 'k Heb Uwe Excellentie trouwens zooeven reeds meegedeeld, dat de stemming onder het volk geheel ten gunste van

Oranje is. Als de Raadpensionaris van zijn wonden geneest, zal hij toch de tweede viool gaan spelen. De verheffing van den Prins is een kwestie van tijd.'

'Ken je den Prins van Oranje?'

''k Heb hem verscheidene malen gezien, Excellentie. Hij is een handig paardrijder en weet blijkbaar zeer goed, wat hij wil.'

'Het is dus juist van dat gezantschap?' vroeg De Guiche. ''k Moet het Zijne Majesteit meedeelen, maar 't mag niet een loos gerucht zijn.'

''t Is niet mijn gewoonte, Uwe Excellentie iets op de mouw te spelden. De heeren waren gister te Bodegraven, om den Prins mededeeling van hun zending te doen. Hij heeft hen het kamp uitgejaagd.'

'Watblief?' vroeg De Guiche verbaasd.

'De Prins van Oranje heeft de heeren zijn kamp uitgejaagd,' herhaalde de spion onverstoorbaar.

'Dat is sterk,' meende de generaal.

'Heel logisch, Excellentie,' dacht de ander. 'De Prins van Oranje wil van vrede natuurlijk niets weten.'

'Hij is òf krankzinnig òf overschat zich,' meende De Guiche, verachtelijk. 'Ik kan dus Zijne Majesteit mededeelen, dat er een gezantschap van de Staten onderweg is, om over de overgave te spreken?'

'Zooals ik Uwe Excellentie gezegd heb.'

'Het is een belangrijke tijding. Je blijft in de buurt, 't Is mogelijk, dat ik je vandaag nog noodig heb.'

* * *

Haastig spoedde generaal De Guiche zich weg en liet zich aandienen bij den Minister van Buitenlandsche Zaken, Louvois, wien hij in korte woorden meedeelde, wat hij van den spion vernomen had.

'Heel verstandig van de Staten,' zeide Louvois. 'Zij zien natuurlijk in, dat er met vechten niets te bereiken valt. Wij

zullen de heeren ontvangen en hen de voorwaarden dieteeren.'

'Zijn ze reeds klaar, Excellentie?' lachte De Guiche.

'Ze liggen klaar. Wij hebben iets dergelijks verwacht. Het is immers ondoenlijk, op te tornen tegen het leger van Zijne Majesteit?'

Minister Louvois lachte trotsch.

'Ik ga Zijne Majesteit op de hoogte stellen,' zeide hij dan.

'De Prins van Oranje is tegen deze zending,' merkte De Guiche op.

'Vertoon, De Guiche. Vertoon. Voor de belangen van den Prins zal wel worden gezorgd. Engeland staat er zeer sterk op. De Prins van Oranje is feitelijk reeds te ver gegaan. Hij is niet verstandig opgetreden, maar wij zullen zijn jeugd in aanmerking nemen,' voegde hij er op beschermenden toon aan toe.

De minister stond op en begaf zich naar de vertrekken van den Koning. Hij vond Lodewijk XIV, in een gemakkelijke houding in een rijk gebeeldhouwden armstoel, in gesprek met eenige opperofficieren, die medailles bewonderden. 't Was niet voor de eerste maal, want reeds vóór Lobith had de Koning ze uit Parijs ontvangen. Het waren medailles, te Parijs geslagen ter eere van het overwinnend voortschrijden der Fransche troepen in het Kleefsche gebied. In Frankrijk was men dronken van vreugde geweest en de Academie des Inscriptions had van de gelegenheid gebruik gemaakt den Koning te vleien door medailles te doen slaan, waarop de heldenfeiten werden afgebeeld.

Dat was vóór Lobith geweest. Na dien tijd waren er geen medailles meer geslagen, want de verliezen, geleden bij den overtocht over den Rijn, hadden te Parijs een pijnlijken indruk gemaakt: zoovele edellieden hadden er den dood gevonden...

Koning Lodewijk en de zijnen dachten er liefst niet meer aan. De gemakkelijk behaalde overwinningen in het Kleef-

sche waren dankbaarder onderwerpen om over te spreken. Dan konden de medailles nog eens worden bekeken en was er gelegenheid, den Koning te vleien, iets waarvoor Lodewijk XIV zeer gevoelig was en wat hem nog trotscher maakte dan hij reeds was.

'Wel, De Louvois, wordt het u te warm in uw kabinet?' vroeg de Koning vriendelijk, toen hij zijn minister van Buitenlandsche Zaken zag binnentreden.

De koning was den minister zeer gezind. Ongetwijfeld was De Louvois een handig diplomaat en de rechterhand van den Koning.

'Iets anders drijft mij hierheen, Sire. Er kwam zooeven een belangrijke tijding uit Holland.'

'Wat belangrijks kan er nu uit Holland komen, mijn waarde De Louvois?' vroeg de Koning. 'Of zou het moeten zijn, dat mijnheer De Witt de nuttelоosheid van verdere verdediging inzag en om vrede kwam smeeken. Dat ware een wijs besluit van den Raadpensionaris.'

'Als steeds moet Uwer Majesteits scherpzinnig vernuft worden bewonderd, Sire,' zeide de minister. 'Want inderdaad is een gezantschap uit Den Haag op weg naar Zeist, om de voorwaarden van Uwe Majesteit te vernemen.'

De officieren zagen verbaasd op. Blijkbaar hadden zij zulk een tijding niet verwacht, daar gebleken was, dat de Prins van Oranje niet schroomde, een gevecht te beginnen.

Koning Lodewijk XIV toonde zich niet verrast. Er gleed over zijn trotsch gelaat alleen een glimlach van voldoening.

'Het is zeer verstandig van mijnheer De Witt, eieren voor zijn geld te kiezen,' zeide hij.

'Het is mij niet bekend, Sire, of mijnheer De Witt geheel de hand heeft in deze zending. Mij is namelijk hedenmiddag bericht, dat in 't begin dezer week op den Raadspensionaris een aanslag is gepleegd. Hij ligt zwaar gewond te bed en kan zich niet met de zaken des lands bemoeien.'

'Dat is inderdaad jammer voor mijnheer De Witt. Dit

volk van kaaskoppen is toch een vreemd volk. Terwijl een machtig vijand midden in het land zit en slechts behoeft op te trekken naar Amsterdam en Den Haag, gaat het zich in onderlinge ruzie verteren. Enfin, het is zaak van de Hollanders. Het kan ons alleen ten goede komen.'

'En den Prins van Oranje, Sire.'

'Ongetwijfeld. Echter is de Prins het veiligst, wanneer hij zich onder onze hooge bescherming stelt. Hij doet verstandig, niet al te zeer op de volksgunst te rekenen. Mijne heeren,' hij wendde zich tot de officieren, 'ik wensch met mijnheer De Louvois te spreken over het komend gezantschap.'

Nauwelijks hadden de aangesprokenen met een diepe buiging de zaal verlaten, of aangediend werden drie afgezanten van de Staten-Generaal van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, de heeren De Groot, Van Ghent en Odijk, die om gehoor verzochten bij Zijne Majesteit, den Koning van Frankrijk.

'Over een uur zal den heeren een audiëntie worden toegestaan,' zeide de Koning.

* * *

Met de meeste hoffelijkheid werden de afgezanten ontvangen en een vrij langdurig onderhoud, dat bijgewoond werd door een groot deel van den staf van het Fransche leger, volgde op de ontvangst.

Pieter de Groot spreidde al zijn diplomatieke talenten ten toon en bepleitte een genadige behandeling. Terwijl hij sprak dacht hij aan de vernedering, die hij in het kamp van Bodegraven had ondergaan en te meer spande hij zich in, succes te behalen, teneinde den Prins te toonen, dat de diplomatie het verder zou brengen dan het wapen. Tot zijn spijt kon hij evenwel niet gewaar worden, op welke behandeling van de zijde van Frankrijk de Republiek rekenen kon, daar minister De Louvois, die hoofdzakelijk het woord voerde, zijn bedoelingen zoo zorgvuldig mogelijk verborg.

Het eind der beraadslagingen was, dat den heeren werd medegedeeld, dat den volgenden dag de voorwaarden zouden worden kenbaar gemaakt.

Vier en twintig uren van groote spanning volgden voor de afgezanten der Generale Staten. Maar zij hadden wel gewild dat die uren langer geduurd hadden. Want de ontgoocheling was volkomen. Van een genadige behandeling was in het minst geen sprake.

Allereerst werd voorgelezen, dat geëischt werd afstand van grondgebied. Afgestaan zou moeten worden al wat de Staat buiten de zeven provinciën bezat. Het hart van Pieter de Groot klopte hem in de keel. Want dat beteekende verlies der Indische bezittingen.

Verder werd geëischt, dat afstand zou worden gedaan van Delfzijl en twintig van de naaste Kerspelen, welk grondgebied natuurlijk bestemd was voor den bondgenoot, den bisschop van Munster, die juist in die week Coevorden had veroverd en naar Groningen oprukte.

Voor den Keurvorst van Keulen werden verlangd de Graafschap en de stad Meurs.

Maar nóg waren de hongerigen naar land niet tevreden. De gezanten uit Den Haag vernamen, hoe verlangd werd, dat de bondgenooten de opperste macht zouden krijgen over Lichtenvoorde, Grol, Breevoort en Ruurlo, terwijl Frankrijk beslag wenschte te leggen op het gebied, gelegen tusschen Rijn, Lek en de Spaansche Nederlanden.

Met ontzetting - die slechts met inspanning van alle krachten niet op het gelaat zichtbaar werd - hoorde Pieter de Groot deze eischen, die alleen nog maar afstand van grondgebied betroffen.

In de tweede plaats werden verschillende handelsvoordeelen geëischt, die natuurlijk - daarvoor had minister De Louvois wel gezorgd! - zeer nadeelig voor de Republiek en zeer voordeelig voor Frankrijk waren.

Als derde punt werd gehandeld over den godsdienst. Ver-

langd werd openbare uitoefening van den Roomschen godsdienst, die in de Republiek niet bestond. Algemeene vrijheid moest worden gegeven, om kerken te stichten. De Roomschen mochten niet langer verstoken zijn van openbare ambten.

Het waren allen eischen, die lijnrecht indruischten tegen de wetten der Republiek van die dagen en die aantoonden, dat het Frankrijk mede te doen was, om het Roomsche geloof in de Calvinistische Republiek weer in eere te herstellen.

Minister De Louvois betoogde verder, dat deze oorlog Frankrijk geld had gekost en nog dagelijks geld kostte. Het was niet meer dan billijk, dat de Republiek, die om vrede kwam, een deel der kosten voor haar rekening nam. Geeischt werd de geweldige som van zestien millioen gulden.

'Dit zijn de voorwaarden, die Frankrijk stelt,' vervolgde de minister, Pieter de Groot doordringend aanziend. 'Zij zullen den heeren ter bestudeering worden medegegeven. Ik vestig er nadrukkelijk de aandacht op, dat deze voorwaarden alleen van Frankrijk zijn. Met Engeland zullen de heeren afzonderlijk moeten onderhandelen. Bij de bestudeering dezer voorwaarden zal ongetwijfeld worden ingezien, dat de regeering van den Koning van Frankrijk de Republiek genadig behandelt, zooals steeds haar bedoeling is geweest. Er is voor de Staten-Generaal dezer Republiek alle reden tot dankbaarheid voor deze welwillende behandeling. Daarom wordt ten slotte aan onze voorwaarden een vijfde punt verbonden. De Staten verbinden zich, telken jare een gezantschap naar Parijs te zenden, om onder aanbieding van een gedenkpenning Zijne Majesteit te komen bedanken voor het feit, dat hij het land aan de Staten heeft teruggegeven.' Na even gewacht te hebben, vervolgde de Minister: 'Hebben de heeren nog iets te vragen of op te merken?'

Pieter de Groot, tot in zijn nieren onthutst en geprikkeld over het gehoorde, maar begrijpend, dat hij niets in te brengen had, haalde diep adem en vroeg met een toonlooze stem:

‘Mijnheer de minister, is er op deze voorwaarden uwer regeering niets af te dingen?’

‘Deze voorwaarden, mijne heeren, zijn na rijp beraad en met een gunstig gemoed ten aanzien van de Republiek opgesteld. Voor wijziging zijn zij niet meer vatbaar: worden zij aanvaard, dan is de vrede geteekend; worden zij verworpen, dan zal het zwaard verder beslissen. Het komt mij voor, dat de heeren nog niet inzien, hoe goedgunstig de regeering van Zijne Majesteit den Koning van Frankrijk, de Republiek gezind is.’

Pieter de Groot zag, hoe een trotsche glimlach het knappe gelaat van den Koning ontsierde.

Hij stond op, welk voorbeeld door zijn mede-gezanten gevolgd werd, boog en zeide: ‘Wij zullen onze lastgevers ten spoedigste met deze voorwaarden in kennis stellen.’

‘Zeer goed, mijne heeren. De regeering van Zijne Majesteit, den Koning van Frankrijk vertrouwt, dat ook ten spoedigste bescheid zal worden gegeven. Aan een bepaalden termijn wenscht zij de Staten niet te binden, waaruit ook haar genadige behandeling blijkt. Echter komt het mij voor. dat er binnen twee weken een beslissing genomen kan worden.’

De afgezanten van de Staten-Generaal bogen opnieuw en verlieten de groote zaal, waar de onderhandelingen plaats gevonden hadden, nagestaard door vele Fransche oogen. die ... spotlachten.

* * *

Tenslotte alleen gelaten en wandelend naar de herberg, waar zij hun logies hadden, wendde Pieter de Groot zich met een bilk vol vertwijfeling tot de heeren Van Ghent en Odijk.

‘Deze voorwaarden beteekenen onze volslagen vernietiging,’ steunde hij.

‘Wij kunnen er niet mede ter Generale Staten komen,’

meende Odijk. ‘Deze voorwaarden zijn niet te aanvaarden.’

‘Wij hebben tot het laatst onzen plicht te doen,’ zeide Pieter de Groot.

Hij dacht aan den Prins van Oranje. En diep in zijn hart ging hij iets gevoelen voor diens houding in het kamp van Bodegraven. 't Was nog beter, zich dood te vechten dan toe te geven in deze eischen, die dan nog genadig werden genoemd...

Hoofdstuk XIV.
Onrust.

Alfred Oyens Beekman kwam, verzonken in diep gepeins, van een boerderij in de buurt van Bodegraven, waar de Prins van Oranje vertoefde met Bentinck. Hij had er twee

Engelsche heeren, afgezanten van den Koning van Engeland, heen gebracht, die het aangekondigde onderhoud met den

Prins zouden hebben. Daarna was hem order gegeven, naar het kamp terug te keeren.

Het bezoek der Engelschen, zij heetten Arlington en Buckingham, van wie de laatste trotsch was als een pauw, zat Alfred dwars. Het was het onderhoud, dat volgens Bentinck een heele omkeering zou brengen in den toestand. Bentinck was er van overtuigd, dat den Prins een voorstel zou worden gedaan, dat hij met beide handen aanvatten zou. Dan was de oorlog afgeloopen en de kapitein-generaal was in zijn rechten hersteld.

Alfred kon zich onmogelijk indenken, dat het zóó zou gaan. Door zijn vertoeven in de nabijheid van den opperbevelhebber had hij, naar hij meende, dezen vrij goed leeren kennen: de Prins was niet iemand, om zich te laten omkoopen.

Maar aan den anderen kant was de laatste dagen met kracht de twijfel weer in zijn hart gekomen. Want hoewel Willem van Oranje zijn gedachten en gevoelens goed verbergen kon, hij had niet onduidelijk laten merken, dat het bezoek der Engelschen hem welkom was en hij had zijn teleurstelling niet verborgen, toen hij bericht ontving, dat niet drie, doch twee afgezanten van zijn oom, den Engelschen Koning, zouden komen; dat lord Halifax er niet zou zijn, terwijl hij dezen juist het beste kende van zijn bezoek, dat hij het vorig jaar aan het hof te Londen had gebracht.

Het was voor Alfred een raadsel, waarom Zijne Hoogheid zoo verlangend was, een onderhoud met de Engelschen te hebben. Dat had de twijfel in zijn hart weer doen ontbranden. En die twijfel was versterkt, toen de Prins te kennen had gegeven, de Engelsche heeren niet in het kamp te willen ontvangen. Zij mochten niet gezien worden en de Gedeputeerden te velde mochten van hun komst niets weten.

Al die geheimzinnigheid beviel Alfred niet. Zou het dan tóch waar zijn, wat Bentinck met stelligheid beweerde? Zouden de vijanden, met goedvinden van den Prins, dan

tóch een groot stuk van de Republiek inpalmen en de rest aan Oranje laten, waarover hij Souverein vorst zou zijn? Dan zou zijn vader volkomen gelijk krijgen in zijn oordeel over den Prins van Oranje!

Maar dan kon hij het zich weer niet indenken, dat het verloop dus zou zijn. Dan was er toch geen enkele reden voor den Prins geweest, de gezanten van de Generale Staten het kamp uit te jagen, voordat zij over den vrede gingen onderhandelen? Of - kon de Prins het alleen niet verdragen, dat de Staten over vredesonderhandelingen begonnen te spreken? Duchtte hij misschien, dat daardoor zijn belangen in gevaar kwamen?

Alfred wist niet, wat er van te denken. Wat hij den Prins toedichtte was toch eigenlijk laf en gemeen. Het lag toch niet in het karakter van Zijne Hoogheid, om aldus te handelen. Het was ook niet in overeenstemming met zijn godsvrucht.

Want dàt stond voor Alfred vast: Willem van Oranje was iemand, die God vreesde. Hij was, wat dat betreft, het tegendeel van Bentinck, die het leven luchtig opnam. Neen, zóó was Oranje niet. Hij mocht zijn fouten en gebreken hebben, vast stond wel, dat de Prins de handen vouwde. Bentinck had hem, in een oogenblik van ernst, wel eens verteld, dat Willem van Oranje als jongen van tien jaar bad, of hij voor de zaak des Heeren strijden mocht.

Alfred was er van overtuigd: Willem van Oranje was een man, die den Heere vreesde. Zèlf had hij, zeer onlangs, een tooneel meegemaakt, dat hem diep had getroffen. Schier onhoorbaar de tent van den Prins betredend, had hij Zijne Hoogheid op de knieën bij een veldstoeltje aangetroffen, biddend tot God. Stil, heel stil, diep onder den indruk was hij heengegaan, om den bidder niet te storen...

En zóó iemand zou nu, willens en wetens, zijn vaderland aan den vijand gaan verkoopen? Het was niet denkbaar! Het was feitelijk een schande, dat hij zoo over Oranje dacht!

Maar - en wéér kwam die pijnigende twijfel - waarom

verlangde de Prins dan zoo naar het onderhoud met de Engelschen? Waarom was Bentinck dan zoo best te spreken en meende deze, dat de oorlog nu spoedig gedaan zou zijn? Waarom was dan al die geheimzinnigheid en had Oranje hem strengelijk verboden, den Gedeputeerden te velde over het bezoek der Engelschen te spreken?

Het was Alfred, of hij in een doolhof zat. Hij besloot, wanneer hij in het kamp, dat in de verte lag, teruggekeerd was, een praatje met Otto te gaan maken.

't Was vreemd: Otto monterde hem altijd op. Die had eenvoudig een onbeperkt vertrouwen in den Prins. Het was een genot, hem te hooren. En tóch: Otto kende den Prins niet van nabij, terwijl Bentinck heel, heel veel wist.

* * *

Alfred was zóó in gepeins verzonken - zijn paard liep stapvoets, zoodat hij weinig vorderde - dat hij niet eens de nadering van een karos bemerkte, die op weg was naar het kamp. Eerst, toen hij, gelijk met het voertuig, op den smallen weg, die toegang tot de legerplaats gaf, zich bevond, zag hij tot zijn verrassing het gelaat van Caspar Fagel, den griffier, die uit Den Haag gekomen was, om den Prins een bezoek te brengen.

Het open gelaat van den griffier stond ver van vroolijk. Het was overtogen met een donker waas. Maar tóch gleed er een blijde lach over. toen hij Alfred ontwaarde.

Hij gelastte den koetsier te stoppen. Een rijknecht opende het portier van den op zijn riemen schommelenden wagen en de griffier drukte zijn jongen vriend hartelijk de hand, waarna hij uitsteeg.

‘Wij kunnen wel loopen,’ zeide hij. ‘,'t Is niet ver meer en ik ben stijf van de verre reis. Kan mijn knecht niet voor uw paard zorgen?’

Eenige tellen later liepen die beiden over den smallen zandweg, nadat de karos vooruit gereden was.

‘Is Zijne Hoogheid in het kamp,’ vroeg Caspar Fagel.

‘Neen, mijnheer Fagel. Ik vermoed, dat de Prins geruimen tijd zal wegblijven.’

‘Hoe zoo?’ was de verbaasde wedervraag. ‘Is Zijne Hoogheid soms op inspectie?’

‘Neen,’ aarzelde Alfred. ‘Een gewichtig onderhoud, naar ik gehoord heb. Maar het rechte weet ik ook niet.’

Bijna had hij alles gezegd, meteen zijn bezorgd hart uitlatend en het oordeel van Fagel vernemend. Maar ter rechtertijd bedwong hij zich. Hij had de orders van den Prins op te volgen, die hem stipte geheimhouding had opgelegd.

Caspar Fagel was evenwel niet tevreden met dat vage antwoord.

‘Is de Prins in een onderhoud met de Gedeputeerden te velde?’ vroeg hij.

‘Voor zoover mij bekend is, zijn die heeren er niet bij,’ antwoordde Alfred, die hoopte, dat de ander niet verder vragen zou.

‘Zoo, dus met de Engelsche afgezanten? Dat is vervelend. want 'k wilde heden nog een deel van de terugreis afleggen. Nu zal ik wel gedwongen worden, in het kamp te overnachten.’

Blijkbaar vond Caspar Fagel het niet erg, dat de Engelsche gezanten er waren. Hij sprak er over, alsof het de meest gewone zaak ter wereld gold. Hij was er alleen niet over te spreken, dat daardoor zijn verblijf in het kamp verlengd moest worden.

Ook verbaasde Alfred er zich over, dat Fagel op de hoogte was.

‘Ik heb niet gezegd, dat er Engelsche gezanten zijn,’ merkte hij op, haastig sprekend.

Caspar Fagel, de fijne diplomaat, glimlachte: ‘Strikte orders, om niets te vertellen? Nu, je hebt niets gezegd, mijn vriend, hoewel dit verbod niet voor mij geldt. Ik weet wel, dat Arlington en Buckingham op weg naar den Prins zijn.

Lord Halifax is er niet bij, hoewel dat aanvankelijk in de bedoeling lag. Dat betreurde de Prins zeker wel?'

Alfred zag zeer wel in, dat hij thans de geheimzinnigheid niet meer behoefde te betrachten. Hij was er verheugd over, daar er nu een schoone gelegenheid zich voordeed, den invloedrijken griffier te polsen.

'De Prins betreurde het zeer, dat lord Halifax verhinderd was te komen.'

'Ik kan het mij levendig voorstellen,' zeide Caspar Fagel. 'Arlington is geen krachtfiguur en Buckingham is een trotsch, waanwijs man, dien de Prins niet kan uitstaan.'

Zij waren intusschen den schildwacht gepasseerd. Op geen tweehonderd pas afstands stonden de eerste tenten van het uitgebreide kamp van het Staatsche leger, waarin allerlei bedrijvigheid heerschte.

Plotseling stond Alfred stil, den ander zoodoende dwingend, eveneens den pas in te houden. Hij zag den griffier in de verbaasde oogen.

'Mijnheer Fagel!'

'Wat is er, mijn vriend?' vroeg Fagel, opmerkzaam geworden op de onrust van Alfred, doordat deze op gejaagden toon zijn naam uitsprak.

'Mijnheer Fagel, mag ik u in vol vertrouwen eens iets vragen?'

'Waarom niet?'

'Acht u Zijne Hoogheid er toe in staat, een verbond met Frankrijk en Engeland te sluiten; een deel van de Republiek af te staan, om het andere deel in eigen bezit te krijgen?'

'Een dergelijke vraag, zij het dan met andere woorden, hebt gij mij verleden week in Den Haag ook gesteld,' merkte Caspar Fagel op. 'Ik meen u toen gerust gesteld te hebben.'

'Ik weet niet, wat ik er van denken moet, mijnheer Fagel. Ik kan het mij niet voorstellen. Maar dan vraag ik mij af...'

'Ik was gisterenmorgen op bezoek bij mijnheer De Witt, die het vrij goed maakt. Hij verkeert in de meening, dat de

Engelsche gezanten den Prins zullen voorstellen, een ruil te doen. De vijand het grootste deel der Republiek en de Prins de rest. Dan is de oorlog meteen uit. Mijnheer De Witt is er van overtuigd, dat de Prins op dien voorslag zal ingaan. Bedoelt ge dat met uw vraag?'

'Het eerste bedoel ik. Maar het laatste ... zou Zijne Hoogheid op dien voorslag ingaan?'

'Mijnheer De Witt is er van overtuigd.'

'Mijnheer De Witt! Dat spreekt bijna vanzelf. Maar u?'

Caspar Fagel liep door.

'Wij kunnen die zaak niet in de open lucht bespreken,' zeide hij. 'Ik ben bereid, omdat je mijn vriend bent en omdat ik weet, wien ik het zeg, je op de hoogte te brengen. Alleen nog dit: je bent geheel op een dwaalspoor. De meening van mijnheer De Witt in *dit* geval is te dwaas, om alleen te loopen.'

Alfred herademde. Hij had althans een vrij duidelijk antwoord op zijn vraag. Caspar Fagel stuurde hem niet met een kluitje in het riet. Overigens bleef hij brandend nieuwsgierig naar een uiteenzetting.

Deze werd hem, toen het tweetal in de ruime tent zat, uitvoerig gegeven.

'Kent ge Zijne Hoogheid nu nog niet voldoende?' vroeg Caspar Fagel. 'Meent ge nu werkelijk, dat de Prins handelen zal, zooals sommigen hem toedichten?'

'Ik *kan* het niet gelooven, mijnheer Fagel. Maar er zijn omstandigheden... Waarom, bijvoorbeeld, heeft de Prins dan zoo verlangd naar dit onderhoud? Dat is een feit, want 'k heb het uit zijn eigen mond gehoord,' zeide Alfred, benieuwd, welken indruk zijn woorden op den griffier zouden maken.

Deze glimlachte alleen flauwtjes.

'Er is eenvoudig geen sprake van, mijn vriend, dat Zijne Hoogheid een oneervollen vrede zou willen sluiten. Vandaar, dat hij heftig gekant was tegen het zenden der afgezanten naar Zeist. De heeren hadden ook niet moeten gaan. Zij hebben ons nu reeds vernederd. En 't was te voorspellen, dat

ongehoorde, vernederende voorwaarden zouden worden gesteld. Zijn ze hier al bekend?'

Alfred schudde het hoofd.

Toen somde Fagel ze in het kort op. De eischen van Koning Lodewijk waren vast in zijn geheugen geprent.

'Daaraan is niet te voldoen,' dacht Alfred.

'Natuurlijk niet. Zóó wordt het ook door de Staten gevoeld. Maar men weet niet, wat te doen. Nu spreekt het vanzelf, dat de Prins van die voorwaarden heel niets weten wil. Hij vecht zich liever dood. En dat zie ik aankomen. Ik weet waarlijk niet, hoe het land verdedigd moet worden, als wij op de voorwaarden niet ingaan. Maar wat nu den Prins aangaat, 'k zal je op de hoogte brengen, voor zoover ik daartoe bij machte ben, want je moet niet vergeten, dat Zijne Hoogheid een zeer gesloten karakter heeft. Alles zegt hij mij ook lang niet.'

Uitvoerig vertelde de griffier, waarom Oranje zoo had verlangd naar het onderhoud met de Engelsche afgezanten. Het was hem bekend - want hij had in Engeland zijn vrienden -, dat het Engelsche volk van dezen oorlog niet weten wilde. De Koning en zijn dienaren, gelokt door het goud van Frankrijk, hadden den oorlog doorgezet.

'Daaraan klemt de Prins zich nu vast,' zeide de griffier, 'Hij wil trachten, Engeland van Frankrijk los te maken en zoo mogelijk aan de zijde der Republiek te krijgen. Dan hadden wij alleen met Frankrijk te maken. De andere twee vijanden schakel ik uit, want tenslotte is Frankrijk onze voornaamste tegenstander. De Prins kijkt op het oogenblik niet naar Parijs, hij let op Londen.'

Alfred luisterde met de grootste verbazing. Een dergelijke ontwikkeling had hij zich niet kunnen indenken.

'Gelooft u, dat Zijne Hoogheid slagen zal?' vroeg hij haastig.

Caspar Fagel schudde zijn hoofd met de verstandige, scherp geteekende trekken.

'Wat er later geschieden zal, dat weet God alleen. Maar

thans slaagt de Prins niet, naar mijn meening. Engeland is te veel afhankelijk van Frankrijk. Op het oogenblik tenminste. Want het is niet mogelijk, dat het verbond jaren en jaren duren zal.'

'Dus als dit onderhoud afgeloopen is...?'

'Dan is er, naar mijn meening, niets gebeurd. Dan heeft de Prins als kapitein-generaal het land te verdedigen en de Staten zitten in hun maag met de voorwaarden van Frankrijk en Engeland. De mogelijkheid bestaat alleen, dat Zijne Hoogheid tot Stadhouder verheven wordt, dus deel aan het bestuur krijgt.'

'Acht u dat mogelijk?' vroeg Alfred.

'Niet alleen mogelijk, maar zeer waarschijnlijk. Het volk zal niet rusten, vóór de Prins Stadhouder is. Ik hoop van ganscher harte, dat het zoover komt, al weet ik niet, of daardoor het land behouden zal kunnen worden. Maar dát weet ik wel: als één het, met Gods hulp, kan, dan is het de Prins, en...'

* * *

Buiten de tent klonken haastige voetstappen en binnen traden de Gedeputeerden Van Beverningh en de heer Van Beuningen. Deze laatste was gezant in Londen geweest en thans door de Staten naar het kamp van Bodegraven gezonden, om te bewerken, dat er een betere verhouding tusschen den Prins en de Gedeputeerden kwam. Gelukt was hem dat nog niet, want Oranje duldde niet, dat de Gedeputeerden, die van krijgszaken niet het minste verstand hadden, zich met zijn zaken bemoeiden.

'Mijnheer Beekman,' begon Van Beuningen, die zeer gejaagd was.

Toen bemerkte hij opeens den griffier, dien hij de hand drukte.

'Is u in het kamp, mijnheer Fagel?'

‘Het was mij om een onderhoud met den Prins te doen,’ antwoordde Fagel.

‘De Prins is niet in het kamp. Mijnheer Beekman, waar is Zijne Hoogheid?’ vroeg Van Beuningen. ‘Ik *moet* het weten.’

‘Ik heb de meest strikte order, om het niemand mede te deelen, Excellentie,’ antwoordde Alfred op vasten toon.

‘Ik moet Zijne Hoogheid noodzakelijk spreken.’

‘Tegen den avond denkt de kapitein-generaal terug te zijn, Excellentie.’

‘Dan kan het reeds te laat zijn. Ik beveel u, mij te zeggen, waar de Prins vertoeft.’

Alfred bevond zich in een moeilijk parket. Maar toegeven wilde hij niet.

‘Ik sta rechtstreeks onder bevelen van Zijne Hoogheid, Excellentie. En mij is stilzwijgen opgelegd.’

‘Ge moogt op mijn last dat stilzwijgen verbreken,’ zeide Van Beuningen, die Van Beverningh, welke nog geen woord had gezegd, met een blik vol vertwijfeling aanzag.

‘Zeg het gerust, mijnheer Beekman. Mijnheer Van Beuningen zal het tegenover Zijne Hoogheid wel verantwoorden,’ drong hij aan.

Op het gelaat van Alfred kwam evenwel meer en meer een trek van verzet te lezen.

‘Ik houd mij aan de orders, die gegeven zijn, mijne heeren,’ zeide hij.

‘Ook, als daardoor het land in gevaar wordt gebracht?’ vroeg Van Beuningen, die zenuwachtig was.

‘Als ik die zekerheid had, dan niet. Maar dan moet mij toch eerst een nadere verklaring worden gegeven.’

Caspar Fagel had met zijn diplomatiek lachje staan luisteren naar het twistgesprek. Hij begreep onmiddellijk, wat den heeren Van Beuningen en Beverningh dreef.

‘Maakt het mijnheer Beekman niet moeilijk,’ zeide hij op zachten toon. ‘De man heeft zijn orders. Ik kan de heeren wel inlichten. De plaats, waar Zijne Hoogheid vertoeft, weet

ik niet, maar wel is het mij bekend, dat de Prins op het oogenblik een onderhoud heeft met twee Engelsche afgezanten, de heeren Arlington en Buckingham.'

De beide Gedeputeerden wisselden een snellen blik.

'Wij hebben het vermoed, mijnheer,' zeide Van Beuningen op gejaagden toon. 'Dat is juist het hoogst gevaarlijke.'

'Er is geen enkel gevaar, mijne heeren.'

Van Beuningen vergat geheel de tegenwoordigheid van 's Prinsen vaandrig en riep vol vertwijfeling uit: 'Maar, mijnheer Fagel, zijt ge dan stekeblind!? Den Prins worden op het oogenblik verleidelijke aanbiedingen gedaan. Als wij het niet voorkomen, loopt Zijne Hoogheid in de handig opgezette fuik. En dan is de Republiek geheel verloren! Alleen de Prins kan ons redden!'

Alfred wist niet, of hij waakte of droomde. Daar zei een volbloed Republikein, heftig tegenstander van Oranje, dat alleen de Prins het land redden kon! Of de meeningen ook aan aan het kenteren waren!

'Ik ben het volmaakt met ulieden eens, mijne heeren. *Als* het land nog gered worden kan, dan kan Oranje het alleen. Laten wij het hopen en er om bidden,' zeide Fagel.

'Ik vrees, dat Zijne Hoogheid zal luisteren naar de aanlokkelijke aanbiedingen van Engeland en Frankrijk,' meende Van Beuningen. 'En dan zijn wij verloren.'

'Wij konden het den Prins niet kwalijk nemen. De partij, waartoe ik ook behoord heb, heeft Zijne Hoogheid steeds achteruit gezet.'

Van Beuningen lette niet op de beteekenis van deze woorden.

'Ik wil weten, waar Zijne Hoogheid is,' riep hij uit. 'Wij moeten den Prins spreken. O, als het maar niet te laat is.'

'Het is niet te laat, Van Beuningen,' antwoordde Fagel. 'Zijne Hoogheid is geen verrader van zijn volk. Denk toch niet zoo over een trouw en dapper vaderlander.'

'Hebt gij waarborgen?' vroeg de oud-gezant te Londen.

'Ja, ik heb waarborgen. Mijn onwankelbaar vertrouwen in

den Prins van Oranje,' antwoordde Fagel op vasten toon.

Het verstandige gelaat van Van Beuningen toonde onmiskenbaar aan, dat hij het vertrouwen van Caspar Fagel niet deelde.

'Die waarborgen zijn mij niet voldoende,' zeide hij dan ook. 'Ik wil persoonlijk met Zijne Hoogheid spreken.'

'Ge kunt gerust wachten, tot de Prins in het kamp is teruggekeerd,' meende de griffier. 'Zijne Hoogheid is immers toch niet te spreken tijdens het onderhoud?'

Koenraad van Beuningen moest dat toegeven.

''t Is misschien al te laat,' steunde hij. 'Wist gij, dat die Engelschen zouden komen?'

'Ik weet het reeds eenige dagen.'

'Waarom hebt gij de Staten dan niet gewaarschuwd?' vroeg Beverningk verwijtend.

'Er viel niet te waarschuwen, mijnheer. Zijne Hoogheid weet zeer wel, wat hij doet.'

'Hoe gaat het mijnheer De Witt?' vroeg Van Beuningen plotseling.

'Mijnheer De Witt maakt het zeer wel. Hij verricht in zijn huis reeds verschillende werkzaamheden. Alleen is hij zeer in zorg over zijn broeder.'

'Wat is er met den Ruwaard van Putten?'

'Cornelis de Witt ligt te Dordrecht zeer ziek. Sinds den slag bij Solebay is hij de oude niet meer.'

Het woord Solibay wekte prettige herinneringen op. Er was toch nog een enkel lichtpunt in de sombere tijden. Bij Solebay had de oude roem van de zeemacht der Republiek zich gehandhaafd en had Admiraal Michiel Adriaanszoon de Ruyter den Engelschen geducht klop gegeven. Als vertegenwoordiger der Staten was Cornelis de Witt aan boord van het Admiraalsschip geweest, hoewel hij niet loopen kon vande hevige rheumatiek. Maar toen de strijd begon, had hij zich uit de kajuit naar het dek laten dragen!

''t Is jammer voor den Raadpensionaris, dat zijn broeder zoo ziek is,' merkte Beverningh op. 'Hij beleeft toch reeds

zulke zware dagen. 't Is om medelijden met hem te hebben. Ik vermoed, dat zijn werk spoedig gedaan zal zijn.'

'Dat behoeft niet,' meende Fagel, bedachtzaam sprekend. Hij begreep wel, waarop de Gedeputeerde te velde doelde.

'Hoe zoo?'

'De verheffing van den Prins tot Stadhouder is slechts een kwestie van tijd, dat geef ik toe. Maar als Raadpensionaris kan mijnheer De Witt den lande nog gewichtige diensten bewijzen.'

'Naast den Prins?' vroeg Beverningh.

'Naast den Prins. Waarom zouden die twee niet kunnen samenwerken tot behoud van het land, als God het wil?' vroeg Fagel.

'Oranje en De Witt kunnen niet samenwerken.'

'Als het niet tot buigen kan komen, dan wordt het barsten,' zeide de griffier. 'Het is mij bekend, dat Zijne Hoogheid zeer gaarne samenwerking zou willen.'

'Maar dan Oranje de zeggenschap.'

'Dat ligt in de rede. Zal Zijne Hoogheid dan niet de Stadhouder zijn?'

'Mijnheer De Witt wil niet ondergeschikt zijn,' meende Beverningh. 'Het is ook niet van hem te vergen.'

'Dan wordt het barsten,' zeide Fagel.

'Misschien komt het niet zoover. De Raadpensionaris is een gehaat man.'

De Gedeputeerde te velde huiverde...

'Tóch is het 't verstandigst, dat Zijne Hoogheid Stadhouder wordt,' zeide Van Beuningen. 'Tenminste, wanneer er niet reeds een accoord met de Engelschen getroffen is.'

Alfred, die het geheele gesprek in stomme verbazing aanhoorde, geloofde soms zijn eigen ooren niet. Verklaarde tegenstanders van den Prins spraken in gunstigen zin!

'Voor een accoord is geen gevaar,' verzekerde Fagel opnieuw. 'De Prins vecht zich liever dood, dan zich over te geven.'

Hoofdstuk XV.
Het verleidelijke aanbod.

Het was vier uur in den middag - het kamp lag nog te blakeren in de zon - toen Willem van Oranje, alleen vergezeld van Bentinck, in de legerplaats terugkeerde. In fiere,

welbewuste houding zat hij op zijn mooi paard. Hij was in volle wapenrusting. Als altijd waren zijn gelaatstrekken ondoordringbaar. Alleen toonden zij de grootste vermoeidheid, verergerd door het stormachtige onderhoud, dat hij met de Engelsche gezanten gehad had.

Willem Bentinck was bij het onderhoud tegenwoordig geweest en hoewel hij het Engelsch niet volkomen machtig was, had hij wel begrepen, wat het voornaamste in het lange gesprek was geweest.

De gezanten van Koning Karel hadden den Prins inderdaad voordeelige aanbiedingen gedaan. Zij hadden meegedeeld, dat Koning Karel den oorlog alleen begonnen was om der wille van den Prins, die door de Staten was veronachtzaamd. Hij kon uit dezen oorlog voordeden plukken. Wanneer hij de Staten kon bewegen, en dat was niet moeilijk, om de voorwaarden van Frankrijk en Engeland te aanvaarden, dan werd hij erfelijk Koning over het overblijvende deel der Republiek, onder bescherming van Engeland en Frankrijk.

Willem Bentinck had dat alles aangehoord. En hij hoopte, dat de Prins het verleidelijke aanbod aanvaarden zou. Dan kwam er een eind aan den oorlog, die het gestel van zijn vriend ondermijnde, en bovendien werd deze Koning, terwijl hij thans hoogstens Stadhouder worden kon over een Republiek, die ten doode was opgeschreven.

Al heel spoedig had hij echter bemerkt, dat de Prins van het aanbod niet gediend was. Met al hun overredingskracht hadden de beide Engelschen getracht, hem van dat standpunt af te brengen, maar het was hun niet gelukt. Tenslotte was de verwaande Buckingham den Prins gaan hoonen, hem toevoegend, dat het land toch verloren was, zoodat hij verstandig deed, het zekere te verkiezen boven het onzekere, dat feitelijk niet onzeker was, daar bij verwerping der gestelde voorwaarden in één week tijds de Republiek van den aardbodem zou zijn weggevaagd.

Al hun pogen was vruchteloos geweest.

Met oogen, die vlamden van toorn, had de Prins de bood-

schappers van zijn oom, den Koning van Engeland, aangezien en hen toegevoegd, dat zij wel konden terugkeeren, want dat hij er geen oogenblik aan dacht op hun voorstel in te gaan; dat het zelfs een schandelijke beleediging was, te veronderstelle, dat hij zijn land en volk zou verkoopen aan de vijanden der Republiek.

Het was Buckingham geweest, die grof was geworden, toen Oranje halsstarrig bleef.

'Ge weet niet, wat ge zegt,' had hij den Prins toegevoegd. 'Dit land is reddeloos verloren; het gaat ten onder.'

En toen was het moment gekomen, dat de beide Engelschen even stil had doen zijn en waardoor ook Bentinck, die over 's Prinsen houding niet te spreken was, onder den indruk kwam.

In zijn volle lengte - hij scheen onder het spreken te groeien - had Willem van Oranje zich opgericht. Met de slanke hand aan het gevest van zijn degen stond hij vóór den waanwijzen, trotschen Buckingham en hij had gezegd: 'God kan ons helpen, Mylord, al gelooft gij niet in Hem. Het is evenwel ook mogelijk, dat het Zijn wil is, dat dit land ten onder gaat. Ik zal dien ondergang niet zien. Het zekerste middel, om dien niet te zien, is: te sterven bij de verdediging der laatste gracht.'

Met deze boodschap konden de Engelschen vertrekken. Arlington was onder den indruk geweest. Maar Buckingham had gelachen om den in zijn oogen dwazen Oranje, die een zekeren dood verkoos boven een erfelijk koningschap.

Door en door vermoeid had de Prins met Bentinck de hoeve, waar het onderhoud plaats vond, verlaten, nadat aan graaf Styrum, die in de nabijheid had vertoefd, opgedragen was, de Engelschen uitgeleide te doen.

Het gelaat van Bentinck stond gemelijk. En hij stak, toen Oranje met een enkel woord sprak, zijn meening niet onder stoelen of banken. Hij zeide ronduit, dat de Prins niet verstandig had gehandeld met het aanbod af te slaan. Maar Willem van Oranje trok zich van deze woorden niets aan.

Hij liet zijn vriend rustig uitspreken en zeide alleen: ‘Ge spreekt naar ge verstand hebt, mijn zoon. Denkt ge, dat ik een lafaard ben?’

En Bentinck had gezwegen.

Intusschen was de kapitein-generaal in het onderhoud zeer teleurgesteld. Van eenige toenadering was geen sprake geweest. Het was vooralsnog niet mogelijk, Engeland van Frankrijk los te scheuren. Die twee waren vast aan elkaar geklonken. Zij hadden slechts één eisch: de voorwaarden aanvaarden, met de belofte, dat dan aan zijn belangen zou worden gedacht.

Maar dát was verraad jegens zijn volk, dat naar hem opzag en van hem redding verwachtte.

Hij voelde als het ware den ontzettend zwaren last, die op zijn schouders was gelegd.

Want - er mocht geen sprake van zijn, de vernederende voorwaarden van Engeland te aanvaarden. Hij vermoedde, dat de Franschen, die hij nog niet kende, minstens even zwaar, zoo niet zwaarder zouden zijn. Neen, zij mochten niet aanvaard. De Staten moesten worden bewogen, al wist hij nog niet hoe, om een krachtig ‘neen’ te zeggen.

Maar dat beteekende een voortzetten van den krijg, die hopeloos scheen. Want al had de Prins mede zijn hoop gevestigd op Brandenburg en Spanje, die hij als bondgenooten wilde verwerven, echter hielp die komende hulp voor het oogenblik niets.

Het machtige, Fransche leger lag te Zeist. En langs de grenzen van Holland patrouilleerde de cavalerie van De Rochefort. En in het Noorden der Republiek stonden de zaken al even hachelijk. Schier zonder slag of stoot hadden de Munsterschen en Keulschen alle vestingen veroverd. Er was nog hoop geweest, dat Coevorden den stormloop stuiten zou, maar na een beleg van tien dagen viel ook die vroeger zoo sterke vesting, die een Europeesche vermaardheid had gehad. Ook dáár was alle verdediging verwaarloosd.

Verder naar het Noorden was de bisschop van Munster

getrokken. Groningen had zich ter verdediging opgemaakt. De beroemde Duitsche generaal Rabenhaupt had er het commando op zich genomen. Maar er waren weinig soldaten. Op verzoek had eenige weken geleden Oranje er troepen heengezonden. Pas had hij weer een verzoek ontvangen, om troepen te zenden, maar hij kon aan dat verzoek niet voldoen. Hij had er niet; wel stroomden de vrijwilligers naar zijn leger, doch die moesten eerst afgericht worden.

Naar welke zijde Oranje ook staarde, alom was de toestand hachelijk. Wat beteekende het, dat ter zee een overwinning was behaald? Het gevaar kwam van de landzijde.

Het scheen hopeloos vechten. En tóch - hij zou volhouden, dat was zijn vast voornemen. Niet voor niets luidde de wapenspreuk van het geslacht der Oranjes: Je maintiendrai - Ik zal handhaven.

En - de Prins had zijn volle betrouwen op God gesteld. Hij was er van overtuigd, dat hij een taak had en dat de God van Nederland en Oranje hem daarbij steunen zou, al zag hij nog niet, hoe.

Terwijl hij naast den mokkenden Bentinck, aan wien de Prins zich niet stoorde, reed, dwaalden zijn oogen over het polderland, zoo mooi in zomerdos; het polderland, dat weldra vertrapt zou worden door den vijand of...

Dát was de weg! Dát besluit moest door de Staten genomen worden. Zij moesten dralen met het zenden van het afwijzende antwoord naar Zeist en in dien tusschentijd moest worden volvoerd het plan tot verdediging van Holland, het plan, opgemaakt door den Raadpensionaris bij het uitbreken van den oorlog.

In alle stilte had Johan de Witt adviezen van waterbouwkundigen en ingenieurs gevraagd. Die waren uitvoerig gegeven en op papier vastgelegd. De Prins had een afschrift van die rapporten en adviezen onder zijn berusting. Hij had ze zóó bestudeerd, dat hij ze van buiten kende.

Dát was de weg: van Muiden tot Gorinchem moest het land onder water worden gezet. Met volle kracht zou het

rivier- en zeewater door de opengezette sluizen naar binnen stroomen. Berekend was, wanneer de wind althans niet al te ongunstig was, dat in vijf dagen het geheele land enkele decimeters onder water zou staan. Het was dan niet mogelijk, dat de Franschen verder komen konden. Hun kanonnen zouden in den grond zakken. En als zij het waagden, toch te komen, zou voor een warme ontvangst gezorgd worden, als de soldaten reeds niet als ratten verdronken waren.

De inundatie was de eenige weg tot behoud. Er zou tegenkanting van de boeren komen, die niet alleen hun oogst verloren zouden zien gaan, maar die ook onvruchtbaar land kregen voor een aantal jaren. Maar aan die tegenkanting kon men zich niet storen. Wat het zwaarst woog, moest ook het zwaarst wegen.

Afgebakend zag Willem van Oranje den weg vóór zich, dien hij gaan moest: met inspanning van alle krachten, met alle mogelijke hulpmiddelen verdedigen het land, dat belaagd werd; met Gods hulp den indringer tegenhouden, zoo mogelijk terug dringen.

En dat moest geschieden door het geheele land en volk. Partijschappen mochten er niet zijn. Het was nu geen tijd voor onderlinge twisten.

Zonder dat een enkel woord gesproken was, had het tweetal het kamp bereikt en steeg de Prins vóór zijn tent af, om met vermoeiden tred, hij zag inbleek en Bentinck vreesde soms, dat de kapitein-generaal, evenals op dien avond na het gevecht op de Amersfoortsche heide, in onmacht vallen zou, naar zijn tent te gaan.

* * *

In de tent rezen twee gestalten op, toen de Prins binnentrad: de griffier van de Staten en Alfred.

‘Mijnheer Fagel,’ zei Oranje, de slanke hand uitstrekkend, ‘komt u mij vertellen, dat de Staten den moed algeheel hebben opgegeven?’

De toon van den Prins was spottend, sarcastisch. Caspar

Fagel meende er ook een verwijt in te hooren. Hij kleurde.

‘Uwe Hoogheid moet niet denken, dat ik niet mijn best heb gedaan, om het zenden van het gezantschap naar Zeist te verijdelen,’ klaagde hij. ‘Het is mij echter niet gelukt.’

‘Ik begrijp het, mijnheer Fagel. Echter heb ik het aangevoeld als een hoon aan mijn persoon. Het was een schandelijke, lafhartige daad. De Groot en Van Ghent heb ik dit kamp uitgejaagd. Lafaards kan ik niet zien. Zijn de voorwaarden van Frankrijk reeds bekend?’

Caspar Fagel haalde uit een cassette een papier voor den dag. Op hetzelfde oogenblik trad Bentinck binnen, die den mond opende, om iets te zeggen. Maar met een korte handbeweging legde de Prins hem het zwijgen op.

Met een doffe, eentonige stem - weerklank van de gemoedsrust, waarin de griffier verkeerde - las Fagel de voorwaarden, die door Frankrijk waren opgelegd.

Willem van Oranje luisterde aandachtig. Geen spier op zijn gelaat vertrok.

‘Dachten de Staten deze voorwaarden aan te nemen?’ vroeg hij na de voorlezing.

‘Zij zijn moedeloozer dan ooit, Hoogheid. Er was op een meer goedertieren behandeling gerekend.’

De Prins lachte schor.

‘Een goedertieren behandeling van Frankrijk? Dwaas is, wie daarop zijn hoop bouwt. Wat zijn de Staten van plan?’

Hij gespte zijn degen af, legde steek en handschoenen op een laag tafeltje en zette zich neer op een veldstoeltje.

‘Er is geen plan, Hoogheid. Er is alleen moedeloosheid.’

‘Die zich, geloof ik, ook aan u heeft medegedeeld, is het niet, mijnheer Fagel?’

‘Ik ben somberder gestemd dan ooit, Hoogheid,’ erkende de griffier. ‘Er is geen enkel lichtpunt.’

‘Wanhoop niet, mijnheer Fagel. God zal ons helpen. Er is dus in de Staten nog geen stem opgegaan, om deze schandelijke voorwaarden te aanvaarden?’

‘Men begrijpt, dat dit onzen volslagen ondergang beteekent. Hoogheid.’

‘Dat is althans verstandig,’ zeide de Prins op drogen toon. ‘Deze voorwaarden moeten ook niet aanvaard. Geen enkele voorwaarde moet aangenomen. Ik laat mij liever in stukken houwen, dan een knieval voor Frankrijk te doen. Kent gij de voorwaarden van Engeland?’

‘Zij zouden heden binnenkomen. Hoogheid. Ik heb echter niet gewacht, maar wilde Uw Hoogheid zoo spoedig mogelijk met de Fransche in kennis stellen.’

‘De Engelsche kan ik u wel zeggen. Allereerst erkenning van de Britsche vlag op zee. Verder honderd duizend pond sterling per jaar voor het recht der haringvisscherij. Ten derde de kosten van dezen oorlog, ten bedrage van een half millioen pond sterling, nog dit jaar te betalen. Ten vierde enkele steden als onderpand. Genoemd worden Vlissingen, Sluis, Den Briel. Ook dat zijn goedertieren voorwaarden,’ eindigde hij de opsomming uit het hoofd.

‘Het is niet te doen. Hoogheid,’ stamelde Fagel, gansch en al verslagen.

‘Niet te doen? Er is geen haar op mijn hoofd, dat er over denkt! Wij moeten Frankrijk en Engeland onze tanden en klauwen eens toonen, mijnheer Fagel.’

‘Indien wij dat konden, ware het zeer gewenscht. Hoogheid. Maar wat zullen wij doen?’

‘Wij beginnen met niet te wanhopen, mijnheer Fagel. Wij vertrouwen op God. En dan zou ik willen, dat alle partijschappen verdwenen. Het is thans geen tijd voor onderlinge ruzies. Waarom geven de Staten mij niet een behoorlijk aantal manschappen? En waarom werken de Gedeputeerden te velde mij tegen?’

Dit laatste onderwerp lag hem na aan het hart.

‘Heeft mijnheer Van Beuningen nog geen toenadering kunnen bewerken. Hoogheid?’

‘Er is geen toenadering noodig. De heeren hebben zich met de krijgszaken niet te bemoeien. Bovendien had men dan

een ander dan mijnheer Van Beuningen moeten zenden.'

Deze opmerking werd door Fagel onmiddellijk begrepen: Van Beuningen was een tegenstander van den Prins. Alleen - deze wist nog niet, dat ook bij den oud-gezant te Londen de meeningen gekenterd waren.

'Mag ik Uwe Hoogheid even in de rede vallen?' vroeg Bentinck thans. 'Mijnheer Van Beuningen vraagt dringend gehoor.'

'Dat kan wel even wachten,' meende Oranje.

'Met uw verlof, Hoogheid,' mengde Fagel zich in het gesprek, 'het komt mij voor, dat het onderhoud met mijnheer Van Beuningen een goede uitwerking hebben kan. Het zal niet handelen over de verhouding met de Gedeputeerden.'

Willem van Oranje zag den spreker met een snellen blik aan.

'De heeren gelieven mij dan alleen te laten,' zeide hij opeens.

* * *

Eenige oogenblikken later trad Koenraad van Beuningen, nog steeds gejaagd, de tent binnen. Den Prins verwonderde deze gejaagdheid eenigszins, maar hij liet het niet bemerken, doch vroeg op koelen toon, wat de afgevaardigde der Generale Staten van hem verlangde.

'Ik ben bekommerd over den toestand van ons goede land, Hoogheid.'

'Daarvoor is alle reden, mijnheer Van Beuningen. Maar wij behoeven niet te wanhopen. Als wij gezamenlijk het gevaar zien, kunnen wij het dan gezamenlijk niet bestrijden? Waarom werkt men mij tegen?'

'Ik geef Uwe Hoogheid volmondig toe, dat die tegenwerking verkeerd is,' bekende Van Beuningen, tot groote verbazing van den Prins.

'Nu, waarom geschiedt ze dan?' vroeg hij op heftigen toon.

‘Het verleden moet vergeten worden, Hoogheid. Het land is in den grootsten nood.’

‘Ik ben dat met u eens, maar wat heb ik aan woorden? Ik moet daden zien. Men moet mij niet tegenwerken, doch mij mijn gang laten gaan.’

‘Hoogheid...’

Koenraad van Beuningen sprak het woord op gejaagden toon uit.

‘Wat is er, mijnheer Van Beuningen?’ vroeg de Prins, vriendelijker dan tot nu toe.

De bezoeker vermande zich, haalde diep adem en sprak toen: ‘Is het juist. Hoogheid, dat u bezoek hebt ontvangen van twee gezanten van Koning Karel?’

‘Dat is juist. Van de heeren Arlington en Buckingham, u welbekend. Maar wat heeft dat met ons onderhoud te maken?’

‘'k Heb dit onderhoud juist gevraagd naar aanleiding van dat bezoek, Hoogheid. Ik meen, dat namens Koning Karel aan Uwe Hoogheid verleidelijke aanbiedingen zijn gedaan.’

‘Uw diplomatiek talent komt weer uit, mijnheer Van Beuningen. Inderdaad zijn mij aanbiedingen gedaan, niet alleen namens Koning Karel, maar ook namens Koning Lodewijk. Hunne Majesteiten hebben daartoe toch zeker het volste recht?’

Van Beuningen verbleekte zichtbaar.

‘Ik smeek Uwe Hoogheid, namens alle oprechte vaderlanders, op dat aanbod niet in te gaan.’

‘Kent gij dat aanbod dan?’

‘Het is mij niet bekend, Hoogheid, doch ik veronderstel, dat het de bedoeling is, Uwe Hoogheid van de Staten los te scheuren.’

‘Inderdaad, in die richting gaat het aanbod,’ zei de Prins op koelen toon. ‘'k Wil het u wel duidelijker zeggen. Mij is aangeboden het erfelijk koningschap over dat deel der Republiek, dat overblijft, indien de gestelde vredesvoorwaarden

vervuld zijn. Dat is een mooi aanbod, mijnheer Van Beuningen.'

'Hoogheid,' riep de oud-gezant te Londen op heeschen toon.

'Mijnheer Van Beuningen?'

'Hoogheid, aanvaard dat aanbod niet,' smeekte de ander, een beweging makend, als wilde hij de hand op 's Prinsen arm leggen. 'Dat beteekent den volslagen ondergang dezer landen, terwijl de bescherming, die Frankrijk en Engeland u toegezegd hebben, van zeer tijdelijken aard zal zijn.'

'Meent gij niet, dat aanvaarding van het gedane aanbod de beste oplossing zal zijn? Dan is de vrede er immers?'

'Maar een eerlooze vrede, Hoogheid. O, luister toch niet naar die vleiende stem! Een Oranje kan daarop toch niet ingaan?'

'Heeft men zich sinds '52 hier te lande aan een Oranje gelegen laten liggen?' vroeg de Prins, die ging begrijpen, waarom Fagel had gezegd, dat dit onderhoud een groote uitwerking hebben zou. Eén zijner heftigste tegenstanders ging blijken geven, van meening veranderd te zijn. Hij wilde echter zijn bezoeker tot het laatste oogenblik beproeven, waarom hij min of meer deed voorkomen, dat hij over het Engelsche voorstel dacht, hoewel hij het reeds verworpen had.

'Kan het verleden niet rusten, Hoogheid?' smeekte Van Beuningen. 'Het land is thans in het grootste gevaar. Kunnen wij allen niet samenwerken, om althans een poging tot redding te doen?'

'En gijlieden beweert, dat het land verloren is! Gij zendt een gezantschap naar Zeist, om Koning Lodewijk om genade te smeeken,' merkte de Prins op.

Hij hoestte. En de hand lag op de borst, die ineenkromp van pijn.

'Het was een wanhoopsdaad, Hoogheid. Achteraf moet worden toegegeven, dat het verstandiger ware geweest, de zending niet te doen geschieden. De gestelde voorwaarden zijn niet te vervullen.'

‘Maar wat wilt ge dan, mijnheer Van Beuningen?’

‘Hoogheid, het lijkt mij eervoller, te sterven bij de verdediging der laatste vesting, dan ons te verlagen door de gestelde voorwaarden aan te nemen.’

Willem van Oranje glimlachte, waardoor zijn stroef, scherp geteekend gelaat met den vooruitstekenden adelaarsneus een zonnig aspect verkreeg. Hij beheerschte zich evenwel, iets, waarvan hij zoo de kunst verstond.

‘Het is zeer wel mogelijk, dat ge gelijk hebt, mijnheer Van Beuningen,’ zeide hij, dan weer met een effen gelaat. ‘Ziet gij kans, het land te verdedigen?’

‘Uwe Hoogheid kan het,’ antwoordde Van Beuningen.

De slanke gestalte van Willem van Oranje, gezeten op het lage veldstoeltje, richtte zich opeens in volle lengte op, terwijl zij op den heer Van Beuningen toeliep.

‘Meent gij, wat ge daar zegt?’ vroeg hij op den man af.

‘Ik meen oprecht, dat Uwe Hoogheid, met Gods hulp, in staat zal zijn, het land te verdedigen, als volle medewerking gegeven wordt. Voor die medewerking meen ik te mogen instaan, als...’

‘Als?’ vroeg de Prins ademloos en thans verkeerende in een hevige gemoedsstemming, zichtbaar, doordat hij zijn leeren handschoenen van de tafel gegrepen had en die ineen stond te frommelen.

‘Hoogheid,’ smeekte Van Beuningen weer, ‘ga niet in op het aanbod van Engeland en Frankrijk! Het is onteerend. Wijs het fier af en help het land, dat op Uwe Hoogheid wacht. Gij kunt het, met Gods hulp, redden.’

‘Mijnheer Van Beuningen, ik zal thans open kaart spelen,’ glimlachte de Prins. ‘Maar vooraf, antwoord mij op deze vraag: Ziet gij mij voor zóó een eerlooze aan, dat ik mijn land, het land, waarvoor mijn voorvaderen goed en bloed hebben over gehad, zou gaan verkoopen? Ben ik dan een schurk, een landverrader?’

Koenraad van Beuningen sloeg de oogen neer, toen die

van Willem van Oranje fel op de zijne gericht waren. Hij besefte blijkbaar, dat hij den Prins schandelijk had gewantrouwd en verkeerd had behandeld, door hem er van te verdenken, dat hij heulde met den vijand.

De kapitein-generaal wachtte het antwoord niet af.

‘Weet u, wat landverraad is, mijnheer Van Beuningen? Dat men tegen mijn wil en tegen mijn uitdrukkelijken wensch, generaal De Montbas op een van de meest verantwoordelijke posten heeft geplaatst. Thans dient hij in het leger van Koning Lodewijk. Zoudt gij denken, dat een Oranje zoo zou willen handelen? Is het niet voldoende, dat men mij twee en twintig jaren heeft veronachtzaamd? Dicht men mij nu de rol van landverrader toe? Is er dan niemand, die mij begrijpt?’

Bewogen, nerveus liep de Prins onder het uiten dezer woorden in de kleine ruimte der tent heen en weer. Van Beuningen durfde niet spreken, ook tengevolge van zijn verbazing. Hij had Oranje nooit bewogen ontmoet; steeds koel, strak afgemeten, tot op het vijandige af.

Opeens stond Willem van Oranje stil, vlak vóór den diplomaat.

‘Wilt gij weten, wat ik den heeren Arlington en Buckingham heb geantwoord?’ vroeg hij.

Zijn oogen schitterden. Van Beuningen, die geen antwoord durfde geven, zag, dat 's Prinsen neusvleugels trilden.

‘Ik heb den heeren geantwoord, dat zij onverrichter zake naar mijn oom, Koning Karel, kunnen terugkeeren; dat ik er niet aan denk, het schaamtelooze voorstel in overweging te nemen. En toen zij opmerkten, dat het land reeds verloren was, heb ik hen tegemoet gevoerd, dat er in onze havens schepen genoeg liggen, om de geheele bevolking naar Indië over te brengen, waar wij dan een nieuwe Republiek kunnen stichten. En als dat niet meer kan, zou ik, aldus heb ik hen gezegd, den ondergang dezer landen niet zien, want ik zou sterven bij de verdediging der laatste gracht. Dat heb ik den heeren Arlington en Buckingham geantwoord op hun schaamteloos aanbod. Is 't zóó voldoende, mijnheer Van Beuningen?’

Koenraad van Beuningen wilde iets zeggen, maar hij kon niet. Zijn stem stokte hem van aandoening in de keel. Hij strekte alleen de hand uit, geheel onwillekeurig, als het ware vergeving willende vragen.

En Willem van Oranje greep de hand en drukte die - de bevende hand van zijn *gewezen* tegenstander.

Hoofdstuk XVI.
De ommekeer.

Met verbazingwekkende snelheid volgden de gebeurtenissen elkaar op.

Als een aansnellende golf ging de mare door Holland en Zeeland, dat de bevolking van Veere den Prins tot Stadhouder verkozen had, ten spijt van het Eeuwig edict, dat hem van het Stadhouderschap uitsloot.

De beweging sloeg over. Er was geen houden aan. Alom kwam er roering en gisting en beweging. Het land was in het grootste gevaar. En aller oog was gericht op den Prins, van wien men verwachtte, dat hij hulp bieden zou. De Regenten waren niet meer in tel. Het was trouwens een publiek geheim, dat velen van hen van plan waren, over te loopen naar den Prins of dit reeds gedaan hadden.

Steeds sterker drongen de geruchten het kamp van Bodegraven binnen, geruchten, die mededeelden, dat de haat tegen de Regenten hand over hand toenam; dat de Raadpensionaris, die hersteld was en zijn werkzaamheden had hervat, steeds streng bewaakt werd, daar men in Den Haag meende, dat weer een aanslag op zijn leven zou worden beproefd.

Ondanks deze wetenschap was Alfred toch nog even verbaasd, toen - het was op den dag nadat de Prins het onderhoud met de Engelschen gehad had, dat, naar hij nu met zekerheid wist, op niets was uitgeloopen - eenige karossen

het kamp binnenreden, die kennelijk een verre reis achter den rug hadden.

En zijn verwondering steeg te meer, toen eenige rijk gekleede heeren de karossen verlieten en een kapitein van de schutterij en eenige gewone burgers. 't Was wel een merkwaardig gezelschap.

In zijn kwaliteit van adjudant van den Prins liep hij op de aangekomenen toe en vernam, dat hij te doen had met een deputatie uit Dordrecht, die verlangde, onmiddellijk bij den Prins te worden toegelaten. Leider van het gezelschap was één der burgemeesters van de Merwestad, terwijl ook de Stadssecretaris, Arend Muys, een invloedrijk persoon, deel er van uitmaakte.

De heeren waren zeer gejaagd, hoewel zij die gejaagdheid zooveel mogelijk trachtten te verbergen en hun voornaamheid behielden. Alleen de beide burgers waren niet gesloten en vertelden aan Bentinck, die juist passeerde, dat Dordrecht in opstand was en dat de bevolking verlangde, den Prins te zien.

‘Zijne Hoogheid zal niet mede kunnen gaan,’ meende Bentinck, die zich onmiddellijk voornam, den Prins te bewegen niet naar Dordrecht te gaan, daar hij nu reeds te vermoeid was.

‘Als de Prins niet met ons medegaat, sta ik voor de burgerij van Dordrecht niet in,’ zeide de kapitein der schutterij.

‘Ge hebt toch schutters!’ wierp Willem Bentinck hem tegen.

De kapitein haalde de schouders op.

‘Zij maken gemeene zaak met het volk,’ verklaarde hij.

Intusschen keerde Alfred terug en noodigde de deputatie uit, hem te volgen naar de tent van den Prins, waarheen zich ook Bentinck begaf.

Bentinck had als vriend van den kapitein-generaal een streepje voor. Hij woonde ongeveer elk onderhoud bij, wat met Alfred niet het geval was.

Ook thans verliet hij, toen de Dordtsche deputatie binnen was, de tent, om op nadere orders te wachten.

Het onderhoud duurde niet lang. Van Bentinck vernam hij later, dat de burgemeester had medegedeeld, hoe het volk van Dordrecht in beweging was gekomen en verlangde den Prins te zien. Hij had Zijne Hoogheid gesmeekt, mede te gaan, daar anders Dordrecht in volslagen opstand komen zou. Oranje had nog verschillende vragen gesteld, waarop hij zijn besluit meedeelde: per karos zou hij medegaan naar Dordrecht.

Bentinck had nog pogingen aangewend, om het te verhinderen, maar de Prins had hem het zwijgen opgelegd en hem gelast, mede te gaan. Ook Alfred kreeg die order.

Een uur na aankomst der deputatie werd de terugtocht aanvaard, nadat de Prins aan graaf Styrum het bevel over het kamp opgedragen had.

De reis ging naar Dordrecht. In de karos was Bentinck aanvankelijk nog gemelijk, omdat de Prins, die de laatste dagen en nachten geen slaap had gehad, zoo met zijn gezondheid spotte, naar hij meende. De Prins stoorde zich echter niet aan zijn vriend, zoodat ten langen leste diens opgewektheid terugkeerde.

Ook Alfred was in de beste stemming, daar hij het begin van den ommekeer in het verschiet zag. 't Was van beteekenis, dat Veere den Prins tot Stadhouder had uitgeroepen, maar van nog veel meer belang was, als Dordrecht dat voorbeeld volgde. Dordrecht was een der machtigste Hollandsche steden niet alleen, maar bovendien het bolwerk der De Witten. Cornelis de Witt, de Ruwaard van Putten, broeder van den Raadpensionaris, woonde er. Het zou een schok door het land doen gaan, als vernomen werd, dat Dordrecht den Prins tot Stadhouder had verkozen. En dat zou natuurlijk gebeuren. Waarom was anders die deputatie gekomen?

* * *

Hierin vergiste hij zich echter.

Willem van Oranje, die zwijgend in de karos zat, zoo nu en dan hoestend, waarbij hij den zijden zakdoek tegen den mond hield, had de bedoeling doorzien.

Hij had begrepen, dat de deputatie niet gezonden was, om hem te boodschappen, dat hij Stadhouder zou worden, althans door Dordrecht zou worden uitgeroepen tot Stadhouder.

De zaak was heel eenvoudig deze, dat de bewoners van Dordrecht in beweging waren gekomen. Zij liepen met oranjevlaggen door de straten en eischten, dat de Prins Stadhouder zou worden. De Magistraat kon den menschen niet de baas, maar dacht er niet aan, te doen, wat van haar geeischt werd. De Overheidspersonen waren leden van de Regentenpartij. Zij waren in voortdurende voeling met Cornelis de Witt, een der heftigste tegenstanders van den Prins. Hij lag ziek te bed, maar dat was geen bezwaar, om invloed uit te oefenen.

Aan het verlangen der burgerij wilde men in Dordrecht niet voldoen. Maar om de bevolking in slaap te wiegen, was een deputatie uitgevaardigd om den Prins te halen. Er was geen enkel bezwaar tegen - en de eed van het Eeuwig edict werd ook niet geschonden - den Prins als kapitein-generaal der Unie te huldigen.

De Prins had de bedoeling der heeren - althans die van de Magistraatspersonen, want de burgers van het gezantschap stonden openlijk aan zijn zijde - doorzien. Men zou hem naar Dordrecht brengen, hem eerbiedig ontvangen en rondleiden, huldigen, om hem daarna weer uitgeleide te doen. Vermoedelijk zou de burgerij dan tevreden zijn gesteld. De Prins zou weer vertrekken. De rust zou hersteld zijn, maar er was dan niets gebeurd.

Willem van Oranje, de zwijgende figuur in de karos, begreep het volkomen - zou niet dan een speelpop zijn, om den schijn te redden. Hij nam zich evenwel voor, dat dit niet gebeuren zou. Het bezoek aan Dordrecht zou gevolgen moeten hebben.

* * *

Met angst, verbazing, medelijden, verwondering staarde

Alfred den Prins aan, toen deze eenmaal te Dordrecht was gearriveerd, er plechtig was ontvangen en even plechtig naar het Stadhuis was geleid.

Het was zoo anders geloopen, dan hij verwacht had. Hij had gemeend, dat de oudste burgemeester, namens de Overheid en de burgerij, den Prins zou mededeelen, dat deze werd ontheven van zijn eed op het Eeuwig edict en dat Dordrecht hem als Stadhouder verlangde.

Dit geschiedde echter niet. Hij begreep aldra, dat met den Prins een spelletje werd gespeeld. Hij werd in redevoeringen gehuldigd; men leidde hem de vestingwerken rond, dwars door het van vreugde dronken publiek, maar het woord, waarop Alfred wachtte, kwam niet. Hij was woest nijdig op de Overheidspersonen, die zich uitputten in vriendelijkheid, maar die, dat bleek nu wel, er niet aan dachten, het Eeuwig edict ongedaan te maken. En hij verwonderde zich over de houding van den Prins, die blijkbaar niet zag, dat er een spelletje met hem gespeeld werd; die hoogst vriendelijk bleef. Zijn verwondering steeg tot verbazing, om over te gaan in angst. Want elk moest toch zien - ook Bentinck gaf zijn ontstemming te kennen - dat er comedie werd gespeeld. Zag de Prins dat dan niet? Het was, om medelijden met hem te krijgen.

Willem van Oranje evenwel liet het voorkomen, alsof hij niets bemerkte. Hij antwoordde vriendelijk, als een antwoord van hem verlangd werd. Hoewel hij inbleek was van vermoeidheid, liet hij die vermoeidheid niet blijken, inspecteerde de vestingwerken, liet zich daarna weer leiden naar het Stadhuis en vervolgens naar de Stadsherberg, waar hem een maaltijd werd aangeboden. Hij repte evenwel niet van zijn vertrek. maar rekte zijn bezoek met een bedoeling, die Alfred eindelijk duidelijk werd. Toen begreep hij ook, dat de Prins zeer wel zag, dat een spelletje met hem werd gespeeld, maar ook .. dat het spel nog niet uit was!

Het werd - en daarop had Oranje gerekend - bittere werkelijkheid.

Ook de opgewonden burgerij had ingezien, dat de Magistraat haar sussen wou. Zij was echter niet tevreden met het zien van den Prins alleen. Zij wilde zekerheid, dat Oranje de stad als Stadhouder verlaten zou.

Tijdens den maaltijd drongen de menschen meer en meer op. Het was een wonderlijke vertooning: de aanzittenden aan den maaltijd werden al zenuwachtiger, daar een formeel oproer op het punt stond uit te breken. En daar zat Willem van Oranje met een onbewogen gelaat, alsof hem niet aanging, wat er buiten voorviel.

Bentinck en Alfred hadden eerst blikken van verstandhouding gewisseld. Daarna waren zij met elkaar gaan praten over de vreemde vertooning, benieuwd, wat de gevolgen zouden zijn en vol bewondering voor den Prins, die zijn kalmte geen oogenblik verloor.

Zoo lang mogelijk werd de maaltijd gerekt, zóó lang, dat het de oproerige menigte, die al maar wachtte, begon te vervelen en de aanvoerders de zaal binnendrongen, op luiden toon eischende de verheffing van den Prins tot Stadhouder.

De oudste burgemeester, die de leiding aan tafel had, stond alle mogelijke angsten uit. Hij had al eens den Prins aangezien, in de hoop, dat deze op de een of andere wijze een eind aan het tooneel zou maken, maar Willem van Oranje deed, alsof hij doof en blind was; hij sprak geen woord, behield zijn kalmte en at rustig door...

Het volk nam zulk een dreigende houding aan, dat de Magistraatspersonen, bang in stukken gescheurd te worden, eindelijk toegaven en op het Stadhuis een stuk werd opgesteld, waarin Dordrecht den Prins tot Stadhouder verhief.

Op den toren werd de Oranjevlag geheschen...

En toen Alfred dat zag, had hij zijn uitbundige vreugde wel op een bijzondere wijze willen uiten. Maar dat ging niet. Hij behoorde tot het gevolg van den Prins, die uiterlijk onbewogen bleef bij de hulde, die hem werd gebracht en alleen bij zijn verheffing tot Stadhouder naarstiglijk informeerde, of hij doof Dordrecht ontslagen werd van zijn eed op het Eeuwig

edict. En toen hem daarop een bevestigend antwoord was gegeven, zeide hij eenvoudig: ‘Dank u, mijne heeren. Laat ons nu gezamenlijk het land met man en macht verdedigen tegen den vijand.’

Na nog enkele plichtplegingen keerde Prins Willem van Oranje terug naar het kamp in Bodegraven, uitbundig toegejuicht door de bevolking van Dordrecht. De Prins, die het land had aan vertoon, glimlachte zoo nu en dan, maar was niet geestdriftig.

‘Het is geen tijd voor juichen,’ zeide hij tot Bentinck en Alfred, toen de karos de stad verlaten had.

‘Mag ik Uwe Hoogheid geluk wenschen?’ vroeg Bentinck.

‘En ik, Hoogheid?’ zei Alfred. ‘Ik heb op dit oogenblik gewacht. Het moest komen.’

‘Alleen Veere en Dordrecht deden het, mijne vrienden,’ zeide de Prins.

‘De Generale Staten zullen volgen, Hoogheid,’ meende Alfred, op warmen toon sprekend.

O, als zijn vader dit eens had medegemaakt; als hij eens wist, hoe de Prins stond tegenover de vijanden der Republiek, dan zou hij, rechtschapen edelman als hij toch was, zijn oordeel over Willem van Oranje in gunstigen zin moeten wijzigen!

‘Het is wel mogelijk,’ antwoordde de Prins op de opmerking van Alfred.

‘Ik vreesde, dat wij niet levend uit Dordrecht zouden komen,’ lachte Bentinck. ‘Wat een woeste volksmenigte.’

‘De menschen waren tot het uiterste geprikkeld,’ zeide Oranje. ‘De heeren wilden aanvankelijk een spelletje met mij spelen. Ik begreep het al, toen zij in het kamp kwamen. Maar daartoe liet ik mij niet leenen. Deze oplossing is goed. Ik wensch mijn rechten. Maar alleen in den geordenden weg. De Overheidspersonen moeten mij van mijn eed ontslaan. Dan zal ik de waardigheid van het Stadhouderschap aanvaarden. En dan helpe mij God. Want de toekomst is dreigend en somber.’

Na deze woorden hulde Willem van Oranje zich weer in

zijn gewone stilzwijgendheid; perste de lippen op elkaar, als meende hij reeds te veel gezegd te hebben.

* * *

Terwijl de karos Dordrecht verlaten had en den weg

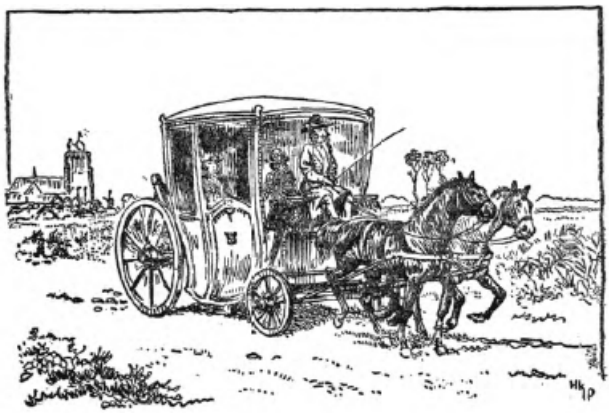

Noordwaarts weer nam, om het kamp van Bodegraven te bereiken, waar soldaten en officieren vol liefde en toegenegenheid aan den in wezen zoo stroeven kapitein-generaal hingen, was de bevolking van Dordrecht nog niet rustig.

De Prins was nu wel tot Stadhouder verheven, maar op het stuk zijner verheffing ontbraken nog enkele handteekeningen van Overheidspersonen, die toch niet gemist konden worden. In elk geval werd het niet geduld, dat de handteekening van den Ruwaard van Putten, Cornelis de Witt, ontbrak.

Hij lag ziek te bed, maar de menigte stoorde er zich niet aan en omsingelde zijn huis, terwijl enkele aanvoerders naar binnen drongen en de hevig verschrikte vrouw van den Ruwaard vroegen, bij haar man te worden toegelaten. Zij

weigerde evenwel, maar was wel bereid, het verlangen der bezoekers over te brengen.

Cornelis de Witt, op de hoogte van den toestand gebracht, was evenwel niet van zins, zijn handteekening te zetten op het stuk, dat hem aangeboden werd.

'Ik breek mijn eed niet,' zeide hij. 'Liever laat ik mij vermoorden.'

En hij wendde zijn gelaat naar den wand.

Het duurde den bezoekers te lang. Zij drongen het ziekenvertrek binnen en eischten op hoogen, brutalen toon de handteekening.

De vrouw van den Ruwaard smeekte haar man, toe te geven, wilde hij niet voor haar oogen gedood worden.

Met een zucht gaf Cornelis de Witt toe. Hij kreeg een veder en zette moeilijk zijn handteekening, er bij voegend de letters v.c.

Triomfantelijk hief de aanvoerder der menigte het perkament omhoog, roepend: 'Hij heeft geteekend. Zegt het voort.' Dan sloeg hij een blik op het schrift. 'Wat beteekenen die letters v.c.?' vroeg hij, vol argwaan.

'Zij beteekenen vi coactus, door geweld gedwongen,' antwoordde Cornelis de Witt, zich afwendend.

'Zulk een handteekening wordt niet aanvaard,' werd er geroepen.

Mevrouw de Witt wenkte met de hand en ... schrapte de letters door.

Toen was men tevreden en droop af.

En op den toren van Dordrecht wapperde in den zoelen zomerwind de Oranjevlag, symbool van een ommekeer, die nog verdere afmetingen aannemen zou.

* * *

Twee dagen na het bezoek aan Dordrecht kwam een snelle ruiter het kamp ingereden, die verzocht, onmiddellijk bij den Prins te worden toegelaten.

Hij bleek een boodschapper van Caspar Fagel te zijn, reikte

een verzegeld schrijven over en wachtte onderdanig op nadere orders.

‘Ik zal u laten roepen, als ik u noodig heb,’ zeide de Prins, kalm het zegel verbrekend.

Zijn kalmte was echter schijn. Hij was bewogen, min of meer zenuwachtig. Want hij begreep, dat dit schrijven belangrijk was, een ommekeer beteekende. Hem zou recht worden

gedaan. Na een tegenstand van twee en twintig jaren werd hij erkend in de waardigheid zijner voorvaderen. Hij was er zeker van. dat het schrijven van Fagel deze mededeeling zou bevatten.

Alleen Bentinck en Alfred bevonden zich in de tent, toen de brief van den griffier der Staten werd gebracht. Nauwelijks twee minuten daarvóór was Van Beuningen vetrokken, Van Beuningen, thans een trouw aanhanger en medewerker van den Prins. Het was deze ook geweest, die hem had mede-

gedeeld, dat de Staten elk oogenblik het gewichtige besluit konden nemen. Tegenstand was er zoo goed als niet meer. Wel verzette de Raadpensionnaris zich nog, maar diens invloed was merkbaar verdwenen. Uiterlijk dus kalm, maar in werkelijkheid zenuwachtig, verbrak de Prins het zegel van den brief en las het fraai geschreven epistel, dat begon met allerlei plichtplegingen, zooals de gewoonte van den hoofschen Fagel was. De Prins sloeg dat begin over. Hij stelde er geen belang in. Maar wel in het zakelijke, dat hij verslond:

'Ik heb de eer, Uwe Hoogheid de heugelijke tijding mede te deelen, dat zooeven Hunne Hoogmogenden hebben besloten, Uwe Hoogheid tot Stadhouder te verheffen en te benoemen tot kapitein-generaal voor het geheele leven, met alle waardigheden, die Uwer Hoogheids voorvaderen bezaten.

Er was zoo goed als geen tegenstand, zoodat mag worden geconcludeerd, dat de meeningen ten opzichte van Uwe Hoogheid wel zeer gewijzigd zijn. Mede mag dit worden toegeschreven aan het feit, dat het bekend geworden is, hoe Uwe Hoogheid het Engelsche aanbod fier van de hand heeft gewezen.

Aller hoop en vertrouwen is thans op Uwe Hoogheid gevestigd. Elk ziet in, dat de voorwaarden van Koning Lodewijk niet voor inwilliging vatbaar zijn. Evenwel ziet niemand uitkomst.

Tenslotte heb ik Uwe Hoogheid nog te berichten, dat heden in het kamp zal aankomen een talrijke deputatie van de Staten, om Uwe Hoogheid in kennis te stellen met het feit Uwer verheffing en te verzoeken, mede te gaan naar Den Haag, teneinde in de vergadering der Staten den eed van trouw af te leggen.

Uwe Hoogheid veroorlooft mij. U mijn hartelijke gelukwenschen aan te bieden met Uw verheffing. Moge de zegen Gods er op rusten.'

Willem van Oranje vouwde het papier dicht en zag daarna zijn vriend aan.

'Er komt heden een deputatie van Hunne Hoogmogenden,'

zeide hij. ‘Daarna vertrekken wij naar Den Haag voor een kort bezoek. Ik heb in de Hooge Vergadering den eed als Stadhouder af te leggen.’

In den toon zijner woorden klonk geen triumf. Maar de bruine oogen van den Prins schitterden.

‘Ik ben zeer verheugd, dat Uwe Hoogheid in alle waardigheden hersteld is,’ zeide Bentinck. ‘Na Veere en Dordrecht kon niet anders verwacht. Van harte gelukgewenscht, Hoogheid.’

‘Dit is mij liever dan souverein Koning bij de gratie van Frankrijk en Engeland, Willem.’

Willem Bentinck kleurde heftig. Hij voelde den steek onder water.

‘De toestand is wanhopig. Hoogheid,’ verdedigde hij zich flauw.

‘Er is nog geen enkele reden tot wanhoop. Wat denkt gij er van, Beekman?’

‘Hoogheid, allereerst mijn hartelijke gelukwenschen. Dit oogenblik moest komen. Het volk ziet op Uwe Hoogheid, die hulp verleenen kan en...’

‘Niet buiten God, Beekman.’

‘Ik geloof. Hoogheid, dat God Uwe Hoogheid roept tot een bovenmenschelijke taak. Waarbij Hij evenwel zal helpen,’ antwoordde Alfred eenvoudig, zonder eenige vleierij. Deze laatste lag ook niet in zijn karakter Bovendien was de Prins vuurbang voor vleiende woorden.

‘Ik dank u, Beekman. Ik vertrouw ook op Gods hulp. Als ik dien steun niet had, zou ik moedeloos het hoofd in den schoot leggen.’

* * *

Zoodra hij even gelegenheid had, zocht Alfred zijn broeder Otto op, die nog steeds in het kamp vertoefde als gewoon ruiter, trouw bevriend met den Zeeuw Maarten, die dezelfde tent bewoonde.

Hij vond beiden alleen. In een luie houding. Het nietsdoen, al die dagen, verveelde den soldaten geducht. Wel werd er zoo nu en dan geëxcerceerd en gegraven, maar de meeste officieren waren bezig om de talrijk toestroomende vrijwilligers af te richten.

Met stralend gelaat deelde Alfred hen in vertrouwen het groote nieuws mede.

''t Zal ook tijd worden,' meende Maarten laconiek. 'Wat heb ik u gezegd, luitenant, in dien nacht, toen wij naar Den Haag reden?'

'Je hebt gelijk gehad, kerel.'

Hij vertrok. Maar Otto was aan zijn zijde.

'Hoe zou vader hierover denken?' vroeg de laatste.

'Als vader den Prins kende, alle omstandigheden wist en alle vooroordeel op zijde zou kunnen zetten, dan geloof ik. dat vader zich evenzeer als wij zou verblijden in dezen loop van zaken,' antwoordde Alfred.

'Ik geloof het ook. Nu wordt toch wel het beste bewijs gegeven, dat men Zijne Hoogheid niet langer wantrouwt. Wat ik trouwens nooit gedaan heb, dat weet je.'

'Neen, je waart beter dan ik. *Ik* was wel wantrouwend Maar als verschooning kan dienen, dat Zijne Hoogheid moeilijk te doorgronden is. Ik ken den Prins nog niet, al is hij mij zeer gezind.'

'Vertrouw hem alleen,' zeide Otto. 'Hij voert ons naar de overwinning.'

'Maar hoe?' vroeg Alfred. 'Niemand weet het.'

'Ik ook niet. Alleen weet ik, dat de verheffing van den Prins reeds een overwinning is. Ik zou wel eens even thuis willen zijn.'

'Ik ook. Om met allen eens te praten.'

'Zouden de Franschen thuis ook huisgehouden hebben?'

'Ik weet het niet. De Betuwe en de Veluwe hebben veel overlast gekend, maar 't is niet onmogelijk, dat de Heerlijkheid van bezoek is verschoond gebleven. Ze ligt aardig uit de richting.'

‘Ik hoop, dat je gelijk hebt. 'k Zit wel eens in zorg,’ bekende Otto.

‘Laat ons bedenken, dat de zorgen van den Prins veel en veel grooter zijn. Op zijn schouders rust de verantwoordelijkheid voor het geheele land. Hij heeft een bovenmenschelijke taak, Otto.’

‘Je hebt gelijk. Bij *zijn* zorgen verzinken de onze in het niet.’

Hoofdstuk XVII.
De aanslag.

‘Dank u, Excellentie,’ zeide de Vlaming met groote beslistheid in zijn stem, ‘ik waag mij met mijn kastje niet in het kamp van den Prins van Oranje. Er zijn officieren, die mij kennen. Ik waag er mijn hachje niet aan.’

‘Wie spreekt er van je kastje?’ vroeg generaal De Guiche kort. ‘Je moet in een heel andere kwaliteit tot den Prins van Oranje zien door te dringen.’

De spion, alias marskramer, keek verbaasd op. Toen hij in het kamp van Zeist, waar hij verschillende dagen werkeloos had rondgeloopen, bij zijn meester bescheiden werd, had hij onmiddellijk begrepen, dat er werk voor hem was. Maar hij had zich ook voorgenomen, zich te verzetten, daar hij op zijn laatsten tocht door Holland ternauwernood den dans ontsprongen was. Ook heugde hem nog de nacht, toen hij voor eenige Staatsche ruiters vluchten moest, zijn kastje in de vaart werpend. Wel had hij het later weer opgevischt, om als marskramer terug te kunnen gaan, doch hij besefte, dat hij langzamerhand bekend werd.

‘Moet ik tot den Prins van Oranje doordringen, Excellentie?’ vroeg hij, nog steeds niet van zijn verbazing bekomen.

‘ Zooals ik zeide. Wij kunnen op je rekenen?’ vroeg De Guiche, hem doordringend aanziende.

‘'t Is een gevaarlijke opdracht, Excellentie.’

‘Bij slagen wordt die goed beloond.’

‘Ik zie ook nog geen weg, tot den Prins door te dringen,’ merkte de marskramer op.

‘Die weg word je gebaand. Je spreekt immers Engelsen?’

‘Bijna als een geboren Engelschman, Excellentie,’ pochte de ander. ‘Alleen mijn Vlaamsche tongval...’

‘Dien moet je maar aannemelijk maken, als je met den Prins spreekt.’

‘Moet ik een onderhoud met den Prins van Oranje hebben?’ vroeg de Vlaming.

Het geval werd hem al raadselachtiger.

‘Je moet met den Prins van Oranje een onderhoud onder vier oogen hebben. Anders is je zending mislukt. Sla je toe?’

Nog aarzelde de spion. Het was, of hij voorvoelde, dat er iets bijzonders van hem verlangd werd.

‘Ik sla nog niet toe, Excellentie. De opdracht lijkt mij heel gevaarlijk. 't Is in het hol van den leeuw. Hoe moet ik tot den Prins doordringen?’

‘Je vraagt een onderhoud aan als particulier secretaris van lord Halifax. En dan zul je onmiddellijk tot den Prins worden toegelaten. Dan deel je hem mede, dat de boodschap geheim is en je vraagt een onderhoud onder vier oogen aan. Ook dat zal worden toegestaan.’

De Vlaming was een snugger man. Hij had reeds voor verschillende heete vuren gestaan, waaruit hij door zijn gevatheid zich altijd had gered. En hij had slechts een half woord noodig, om te begrijpen. Maar *dit* ging hem toch boven zijn verstand.

‘Uwe Excellentie beweert dat alles wel,’ zeide hij gemeenzaam, ‘maar wie garandeert mij, dat het zoo zal zijn?’

‘Geloof mij gerust, de naam lord Halifax is voldoende, om je toegang tot den Prins te geven. Dat weten wij zeker. Je kunt het desnoods nog vragen aan de heeren Arlington en Buckingham, die nog steeds hier vertoeven. Zij zullen verzekeren, dat de Prins gaarne een onderhoud met lord Halifax hebben wil.’

‘Moet ik dat onderhoud voorbereiden?’

‘Als voorwendsel, om met den Prins een gesprek onder vier oogen te hebben. Je werkelijke taak zal vermoedelijk een andere zijn. Daarvan ben ik niet op de hoogte.’

De spion scheen te begrijpen. Zijn oogen flikkerden even.

‘Gaat het om een aanslag?’ vroeg hij, schier fluisterend.

De Guiche haalde de schouders op.

‘Ik zou het niet denken,’ zeide hij. ‘Wat heeft een aanslag voor zin? Wij krijgen den Prins toch wel klein. Aanvaard je de opdracht? Ik weet, dat ze gewichtvol is. Maar het slagen wordt beloond, zooals je nog nooit beloond bent.’

De oogen van den spion glinsterden. Voor geld deed hij veel. Maar toch niet alles. En hij vertrouwde het geval niet.

‘Ik kan niet beslissen, Excellentie, vóór ik weet, wat er van mij verlangd wordt.’

De hertog De Guiche stond op.

‘Dan kunnen wij dit onderhoud als geëindigd beschouwen,’ zeide hij onverschillig. ‘Want daarover kan ik je niet inlichten, daar ik zelf niet op de hoogte ben.’

‘Maar hoe kom ik dan te weten...?’

‘Wanneer je de opdracht aanvaardt, zul je in het vertrek hiernaast enkele personen ontmoeten, die zullen zeggen, wat je te doen hebt. Ik weet het niet. Het betreft niet een militairen, maar een diplomatieken dienst. Ik zal hen nu mededeelen, dat je de opdracht niet aanvaardt. Dan moet iemand anders worden gevonden, die duizend louis d'or wil verdienen.’

Hij wilde het vertrek van het kasteel verlaten. Maar de spion duizelde van het groote bedrag, dat werd genoemd. Duizend louis d'or! 't Was om van te watertanden.

‘Ik aanvaard de opdracht,’ zeide hij plotseling. ‘Alleen, 't moet niet een aanslag betreffen.’

De Guiche glimlachte.

‘Je moet het ergste niet denken. Er is geen reden voor een aanslag. Mij althans is daarvan absoluut niets bekend. Dat kan ik je met groote stelligheid verzekeren.’

Generaal De Guiche loog niet. Hij wist het niet. Alleen - hij vermoedde het wel, evenals de spion het dacht. Maar

het betrof hier een dienst, waarmede hij niet te maken had. Hem was alleen opgedragen, den spion, die aan het Fransche leger reeds zooveel goede diensten bewezen had, warm te maken voor een nieuwe opdracht, die dan, bij aanvaarding, wel verder zou worden uitgewerkt door anderen, niet door militairen.

De Vlaming geloofde zijn opdrachtgever, die hem nog nooit had voorgelogen. Ietwat gerustgesteld, volgde hij generaal De Guiche, die de deur van het naastgelegen vertrek opende.

'Hier zal men je verder inlichten, wat je te doen hebt,' zeide hij.

In het vertrek, dat hij betrad, zag François, de zoogenaamde marskramer, een heer en een dame zitten, blijkbaar op hem wachtend. Hij kende hen niet bij name. Wel wist hij, dat zij verbonden waren geweest aan het gezantschap in Den Haag.

* * *

Dienzelfden morgen was er in eenen een geweldige opschudding in het kamp te Bodegraven. Verschillende karossen rolden aan, waarin een aantal rijk gekleede heeren zaten. Van alle kanten kwamen de soldaten aanloopen. Dat was eens iets anders in het eentonig bestaan der laatste weken. En in een minimum van tijd was het bekend, dat de aangekomen heeren afgevaardigden van de Staten van Holland waren. En toen had men ook de volle zekerheid: de Prins was tot Stadhouder verheven, dat kwam men hem aanzeggen!

Er steeg een gejubel op. Nu was het in orde! De Prins was Stadhouder van Holland en Zeeland. Dát waren de gewesten, die den toon aangaven. *Als* het land vrij kwam, zouden de andere gewesten natuurlijk volgen. In de afdeeling van de Friezen, dezelfden, die de muiterij hadden gepleegd, werd het Wilhelmus ingezet.

Het gedruisch en gezang drong door tot de tent van den Prins, die er vertoefde met Bentinck en Alfred. Vóór hem lag de kaart van Holland. Op verschillende plaatsen waren

teekens aangebracht. Het was het plan van inundatie: het water moest, als God wilde, uitkomst brengen! Dat stond voor den Prins vast.

‘Wat lawaai is dat in het kamp?’ vroeg hij.

‘'t Wilhelmus wordt gezongen,’ merkte Bentinck, luisterend, op.

Alfred verliet de tent, om een onderzoek in te stellen. Maar binnen tien tellen keerde hij weer, opgewonden, zijn gelaat stralend van blijdschap.

‘Hoogheid,’ - hij kon nauwelijks spreken van opwinding - ‘een talrijke deputatie uit de Staten van Holland vraagt gehoor.’

Kalm, zonder een spier van het gelaat te vertrekken, vouwde Willem van Oranje de kaart op en zeide, toonloos: ‘De heeren kunnen binnenkomen.’

En zij traden binnen, hoffelijk buigend, vullend de kleine tent. Er was nauwelijks voor allen plaats.

Eén van de burgemeesters van Amsterdam was het hoofd der zending. Hij deed eenige stappen voorwaarts en wachtte, tot de Prins hem het woord zou verleenen.

‘U moet het eenvoudige voor lief nemen, mijne heeren,’ zeide de Prins. ‘Ik ben hier niet op het Huis ten Bosch. Wat is het doel van uw komst?’

‘Hoogheid,’ klonk de stem van den burgemeester van Amsterdam op dit historische oogenblik, ‘wij zijn afgevaardigd door de Staten van Holland, om Uwe Hoogheid mede te deelen, dat Hunne Hoogmogenden hebben besloten. Uwe Hoogheid te herstellen in de waardigheid Uwer voorvaderen en U tot Stadhouder van Holland hebben verheven. Tevens is het besluit gevallen, de aanstelling tot kapitein-generaal voor één jaar te veranderen in een voor levenslang.’

De spreker zweeg en zag naar de slanke, beweginglooze gestalte, die vóór hem stond. Met half toegeknepen oogen - een vaste gewoonte van hem, als hij goed wilde opnemen, wat tot hem gezegd werd - luisterde de Prins. Geen trek op zijn gelaat verried zijn innerlijke gemoedsgesteldheid. Een

buitenstaander zou niet geweten hebben, dat de deputatie voor hem gekomen was.

'De Staten, Uwe Hoogheid,' vervolgde de burgemeester van Amsterdam, 'zijn tot dit besluit gekomen, omdat, naar hun vaste overtuiging, de ontzettend benarde toestand, waarin het land verkeert, het dringend noodzakelijk maakt, dat èn het bestuur èn de legerleiding in één hand komen. Zij zijn er ook van overtuigd, dat alleen Uwe Hoogheid, onder inwachting van den zegen des Almachtigen Gods, in staat is, die leiding te geven in de angstvolle tijden, die wij beleven.'

Weer was er even een korte pauze. Alfred, luisterend met ingehouden adem, las den spreker de woorden uit den mond. Dan lette hij op den Prins, die nog steeds onbewegelijk stond.

'De Staten, Hoogheid, smeeken U, de aangeboden waardigheid te willen aanvaarden en daarbij het verleden te willen vergeten. Het land verkeert aan den rand van den afgrond. Het schijnt onder te zullen gaan, als God het niet genadig verhoedt. De Staten weten niet, hoe zij handelen moeten. Zij smeeken Uwe Hoogheid, de leiding der zaken algeheel op zich te willen nemen; met de Staten maatregelen te beramen, die er mogelijk toe leiden kunnen, dat de Nederlanden niet van den aardbodem worden weggevaagd. Indien het Uwe Hoogheid behagen moge, zouden wij gaarne zien, dat zij op heden met de deputatie naar Den Haag terugkeerde, om in de volle vergadering der Staten den eed van trouw af te leggen als Stadhouder van Holland en kapitein-generaal der Unie. Hoogheid, mogen wij aannemen, dat wij in onze zending naar hier geslaagd zijn?'

Dát was de vraag op den man af.

Dát was *het* historische oogenblik.

In groote spanning, voelbaar in de ruime tent, die toch zoo klein leek, nu zij geheel gevuld was, werd het antwoord afgewacht.

Dan klonk de schorre stem van Willem van Oranje.

'Mijne heeren,' - hij sprak rustig, zich volkomen beheerschend - 'ik kan aan het verzoek, door U namens

Hunne Hoogmogenden gedaan, niet voldoen'... de Prins wachtte even..... 'want ik heb afgelegd den eed, dat ik niet dingen zou naar de waardigheid mijner voorvaderen...' weer wachtte hij, om dan te vervolgen: 'of beteekent deze zending, dat Hunne Hoogmogenden mij van mijn eed ontslaan?'

'Ja, Hoogheid.'

Het was niet alleen de burgemeester van Amsterdam, die dat antwoord gaf. Er waren er meerderen. Het klonk uit vier, vijf monden tegelijk.

'Wanneer de zaken zóó staan,' vervolgde de Prins, nog steeds op zakelijken toon, 'zal ik de mij aangeboden waardigheid aanvaarden en mij heden naar Den Haag begeven, om den eed van trouw af te leggen. En dan' - thans eerst klonk er bewogenheid in de stem van den spreker - 'moge God mij helpen mijn zware taak te volbrengen, tot eer van Zijn Naam, tot welzijn van de Republiek, voor de vrijheid van het Protestantisme, waarvoor mijn voorvaderen hebben gevochten, hun goed en hun bloed hebben gegeven. Dat wil ik ook. Daarbij in het oog vattend en houdend de wapenspreuk van mijn geslacht: Je maintiendrai: Ik zal handhaven.'

Er klonk een snik... Het was een der burgemeesters van Rotterdam, die, zijn aandoening niet meer machtig, huilde als een kind.

Willem van Oranje strekte de slanke hand uit. Zij werd gedrukt door den leider der deputatie, die... niets zeggen *kon*.

* * *

Het kamp van Bodegraven had zijn gewone aanzien weer hernomen. Vergezeld van de deputatie der Staten, was de Prins naar Den Haag getogen, om den eed van trouw af te leggen. Het speet Alfred, dat hem gelast werd, achter te blijven. Hij had gaarne mede gewild, om ten volle den triomf van den Prins te kunnen genieten en mede te maken. Want het stond wel vast, dat de bevolking van Den Haag dol van vreugde zou zijn. Zijne Hoogheid hield niet van dat vertoon;

hij zou er zich ook wel aan onttrekken, maar geheel zou dat toch niet kunnen. De kapitein-generaal had echter geordonneerd, dat alleen Bentinck hem zou vergezellen, zoodat Alfred achterbleef, eigenlijk verlegen met zijn leegen tijd. Waarom hij dan ook besloot, een praatje met Otto te gaan maken, indien deze althans geen dienst had.

Zoover kwam het echter niet. Want buiten gekomen, liep

hij een vreemdeling tegen het lijf, die vergezeld was van den officier van de wacht.

'Deze man vraagt dringend een onderhoud met den Prins,' zeide de wachtcommandant.

'Zijne Hoogheid is niet in het kamp,' antwoordde Alfred, den vreemdeling scherp opnemend.

't Was hem, of hij dezen man meer had gezien, maar hij kon zich niet herinneren, waar dat het geval was geweest. 't Was ook zeer wel mogelijk, dat hij zich vergiste.

‘Dat is mij ook bekend, luitenant,’ zeide de vreemdeling. ‘'t Werd mij in de wacht medegedeeld. Maar ik zou zeer gaarne de komst van Zijne Hoogheid afwachten, indien dat mogelijk is. Mijn boodschap is van groot gewicht.’

‘Zijne Hoogheid keert eerst morgen in de vroegte terug,’ antwoordde Alfred, die een onbehagelijk gevoel had gekregen. Want de stem van den man was hem ook bekend voorgekomen. Niet alleen het feit, dat met een Vlaamschen tongval gesproken werd, maar de geheele stem meende hij al eens gehoord te hebben. ‘Dan kunt u dus terugkomen, wanneer een ander uw bericht niet kan ontvangen, om het morgen den Prins mede te deelen.’

‘Dat gaat niet, luitenant. 'k Heb van mijn meester opdracht, Zijne Hoogheid persoonlijk te spreken. Onder vier oogen.’

‘Van dat laatste zal wel geen sprake kunnen zijn.’

‘Dan behoef ik niet terug te keeren. Echter geloof ik dat niet, luitenant. Zijne Hoogheid zal mij ontvangen, als hij verneemt, wie mij gezonden heeft.’

‘Wie is uw meester?’ vroeg Alfred, nieuwsgierig geworden.

‘Ik ben particulier secretaris van lord Halifax, die in de Nederlanden is gearriveerd, om namens den Koning van Engeland een onderhoud met den Prins te hebben.’

Alfred veranderde van opinie. Hij herinnerde zich, dat lord Halifax met Arlington en Buckingham mede zou komen, maar tenslotte niet arriveerde. Hij wist ook, dat de Prins van een onderhoud met Halifax méér verwachtte dan van een met de beide andere Engelsche edellieden.

‘Ge kunt morgen terugkeeren,’ zeide hij. ‘Mogelijk, dat Zijne Hoogheid u alleen ontvangen wil.’

‘Ik twijfel daar geen oogenblik aan. Zijne Hoogheid weet ook wel, dat mijn meester voor hem van beteekenis kan zijn.’

De vreemdeling lachte een korten lach.

'k Heb nog eens iemand zóó zien lachen, dacht Alfred. Hoe zit het toch? Ben ik in de war? Wie is dat toch?

‘Het beste zal dan maar zijn, dat ik in een herberg te Bodegraven overnacht,’ zeide de man. ‘Meer gewenscht was evenwel, dat ik in het kamp blijven kon. Mijn meester wil natuurlijk geen ruchtbaarheid geven aan zijn bezoek.’

‘U behoeft toch in Bodegraven niet te vertellen, wie u bent?’ meende Alfred, opnieuw wantrouwend wordend.

‘Daar hebt u gelijk aan, luitenant. Dan keer ik morgen terug. Alleen zou ik gaarne een adjudant van Zijne Hoogheid willen spreken.’

‘U spreekt met een adjudant van den Prins. Eén van de twee. De ander vergezelt den Prins.’

‘Zoudt u dan morgen aan Zijne Hoogheid een onderhoud voor mij willen vragen?’ vroeg de vreemdeling smeekend.

‘Er is geen bezwaar tegen. Ik kan u aandienen, als...?’

‘De particulier secretaris van lord Halifax.’

‘Vreemd, dat lord Halifax een Vlaming als particulier secretaris heeft,’ zeide Alfred, den man opmerkzaam beschouwend. Diens gelaatsuitdrukking veranderde echter in geen enkel opzicht.

‘U vergeet, dat ik reeds vijf en twintig jaar in Engeland woon. Ik spreek beter Engelsch dan Vlaamsch, luitenant. Mijn moedertaal ben ik wel niet verleerd, maar ik spreek ze, zooals u bemerkt hebt, niet gemakkelijk meer.’

Inderdaad moest Alfred dat toegeven. De verklaring van den bezoeker klonk zeer aannemelijk. En tóch - het onbehagelijk gevoel bleef hem bij.

En dat werd sterker, toen hij, na den vreemdeling vaarwel gezegd te hebben, terugkeerde in de tent en graaf Styrum van de ontmoeting vertelde.

‘Een boodschapper van lord Halifax?’ zeide deze. ‘Ik geloof er niets van. Met Engeland heeft Zijne Hoogheid afgedaan. Dat weten wij immers allen?’

‘Het komt mij ook vreemd voor,’ dacht Alfred. ‘Het zal in

ieder geval goed zijn, den man morgen in de gaten te houden. Hij wenscht Zijne Hoogheid beslist onder vier oogen te spreken. Ook dát komt mij wonderlijk voor.’

De ingang der tent werd weggeduwd. In de opening stond een gewoon soldaat.

‘Neem me niet kwalijk, jonker, maar ik moet u beslist even alleen spreken.’

‘Dat kan, Gerard.’

Alfred ging met Gerard van Gelderen ter zijde.

‘Wat heb je?’

‘Weet de jonker nog wel, toen hij bij ons op de boerderij was, van den winter of van 't voorjaar, wanneer was het? dat er toen ook een marskramer kwam?’

‘Ja, ja, ja,’ zei Alfred haastig. Hij ging al wat vermoeden, hoewel hij voor zichzelf nog geen zekerheid had.

‘Later is gebleken, dat de kerel een spion van Frankrijk was, hé, jonker?’

‘Vrij zeker was hij dezelfde persoon, die ook in Lobith...’

‘Ja, ja, jonker. Nu, die kerel heb ik in het kamp gezien. Niet als marskramer. Maar als een heele mijnheer. 'k Heb vlak-bij hem gestaan. Nu is hij weg.’

Alfred w i s t in eenen!

‘Ik heb met dien man staan praten,’ zeide hij. ‘Hij kwam mij verbazend bekend voor, maar ik kon hem met geen mogelijkheid thuis brengen. Nu weet ik het. Ik geloof, dat je gelijk hebt. Zeker, zeker, hij m o e t het zijn.’

‘Hij i s het, jonker. 'k Weet het zeker. Het kan niet missen.’

‘Wees voorzichtig, Gerard. Het kan een ander zijn. Ze kunnen op elkaar gelijken als twee druppels water.’

De jonge Geldersche boer schudde het hoofd.

‘'k Zat thuis naast den marskramer, jonker, weet u nog wel? En toen zag ik, dat hij in zijn hals onder zijn rechteroor een klein moedervlekje had. Dat kan zoo opvallen, hè?’

‘Ja, en?’

‘Toen ik zooeven d a c h t , dat die kerel de spion was, heb ik onder zijn oor gekeken. En datzelfde moedervlekje was er, dat is toch bewijs genoeg.’

Alfred wist nu genoeg.

‘Hij i s het,’ zeide hij. ‘Dank je voor de zeer gewichtige mededeeling, Gerard. Er wordt terdege nota van genomen. Hij is een zeer gevaarlijk man.’

Onmiddellijk vertelde hij graaf Styrum zijn bevindingen.

‘Als de kerel morgen terugkomt, zal hij niet ontsnappen,’ zeide deze. ‘Wij zullen onze maatregelen nemen.’

* * *

De man, over wien gesproken werd, wandelde op zijn gemak het kamp uit, na nog een praatje met den officier van de wacht te hebben gemaakt, en nam de richting Bodegraven.

‘Wees morgen danig voorzichtig, François,’ zeide hij tot zichzelf. ‘Dat is diezelfde officier, dien je in Gelderland op een boerderij hebt gezien. Hij heeft je niet herkend, maar hij

twijfelt. Dat kan een mooie boel worden, als hij je blijft wantrouwen. 'k Wou, dat ik het karweitje niet op mij genomen had. 'k Moest maar terug gaan. Maar, jongen, duizend louis d'or, dat is ook wat! In ieder geval moet ik morgen goed uit mijn oogen kijken, of er ook bizondere maatregelen genomen worden. Ik wil, geslaagd of niet geslaagd, gaarne levend in Zeist terugkeeren.'

* * *

Precies op den tijd, dien hij zich voorgenomen had, keerde de Prins den volgenden dag in het kamp van Bodegraven terug. Bentinck was vol over het gebeurde in Den Haag. In kleuren en geuren vertelde hij Alfred, hoe de menschen dol van vreugde waren en hoe zij den Stadhouder uitbundig hadden toegejuicht. De eedszwering in de Staten was natuurlijk ook heel plechtig geweest. Alle partijschappen waren nu vergeten. Als èèn man schaarde men zich om den Prins, van wien verwacht werd, dat hij de redding brengen zou, hoewel niemand wist hoe.

'Hoe zou de Raadspensionaris er tegenover staan?' vroeg Alfred.

'Zijne Hoogheid heeft mijnheer De Witt gister een bezoek gebracht. Geheel alleen. Ik mocht hem niet vergezellen. En ik weet er dus niets van. Maar zooveel heb ik uit de vage mededeelingen van den Prins wel begrepen, dat mijnheer De Witt niet ingenomen is met de verheffing van Zijne Hoogheid tot Stadhouder. Er kan tusschen die beiden niet van samenwerking sprake zijn, hoewel de Prins die wel wil. Ten bate van het land.'

'Wat dan?'

'Er zit dan natuurlijk niets anders op dan dat mijnheer De Witt ontslag vraagt. Dat is trouwens het verstandigst. Hij is gehaat bij het volk.'

'Het volk moet een zondebok hebben,' dacht Alfred.

'Is het leger niet verwaarloosd soms?' vroeg Bentinck. 'Heeft men Zijne Hoogheid niet schandelijk behandeld?'

Alfred moest het toegeven. Het stond evenwel voor hem vast, dat Johan de Witt zijn land trouw had gediend, al was zijn politiek onjuist gebleken. Hij wist, dat ook de Prins er zoo over dacht.

‘Er is toch geen reden, om hem thans te verguizen,’ zeide hij.

‘Best mogelijk. En tóch gebeurt het. Zijn broeder Cornelis is zelfs aangeklaagd wegens landverraad,’ antwoordde Bentinck.

‘Het kan niet waar zijn!’ riep Alfred uit.

De ander haalde de schouders op.

‘'k Geloof het ook niet. De Prins wil er evenmin van hooren. Intusschen doet De Witt verstandig, als hij spoedig het veld ruimt. Een opvolger staat klaar.’

‘Fagel?’ vroeg Alfred. ‘Hij verdient het.’

‘'t Staat wel vast, dat mijnheer Fagel Raadpensionaris wordt, wanneer mijnheer De Witt vertrekt.’

‘En wat gaat er nu gebeuren?’

‘Ik weet het niet. Er zijn thans definitieve voorwaarden van Frankrijk onderweg. Zij komen nu natuurlijk het eerst bij den Stadhouder. En dan zullen wij deze week weer wel naar Den Haag moeten. Het schijnt, dat Zijne Hoogheid nog met Engeland wil onderhandelen. Hij wenschte zooeven alleen te zijn, want elk oogenblik kan er een boodschapper van lord Halifax...’

Als door een adder gebeten, sprong Alfred opeens op.

‘Is die kerel er n u al?!’ schreeuwde hij. ‘Dat is een spion van Frankrijk!’

Verdere verklaringen gaf hij niet meer. Hij v l o o g de tent uit en snelde naar Styrum.

‘Die spion is al in het kamp!’ riep hij dezen toe. ‘Misschien al bij den Prins. Zorg, dat er mannetjes komen. Ik ga naar Zijne Hoogheid!’

En wég was hij weer. In enkele seconden speelde dit alles zich af. Vóórdat én Bentinck én Styrum van hun verbazing bekomen waren, was Alfred als een wervelwind verdwenen.

Hij begreep, dat er geen moment getalmd worden mocht.

Graaf Styrum, die op de hoogte was, snelde inmiddels ook heen, teneinde eenige gewapende soldaten voor den tent van den Prins te posteeren. Hij zag nog juist, hoe Alfred in die tent verdween.

Want deze, arriveerend bij het verblijf van den Stadhouder, had gedempte stemmen vernomen en begrepen, dat de Vlaming reeds binnen was. Die gladde vogel had dus wel op den loer gelegen, om den Prins onmiddellijk bij zijn aankomst te kunnen spreken!

Alfred aarzelde geen oogenblik. Onaangediend stormde hij de tent binnen, waar de spion van Frankrijk in het Engelsch een onderhoud met den Prins had. Hij stond vrij dicht bij den Stadhouder, die aandachtig luisterde. Zijne Hoogheid had er ooren naar, een onderhoud met lord Halifax te hebben. Als hij daardoor Engeland van Frankrijk kon losscheuren...

Hevig verstoord over het onbesuisde binnenkomen van Alfred, wendde de Prins zich om en wilde den binnendringer een straffe terechtwijzing toedienen. Maar de woorden bestierven hem op de lippen. Want Alfred riep onmiddellijk, vol onrust en angst: ‘Hoogheid, vertrouw dien kerel niet; hij is een spion van Frankrijk en heeft heel andere plannen, dan hij zegt!’

‘Stoor ons niet,’ zeide de Stadhouder kort en stroef en boos. ‘Ik zal nader met u spreken.’

‘Hoogheid,’ smeekte Alfred, ‘stel dan eerst een nader onderzoek in. Deze man is niet particulier secretaris van lord Halifax. Hij...’

De bezoeker had begrepen, dat hij doorzien was. Bliksemsnel greep hij naar den zak van zijn fluweelen wambuis. Maar vóór hij het gevaarlijke wapen, dat hij te voorschijn haalde. op den Prins richten kon, gaf Alfred hem een slag op den arm, waardoor de kogel, die het pistool verliet, omhoog ging. zonder iemand te treffen. Op hetzelfde oogenblik wierp de Vlaming zich onverhoeds op Alfred, die struikelde en viel. Toen hij verbouwereerd weer opkrabbelde, was de zooge-

naamde particuliere secretaris van lord Halifax verdwenen...

Alfred lette niet op den Prins. Hij snelde naar buiten, in de hoop, dat graaf Styrum er in geslaagd zou zijn, eenige soldaten op te trommelen. Maar het geval was in zoo weinige minuten gebeurd, dat de soldaten arriveerden, toen de vogel gevlogen was. Wel werd er alarm gemaakt en werd het heele kamp doorzocht, maar van den spion werd niets ontdekt. Het was, of hij door den grond was opgeslokt.

Niemand wist, dat de brutale kerel een ledige tent was binnen gevlucht en daar de kleeren van een soldaat had aangetrokken. Terwijl naar hem gezocht werd, verliet hij doodkalm het kamp, het betreurend, dat de aanslag mislukt was en hij zijn duizend louis d'or niet ontvangen zou...

Even later vond men in de ledige tent zijn kleeding. En toen wist men voldoende.

Hoofdstuk XVIII.
Van herleefde moed.

Uit het kamp van den Franschen Koning te Zeist was een koerier gekomen met een zending voor den Stadhouder. Men was daar op de hoogte van het feit, dat de Prins van Oranje tot Stadhouder was verheven en had er zich niet weinig vroolijk over gemaakt: Stadhouder over een land, dat niet meer bestond, in elk geval over enkele weken van den aardbodem zou zijn weggevaagd...

Intusschen, men had thans niet met de Staten, maar rechtstreeks met den Prins van Oranje te doen. En het was aan den Prins, dat gezonden werden de definitieve voorwaarden, niet alleen van Frankrijk, maar tevens van de vier verbonden vijanden. Ook was de mededeeling er bijgevoegd, dat binnen een week antwoord werd verwacht. Indien het antwoord er na een week niet was, zou dat worden beschouwd als een weigering der voorwaarden en werden de vijandelijkheden hervat. Aan dit laatste geloofde men in Zeist niet. Er zat voor de Staten niets anders op, dan de gestelde voorwaarden te aanvaarden. Men was er dan ook van overtuigd, dat de oorlog afgeloopen was. Nog een kleine marsch naar Amsterdam en Den Haag, maar daarmede was de manoeuvre voorbij en kon het niet te overwinnen leger naar Frankrijk terugkeeren, beladen met nieuwe roem. In Zeist was het dan ook volop feest. De officieren vermaakten zich. En de soldaten stroopten het platteland af, evenals zij dat in het Geldersche hadden gedaan.

In het kamp van Bodegraven las Willem van Oranje, thans Stadhouder van Holland en Zeeland, de stukken, hem door den specialen koerier uit Zeist gebracht.

Hij kende de voorwaarden. Zij waren niet verzacht. Alleen waren ze hier en daar eenigszins anders geformuleerd in verband met de eischen der bondgenooten.

Zoo luidde thans de eerste voorwaarde: Overgave van alle steden der Republiek in Brabant en Vlaanderen; de grenzen der Vereenigde Provinciën tot de Lek teruggebracht, zoodat Gelderland, de Betuwe en Loevestein in handen van Frankrijk komen; Overijsel voor den bisschop van Munster; de Graafschap en de stad Meeurs voor den Keurvorst van Keulen; Delfzijl met twintig kerspelen voor den koning van Engeland; Crève-coeur, 's Hertogenbosch en Maastricht komen aan Frankrijk.

Verder was er een nieuwe voorwaarde gekomen, die luidde, dat aan elk Fransch onderdaan vrije doortocht en paspoort moesten worden verleend.

De overige voorwaarden waren vrijwel gelijkluidend aan die, welke aan het gezantschap-De Groot in Zeist waren overhandigd en die de Prins uit het hoofd kende.

Willem van Oranje was alleen, toen hij de nieuwe voorwaarden ontving. Hij las ze aandachtig over, gezeten op het lage stoeltje aan het tafeltje in zijn ruime tent, dezelfde tent, waarin de aanslag op zijn leven was gepleegd, maar die was verijdeld door het kordate optreden van Alfred, een optreden, dat de anders met loftuitingen anders zoo karige Willem van Oranje hoog geprezen had, toen hij Alfred had gedankt voor zijn ingrijpen.

Hij was er nu op de hoogte van, dat die Vlaming een werktuig van Frankrijk was. Het stond vast nu, dat hij opdracht had, den Prins om het leven te brengen, al was niet uit te maken, wie de opdrachtgever was.

Willem van Oranje stutte het hoofd met de scherpe gelaatstrekken onder beide handen.

‘Morgen moet de beslissing vallen,’ mompelde hij. ‘'t Is ons eenig redmiddel. God helpe ons.’

In de eenzaamheid vouwde de Stadhouder de handen en er steeg een gebed op tot den levenden God. Een kreet om uitredding uit bangen nood.

Daarna stond hij veerkrachtig op en blies op een zilveren fluitje, waarop Alfred verscheen.

‘Beekman, wij moeten zoo spoedig mogelijk naar Den Haag. Wil je Bentinck even waarschuwen?’

‘Per karos, Hoogheid?’

‘Ik stik in die karossen. We gaan te paard.’

‘Is het de bedoeling, dat alleen Bentinck Uwe Hoogheid vergezelt?’

‘Bentinck en Beekman,’ antwoordde de Prins. ‘Er moet spoed gemaakt worden.’

Willem van Oranje ordende zijn casette, waarin hij ook de pas verkregen voorwaarden borg. Dan gespte hij zijn Kuras aan, sloeg het stof van zijn donker fluweelen rijbroek, die in hooge laarzen stak, streek de oranjesjerp glad en zette den vilten hoed met lange zwarte veer op zijn bruin, golvend haar.

Nauwelijks een uur later reed het drietal naar de oude Gravenstad.

‘Zoodra wij op het Huis ten Bosch zijn, Bentinck, moet mijnheer Fagel gewaarschuwd worden. Ik wensch morgen een volledige zitting van de Staten.’

Het verdere van den tocht sprak de Prins zoo goed als geen woord meer. Hij groette nauwelijks, als hij onderweg herkend werd en toegejuicht. Hij vermeed trouwens zooveel mogelijk bewoonde oorden. Het was Alfred feitelijk een raadsel, dat het volk hem zoo welgezind was. Want voor een buitenstaander, dat moest erkend, was de Prins niet aantrekkelijk. Hij was op het stugge, onvriendelijke af. En toch - hij behoefde zich maar te vertoonen en er werd gejuicht. Reeds de n a a m Oranje verrichtte het grootste wonder. Want daden moesten nog worden verricht. Nu de roes, veroorzaakt door de gebeurtenissen der laatste dagen, was afgedreven,

voelde Alfred weer die beklemming over zich komen: op enkele uren afstands lag de machtige vijand, gereed om in één greep alles te verslinden... Hoe zou dat afloopen? Was de Prins tegen zijn bovenmenschelijke taak opgewassen?

Hij lette op de slanke, zwijgende gestalte, die een half paard lengte voor hem uitreed. En het medelijden met den jongen man, die in zijn gansche leven nog geen vreugdevol oogenblik had beleefd, beving hem weer. Allen zagen op naar den jongeling van twee en twintig jaar. Zou hij...?

Er was slechts één lichtpunt. Voor Bentinck bestond het niet. Maar wel voor Alfred. Het was de zekere wetenschap, dat de Prins van Oranje de hulpe Boven zocht!

* * *

Door de hooge ramen van het aloude verblijf der Graven van Holland speelde den volgenden morgen om elf uur de zon. Zij was echter niet in staat, vroolijkheid te brengen in de met tapijten behangen zaal, waar de Staten van Holland vergaderden.

Het was kwart vóór elf, toen de burgemeester van Amsterdam binnentrad, vergezeld van den Stadssecretaris. Van zijn vol, blozend gelaat, was de zorg te lezen. Achtereenvolgens betraden de afgevaardigden van Den Briel, Leiden, Delft, Haarlem, Rotterdam, Gouda, Gorinchem, Schiedam, Schoonhoven de vergadering. Er klonken geen luide stemmen. A l s er een enkel woord werd gesproken, werd het fluisterend geuit. 't Was, als vertoefde men in een sterfkamer... Zag, voelde men het zoo ook niet? Leek het niet, dat de stervensure van de eertijds zoo machtige Republiek geslagen was?...

Op hen volgden de afgevaardigden der andere steden, zoodat weldra alle achttien steden present waren. Men groepte niet samen, zooals anders, maar nam de plaatsen in, voor elke stad afzonderlijk. Aan de linkerzijde der zaal zaten de secretarissen der steden.

Men zag naar een groote tafel, aan het hoofd waarvan een groote stoel stond van zwaar, bewerkt eikenhout, in den rug

gebeeldhouwd het wapen van Holland. De stoel was leeg en zou leeg blijven. 't Was de stoel van den Raadpensionaris. Twee en twintig jaar lang had Johan de Witt de beraadslagingen geleid. Twee en twintig jaar lang het land geregeerd met wijs beleid, daarvan was men overtuigd. Maar in de uren van het gevaar waren de meeningen gekeerd. Men had op Oranje gezien. Er waren er geweest, die met volle overtuiging den nieuwen gang van zaken toejuichten; er waren er ook, die het deden, omdat het niet anders kon. De stoel van den Raadpensionaris was leeg en zou ledig blijven. Wel verrichte de Raadpensionaris werkzaamheden thuis, maar in de Staten was hij na den op hem gepleegden aanslag nog niet geweest. Men begreep, dat hij er niet zou weerkeeren. Samenwerking met den Prins van Oranje was wel uitgesloten. Lasterlijke geruchten van landverraad deden de ronde, zóó erg, dat de Raadpensionaris een schrijven aan de Staten had gezonden, waarin hij zich beklaagde en zich te weer stelde. Men geloofde niet de geruchten. Maar - van laster blijft steeds iets hangen.

De stoel van den Raadpensionaris was ledig en zou dien dag ledig blijven. Het stond wel vast, dat hij niet meer door Johan de Witt zou worden bezet. Men verwachtte elken dag de aanvrage om ontslag.

Er stond nóg een stoel op de verhooging. Ter zijde van de tafel. Eigenlijk stonden er twee stoelen. Maar de eene was bezet door de bekende figuur van Caspar Fagel, den griffier. De andere, een fluweelen armstoel, was niet bezet. Zoo nu en dan werd er een steelsgewijze blik op geworpen.

Er heerschte diepe ernst in de zaal. De zorgvolle omstandigheden, waarin het land verkeerde, drukte op de aanwezigen. Zij voelden hun zware verantwoordelijkheid, zwaar als dieplood.

Een smalle deur werd opeens geopend. De klok wees elf uur. Door die deur trad een jonge gestalte, de vilten hoed met zwarte veder in de hand. Zijn sporen rinkelden. En de lange degen aan zijn zijde kletterde.

Met vlugge stappen, onbevangen rondblikkend, als was hij aan de omgeving gewend, stapte hij naar den fluweelen armstoel naast den griffier. De burgemeester van Amsterdam was opgestaan, toen Willem van Oranje, die precies gekleed was als den vorigen dag, toen hij van Bodegraven naar Den Haag reisde, binnentrad. Allen volgden zijn voorbeeld. Het was een moment, waarbij de harten der stoere mannen schier stilstonden...

Willem van Oranje, die gevolgd werd door zijn beide adjudanten Bentinck en Alfred, drukte de hand van Fagel en stond vóór zijn stoel. Zonder te letten op de afgevaardigden, die weer waren gaan zitten, deed hij, na den hoed op de tafel te hebben gelegd, langzaam zijn leeren handschoenen uit en deponeerde die op den hoed. Dan nam hij plaats, starend naar buiten, waar de zomerzon scheen.

Er heerschte een angstwekkende stilte. Aller oogen waren gericht op de tengere gestalte, die allen beheerschte. De bruine oogen van den Stadhouder dwaalden nu door de zaal en staarden als het ware de afgevaardigden één voor één aan. Uit de casette, die Alfred hem aanreikte, nam hij eenige papieren.

Vervolgens stond hij op. Zijn linkerhand leunde op het gevest van zijn degen, zijn rechter op de tafel. De angstige stilte werd verbroken door zijn schor-klinkende stem.

‘Mijne Heeren, ik heb deze vergadering bijeen doen roepen, omdat ik gisteren in het bezit ben gekomen van de voorwaarden, waarop wij reeds lang wachtten. Zij zijn ulieden bekend, met dien verstande, dat deze de gezamenlijke voorwaarden van onze vier vijanden zijn, waarop binnen een week antwoord moet worden gegeven.’

Hij zweeg en opende het papier, dat vóór hem op de tafel lag. De spanning vermeerderde, zoo het kon. In de groote zaal werd een zucht gehoord. Alfred dacht, dat het een snik was...

‘Ik lees u de ons gestelde eischen voor.’

Langzaam, nadruk leggend, las Willem van Oranje de

voorwaarden voor, die de vier vijanden hadden gesteld, op de vraag om vrede.

Het was het doodvonnis der Republiek. De gelaatstrekken der afgevaardigden verwrongen zich. Uit de oogen van stoere mannen stroomden tranen. Er klonken thans inderdaad snikken...

Na de lezing zagen de oogen van den Prins, die thans schitterden, de zaal rond.

'Mijne heeren,' vervolgde hij, 'het is u bekend, hoe ik over deze voorwaarden denk. Ik heb én aan Engeland én aan Frankrijk mijn antwoord reeds gegeven. Maar de beslissing, die heden vallen moet, is aan de Staten. Ik wilde thans uw meening hooren.'

De Stadhouder zette zich in zijn stoel, wachtend tot een der heeren het woord nemen zou. Maar niemand sprak een woord. Men was als verlamd.

Caspar Fagel, de griffier, stond op en wendde zich tot den Stadhouder nevens hem.

'Hoogheid, ik weet te spreken uit naam der Staten, wanneer ik U verzoek om uw oordeel te geven.'

Willem van Oranje stond evenwel niet op. Koud staarde hij de zaal in en stroef klonk het weer van zijn lippen: 'De beslissing is aan u, mijne heeren.'

Het b l e e f stil. Niemand sprak een woord. Alleen zoo nu en dan een snik. In veler oogen stonden tranen.

Fagel zag den Prins aan, hem als het ware smeekend, de situatie, die beangstigend was, te redden. Tegelijkertijd stond de burgemeester van Amsterdam op, sprekend het verlossende woord: 'Hoogheid, wij wachten op u en onderwerpen ons aan uw leiding.'

Toen eerst rees Willem van Oranje uit zijn fluweelen armstoel. Weer rustte de hand op het gevest van zijn degen.

'Mijne heeren, zullen wij deze schandelijke voorwaarden aanvaarden?' vroeg hij met verheffing van zijn stem, die thans niet schor was. 'Zullen wij deze voorwaarden aanvaarden? Ik laat mij liever in stukken houwen dan zelfs maar een

antwoord te geven op deze Fransche onbeschaamdheid. Ik...'

De Prins m o e s t even zwijgen. Er ging een zucht van verlichting op. Natuurlijk niet. Deze voorwaarden moesten niet worden aanvaard. Maar...

'Waarom, mijne heeren, zouden wij wanhopen? Zijn wij dan geen mannen meer? Is er dan niet meer een Almachtig God, Die ons helpen kan? En als het Zijn wil is, dat de Republiek ten onder gaat, hebben wij dan niet honderden schepen, die ons volk naar Indie voeren kan, teneinde daar een Republiek te stichten, waar geen Lodewijk XIV ons bereiken kan en waar wij vrijelijk onzen Protestantschen godsdienst kunnen uitoefenen? Als er nog een ziertje bloed in onze aderen vloeit, als er nog één gram moed in ons aanwezig is, dan doen wij, als fiere mannen, één van deze twee dingen: wij zenden een weigerend antwoord naar Zeist óf wij zenden heel geen antwoord. Eén van beide dingen. Niets anders.'

Gretig werd er geluisterd. De woorden werden den Prins van de smalle lippen gelezen. Hij beheerschte hen volkomen. Zij gaven zich gewillig aan zijn leiding over, de burgemeester van Amsterdam had geen woord te veel gezegd. Hun geheele houding toonde onderworpenheid en instemming. Maar..

'Allereerst, mijne heeren, heb ik dus het voorstel: weigert, als fiere mannen, vrije mannen van een vrije Republiek, die tachtig jaar voor de vrijheid gestreden heeft, weigert deze onteerende voorwaarden, die ingegeven zijn door een duivelschen hoogmoed, die niet alleen ons de vrijheid ontneemt, maar die een nekslag is voor den Protestantschen godsdienst.

En als wij dan die voorwaarden verworpen hebben, wat dan?'

De spanning rees weer. Willem van Oranje deed een stap vooruit. Maar dat was hem nog niet voldoende. Hij verliet zijn plaats achter de tafel en ging er vóór staan.

'Dan, mijne Heeren, vertrouwen wij op onzen God, Die ons land uit zoo menig bangen nood heeft gered. Dan voeren

wij tot het einde toe den ons opgedrongen oorlog. Wij zijn daarvoor niet bang. Nóg is de Franschman niet in Amsterdam of Den Haag. Hij behoeft er ook niet te komen. En hij zal er ook niet komen, als wij dat niet willen. Als er in ons nog iets over is van den oud-Hollandschen geest, die alleen bevreesd is voor God en voor niemand anders, dan kunnen de Franschen niet verder. Dan gaan wij hen terug dringen.'

Met groote welsprekendheid - Alfred had hem nog niet zoo gehoord en hij luisterde met stijgende verbazing - sprak Willem van Oranje, schier vergetend, waar hij stond.

'Mijne heeren, onze verdedigingsmiddelen zijn niet talrijk. Maar tóch is ons leger nog groot genoeg, om de grenzen van Holland te verdedigen. En het kan u bekend zijn, dat ik mij in verbinding heb gesteld met Brandenburg en Spanje, die beide besloten hebben, ons ter hulp te komen en met die hulp spoed maken. Er is nog geen enkele reden, om te wanhopen. Ik wanhoop tenminste niet. Ik weet, dat God ons helpen zal. Zullen wij dan laf zijn en blijven onderhandelen met den vijand? Zou dit juist onze aanstaande bondgenooten niet ontmoedigen? Mijne heeren, vertrouwt met mij op den God van Nederland, Die ons niet begeven en niet verlaten zal en Die met oogenschijnlijk kleine dingen groote daden kan doen.'

Het was nog stil in de zaal, toen de heldere stem even zweeg weer. En tóch was de ontspanning aan het komen, al wist niemand hoe ze komen zou.

'Mijne heeren, wij hebben nog ééne machtige bondgenoote, waaraan blijkbaar door niemand uwer nog is gedacht,' vervolgde Willem van Oranje met oogen, die flikkerden. 'Mijnheer De Witt heeft vóór het uitbreken van den oorlog reeds gedacht aan de mogelijkheid en de wenschelijkheid, ja, de noodzakelijkheid, om van die machtige bondgenoote gebruik te maken. Het is niet de eerste maal, dat deze bondgenoote ons heeft gered. Zij was vóór honderd jaar de redding van Leiden! Edele heeren, waarom maken wij geen gebruik van de zee?!'

De Stadhouder zag de zaal rond, als om na te gaan, of zijn voorstel in goede aarde vallen zou. Een gemompel steeg op, dat langzaam aanzwelde. Er waren afgevaardigden, die opstonden. En de Gedeputeerden te velde Van Beuningen en Beverningh, die mede in de zaal aanwezig waren, liepen onwillekeurig eenige passen vooruit, op den vurigen spreker toe.

'Waarom maken wij geen gebruik van onze natuurlijke bondgenoote?' riep de Prins met verheffing van stem. 'Waarom openen wij de sluizen niet? Waarom steken wij de dijken niet door?'

Zijn oog viel op den burgemeester van Amsterdam, de stad, die bij den voorgestelden maatregel een groot offer brengen moest.

'Ik verklaar plechtig, Hoogheid, dat u op Amsterdam rekenen kunt,' zeide hij. 'Dat is de oplossing!'

Er waren anderen, die knikten. De Stadhouder zag het: de vergadering was gewonnen voor het voorstel, dat hem reeds weken bezig hield. Zijn schoone gelaatstrekken ontspanden zich. Alfred bespeurde, dat hij schier kinderlijk blij was. Zoo had hij den stuggen, terughoudenden Prins nog nooit ontmoet.

Dan werd Oranje kalmer. Hij was niet tevreden met een halve overwinning. De Staten moesten goed weten, waartoe zij besloten. Uit zijn cassette nam hij de papieren, die hij in het kamp reeds zoo vaak had bestudeerd, dat hij ze uit het hoofd kende.

'Mijne heeren, ik heb hier de rapporten, die op last van mijnheer De Witt door de waterbouwkundigen zijn opgesteld. Wanneer de sluizen bij Muiden en Gorinchem worden opengezet en op andere aangegeven plaatsen worden de dijken doorgestoken en de wind is ons gunstig, dan kan Holland in 5 dagen tijds in een groot eiland herschapen zijn. De vijand kan ons niet bereiken. Zijn kanonnen zakken in den modder weg. Zijn paarden en manschappen zullen, als zij nader zouden komen, verdrinken als ratten. Wij houden hem

op, dagen-, weken-, maandenlang. En met behulp van onze bondgenooten, Brandenburg en Spanje, kunnen wij Frankrijk in den rug aantasten en dwingen, ons land te verlaten. Begrijpt gij nu de beteekenis van den voorgestelden maatregel?'

Op de ernstige, zorg uitdrukkende gelaatstrekken was de hoop weergekeerd. Er verscheen zelfs een glimlach. De moed herleefde. De veerkracht keerde terug. Met ontzag zagen de afgevaardigden, allen veel ouder en met veel meer levenservaring, op naar den jaren verguisden en miskenden jongeling, die zich had ontpopt als een held met doorzicht, durf en ondernemingsgeest.

'De dijken moeten doorgestoken worden!' riep de burgemeester van Rotterdam. 'Dat is ons eenig redmiddel, als God ons helpt.'

Van alle kanten werden zijn woorden herhaald. 't Was een geroezemoes van stemmen. De geestdrift was algemeen.

Eén wenk van de slanke gestalte was echter voldoende, om stilte te verkrijgen.

'Edele heeren, ik dank u, dat gij zoo van harte instemt met het voorstel, dat ons heil brengen kan, als de Heere God het middel zegenen wil. Bedenkt echter wel, dat, wat ik van de Staten vraag, niet een klein middel is. Gij moet goed weten, wat ge doet. Op het land staat het koren nog. Het zal verrotten. Wij hebben er niets aan. Ook het hooi is nog niet binnengehaald. Huizen zullen worden overstroomd en ontruimd moeten worden. Ellende zal over velen komen. Er komt gevaar voor de gezondheid, als maandenlang eenige decimeters water op het land staan. Ik heb dat alles rijpelijk overwogen, maar ben tot de conclusie gekomen, dat er geen ander middel is, om den vijand uit Holland te houden. Wat het zwaarste is, moet het zwaarste wegen.'

De afgevaardigde van Gorkum, een oude edelman met sneeuwwit haar, verliet zijn plaats en stond weldra vóór den Prins van Oranje. Hij had tranen in de oogen en het was met een stokkende stem, dat hij zeide: 'Hoogheid, wij danken God, dat Hij ons weer een Oranje heeft gegeven. Wij ver-

trouwen u, wij verlaten ons op u, wij volgen u en aanvaarden uw leiding; zullen mede gaan met al uw voorstellen, ook met dit, dat ontzaggelijke offers beteekent. Maar voor ons land hebben wij dat offer noodig. De levende God, Die onze nooden ziet en kent, helpe ons, om eendrachtig het gevaar te boven te komen.'

De oude man strekte de bevende hand uit. Gretig werd zij door Willem van Oranje gevat. Daar stonden de oude man en de jongeling; de bedachtzame grijsaard en de jonge Prins met het vurige temperament, beeld van de herkregen eenheid. Want de diep geroerde spreker was in hart en nieren een tegenstander van Oranje geweest.

'Ik heb, dat weet ik, namens allen gesproken, Hoogheid,' zeide de Gorkumer nog, naar zijn plaats terugkeerend.

'Leve de Prins!' riep er een. De kreet werd herhaald. De geheele zaal was in opschudding.

Alfred zag Bentinck aan. En Bentinck keek naar Alfred.

'Welk een triomf!' fluisterde de laatste.

En hij dacht aan zijn vader. Had deze dit roerende tooneel eens kunnen meemaken!

'Ik dank u, mijne heeren,' zeide de Prins, die meer bewogen was dan hij liet blijken. 'Dit samenzijn zal, als God het wil, groote gevolgen hebben. Het offer wordt dus gebracht. Waarom zouden wij het niet brengen? Als het m o e t , sterven wij voor het land. Zouden wij dan terugdeinzen voor het middel, dat ons mogelijk redden kan?'

De Stadhouder nam weer plaats naast Fagel. Zijn anders bleek gelaat was thans gekleurd van de inspanning. Hij volgde de verdere, overigens korte beraadslagingen. Het besluit werd genomen, om de grenzen van Holland onder water te zetten, aan de hand van de uitgebrachte rapporten. Ook viel het besluit, dat niet zou geantwoord worden op de vernederende voorwaarden van Frankrijk.

* * *

Aan den avond van dien dag liep Alfred door de zalen

van het Huis ten Bosch, waar de Stadhouder den nacht zou doorbrengen, om den volgenden dag naar het kamp te vertrekken, dat, in verband met de onder water zetting, verplaatst zou worden. Bentinck had verlof, eenige kennissen in Den Haag op te zoeken, zoodat Alfred alleen dienst had.

Met bescheiden, vanwege den griffier der Staten gebracht, liep hij naar de torenkamer, de geliefkoosde verblijfplaats van den Prins.

Hij vond den kapitein-generaal gebogen over papieren en over een landkaart.

‘Leg ze daar maar neer. Beekman,’ zeide de Prins vriendelijk, wijzend op de papieren, die de adjudant in de hand had. ‘Het was heden een schitterende dag, vind je niet?’

‘Onvergetelijk, Hoogheid. Ik wensch Uwe Hoogheid geluk...’

‘Wensch het land geluk, mijn vriend, dat de eenheid hersteld is en gezamenlijk de vijand bestreden zal worden.’

‘Verwacht Uwe Hoogheid veel van den beraamden maatregel?’ vroeg Alfred, vrijmoedig geworden.

Glimlachend zag de Prins hem aan.

‘De Franschen komen niet in Den Haag, Beekman. Zij blijven uit Holland, als God ons helpt.’

Willem van Oranje wees op de kaart, die vóór hem lag. 't Was een kaart van het... Duitsche Rijngebied. Alfred begreep er niets van.

De magere wijsvinger van den Prins wees op die kaart een stad aan.

‘Daar ligt Bonn,’ zeide hij, ‘waar de magazijnen van het Fransche leger zich bevinden. ‘Zoo spoedig mogelijk het volgend voorjaar trekken wij op die vesting los, om ze te veroveren. Afgesneden van hun voorraadschuren moeten de Franschen het land wel ontruimen. Dat is mijn doel voorloopig. Spreek er met geen sterveling over. Ge zijt de eenige, die het weet.’

Alfred stond er verstomd bij. Het land was nog niet onder water gezet. De Franschen bevonden zich nog midden in het land. Het gevaar was nog steeds vlakbij. En... en... de Prins overwoog een aanval op... Bonn! Was het niet roekeloos, zóó ver vooruit te zien?

Willem van Oranje vermoedde zijn gedachten.

‘Vindt ge het een vermetel plan?’ vroeg hij. ‘Het is het niet, want ik weet, dat God mij helpen zal. Er moet nog zooveel, zooveel gebeuren, Beekman. Als wij Gods werktuig maar willen zijn. Vertel niemand iets van wat ik gezegd heb. Niemand weet het.’

‘Waarom vertelt Uwe Hoogheid het mij?’ vroeg Alfred, brandend nieuwsgierig.

‘Omdat ge in deze maanden mijn trouwe vriend bent geworden. 'k Had het niet gedacht van den zoon van Oyens Beekman, den Gelderschen edelman.’

‘Kent... kent Uwe Hoogheid mijn vader dan?’ vroeg Alfred verbaasd. ‘Weet u...?’

‘Hij is niet bepaald een vriend van Oranje,’ glimlachte de Prins.

Alfred kleurde.

‘Mijn vader...’ begon hij ter verdediging. Maar de Prins belette hem het verder spreken.

‘Uw vader vergiste zich, mijn vriend. Als zoovele anderen. Wij spreken er niet meer over. Ge kunt gaan, Beekman, 'k zal je heden niet meer noodig hebben. Morgenochtend vijf uur vertrekken wij naar het kamp.’

‘Zoo vroeg reeds, Hoogheid?’

‘'k Wil ongemerkt uit Den Haag vertrekken. Ik houd niet van die toejuichingen der menschen,’ antwoordde Oranje.

Hoofdstuk XIX.
De uitwerking.

Rustig graasden de tien paarden in de lage weide. In de buurt van een boschje, dat althans eenige schaduw bood tegen de drukkende zomerhitte, lagen acht ruiters behoorend tot de brigade van generaal De Rochefort. Verder was er een onderofficier en, tegen een boom geleund, zat een officier.

Het geheel behoorde tot een vooruitgeschoven Fransche post en de officier had dien morgen opdracht gekregen, zoover mogelijk Holland binnen te trekken, teneinde een verkenning te doen.

Op eenigen afstand bevond zich een boerenwoning, die, naar was gebleken, door de bewoners verlaten was. Het was niet de eerste woning, die zij in dien toestand hadden aangetroffen. Het opmerkelijke was geweest, dat het verlaten in de laatste dagen geschied was. Verwachtte men een spoedige komst der Fransche troepen?

De ruiters waren in een beste stemming. Zij volbrachten immers een aardig, prettig, gezellig tochtje? Dit was geen oorlog. Hij beteekende niets. En - in het zoo gemakkelijk overwonnen land konden zij plunderen naar hartelust. Het heette nu, dat er vredesonderhandelingen gaande waren. Natuurlijk smeekten die Hollandsche kikvorschen om genade. Nu, dan was die heele zoogenaamde oorlog spoedig aan zijn eind en keerden zij naar huis, naar Frankrijk terug. Dan hadden zij althans niet een winter in het koude Noorden door te brengen.

In een luie houding lagen zij in de buurt van het boschje, grappen vertellend; blij, dat hun aanvoerder het blijkbaar ook met de hitte te kwaad had, daar hij niet veel van hen vergde dien dag.

Een lange reus sprong op en staarde naar den horizon.

‘Wat heb je, Paul?’ vroeg er een.

‘Niets. Ik meende, dat het opeens zoo ging waaien.’

‘Gekheid, man. Er is geen aasje wind.’

‘Neen. 't Is niets.’

En Paul wierp zich weer op den grond.

Maar nauwelijks vijf minuten later sprong een ander op.

‘Wat is dat toch voor een geruisch?’ vroeg hij.

Hij trok de opmerkzaamheid van den officier, die nader kwam.

‘Wat is er?’

‘'k Weet niet, luitenant. Hoort u dat geruisch niet?’

Allen hoorden het nu. Maar niemand kon het verklaren. Langzaam maar zeker kwam het nader, want het werd sterker.

‘'t Is precies, of er water klotst,’ zei er een.

‘'t Is net, als bij een overstrooming van de Rhône,’ meende een ander, blijk gevend, dat hij in zijn land wel eens een overstrooming had meegemaakt.

‘Je bent dwaas,’ zei een ander. ‘'t Is de wind.’

‘Wind? Er is geen zier wind, man.’

‘'t Is water,’ zei de officier met overtuiging. ‘Wat vreemd. Er is hier toch geen rivier in de buurt?’

Het geruisch werd al sterker. Aan den horizon verscheen een grijze streep.

‘Zijn wij nu betooverd?’ vroeg Paul. ‘Ik zeg, dat daarginds water komt aanstroomen. Over een kwartier is het hier.’

‘Ben je mal? Daar komt geen water. Daar komt wel een boer over den weg.’

De aandacht werd even afgeleid. Inderdaad naderde heel in de verte een man. De stip werd spoedig grooter, steeds

grooter. Ondanks de warmte liep de man verbazend snel, soms op een drafje.

Maar dan zag men weer de andere richting uit. Want dat ruischende geluid... Er was nu geen twijfel meer: daar stroomde over een groote breedte water, hun richting uit. Wat was dat nu voor gekheid?

‘Zal ik even gaan zien, luitenant?’ vroeg Paul.

‘Ga je gang.’

Twee, drie ruiters liepen fluks door de droge sloot en ijlden het water tegemoet, verlangend te weten, wat het was. Zij zagen niets dan een heel breede strook water, die steeds sneller stroomde.

‘Is dat nu echt of zinsbegoocheling?’ vroeg er een, bijgeloovig een kruis slaand.

‘Echt, man,’ riep Paul; ‘kijk maar eens.’

Hij bukte zich en speelde met de hand in het water.

‘'k Heb dorst,’ lachte hij, de hand tot een schep vormend en drinkend. Maar - onmiddellijk spuwde hij het uit. ‘'t Is zout!’ riep hij, vol verbazing.

De anderen constateerden het ook. En toen begrepen zij er niets meer van.

Intusschen was de snelle wandelaar tot de overgeblevenen genaderd en riep in zuiver Fransch den officier toe: ‘Kan ik niet achter een ruiter zitten, luitenant? 'k Moet zoo spoedig mogelijk naar het hoofdkwartier.’

Uit zijn wambuis haalde de man een papier voor den dag, dat hij den officier toonde, waarop deze in eenen de vriendelijkheid in persoon was.

‘Als het moet, dan moet het,’ zeide hij. ‘Heb ik u niet meer gezien?’

‘Dat zal wel,’ zei de ander. ‘'k Was verleden week nog in het kamp te Zeist. Wanneer gaat u weg, luitenant?’

‘We vertrekken direct.’

‘Dat is heel verstandig, als ge niet verdrinken wilt,’ zei de ander op drogen toon.

Op hetzelfde oogenblik keerden de drie ruiters terug, die een onderzoek hadden ingesteld.

‘Daar komt een heele zee aan, luitenant,’ riep Paul. ‘En het water is zoo zout als wat.’

‘Geen wonder. 't Is Zuiderzeewater,’ zei de man. ‘Haalt maar vlug de paarden.’

‘Wat beteekent dat?’ vroeg de officier.

‘Dat beteekent, luitenant, dat het heele Fransche leger uit uilskuikens bestaat. Daar wacht men rustig het antwoord op de vredesvoorwaarden af en intusschen hebben de Hollanders gelegenheid het land onder water te zetten. Dat is een sluwe streek van den Prins van Oranje. En een gelukte ook. Wij zullen het nu wel laten, Holland binnen te trekken. Bijna het geheele land staat een twintig, dertig centimeter onder

water. De sluizen zijn opengezet en de dijken doorgestoken.'

'Dat is krankzinnigenwerk,' meende de officier, die vol verbazing geluisterd had.

'Krankzinnigenwerk of niet. 't Is gelukt. 'k Zal het in Zeist gaan vertellen. Die magere Prins is ons allen te slim af geweest. Men zit op antwoord te wachten. Ha, ha. Er komt geen antwoord. D i t is het antwoord: een kunstig onder water gezet land.'

'Op, te paard!' commandeerde de officier. 'Dit is een belangrijk rapport.'

Het duurde eenigen tijd, eer de grazende paarden gevangen en opgetuigd waren. Maar toen reden de ruiters dan ook in snellen draf weg. In hun ooren klonk het geruisch van het aansnellende Zuiderzeewater. Midden in de lage Hollandsche polders, waar het koren te maaien stond, maar thans aan de verrotting werd prijs gegeven, terwijl het land onvruchtbaar werd gemaakt. Het bedekte de weiden, waar het vee niet meer graasde. Het overstroomde de boerenerven. Maar geen bewoner werd gezien. In het te inundeeren gebied was den menschen aangezegd, dat zij hun huizen te verlaten hadden. En zij hadden het gedaan, zij het met tegenzin.

De ruiters joegen verder. Op het paard van een zaten er twee: de ruiter en de man, die uit Holland gekomen was. Gekomen bij de afdeeling, gunde hij zich geen rust. Hij vroeg een versch paard en draafde het Utrechtsche in. In de richting van Zeist. Waar gewacht werd op het antwoord uit Den Haag, dat nu wel spoedig komen zou en dat natuurlijk de gestelde voorwaarden zou aannemen...

* * *

Neen, hij gunde zich geen rust. Hij joeg zijn paard bijna dood, maar het kon hem niets schelen. Tegen den middag draafde het paard, zijn laatste krachten inspannend, door de dorpsstraat van Zeist, het dorp, dat vol Franschen was. Naar het kasteel, waar de Fransche vlag slap neerhing, omdat er

geen zier wind was, dreef de zoogenaamde marskramer zijn ros. Op het voorplein sprong hij er af, lette niet op eenige officieren, die in de schaduw een praatje stonden te maken, maar ijlde het bordes op, waar hij aan ordonnansen naar den Hertog De Guiche vroeg.

Hij stampvoette van ergernis, dat deze zoo lang op zich liet wachten. Terwijl hij in de voorzaal de komst van zijn lastgever verbeidde, werd opeens een deur geopend en naderden een dame en een heer, die met elkaar den grootsten schik hadden. De spion wilde zich terugtrekken, doch het was te laat: de dame had hem gezien.

‘O,’ zeide zij, ‘daar is François.’ En op hem toeloopend, fluisterde zij: ‘Is de opdracht volbracht?’

De ‘marskramer’ maakte een onwillige beweging, maar gaf geen antwoord.

‘Is de aanslag mislukt?’ fluisterde zij weer, een teleurstellend gezicht zettend.

‘Voor moordenaar ben ik niet in de wieg gelegd,’ zeide François, ruw en op luiden toon.

‘St. st.,’ waarschuwde zij. ‘De muren hebben ooren. Zijt ge niet te Bodegraven geweest? Waarom dat dan niet gezegd? Dan hadden wij een ander...’

‘Natuurlijk ben ik in Bodegraven geweest. Maar voor het vervolg moet ge zelf dergelijke karweitjes maar opknappen. Ik bedank er voor.’

Thans nam het woord de man, die de dame vergezelde.

‘Spreek niet zulke wartaal,’ zeide hij gebiedend. ‘En ik wilde ook wel, dat ge niet zoo brutaal waart. Hebt ge de gegeven opdracht vervuld of niet?’

‘'t Was geen behoorlijke opdracht.’

‘Dat wordt u niet gevraagd. Wij willen weten, of ge in Bodegraven zijt geweest en of aan de opdracht voldaan is.’

‘Ik ben in Bodegraven geweest. Maar de Prins van Oranje is springlevend. 'k Mag nog dankbaar zijn, dat ik hier sta en daarginds niet aan den hoogsten boom ben opgehangen.’

De heer en de dame wisselden een snellen blik.

‘Mislukt,’ fluisterde zij, verbleekend. En dan, haastig: ‘Weet de Prins van Oranje...?’

‘'k Weet er niets van,’ zeide François, zoo droog mogelijk. ‘Na dien tijd heb ik den Prins niet meer gesproken,’ voegde hij er niet zonder humor bij.

Hij begreep het wel: het tweetal was natuurlijk doodsbang, dat de Prins van Oranje had ingezien, dat men hem vanwege Frankrijk uit den weg had willen ruimen. Maar de Fransche Koning en de Fransche regeering en andere Fransche autoriteiten mochten officieel van niets weten...

‘Ge hebt uw opdracht slecht vervuld,’ verweet de man hem.

‘Daar weet u totaal niets van,’ gaf François brutaal ten antwoord. ‘Ik kan het niet helpen, dat daar een officier uit Gelderland was, die mij kende. Overigens kan het heele geval mij niets meer schelen...’

‘Je bent in dienst van Frankrijk,’ beet zij hem toe.

‘Ja, maar niet om een Prins te vermoorden. 'k Zal den hertog De Guiche vragen...’

‘Spreek er niet met den hertog over,’ smeekte zij. ‘Hij weet van niets.’

‘Ik laat mij zóó niet behandelen. 'k Heb Frankrijk belangrijke diensten bewezen. 'k Zal den hertog De Guiche vragen, of een dergelijke behandeling...’

‘Doe dat nu niet,’ smeekte zij weer. ‘Ge hadt immers geen opdracht van den hertog.’

‘Het kan mij niets schelen. Ik...’

‘Hoeveel was u beloofd bij het gelukken van den aanslag?’ vroeg de man opeens.

‘Duizend louis d'or. Veel te weinig.’

‘En bij het mislukken?’

‘Niets.’

‘Dat moet een vergissing geweest zijn. Want in ieder geval steldet ge uw leven in gevaar. U zal vijfhonderd louis d'or worden uitbetaald.’

De spion lachte in zijn vuistje, nu hij zijn opzet gelukt zag. Echter liet hij zijn blijdschap niet merken en zeide onver-

schillig: ‘'t Is niet te veel voor dat hachelijk werk, maar ik zal er genoegen mee nemen.’

‘'t Zal u worden betaald onder voorwaarde, dat ge met niemand, met niemand verstaat ge? over het gebeurde spreekt.’

‘Dat kan ik wel beloven. Per saldo kan het heele geval mij geen zier schelen.’

De dame, die eerst niet begreep, waarheen haar metgezel wilde, maar daarna zijn bedoeling inzag, haalde verlicht adem.

‘Dat is afgesproken,’ zeide de man, wijzend op een haastig naderend officier en zeggend: ‘Ge hebt den hertog De Guiche te spreken gevraagd? Daar is Zijne Edelheid.’

‘Iets belangrijks, François?’ vroeg de naderende.

Het tweetal had zich wat teruggetrokken, maar draalde met vertrekken. Blijkbaar vertrouwde het den spion niet, die toch nog wel met den hertog over het gebeurde spreken kon. Onmiddellijk echter was het gerust. Want op de vraag van den hertog antwoordde de ‘marskramer’: ‘Belangrijk nieuws, Hoogheid? Verpletterend nieuws. De geheele Fransche legerleiding bestaat uit uilskuikens.’

Generaal De Guiche, die goed gemutst was, lachte luid.

‘Dat is een goeie mop,’ zeide hij dan. ‘Gelukkig voor je, dat alleen ik die gehoord heb. Wat scheelt er aan? Ben je soms met het verkeerde been uit bed gestapt?’

‘Uit bed gestapt? 'k Heb in geen nachten geslapen en mag dankbaar zijn, dat ik hier ben. Maar dat doet niets ter zake. De hoofdzaak is, dat de Prins van Oranje ons leelijk in de maling genomen heeft.’

‘Wat bedoel je? Zijn de voorwaarden verworpen?’ vroeg De Guiche, ten hoogste verbaasd.

‘Ze zijn verworpen. Maar of daarvan bericht naar Zeist komt, weet ik niet.’

‘Kerel, spreek niet in raadselen!’ riep de generaal woedend uit. ‘Zeg precies en naar waarheid, wat er aan de hand is.’

‘Aan de hand niets, Hoogheid, maar op het land wel. Ik heb te rapporteeren, dat de geheele grensstreek van Holland

onder water is gezet. Wij kunnen Holland niet binnenrukken, tenminste als wij niet willen verdrinken. Dat is het antwoord van den Prins van Oranje op de vredesvoorwaarden. Terwijl hier te Zeist alles rustig op het antwoord wacht, zetten de Staten het land onder water. Dat is het ezelachtige van onze legerleiding.'

De hertog De Guiche hoorde deze laatste woorden niet meer. Hij stiet een vloek uit en vroeg: 'Zeg je mij de waarheid?'

'Heb ik u ooit bedrogen?' was de wedervraag van den marskramer.

''k Moet het onmiddellijk rapporteeren,' zeide de generaal, wegsnellend.

Het tweetal, dat terzijde was blijven staan en het luid gevoerde gesprek woord voor woord had verstaan, trad weer nader.

'Is het wáár, wat gij aan den hertog hebt verteld?' vroeg de man.

''k Heb u daarvan geen rekenschap af te leggen. Maar toch wil ik u wel zeggen, dat François nooit gewoon is geweest, onjuiste rapporten te brengen. Ik ben nog nooit gefaald in een zending, behalve in die eene, maar dat komt, omdat ik geen moordenaar wil zijn.'

'Ge zijt niet eens in Bodegraven geweest,' beet de dame hem toe met een fonkelenden blik. De spion doorstond den blik en hief de rechterhand op.

'Madame,' zeide hij, 'deze hand had het wapen vast, om den Prins te dooden. Ik stond nog dichter bij hem dan thans bij u. Ik was alleen met den Prins van Oranje in de tent en wanneer wij niet gestoord waren geworden, was hij een lijk. Wilt u uw woorden terugnemen? Ge beleedigt een geroutineerd spion van Frankrijk.'

'Ik neem mijn woorden terug,' zeide zij. ''t Was alleen de teleurstelling...'

'De teleurstelling is voor mij het grootst.'

‘Dus is het wáár, dat het land onder water gezet is?’ vroeg de man.

‘Welke reden zou ik hebben, om het te liegen? 't Zou mijn hachje kunnen kosten.’

‘Dan komen wij niet in Den Haag,’ zuchtte zij, den man aanziende.

De spion lachte grimmig.

‘In Den Haag? Wij mogen wel oppassen, dat wij niet als ratten verdrinken.’

En hij ging heen, nog gramstorig lachend.

Hoofdstuk XX.
De zwarte bladzijde.

‘En?’

‘Wij kunnen tevreden zijn. Dank zij God, Die een gunstigen wind zendt, is binnen vijf dagen het geheele gebied, dat er voor noodig was, onder water gezet. In Zeist is men woedend, maar daaraan behoeven wij ons niet te storen.’

Alfred Oyens Beekman sprak deze woorden opgewekt, terwijl hij met zijn broeder Otto door het kamp van het Staatsche leger wandelde, dat van Bodegraven naar Nieuwersluis was verlegd, ook in verband met de inundatie van het land.

‘Het is uitgesloten, dat de Franschen binnen kunnen vallen, is het niet?’ vroeg Otto.

‘In elk geval is de kans zeer gering. Zij hebben er hulpmiddelen voor noodig en die bezitten ze niet. Natuurlijk moet er strenger bewaking zijn. Vandaar, dat morgen een deel van het kamp over de Hollandsch-Utrechtsche grens verdeeld wordt.’

‘Behoor ik ook tot hen, die vertrekken?’

‘Neen, alleen voetvolk. De ruiterij blijft hier.’

‘Wat toch een wonderlijke omkeering,’ zeide Otto. ‘Verleden week zaten wij nog in angst, dat de Fransche legers Holland zouden overstroomen en thans liggen zij er vóór, zonder er in te kunnen komen. En de Prins Stadhouder! 't Is een omkeering, te mooi om te gelooven.’

‘Ongetwijfeld. Alleen kan ik niet begrijpen, dat de boeren zoo opstandig zijn. Zeker, het is niet prettig, dat hun land onder water is gezet, zoodat de oogst vernietigd is en het land voor geruimen tijd onvruchtbaar, maar zij moeten toch inzien, dat het om ons aller behoud gaat,’ meende Alfred, die niet best te spreken was over het gedrag der Hollandsche boeren, van wie er velen waren, die men met geweld van hun boerderijen had moeten verdrijven.

‘Val hen niet te hard, Alfred. Ik verzeker je, dat wij, Geldersche boeren, ook niet te spreken zouden zijn geweest. Gij, als militair, voelt dat niet zoo, maar ik kan het mij best indenken, al is het natuurlijk niet goed te keuren. Wacht maar af. Zij komen wel tot rust en zullen gaan inzien, dat men het goed met hen meent. Moet je dezer dagen naar Den Haag?’

‘'k Weet het niet. De Prins is er pas geweest. Waarom?’

‘'k Zou wel eens willen weten, hoe het daar geschapen staat. Is het wáár, dat Raadpensionaris De Witt gevangen genomen is? Dat werd hier vanmorgen verteld.’

‘Geloof er niets van. Dan zou ik het wel weten. Zijn broer Cornelis de Witt, de Ruwaard van Putten, wel, dat heb ik je immers verteld?’

‘Ik weet van niets. Je vergeet, dat ik je in geen vijf dagen heb gesproken.’

‘'k Meende, dat ik het je verteld had. O neen, dat was aan Styrum. Nu weet je meteen, dat dat van den Raadpensionaris een praatje is. Bedoeld wordt natuurlijk Cornelis de Witt, die uit Dordrecht naar de gevangenis te Den Haag is overgebracht. Ik meen, dat de Rechtbank vandaag zijn zaak zou behandelen.’

‘Waarvan wordt hij dan toch beschuldigd?’ vroeg Otto, ten hoogste verbaasd.

‘Ik geloof, dat de man onschuldig is, al weet ik het natuurlijk niet. Bentinck was gister in Den Haag en die heeft het een en ander van mijnheer Fagel vernomen.’

En Alfred vertelde, hoe een zekere Tichelaar, barbier op het dorp Piershil bij Dordrecht, Cornelis de Witt had aan-

geklaagd. Hij had verteld, dat de Ruwaard van Putten den Prins naar het leven wilde staan. Het kon niet anders dan vuige laster zijn. Maar ja, er waren heel wat menschen in Den Haag, die het geloofden. Die Tichelaar was nu in Den Haag en stookte de lieden op. Het verstandigste was, dat de Rechtbank de zaak spoedig behandelde. Als, wat Alfred en anderen verwachtten, Cornelis de Witt dan vrijgesproken was, kon hij naar een plaats gaan, waar men hem niet meer lastig viel. Eerder keerde de rust in Den Haag toch ook niet terug.

‘Gelooft mijnheer Fagel aan de schuld van De Witt?’

‘Neen, hij noemt die vuige laster. Hij acht Cornelis de Witt tot zoo iets laags niet in staat.’

‘En de Prins?’

‘'k Weet niet, hoe de Prins er over denkt. Zijne Hoogheid heeft er tegenover Bentinck en mij nog met geen woord over gesproken.’

‘'t Is een vreemde historie, maar 't lijkt mij niet mogelijk, dat een De Witt zoo iets zou doen,’ meende Otto.

‘Geen sprake van. De Rechtbank zal hem dan ook wel vrijspreken.’

Er viel een oogenblik stilte.

‘Ik ben benieuwd, hoe lang wij hier nog moeten blijven,’ verzuchtte Otto dan.

‘Verlang je naar het Geldersche?’ lachte Alfred.

‘En geen klein beetje ook! Voor soldaat ben ik niet in de wieg gelegd, hoor. Het was mijn plicht, dienst te nemen. Maar zoo gauw mogelijk keer ik naar huis terug.’

‘Zet het voorloopig gerust uit je hoofd, dat je naar huis kunt gaan. Zoolang de Franschen in het land zijn, is daarvan natuurlijk geen sprake. En God alleen weet, wanneer zij zullen vertrekken. De toekomst is nog zoo donker als wat. Voorloopig mogen wij blij zijn, dat de vijand uit Holland blijft. En het stemt ook hoopvol, dat er uit het Noorden zulke goede berichten komen.’

‘Uit het Noorden?’

‘Ja, de Munsterschen en Keulschen hebben vóór Groningen den kop gestooten. Die stad wordt kranig door den Duitscher Rabenhaupt verdedigd. Hedenmorgen ontving de Prins weer nieuwe berichten. De hoop is niet ongegrond, dat de stad het houden zal. Dat verlevendigt in Holland den moed. Wij mogen ook niet bij de pakken gaan neerzitten. Er is voorloopig nog werk genoeg te doen. Want al vertrekt de Fransche Koning naar Parijs...’

‘Is dat wáár?’

‘'k Heb het bericht uit goede bron, hoor,’ lachte Alfred. ‘De Zonnekoning ziet geen kans, een glorierijke intocht in Amsterdam en Den Haag te maken en vertrekt daarom naar zijn land. Maar - het leger blijft. En er moet wel terdege uitgekeken worden, of die bekwame generaals niet een gaatje weten te vinden, om toch in Holland te komen. Dan... Wat heeft Bentinck daar?’

Zij waren de afdeeling van het kamp genaderd, waar de tenten van de hoofdofficieren stonden. Willem Bentinck, komende uit de tent van den Prins, liep op de beide broeders - hij kende Otto ook - toe.

‘De Ruwaard van Putten is veroordeeld,’ zeide hij.

‘Veroordeeld?’ vroeg Alfred verbaasd. ‘Is het bewijs van zijn schuld dan geleverd?’

Bentinck haalde de schouders op.

‘Voorzoover ik weet, is het bewijs niet geleverd. Ook Cornelis de Witt moet niet hebben bekend, hoewel de pijnbank hem niet bespaard is. Maar de rechters hebben hem blijkbaar niet vrij durven spreken. Hij is tot verbanning veroordeeld.’

‘Maar dat is schandelijk, als het bewijs niet geleverd is!’ barstte Alfred los.

‘Hij komt er nog genadig af,’ meende Bentinck, terugloopend.

‘Het lijkt mij toch niet een eerlijke zaak,’ zeide Otto.

‘De De Witten zijn in ongenade. Dát is het,’ antwoordde Alfred. ‘Men durft den wil van het volk niet weerstaan.’

‘Maar de Prins durft dat wel. Kan hij dat vonnis niet ongedaan maken?’

‘'k Weet niet, of zijn macht zoover reikt. Dat betwijfel ik heel sterk. Bovendien zou het dan nog de vraag zijn, of hij zijn invloed zou willen aanwenden,’ zeide Alfred peinzend.

* * *

Op dien twintigsten Augustus zond de zon haar stralen in de straten van Den Haag, waar sinds dien morgen elf uur het gepeupel de overhand had. Het leek wel, alsof er geen gezag meer was in de stad; alsof zij, die dat gezag moesten uitoefenen, met lamheid geslagen waren.

Het was bekend geworden - daarvoor zorgde de beruchte barbier van Piershil, Tichelaar, wel - dat Cornelis de Witt zoo goed als vrijgesproken was. Hij was wel verbannen, maar men noemde dat vrijspraak. Men wenschte zijn dood. En als de Rechters hem niet ter dood veroordeelden, zoo zweepte Tichelaar met eenige anderen het volk op, dan moest het volk het doen.

In de buurt van de Gevangenpoort verzamelde zich een menigte, die steeds aangroeide. Dan trok men naar de gevangenis, waarvóór een karos stond.

‘Wat beteekent die karos?!’ schreeuwde Tichelaar, een verklaard vijand van den Ruwaard van Putten.

Hij was spoedig op de hoogte: de Raadpensionaris, Johan de Witt, was naar de gevangenis gekomen, op verzoek van zijn broeder. Hij wilde den Ruwaard in de karos buiten Den Haag brengen, want Cornelis de Witt zou dien dag vrij gelaten worden, om niet weer te keeren.

Zijn aanklager Tichelaar hoonlachte.

‘Per karos zeker? Hij zal de gevangenis te voet verlaten. Wij zullen hem wel krijgen.’

De koetsier werd gedwongen te vertrekken. En al grooter werd de menigte, tierend en joelend en roepend: ‘Leve Oranje! Weg met de De Witten!’ Men drong op de deur

der gevangenis toe. Maar deze bleef gesloten. Zoo nu en dan verscheen voor een venster naast de deur het beangste gezicht van den cipier.

Steeds luider werd het gejoel. En de menigte groeide aan. Weldenkende Hagenaaars meden de plaats, maar het gepeupel drong steeds meer op, gretig luisterende naar de opwindende taal van Tichelaar en eenige anderen, die hij op zijn zijde had weten te krijgen.

Even werd de deur der gevangenis op een kier geopend. Een man glipte er door.

'Wie is dat?' schreeuwde Tichelaar. Iemand wist het hem te vertellen: 'Een bediende van Johan de Witt. Die gaat zeker hulp halen.'

'De Staten zullen wel wijzer zijn,' riep de barbier van Piershil. 'Wij zijn de baas!'

Hij scheen gelijk te krijgen. Want na ruim een half uur werd wel paardegetrappel vernomen en daarna tromgeroffel, maar het bleek, dat slechts vier compagnieën schutterij aanrukten. Nu, daarvoor was men niet bang. Dat waren burgers van Den Haag, in merg en nieren Oranjegezind. Van hen zou men geen last hebben, als het tot daden kwam. De kans was groot, dat zij gemeene zaak met het gepeupel zouden maken. In elk geval zouden zij wel lijdelijk toezien.

Hun opdracht was, de orde te bewaren vóór de gevangenis. Zij posteerden er zich echter alleen en dachten er niet aan, de omgeving schoon te vegen. Zij luisterden zelfs naar het gepeupel en toen Tichelaar één der compagnieën opwekte, alvast een schavot te gaan maken, gaven zij onder groot gejuich aan die opwekking gehoor. Enkele officieren der schutterij gingen de gevangenis binnen met de bedoeling, de De Witten te beschermen. Maar men lachte er wat om. Van die bescherming zou al bitter weinig komen. Het gepeupel was de baas. De Overheid had niets te zeggen, durfde blijkbaar niet. Anders hadden de Staten de dragonders wel gezonden, die de Prins van Oranje op hun eigen verzoek naar Den Haag had gedirigeerd, om, zoo noodig, de orde te

bewaren. Maar de dragonders, die onder aanvoering van graaf Tilly stonden, bleven weg.

Er verliep nog een uur. Duizenden menschen bevonden zich vóór de gevangenis, ook vele nieuwsgierigen nu. Toen kwam er opeens deining in de massa. Op de ongelijk geplaveide straat klonk het gekletter van hoeven. In gestrekten draf naderden drie honderd dragonders, aan het hoofd waarvan graaf Tilly reed. Hij trok zijn degen. Er klonken scherpe, korte bevelen. De colonne ruiters verspreidde zich en veegde in weinige tellen het plein vóór de gevangenis leeg.

Als een levende muur posteerden de ruiters zich vóór het sombere gebouw. De brutale Tichelaar drong naar voren.

‘Met welk recht komt gij hier?’ vroeg hij aan graaf Tilly.

Maar deze keek hem vol minachting aan.

‘'k Heb niets met je te maken,’ zeide de dragonderofficier, om zich dan in de stijgbeugels te verheffen en te roepen: ‘Burgers van Den Haag, wilt gij bloed in uw straten zien vloeien? Weet dan, dat gij er het eerst voor boeten zult. Gij komt hier niet door dan over onze lijken. Vóór dien zult ge echter zelf een lijk zijn.’

Met gejoel en verwenschingen werden zijn woorden beantwoord. Maar niemand durfde een stap vooruit doen, bevreesd als men was voor de dragonders, die inderdaad in staat waren, lijken te maken. Het liefst had graaf Tilly de heele bende uiteengejaagd en verspreid door de straten der stad. Hij had evenwel alleen orders, om de gevangenis te bewaken. Bovendien had hij zeer wel begrepen, dat de Overheid niets in te brengen had en het gepeupel regeerde. Hij knarste op de tanden van woede. Als het aan hem gelegen had...

De menigte vóór het gebouw had wel in de gaten, dat met graaf Tilly en zijn dragonders niet te spotten viel. Eenige uren verstreken, zonder dat er iets voorviel. Alleen het geschreeuw en gejoel en geroep: ‘Leve Oranje! Weg met de De Witten!’ vervulde de lucht. De zon had haar hoogtepunt reeds bereikt en zakte weer.

Het begon Tichelaar, die telkens vruchteloos onderhande-

lingen met Tilly trachtte te voeren, te vervelen. Dus verzon hij een list en liet het praatje rondstrooien, dat een troep opstandige boeren - verontwaardigd over de inundatie van het land - op Den Haag aanrukte om de stad te plunderen. Algemeen werd er geloof aan geslagen. Het kwam ook den dragonders ter oore.

‘Hier is je taak niet,’ beet Tichelaar graaf Tilly toe. ‘Je moet de stad tegen de boeren verdedigen.’

‘'k Heb niets met je te maken,’ antwoordde de officier. ‘Ik aanvaard alleen orders van de Staten.’

‘Dan zal ik naar de Staten gaan,’ zeide de barbier van Piershil woedend.

De menigte drong naar voren, maar één commando van Tilly was voldoende, om zijn ruiters in beweging te brengen. Zij joegen het gepeupel weer weg.

Haastig loopend kwam Tichelaar terug, luid roepend: ‘Bevel van de Staten, om deze plaats te verlaten en naar de poorten van de stad te trekken!’ Een hevig gejoel steeg op. Nu was het pleit dus gewonnen en zouden de gehate dragonders verdwijnen.

Graaf Tilly echter vertrok geen spier van zijn gelaat. Hij vroeg alleen, zoo kalm mogelijk: ‘Waar is dat bevel?’

‘Ik zeg het namens de Staten en je hebt te gehoorzamen,’ schreeuwde Tichelaar.

‘Ik stoor mij niet aan zulke bevelen. Ik blijf. Alleen op een schriftelijk bevel van de Staten, ga ik hier weg.’

Woedend greep Tichelaar de teugels van Tilly's paard. Maar op hetzelfde moment ontving hij met het vlakke van des officiers degen zulk een slag, dat hij de teugels, kermend van pijn, losliet en even afdroop.

‘Ik zal je wel krijgen, ellendeling,’ siste hij tusschen de tanden. Maar hij begreep, dat hij spoed moest maken nu. Want het was hem bekend, dat uren geleden reeds een snelle ruiter naar het kamp van den Prins was gezonden, om dezen te verzoeken, onverwijld met soldaten naar Den Haag te komen, daar de stad in opstand was. Als Oranje kwam zou

deze de orde herstellen, hij twijfelde er niet aan. En hij vond het best, als ... eerst Cornelis de Witt gedood was. Hij vond het een buitenkans, dat ook Johan de Witt in het gebouw was. Dan had hij beide broeders in één klap...

Dus begaf hij zich weer naar de Staten, die doodelijk bang waren voor het gepeupel, dat dien twintigsten Augustus het heft in handen had. Hij bezwoer hen, de dragonders te doen vertrekken, want dat de stad anders spoedig zou worden overstroomd door verbitterde boeren, die aan het plunderen zouden slaan.

En toen werd het bevel geschreven, gericht aan graaf Tilly. het bevel, dat hem gelastte, de gevangenis te verlaten...

Met het papier hoog in de lucht

zwaaiend, verscheen Tichelaar weer op de Plaats, begroet door juichkreten. Hij reikte het bevel aan Tilly over, die rustig naging, of het wel echt was. Het w a s echt. Het k w a m van de Staten. Hij had te gehoorzamen, al kostte het hem moeite.

Den getrokken degen bracht hij langzaam in de scheede. Een kort bevel weerklonk. De dragonders trokken af, terwijl de joelende en jouwende menigte gaarne ruimte voor hen maakte.

Tichelaar kraaide victorie. Gevolgd door eenige andere belhamels liep hij de gevangenis in. De schutterij bood geen weerstand. Als de Staten zoo gemakkelijk de dragonders lieten vertrekken, behoefden zij zich ook niet druk te maken.

Wat er i n het gebouw geschiedde, wist de menigte buiten niet. Zij wachtte alleen af. Want nu zou komen, waarop zij zoo lang had gehoopt.....

Na eenigen tijd werd het lichaam van een mensch naar

buiten gesmeten. 't Was dat van Raadpensionaris Johan de Witt, die zwaar mishandeld was... Op hem volgde zijn broeder Cornelis de Witt, die, gefolterd op de pijnbank, reeds gewond was, maar toen nog door slagen hevig was toegetakeld.

Het grauw, waaruit al het menschelijke was verdwenen, wierp zich op de broeders, die kort geleden nog de eersten in den lande waren, en onder de kreten: ‘Slaat dood! Slaat dood! Aan de galg!’ sleepte men de beide lichamen over de straat...

* * *

Vergezeld van Bentinck en Alfred keerde Willem van Oranje dien middag van een inspectietocht in het kamp terug. Hij werd opgewacht door graaf Styrum, die zeer geagiteerd was.

‘Hoogheid, reeds verscheidene uren geleden is er een bode uit Den Haag gekomen met het dringend verzoek, om troepen te zenden. Ook wordt de aanwezigheid van Uwe Hoogheid verlangd. Den Haag moet in opstand zijn.’

De Prins bleef kalm. ‘Het loopt zoo'n vaart niet,’ zeide hij. ‘Ik twijfel er niet aan, of Tilly zal de orde handhaven. Met zijn dragonders houdt hij het gepeupel wel in bedwang. Troepen gaan dan ook niet naar Den Haag. Wij zullen straks gaan, Bentinck. Ik begrijp niet, dat de Staten zoo beangst zijn. Zij h e b b e n toch troepen!’

Willem van Oranje ging zijn tent binnen, om eenige werkzaamheden te verrichten. Hij wist den ernst van den toestand niet. Hij had nooit kunnen denken, dat een handvol grauw het voor het zeggen had.

Hij werd evenwel ontnuchterd. Want nauwelijks was hij gezeten, of Alfred kwam binnen met de mededeeling, dat een boodschapper uit Den Haag dringend om gehoor verzocht.

Eenige oogenblikken later stond de man vóór den Prins. Met Alfred was nu ook Bentinck in de tent gekomen.

‘Hoogheid, Den Haag is in vollen opstand. Het gepeupel heeft de gevangenis bestormd, de heeren De Witt er uit gehaald, vermoord en daarna opgehangen,’ hijgde de boodschapper, die als een razende gereden had.

Willem van Oranje werd, zoo het kon, nóg bleeker dan hij er steeds uitzag. Machtig greep het bericht hem aan. Hij steunde zwaar op het kamptafeltje.

'Mijn God,' suisde het van zijn lippen.

Het was even stil. De hand van den Prins ging naar de borst, die hem pijn deed. Hij hoestte. Het was een zwaar rochelend geluid.

Dan keek hij Bentinck aan, als versuft.

'Men zal mij van dit alles de schuld geven, Willem,' zeide hij met heesche stem.

Bentinck gaf den boodschapper een wenk, de tent te verlaten.

'Uwe Hoogheid is onschuldig aan dit bedrijf,' zeide hij dan met vaste stem.

'Ja, God is mijn getuige. Hij weet, dat ik het niet gewild heb. Op aandrang van den Raadpensionaris heb ik gedaan gekregen, dat zijn broeder niet ter dood veroordeeld, maar verbannen werd. Meer heb ik niet kunnen doen. Ik heb mijnheer De Witt den raad gegeven, Den Haag te verlaten, omdat ik hem er niet veilig achtte. Had hij mijn raad maar opgevolgd! Dit - dit is - vreeselijk. Het is moord. Als God ons volk daarvoor straft, heeft het zich niet te beklagen.'

Hij dacht aan den Raadpensionaris, dien hij twee dagen tevoren nog de hand had gedrukt. Zij waren politieke tegenstanders geweest, maar geen vijanden. Hij had les ontvangen van Johan de Witt en van den kundigen staatsman veel geleerd. Het gebeurde smartte hem ontzettend. Hij, die anders niet gauw uit het veld was geslagen en bewezen had, felle tegenslagen te kunnen dragen, was er geruimen tijd stil van...

'Gaan wij naar Den Haag, Hoogheid?' vroeg Bentinck even later.

'Wij vertrekken over een uur,' antwoordde de Prins. 'Het is thans natuurlijk volkomen rustig in Den Haag, nu het grauw met een zondebok heeft afgerekend. Het voorgevallene is zeer betreurenswaardig. Deze dag vormt een zwarte bladzijde in onze historie, een bladzijde, die er niet uit te scheuren is. God zij ons genadig.'

Toen richtte Willem van Oranje zich veerkrachtig op.

Hoofdstuk XXI.
In Gods hand.

Graaf Edzard Oyens Beekman was de oude niet meer. Elk op het kasteel en op zijn uitgestrekte bezittingen moest het erkennen en de gravin en Amelie werden het dagelijks gewaar.

De druk, die op de Republiek lag, vervulde hem met bekommernis. Want al was de Heerlijkheid gespaard voor vijandelijk bezoek.- de Munsterschen en Keulschen waren er op grooten afstand langs getrokken op hun weg naar het Noorden en ook de Franschen hadden zich er niet vertoond - de gevolgen van den oorlog werden sterk gevoeld.

Zijn vroegere uitspraak, dat men het land maar moest overgeven, omdat het zich toch niet verdedigen kon, zou de graaf niet gaarne meer herhalen. Van allen kant had hij vernomen, hoe de Franschen in het Geldersche en Utrechtsche hadden huis gehouden en nog huishielden. Zij roofden, plunderden en joegen de bewoners weg.

Er lag een zware druk op de menschen in zijn omgeving. En ook op hemzelf. Hij, vrijheidlievend, kon het moeilijk verkroppen, dat de Staten provinciaal van Gelderland niet meer vergaderden, omdat zij niets in te brengen hadden. Hij was op een keer naar Arnhem gereisd, maar er ontdaan van teruggekeerd. De stad wemelde van Fransche soldaten. Er was een zeer sterk garnizoen, dat leefde op kosten der geplaagde, arme bevolking. In de herberg, de voornaamste van Arnhem, waar hij steeds logeerde als hij aanwezig was ter vergadering

der Staten provinciaal, was thans geen plaats voor hem geweest, want het geheele hotel was bezet door Fransche officieren, die grapjes verkochten op de Republiek en op den Prins van Oranje.

Hij kende Arnhem, hij kende zijn eigen land niet meer. Ontmoedigd was hij thuis gekomen. En voor het eerst na het uitbreken van den oorlog had hij zijn hart uitgestort bij zijn vrouw, die zag, hoe hij leed.

Toen was de gravin, die nooit veel zeide en zelden een eigen meening verkondigde, omdat zij met ieder vrede wilde houden, de krachtigste geweest. Zij had zijn hoofd in de handen genomen en gezegd: 'Kom, Edzard, hoe heb ik het nu met je? Je bent altijd zoo sterk en zoo moedig en ga je nu den moed verliezen? Kom, wij zijn in Gods hand. Zonder Zijn wil valt geen haar van ons hoofd. Wie weet, den vijand wordt mogelijk door Hem nog een halt toegeroepen.'

Die woorden hadden hem voor een wijle verkwikt. Maar zijn bekommernis hadden ze niet kunnen wegnemen. Toch had hij bewondering voor zijn vrouw. Twee zonen stonden in het veld en God alleen wist, of zij ooit zouden weerkeeren. Hij miste Otto zeer in het dagelijksch werk. De rentmeester had wel diens taak overgenomen, doch deze kon met de pachters niet goed overweg. Alfred miste hij niet zoo erg, daar deze steeds van huis was. Wel had hij er geen vrede mede, dat hij niet in volle harmonie van zijn zoon was gescheiden. Het was een vrij koel afscheid geweest, omdat tusschen hen beiden de Prins van Oranje had gestaan. En als die jongen in de een of andere schermutseling met den vijand nu eens den dood vond? Was het dan niet diep tragisch, dat zij zóó van elkander gescheiden waren?

Daarbij kwam, dat hij twijfelen ging aan zijn eigen meening, die zoo vast gefundeerd scheen en die hij steeds met stellige zekerheid had verkondigd. Alles scheen er op te wijzen, dat hij zich in zijn meening omtrent den Prins van Oranje had vergist. Volgens de geruchten, die tot het kasteel doordrongen, hield de Prins moedig stand en dacht hij er geen oogen-

blik aan, te heulen met de vijanden van het land, zooals de graaf vermoed had.

'Wij zijn in Gods hand,' had zijn vrouw gezegd. Aan die woorden moest hij zich vastklemmen, al scheen het, dat God zich niet stoorde aan de Republiek.

Met zekerheid was het nu bekend, dat de Munsterschen en Keulschen naar het Noorden getrokken waren. Slag op slag veroverden zij steden, die niet of zoo goed als niet verdedigd werden. Alleen Coevorden had het even uitgehouden, maar weldra wisten de bewoners van het kasteel, die betrekkingen in het Overijsselsche hadden, dat Coevorden gevallen was en de vijand naar Groningen was getrokken. Nog een korte spanne tijds, dan was het geheele Noorden in het bezit van den bisschop van Munster.

En was de tocht van de Franschen niet een triomftocht geworden? In enkele weken tijds waren zij dwars door het Geldersche naar Utrecht getrokken. Er waren wel schermutselingen geweest, maar die beteekenden niets. Het leek er in alles op, dat Koning Lodewijk spoedig zijn intocht in Amsterdam en Den Haag zou doen. En dan was het uit.

In Arnhem had hij terloops reeds vernomen, dat er vredesonderhandelingen gaande waren, maar hoe de vork precies aan de steel zat, hij wist het niet. Het smartte hem nu zeer, dat er een knieval voor Frankrijk werd gedaan, maar hij kon het den Staten niet kwalijk nemen. Misschien was het mogelijk, niet al te harde vredesvoorwaarden te verkrijgen. 't Was te hopen. Dan was het uit met dien onzaligen oorlog, zij het dan, dat het einde gepaard zou gaan met het verlies van land.

En tóch - graaf Edzard Oyens Beekman kon zich niet vereenigen met deze oplossing. Het stuitte hem tegen de borst, dat op deze wijze een nederlaag werd geleden, vol smaad en hoon.

En - in zijn hart ging rijzen de twijfel, of het wel een goede, verstandige politiek was geweest, het landleger te verwaarloozen. Was de Raadpensionaris niet te goed van vertrouwen geweest?

Dat alles knaagde aan het gemoed van den graaf, die de oude niet meer was. Het was voor elk zichtbaar.

Maar de woorden zijner vrouw: ‘Wij zijn in Gods hand’ lieten hem niet los. Zij brachten hem er toe, de handen te vouwen en tot God te bidden, inniger en vromer dan hij ooit gedaan had.

En het was opmerkelijk, dat hij zoo vaak de boerderij van

zijn pachter Jurriën van Gelderen bezocht. Was het, omdat ook deze een zoon had, die vrijwillig in het leger was gegaan, om het vaderland te helpen verdedigen? Of was het, omdat hij daar een boerin vond, die blijk gaf van vertrouwen op den Heere en die niet gelooven kon en wilde, dat het land voor goed ten onder zou gaan? Vermoedelijk was dat de reden van zijn vele bezoeken aan de boerderij. Hij sloeg geen week

over. Meermalen reed hij er tweemaal per week heen. De bewoners verwonderden zich er over, maar zij lieten die verbazing niet blijken. Alleen de boerin ging iets vermoeden, al sprak zij er niet over. De graaf, die behoorde tot de ‘groote heeren’, zooals zij zich altijd uitdrukte, en die van den Prins van Oranje niets hebben moest, wist geen raad in de donkere omstandigheden, waarin het land gekomen was. En nu kwam hij op de boerderij, waar een stil vertrouwen op den Heere heerschte. O, als de graaf zich maar aan God vastklemde, dan kwam hij wel tot rust en zou zijn bekommernis wijken!

* * *

De maand Augustus gleed heen. Het was reeds half September. Op het kasteel werd men niet gewaar, hoe het met de zaken des lands geschapen stond. In eenige weken drong geen enkel gerucht tot de bewoners door. Was er dan tóch geen sprake geweest van vredesonderhandelingen? Zagen Alfred en Otto geen kans, eenige tijding te doen geworden aan hun ouders? Vrij zeker niet. Anders hadden zij het natuurlijk gedaan. Misschien waren zij niet meer in leven.

Graaf Edzard Oyens werd verteerd door onrust. Hij kon niet, zooals zijn vrouw, lijdelijk afwachten en berusten. O, zeker, hij ging langzamerhand begrijpen haar woorden: ‘Wij zijn in Gods hand’, en eenige rust schonk het vertrouwen op God hem ook wel, maar die rust en zielevrede verminderden weer, toen hij niets, letterlijk niets vernam.

Hij had er over gedacht, vóór de gure wintermaanden invielen, nog eens naar Arnhem te gaan. Allicht werd hij daar iets gewaar. Maar als hij zich dan zijn vorig bezoek herinnerde en de hevige teleurstelling, die hij ondervonden had in de stad, die hem zoo lief was, dan schrok hij er van terug.

Opeens nam hij een besluit. ‘Ik ga naar Twikkel,’ zeide hij. ‘Mogelijk weet men mij daar wat te vertellen. Want die onzekerheid is het pijnigendst. Ik hoop na een week terug te zijn.’

In den mooien nazomer reed zijn karos het Overijsselsche

in, naar het kasteel Twikkel, waar de bewoners hem inderdaad veel nieuws konden vertellen.

Eerder dan hij verwacht werd, was de graaf weer thuis, opgewekter dan hij gegaan was.

‘Het gaat goed,’ vertelde hij monter aan zijn vrouw en Amelie, die een dankbaar gehoor vormden. ‘In Twikkel was men op de hoogte door berichten uit Amsterdam. Ik ben blij, dat ik er heen gegaan ben, al was de reis vermoeiend.’

Dan deed hij het relaas: de bisschop van Munster had vóór Groningen den kop gestooten, en niet zuinig ook. Hij was daar zóó warm ontvangen, dat hij eenige weken geleden het beleg had opgebroken en ijlings naar Coevorden was teruggekeerd. Dat was moedgevend.

Maar de mooiste berichten had hij uit Holland: het land was onder water gezet, de Franschen konden niet verder komen dan het Utrechtsche; Koning Lodewijk was gramstorig naar Parijs teruggegaan. Alles was nog wel donker, want de vijand stond nog midden in het land, maar er waren toch ook lichtpunten. De moed was weergekeerd. En dat was heel wat, dat was alles waard. De vredesonderhandelingen waren afgebroken. De vernederende voorwaarden van Frankrijk hadden de Staten van de hand gewezen. Men wilde zich verdedigen tot het uiterste.

De gravin luisterde met de grootste belangstelling en met blijde ontroering.

't Was Gods hand, dát stond voor haar vast. Maar God gebruikt middelen en werktuigen. Hoe was die ommekeer zoo in eenen gekomen?

Zij vroeg het met echt vrouwelijke nieuwsgierigheid.

‘Nu kom ik aan het minder mooie van mijn verhaal,’ zeide de graaf. ‘Allereerst minder mooi voor mij. Ik moet eerlijk en oprecht bekennen, dat ik den Prins van Oranje steeds verkeerd heb beoordeeld. Hij is minstens een even goed vaderlander, als de De Witten het waren...’

‘*Waren?*’ vroeg Amelie.

‘Straks, kind. Eerst over den Prins.’

De graaf vertelde van de verheffing van Oranje tot Stadhouder; hoe hij de verleidelijke aanbieding van Frankrijk en Engeland had afgeslagen; hoe hij de Staten had begeesterd, om de verdediging voort te zetten, door het land te inundeeren; hoe het geheele volk op hem vertrouwde en hoe hij dat vertrouwen in geen enkel opzicht beschaamde.

'Ik heb den Prins verkeerd beoordeeld,' herhaalde hij. 'Dat doet mij leed. Hij is een held. En, naast God, heeft de Republiek het aan hem te danken, dat de toestand van het land beter geworden is, al zijn wij er nog lang niet. Als ik kans zag, Alfred een brief te doen toekomen, zou ik het hem schrijven, dat mijn meeningen zich geheel gewijzigd hebben.'

Met een dankbaar hart luisterde de gravin. Feitelijk was zij het met Alfred eens geweest, al had zij dat nooit laten blijken: Oranje zou het land redden. Heerlijk, dat haar man thans van gedachten veranderd was en, eerlijk en rechtschapen, als hij steeds was geweest, het ook openlijk erkende. Als Alfred dát eens wist! Zij wist, dat het hem pijn had gedaan, met een koel afscheid van zijn vader te moeten vertrekken.

'En tenslotte het minst mooie van alles, ja, het leelijkste, het verachtelijke, het schandelijke, dat in onze geschiedenis steeds een schandvlek blijven zal. Bizonderheden weet ik er niet van, maar die doen er ook niet toe. Vast staat, dat de gebroeders Jan en Cornelis de Witt door het gepeupel van Den Haag laaghartig zijn vermoord.'

'Vermoord?!' riepen de beide vrouwen ontzet uit.

Graaf Oyens Beekman vertelde het weinige, dat hij van het schandelijk gebeuren wist. Het was meer dan genoeg.

'Wie had ooit kunnen denken, dat de De Witten een dergelijk lot zouden ondergaan? Het schijnt, dat het gepeupel in Den Haag eenige dagen heeft geregeerd, want iets dergelijks had men toch wel kunnen voorkomen. Te Twikkel vernam ik, hoe er in Amsterdam zijn, die meenen, dat de Prins van Oranje er wel meer van weet. De moord zou op zijn last, in ieder geval met zijn medeweten zijn geschied. Maar ik

geloof dat niet. Het moet vuige laster zijn. Hoe dat zij, Jan en Cornelis de Witt, twee vurige vaderlanders, zijn gedood door mannen van hun eigen volk. Welk een ontzettend lot. 't Is een donkere vlek, die nooit kan worden uitgewischt.'

Dan werd de graaf weer opgewekter: het zag er toch veel beter uit met het land, al kon het nog jaren duren, eer de Franschen vertrokken. Misschien kwam het in het Utrechtsche nog wel tot een grooten slag.

'O ja, dan heb ik nog iets belangrijks vergeten. De Prins heeft voor bondgenooten gezorgd. Brandenburg en Spanje snellen ons te hulp. Wie weet, of er niet een Duitsch leger over onze grenzen trekt, om met de Franschen af te rekenen. Alles en alles bij elkaar, kom ik heel wat opgewekter terug dan ik gegaan ben.'

Bij deze woorden zag hij zijn vrouw aan.

'Wij zijn in Gods hand, Edzard,' zeide zij glimlachend.

'Ja, in Gods hand,' herhaalde hij. 'Met de vrouw van Jurriën van Gelderen zeg ik, dat wij verdiend hebben, vernietigd te worden, maar nóg heeft God gedachten des vredes over ons. En dat hebben wij niet verdiend.'

Den volgenden morgen rustte de oude graaf niet, vóór hij op de boerderij van Jurriën van Gelderen, zij het dan beknopter dan thuis, het belangrijke nieuws eveneens verhaalde.

Hij trof er Aart van Gelderen, den boer uit het Dierensche, die geestdriftig - geheel tegen *zijn* karakter in het bizonder en tegen het karakter van den Gelderschen boer in het algemeen in - vertelde van het verblijf van den Prins op zijn boerderij in de maand Juni en van de soldaten en officieren, die den Prins op de handen droegen.

Jurriën van Gelderen bewoog zich onder dat verhaal onrustig op zijn stoel. Hij was bevreesd, dat de graaf ontstemd zou zijn over den lof, op Oranje gebracht.

Tot zijn verlichting en verbazing was evenwel het tegendeel het geval. De graaf luisterde met de grootste belangstelling en moedigde den verteller door vragen aan.

‘Gelukkig, dat er een Oranje was,’ zeide hij met een bewogen stem. ‘Anders waren wij verloren geweest, terwijl er thans gegronde hoop op redding is.’

Jurriën van Gelderen keek stomverbaasd zijn glimlachende vrouw aan. 't Was hem, of hij het in Keulen hoorde onweeren!

* * *

Het bange jaar 1672 verstreek. Het werd begraven in het graf der eeuwen. En het nieuwe jaar brak aan. Wat zou het brengen? Niemand, die het wist. Men wist alleen, dat de wolken, die boven de Republiek samengepakt waren, nog niet waren weggedreven. De Franschen bevonden zich nog in het Utrechtsche. Zij hadden zelfs een poging gewaagd, Holland binnen te dringen over het water, dat tengevolge van den strengen vorst één ijsmassa geworden was. De poging was mislukt. Alleen Zwammerdam en Bodegraven hadden het gelag betaald, want beide plaatsen waren uitgemoord. Deze inval van generaal Luxembourg had geleerd, dat men in Holland op zijn hoede diende te zijn.

Neen, 't was nog donker. Er was nog steeds alle reden, de handen te vouwen en den Heere om uitredding te smeeken.

Eén lichtpunt, dat den moed weer aanwakkerde, was er. Coevorden was door Groningsche troepen, onder leiding van den schoolmeester Meindert Minnes van der Thynen, hernomen, zoodat de Munsterschen en Keulschen gedwongen werden, het land te verlaten.

Maar - de Franschen stonden er nog midden in!

En - de maanden van het nieuwe jaar verliepen...

* * *

Het was midden November. Met ongekend hevige kracht hadden de stormen geloeid, wegrukkend de laatste bladeren van de boomen in de bosschen van de bezittingen van graaf Edzard Oyens Beekman. Thans stonden daar de naakte boomen, van alle tooi beroofd, wachtend op den winter.

De loeiende stormen waren uitgewoed. Een najaarszonnetje

bescheen het kale landschap, waarin, vroolijk gestemd, drie ruiters van het Staatsche leger reden op weldoorvoede rossen. Eén van hen was officier, de beide anderen gewone ruiters.

‘Mijn hart gaat open, als ik al die bekende plekken weerzie. Ik hoop, dat ik niet weer weg moet,’ zeide Otto Oyens Beekman.

‘Er is geen gevaar voor, Otto. Natuurlijk moet de Franschman nu terugtrekken. Wij zetten elders den strijd voort. Maar jullie zijn ontslagen van den dienst,’ antwoordde Alfred.

‘Ik ben er niets rouwig om. Geef mij maar een schop en een mestvork,’ meende Gerard van Gelderen.

Het luid gelach der drie jongelingen weerkaatste in het

bosch, dat zij thans doorreden. Heel in de verte werd het kasteel, dat in den zomer door de dichte bladeren omgeven was, zichtbaar.

Bij een zijweg stonden de paarden even stil. Het was de weg, dien Gerard van Gelderen nemen moest, om de boerderij te bereiken.

'Ik ga maar, jonkers.'

'Best, Gerard; mijn hartelijke groeten thuis. Zeg, dat ik morgen kom.'

De jongen knikte en gaf zijn paard de sporen.

'Hoe zullen wij het thuis aantreffen?' vroeg Otto, verder rijdend, naar de oprijlaan van het kasteel.

Hij vroeg het voor de zooveelste maal. Maar Alfred kon hem er ook geen antwoord op geven.

'Kom, laat ons voortmaken.'

'Niet doen,' waarschuwde Alfred. 'Wij rijden kalm. Bedenk, dat niemand van onze komst weet. Moeder moest eens schrikken. 't Was misschien nog beter, als wij den boschwachter...'

'Neen, neen, vooruit nu maar. Men zal ons misschien wel zien aankomen.'

Otto's voorgevoelen bedroog hem niet. Nauw waren zij den hoek omgedraaid, zoodat zij het monumentale, voorvaderlijk kasteel in volle breedte vóór zich hadden, of de breede deuren werden opengedaan en - op het bordes stonden de graaf, de gravin en Amelie, luide vreugdekreten slakend.

Met een zwaai wierpen de beide ruiters zich van de paarden, die door een toegeschoten bediende werden weggeleid. Alfred vloog het eerst het bordes op, omhelzend zijn moeder en zuster, die geen woord konden uitbrengen.

Dan greep hij de hand van zijn vader. En deze - Alfred kon zich niet herinneren, dat het ooit was gebeurd! - sloeg de armen om zijn hals en kuste zijn oudsten en daarna zijn jongsten zoon.

Alfred wist genoeg: met vader was het in orde. Het af-

scheid, maanden geleden, was koud geweest; de ontvangst was zoo liefdevol, als het kon. Hij slaakte een zucht van verlichting.

En in den loop van den dag werd hem alles heel duidelijk. De oude graaf achtte het niet beneden zich, tegenover zijn zoon schuld te bekennen.

'Ik had je anders moeten behandelen, Alfred.'

De adjudant van den Prins van Oranje maakte een afwerende beweging.

'U waart niet de eenige, die zich vergiste in den Prins. Zelfs ik heb in het begin vaak getwijfeld. Maar nu ik Zijne Hoogheid goed ken, schaam ik mij er voor.'

En zij vertelden: zij kwamen nu regelrecht van Bonn, de stad aan den Rijn.

'Van Bonn?' vroeg de oude graaf, die er niets van begreep.

'Van Bonn, vader. Met behulp van Brandenburg en Spanje is eenige dagen geleden Bonn veroverd. Verleden jaar was de Prins dat reeds van plan. Thans is het er van gekomen.'

De oude graaf begreep het niet.

'En wat dan nu?' vroeg hij.

Alfred lachte hartelijk.

'De Franschen zullen wel hals over kop het land moeten verlaten, vader. In Bonn waren hun magazijnen.'

'Dat was een handige zet van Willem van Oranje,' prees de graaf, vol bewondering. 'We gaan het dus beleven, dat het land geheel ontruimd is van vijanden. Wie had dat verleden jaar Juli kunnen denken! Kun je mij iets van Oranje vertellen? Heb je den Prins wel eens van nabij ontmoet?'

'Ik was bij het begin van de vijandelijkheden reeds adjudant van Zijne Hoogheid, vader. Tot op dit oogenblik toe. Vandaar, dat ik slechts een paar dagen verlof heb. Otto behoeft niet meer terug. Ik natuurlijk wel. De oorlog zal nu wel in de Spaansche Nederlanden worden voortgezet. Met Frankrijk tenminste. Met Engeland zal er wel spoedig vrede zijn. Men heeft er al lang genoeg van den krijg.'

Graaf Edzard Oyens Beekman hoorde dat alles niet eens goed.

‘Was jij adjudant van den Prins van Oranje?’ vroeg hij. ‘Hoe is dat mogelijk?’

‘Mijnheer Fagel, die nu griffier van de Staten is, heeft een goed woordje voor mij gedaan, vader. En verder heb ik den Prins trouw gediend. Hij heeft mij “zijn vriend” genoemd. Ik kan wel dagen van hem vertellen.’

‘Zeg in korte woorden, wat voor iemand hij is, Alfred,’ smeekte Amelie.

‘Hij is iemand, om voor door het vuur te vliegen, zusje. Ziedaar in enkele woorden mijn oordeel. Vanavond vertel ik nog veel meer van Zijne Hoogheid, dien ik een Godsgeschenk aan ons volk heb genoemd. God heeft ons land gered. Maar Willem Hendrik van Oranje-Nassau, die onervaren jongeling, maar die man van moed, trouw, dapperheid, volharding, is het middel geweest, om ons te helpen. Leve de Prins van Oranje, vader; ik *kan* heusch niet anders.’

‘Leve de Prins van Oranje, Alfred,’ zeide ook de oude graaf. En er stond een traan in zijn oog, dat hij omhoog sloeg. ‘En Gode zij dank, hij bracht de redding. Je moeder had gelijk: wij waren in Gods hand, in Gods veilige en reddende hand.’